

AFGHÁNISTÁN

(Afghánistán, Pákistán, Spojené arabské emiráty)

28. 5. – 25. 6. 2004

Obsah:

MAPA TRASY 28. 5. – 25. 6. 2004.....	3
ČESKÁ REPUBLIKA	4
Odlétám.....	4
SPOJENÉ ARABSKÉ EMIRÁTY	5
Šardža (Sharja).....	5
PÁKISTÁN.....	8
Islámábád/Ráwalpindi.....	8
Pěšávar (Peshawar).....	8
AFGHÁNISTÁN.....	13
Kábul.....	14
Kapisa	21
Kábul.....	24
Mazár-e Šaríf (Mazar-e Sharif).....	27
Balch (Balkh).....	29
Ajbak (Aybak)	30
Mazár-e Šaríf	32
Istalíf.....	35
Kábul.....	37
Bámján (Bamiyan)	40
Band-e Amír (Band-e Amir)	41
Bámján.....	43
Kábul.....	62
PÁKISTÁN.....	64
Islámábád/Ráwalpindi.....	64
Bahawálpúr	65
Uč Šaríf (Uch Sharif)	67
Multan.....	69
Islámábád/Ráwalpindi.....	70
E-MAILOVÉ ZPRÁVY Z CESTY.....	71
1. zpráva, 28. 5. 2004, Praha.....	71
2. zpráva, 30. 5. 2004, Pěšávar (Pákistán)	71
3. zpráva, 1. 6. 2004, Kábul (Afghánistán)	71
4. zpráva, 4. 6. 2004, Kábul (Afghánistán)	72
5. zpráva, 9. 6. 2004, Mazár-e Šaríf (Afghánistán)	73
6. zpráva, 13. 6. 2004, Istalíf a Kábul (Afghánistán)	74
7. zpráva, 16. 6. 2004, Bámján a Band-e Amír (Afghánistán)	74
8. zpráva, 19. 6. 2004, Bahawálpúr a Multan (Pákistán)	75
9. zpráva, 23. 6. 2004, Islámábád/Ráwalpindi (Pákistán)	76
10. zpráva, 28. 6. 2004, Praha.....	77
NÁKLADY	78
LITERATURA.....	79
DALŠÍ DENÍKY	80

Poznámka k přepisu místních jmen: V textu pokud možno používám perské verze místních jmen, případně jejich český přepis. Vždy u prvního výskytu jména a v nadpisech však z důvodu všeobecného rozšíření uvádím v závorce i nejčastější anglický přepis, pokud se liší od přepisu českého.

MAPA TRASY 28. 5. – 25. 6. 2004

Tahle cesta byla už od první myšlenky na podzim 2002 jiná, než všechny předchozí. Především jsem se hodlal přestat honit za památkama a za chimérou „stihnout objet co nejvíc míst“, jak jsem to ve větší či menší míře dělal do teď.

Přestože na tom stále nevidím nic špatného, jsem už na konci „honícího se“ období a doufám, že začíná období jiné. Období, kdy budu mít možnost trochu hlouběji proniknout pod povrch věci, což se mi při honbě za místy mohlo dařit jen těžko. Ne náhodou jsem si jako začátek vybral Afghánistán – k turistické destinaci má snad nejdál ze všech zemí světa.

Poprvé jsem se do Afghánistánu chystal na jaře 2003, ale jak Táňa, tak já jsme měli divný pocit, že bych neměl jet, tak jsem cestu nakonec o rok odložil. Po roce máme s Táňou úplně jiné pocity. Žádná úzkost, žádné divné pocity. Teď teprve chápeme proč jsem před rokem neměl jet – nebyl jsem vůbec připraven, především mentálně. Další vysvětlování je na dlouho...

Afghánistán jsem si vybral ještě z jednoho důvodu. A možná důležitějšího. Stále totiž cítím, že mám ve styku s lidmi velké mezery. Mohly by být spontánnější, častější, hlubší. A právě v tomhle mi Afghánistán, díky své neobvykle pohostinné kultuře, může pomoci. Jsem zvědav jak se mi tahle představa splní.

ČESKÁ REPUBLIKA

Odlétám

Den 1, pátek 28. 5. 2004

Zapomněl jsem si novinářský průkaz“ říkám Táně při přestupu v metru cestou na letiště po té, co jsem prohledal jak cestovní batoh, tak foto-batoh. Ne že by na něm visel můj život, ale může mi ulehčit spoustu věcí. Obzvláště v Afghánistánu.

„Já ti pro něj dojedu, ještě je čas“ Táňa na to a už mizí v soupravě, která se vrací zpět. Doufám, že to na letiště stihne včas říkám si po deseti minutách, kdy začínám pochybovat, jestli jsme udělal správně, že jsem ji nechal jet. Vůbec ne kvůli průkazu, ten vem čert, ale chci se s ní rozloučit.

Na letiště přijíždím s bratránkem Radimem a jeho manželkou Šárkou, které jsem potkal cestou – přišli se se mnou rozloučit.

„Doufám, že bude mít letadlo zpoždění“ svěřuju se Šárce ve frontě na odbavení. Myšlenky se opravdu zhmotňují...

Kolem čtvrt na sedm už musím jít do tranzitu – letadlo odlétá v sedm –, ale Táňa nikde. Když ji volám, sedí právě v taxíku, pět minut od letiště. Celník mě naštěstí pouští zpátky do odbavovací haly, takže rozloučení se nakonec koná.

Stejně tak se ale koná zpoždění. Nejprve 30 minut a pak rovnou hodinu a půl – odlétáme až 20.40, tedy v době, kdy už jsem měl být ve Frankfurtu. Berou mi kapesní nožík, který jsem si pozapomněl v kapse a nedaří se mi ani ohledně filmů – musím je nakonec protáhnout rentgenem ať je přesvědčuju jak chci.

Frankfurt 21.45. Ještě že je tak blízko Prahy, jinak bych neměl šanci stíhat přípoj do Dubaje, který dolétá 22.20. Musím přeběhnout půlku letiště, abych se dostal ke stojánce s letadlem Emirates. Na přepážku přibíhám když brána sice ještě není zavřená, ale všichni jsou dávno odbavení. V economy už není místo – zafungovalo overbooking, které letecké společnosti běžné provozují –, tak mě strkají do business. Samozřejmě neprotestuju a upaluju do letadla. V „rukávu“ před letadlem mě dobromyslně přibrzdí ochranka – „Neboj, to letadlo na tebe počká.“

Posílám SMS Táně, že jsem letadlo nakonec stihnul, zatímco kapitán nám oznamuje, že ještě čekáme až bude naloženo zavazadlo jednoho pasažéra, který přišel pozdě. Studem se snažím v sedadle co nejvíc zmenšit, i když vím, že za to zpoždění jednak nemůžu a jednak nikdo neví, že tím pasažérem jsem zrovna já.

Moje záměrně šupácké oblečení – mírně otrhané kalhoty, které nosím na cestách od té doby, co jsem si je před šesti lety koupil v Indonésii a kostkovaná košile – dávno vyšlá z módy – se do business vůbec nehodí, ale pokud to někoho bere, tak mě ne. Možná to trochu bere mého souseda po levici, který vypadá patřičně odtažitě. Ať si to užije – good luck...

Všechny letušky do jedné jsou sympatické a příjemné. Naši část mají na starost tři – smějící se Němka, trochu odtažitá a záhadná Arabka a cudná Malajka.

Mám spoooustu místa na nohy, nejvíc co jsem kdy v business zažil. Emirates se ostatně snaží na všech frontách. Sedadla sklápěcí se do téměř postelové polohy, individuální televize se 40 audio a video kanály. Tři z nich jsou dané pevně – kamera snímající ve směru letu, kamera snímající prostor pod letadlem a mapa ukazující naši polohu – 4900 km do Dubaje máme překonat za 7 hodin. Ostatní jsou na aerolinky jedinečnou směsí hudby a filmů z celého světa – od amerických přes arabské, indické až po čínské a japonské.

Čtu si Gulf News – deník vydávaný v Dubaji – a přitom si vybírám z jídelního lístku večeři. Samé hogo-fogo chody. Nakonec končím u uzeneho lososa s bramborovo-olivovým salátem jako předkrm, krevetami s koriandrem, kus-kusem, pálivou kari omáčkou, fazolkami a rajčetem jako hlavní chod a ovocem jako dezert. Pivo, víno a měkký pití je samozřejmost. Nepopisuju to, abych někomu dělal chutě, spíš jen pro ukázkou jak si lidi taky žijou v 10 kilometrech nad zemí. Kombinace Gulf News a krevet mě spolehlivě zmohla, takže mačkám příslušné knoflíky, rozkládám svou židlopostel a usínám vstříc Asii.

SPOJENÉ ARABSKÉ EMIRÁTY Šardža (Sharja)

Den 2, sobota 29. 5. 2004

Nad Tatrou sa blýská, hromy divo bijú“ – zpívají Slováci ve své hymně. Když seshora vidím přibližující se Emiráty, odhaduju, že místní hymna bude znít nějak jako „Nad pouštííí je prach a nic nenííí viiiidět“. Kvůli prachu pod námi skoro nevidím ani Perský záliv, od kterého se přibližujeme k pevnině. Dost vybledlý odstín modré přechází ve stejně vybledlou hnědou. Ta hnědá jsou Emiráty. Jakmile překračujeme hranici pobřeží, začínám matně rozeznávat budovy.

Elegantní řídicí věž dubajského letiště se přibližuje jak rolujeme ke stojánci. Je před sedmou ranní místního času a slunce už peče o sto šest. Batoh mi jede až do Islambádu, takže se o něj nemusím starat a po vstupu do haly můžu rovnou k východu. Nejdřív ale potřebuju dostat vízum. V Praze mi Emirates dali papírek s potvrzením o 96hodinovém tranzitním vízu, které si mám vyzvednout po příletu. Když papírek ukazuju nejbližšímu úředníkovi, posílá mě za dveře do malé kukaně. V ní mi další úředník ukazuje ke stěně s monitorama a malýma kamerama. Nějak nevím co s tím má dělat moje vízum. Nechápatě kroutím hlavou, dokud mi nepředvede, že se mám do kamery podívat. Aha! Místo podpisu si zaznamenají moji oční sítnici a obraz spojí s číslem víza. Jak prostě!

Ve frontě na pasovou kontrolu volám Ahmedovi. Ahmed je Syřan žijící v emirátu Šardža, kterého jsme s Táňou před dvouma rokama stopli během cesty po Sýrii. Se svým švagrem Muhammadem nás hostili dva dny a kladli nám na srdce ať se ozveme, když znovu pojedeme do Sýrie, nebo budeme mít cestu přes Emiráty. Co tehdy vypadalo nepravděpodobně se teď stává skutečností. Před pár měsíci jsem Ahmedovi napsal, že poletím do Pákistánu s mezipřistáním v Dubaji a on byl hned nadšen, že se zase uvidíme.

Emirát Šardža sousedí s emirátem Dubaj a na letiště je to „only 25 kilometer“, jak mi řekl Ahmed v jednom telefonátu. Tak jo, jsem zvědav, za jak dlouho těch „25 kilometer“ ujede, když je teď sedm ráno a on ještě určitě spí. Ahmed se kupodivu hned ozývá a domlouváme se, že mě vyzvedne na parkovišti před letištěm. Paráda, jde to jako po drátku.

Je kolem půl osmé a já vstupuju z klimatizovaného letiště do těžce neklimatizované emirátské reality. Kromě očekávaného vedra a vlhka se přidal pouštní prach, takže vzduch ztěžkl i doslova. Parkoviště je provizorně omezeno plechovými stěnami, za nimiž slyším i vidím čilý ruch jeřábů. Dnes 800 metrů dlouhá letištní hala se bude zdvojnásobovat – grandiózní plán hodný Emiráťů. Dubaj si věří a chce se stát Tou zastávkou na trase mezi Asií a Evropou. No, ona už jí je, takže spíš jen chce potvrdit svou převahu – na Středním východě opravdu nemá konkurenci.

I když celé Emiráty jsou jen poušť, písek a pár mrakodrapů, sjíždí se sem docela dost lidí na dovolenou. Během čekání na parkovišti nastupují do aut a autobusů celé rodiny bělochů, včetně dětí. Po dvaceti minutách vyhlížení se objevuje Ahmedovo BMW a v něm kromě Ahmeda i... Muhammad! Psal mi sice, že tady možná bude, ale pak už se neozval, tak jsem nakonec nevěděl na čem jsem. Moje strážná víla mi však nakukala, abych vzal dárky nejen pro Ahmeda, ale i pro Muhammada – a měla pravdu.

Za ty dva roky od posledního setkání se Ahmed moc nezměnil, kdežto Muhammad zmužněl. Radost ze shledání ale mají oba stejnou. Hned míříme do Šarži, kde oba žijí i pracují. Písek se prohání po silnicích – mimochodem kvalitních a širokých dálnicích –, spolu s posledními modely všemožných automobilových značek.

„Tady za těma stožárama elektrického vedení končí Dubaj a začíná Šardža“ ukazuje mi Muhammad neviditelnou hranici mezi oběma emiráty.

„A kontroluje vás při přejezdu někdo?“ ptám se.

„No. Same, same“ vypouští Ahmed svou oblíbenou anglickou větu – anglicky moc nemluví, spíš rozumí –, kterou chce říct, že Dubaj a Šardža jsou jako jedna země.

„Žádná viditelná hranice tady není,“ upřesňuje Muhammad a jedním dechem dodává „jen se trochu liší zákony a co můžeš dělat a co ne. Dubaj je volnější, Šardža zase levnější“.

Prach, písek, poušť a... Ahmedova ulice. Teda ona se nejmenuje po něm, ale mně tak skoro přijde, protože vůbec nejde o ulici, ale dlouhý blok domů, který stojí osamělý u silnice. Ahmed bydlí v prvním patře krajního z nich. V přízemí se za pár dní otevře nová kavárna, ale hostě budou muset od silnice klopýtat přes výkop a kameny, jelikož do celé ulice se zavádí plyn.

V Sýrii je Ahmed boháč, kdežto v Emirátech žije v obyčejném bytě 3+1 na periferii – možná až za periferii, ale tady to opravdu nedokážu rozlišit. Byt, v domě, který sice zvenku vypadá jako nový, ale uvnitř už je dost opouštěvaný, ho stojí 4000 USD za rok, což je zhruba 9000 Kč za měsíc. Žádná láce, ale věřím, že tady je to „dobrá koupě“. Navíc Ahmed vydělává 1000 USD za měsíc. Je to podobné jako v Evropě. Čech, který dělá v Německu, si doma žije nad poměry, i když v Německu mu platí daleko míň než by platili Němcům a ještě ho považuju za méněcenného. V arabském světě, islám-neislám, je to podobné. Jsou sice bratři v islámu, ale jen dokud nedojde na byznys. Pak dokážou být tvrdí. Přesto se ty stovky tisíc zdejších přistěhovalců – Pákistánců, Syřanů, Bangladěšanů, Ománců a dalších – mají celkem dobře a ještě podporují rodiny doma. Jednoduše řečeno být Pepa Vonásek Pákistánec a ne Čech, jezdil by za lepším bydlem do Emiráťů místo do Německa.

Usazujeme se v místnosti pro hosty, ženy jsou opět dobře „uklizeny“, abych je neviděl. V Šaržde je i Hassan, který vede firmu dovážející ojeté nákladní vozy z Belgie – mají strýce v Antverpách. Muhammad přijel asi před dvěma týdny a zůstane ještě asi tři měsíce.

Muhammad ihned pouští televizi a přepíná mezi al-Džazírou, al-Arabíjou a nějakým iráckým kanálem. Dáváme si čaj a při něm příjemně klábosíme. Neviděli jsme se dva roky, tak je o čem. Předávám jim dárky, které jsem přivezl – fotky ze Sýrie, knížky a mapu České republiky.

Ženy mezitím připravily snídani. A výbornou – míchaná vajíčka, rajčata, okurky, zatar, olivový olej, olivy, tvrdý sýr, jogurt *labneh*, sýrové kuličky a výborné chlebové placky. Lepší přivítání do arabského světa jsem si nemohl přát. Volám Táně že jsem doletěl v pořádku, chvíli s ní mluví i Muhammad.

I když je normální pracovní den, Muhammad se nechává v centru vysazovat se mnou a do práce jede jen Ahmed – na rozdíl od Muhammada a Hassana už několik let pracuje ve firmě, která prodává ropu.

Centrum Šarždi si čistotou a upraveností nezádá s evropskými metropolemi – perfektní silnice, zelené trávníky a dlážděné chodníky. A moderní architektura. Ahmed nás vysazuje před novou tržnicí, také postavenou v ryze moderním stylu, i když s viditelným arabským vlivem – především použitím modré barvy, obloukovými okny a věžičkami. A samozřejmě nezbytnou klimatizací.

Uvnitř tržnice si Muhammad zřetelně ulevuje, v jeho rodné Sýrii přeci jen není takové vedro a hlavně vlhko. Na arabskou tržnici je tu mrtvo. Areálem se prochází jen pár lidí – počet obchodů několikanásobně převyšuje počet zákazníků. Koberce, tepané nádoby, oblečení, parfémy, koření, kamery, foťáky... 2 patra plná zboží. Většina prodejců jsou cizinci ze všech zemí kolem Perského zálivu a samozřejmě Indové, Bengálci z Bangladéše, Sinhálci ze Srí Lanky, Pákistánci.

„Prodávají tady i nějakí Arabové“, nedá mi to a ptám se Muhammada na tu pestrou směsici lidiček.

„Moc ne, většina jsou odjinud. I když mají Emiráty kolem 4 miliónu obyvatel, jen 400-500 tisíc jsou občany. Ostatní jsou přistěhovalci.“

„Třeba tady tihle Íránci“, pokračuje, když jsme vystoupali do 2. patra „prodávají koberce. Vozí je sem na lodích, které pravidelně pendlují mezi Emiráty a Íránem“.

Hodinová procházka odhaluje nádherné květinové vzory nejen na mramorové podlaze, ale také vyleptané ve sklech.

„Na arabský architekturu se mi líbí“, hned na ně reaguju „že není čistě funkcionalistická, ale že si i ‚hraje‘ s takovými detailama.“

Tržnice stojí na břehu napůl umělého jezera. Prvních pár minut se mi zdá, že není až tak velké vedro, ale jak mi z těla vyprchává chlad z klimatizace, začínám se pěkně potit. Zdejší klima je tou nejhorší možnou kombinací – vlhká výheň.

„Teď je 43 stupňů a tak 70procentní vlhkost. To je ještě dobrý. Za měsíc už bysme se ale takhle nemohli procházet“ vysvětluje Muhammad jak je to s klimatem. „Spousta místních bohatých usedlíků na letní měsíce odjíždí pryč, protože se tady nedá vydržet. Zůstávají hlavně přistěhovalci.“ dodává.

Střídavě se ploužíme po cestičce podél jezera, střídavě sedíme ve stínu.

„Jak to, že ani na ulicích ani v parcích není téměř ani noha. A i aut je málo“ nezdá se mi.

„Teď všichni pracují, ale za chvíli se začnou rojit na oběd.“ Muhammad na to. „Po něm se začne pracovat zase až odpoledne kolem čtvrtý a končí se v osm nebo devět. Pak bude na ulicích živěji. Ale na tak jako v Dubaji. Tam se s večerem na ulicích objeví prostitutky, hlavně z Ruska. Je to strašný, ale i někteří moji kamarádi za nima chodí.“

„A máte tady noční kluby nebo kina?“

„V Šaržde ne, tady je to striktnější. Ale v Dubaji jich je plno.“

„A chodíš tam někdy?“ popichuju, i když předem znám odpověď.

„Co bych tam dělal, mně se takováhle povrchní zábava nelíbí“ odpovídá Muhammad tak, jak by měl odpovědět pravověrný muslim. Akorát si nejsem jistý, jestli by to přeci jen rád nezkusil. Alespoň jednou.

„Však víš, že mám v Belgii snoubenku. Teď je jí 18 a tak za rok bychom se chtěli vzít“ připomínám to, co říkal už před dvěma rokama v Sýrii.

„A chodí tam zahalená?“

„Jo.“

„Chcete se brát v Belgii nebo v Sýrii?“

„Nejspíš v Sýrii. Tam je to přeci jen lepší. Ale ona chce, abychom do té doby měli auto, tak teď šetřím na auto. Měl bych tu mít 500 dolarů za měsíc, ale nevím kolik ušetřím, protože je tu daleko draž než v Sýrii.“

„Tak to je dobrý, že tolik vyděláváš.“

„No jo, ale ztrácím kondici v angličtině.“

„Jak to, vždyť tady je spousta anglicky mluvících cizinců – třeba Indové a Pákistánci.“

„To jo, ale jejich angličtina je zkomolená. Není anglická. V Sýrii jsem mluvil s cizincem z Evropy a to bylo daleko lepší.“

„To máš pravdu“, přitakávám „vzpomínám si, jak jsem po pár týdnech v Indii začal mluvit bez členů a pak bez předložek. Pro ně to byl balast, který moc nepoužívali.“

Vedro a prach. Druhá strana jezera je silném mlžném oparu. Podél jezera stojí – a stále rostou – mrakodrapy. Na některých ještě visí obří cedule „Kanceláře k pronájmu“, včetně telefonního čísla.

Jedno se ale musí nechat. Travníky a palmy podél jezera jsou nádherné. Udržují je čtyři zahradníků ve žlutých uniformách, které je snad nepřetržitě zalévají vodou. Jinak by zeleň neměla šanci. U jednoho z nich, Sinhálce z Kandy, si nabíráme vodu, protože tu moji jsme už vypili.

„Snaží se tihle přistěhovalci nějak přizpůsobit?“ vyzvídám – a taky mě zajímá jaký na ně mají náhled Arabové.

„Ani ne. Arabsky se moc neučí, chrámy mají svoje – většinou pronajaté domy –, tak se stýkají hlavně mezi sebou.“

Dál sedíme na trávniku a povídáme si. Samozřejmě probíráme i válku v Iráku a Muhammad je, podle očekávání, silně protiamerický. Během rozhovoru volá Ahmed, že se zdrží dýl v práci. Po další hodině nás vyzvedává na nábřeží a kolem půl druhé jsme zpět v jeho bytě. Tentokrát na oběd.

První je zase zapnutí televize, kde střídavě běží klipy a zprávy z Iráku. Před obědem Ahmed přináší velkou vzácnost – vodu z posvátného pramene Zam-Zam. Vzpomínám si, že před lety v Íránu jsme pili jejich oblíbenou Zam-Zam kolu, která ale není dělaná z původní vody, jen si vypůjčila název.

„Je moc zdravá. Napij se pořádně.“

„Díky, ale nechci vám jim moc upít“ trochu se ostýchám.

„Máme ji dost. Kamarád nám každé dva týdny vozí několik kanystrů přímo od pramene ze Saudský Arábie. Po tomhle budeš zdravěj“ šibalsky odpovídá Ahmed.

Po vodě následuje ovoce – mango a banána – a čaj. Jsem z toho vedra tak unavený, že upadám do spánku – bez ostychu, protože to, co by u nás na návštěvě bylo nemyslitelné je tady normální. Ahmed a Muhammad mě nechávají samotného.

Ani nevím jak dlouho jsem spal, jen si pamatuju, že jsem při jednom převalení zaregistroval jak přišel nějaký člověk, který je mi pak představen jako Ahmedův bratranec Ahmed. Samý Ahmed. Na návštěvě je i Ahmedova sestra se dvěma holčičkami, čímž se vysvětluje to štěbetání, které občas zaslechnu z kuchyně.

„Ahmed čeká děťátko“ říká mi Muhamamd.

„Fakt, jo?“ obracím se k Ahmedovi. Víím, že měli problémy a už dlouho se pokouší otěhotnět. Děti jsou tu samozřejmost a pokud je nějaká rodina nemá, chlap si většinou najde jinou ženu. Ahmed se pyšně culí a přitakává.

„Ale teď už pojďme jíst“ ukazuje Muhammad na prostřeně plátno na zemi, na němž je spousta misek, talířů a skleniček. Kromě stolku pod televizi a jedné skříně není v místnosti žádný nábytek. Celá je potažená kobercem a podél zdi jsou položeny měkké nízké polštáře. Nikde žádný stůl, jí se, pije se a klábosí se na zemi.

„Tohle je *jechna*“ odpovídá Muhammad na můj dotaz co že to do sebe právě soukáme. Zelná polívka, cizrna, vařená dál lámaná pšenice s kuřetem a mandlemi na jednom talíři, rýže se špagetami – špagety jsou dělané na thé, rýže se přivaření přidává až později –, labneh a chlebové placky. Jídlo zapjíme rize, což je turecký čaj.

„Jechna je specialita z al-Bara¹. Jako rize i jechna je původem z Turecka, ale u nás je obojí vaříme hodně“ vysvětluje Muhammad.

Bratránek Ahmed si střílí z Ahmedovi ženy, že neumí pořádně uvařit čaj. Tak diskutujeme nad uměním vařit čaj a dozvídám se i, že Ahmed chce jinou ženu. Asi ztratil trpělivost, když nemohli léta mít dítě a nepomohlo ani to, že už je na cestě.

Odpoledne už se naklání, tak vyrážíme do průmyslové zóny, abych alespoň na pár minut pozdravil Hassana. Průmyslová zóna už je jiný svět. Žádná zeleň a příjemné prostředí. Tedy už to vypadá víc jako v Sýrii – prašné cesty, šrot, otrískané budovy. V jedné z nich sídlí i firma, kde dělá Muhammad a Hassan.

Hassan je smutný a otažitý. Vsadím se, že se mi stýská po rodině (v al-Bara má mladou ženu a malou dcerku) a tahle práce má taky daleko k učení angličtiny, které provozoval v Sýrii. Jenže je holt nesrovnatelně líp placená, tak se to snaží zkousnout.

„A proč jedeš zrovna do Afghánistánu?“ ptá se, hned jak jsme si vyměnili pozdravy a potřásli rukama.

„Jsou tam skvělí lidi, který si zaslouží naši pozornost. A taky bych chtěl doma vyprávět jak to tam vypadá. To, co do nás hustí televize jsou samý jednostranný povídačky. A navíc si myslím, že islám je ve světě hodně nepochopenej.“

„Jo, to máš pravdu. Islám je nepochopenej. Ale dej tam na sebe pozor, je to nebezpečný.“

Cestou na letiště Ahmed a Muhammad zajíždí do centra Dubaje, abych podíval na dubajské mrakodrapy alespoň večer, když přes den nebyl čas. Jejich počet i tvary jsou neuvěřitelné. Snaží se tím nahradit skutečnost, že v Emirátech vlastně kromě pouště vůbec nic není. Vše – města, silnice, letiště – v podstatě vzniklo až s ropným bojem. Musím říct, že žít bych tady nechtěl.

Poslední zamávání a mizím v tranzitu. Chvilku se procházím po vyhlášeném dubajském duty free, ale brzy mě to přestává bavit. Ještě že nemusím moc dlouho čekat.

Ekonomy je proti business třídě daleko míň komfortní. I obrazovka je menší, ale je – a u spousty leteckých společností není ani v business. Informace i výběr kanálů je stejný jako v business, snad až na nemožnost vybírat si filmy z video knihovny. Ale to je mi jedno, protože jediný program, na který se dá dívat, je mapa s trasou letu.

První úsek z 2,5hodinového a 1952 km dlouhého letu do Islámábádu letíme nad silnicí spojující Emiráty a Omán. V černo-černé tmě se osvětlená silnice táhne pouští jako bílá nit. Za chvíli mizí i nit a spojení s Arabským poloostrovem už představuje jen zobrazení polohy Mekky na displeji obrazovky pokaždé, když výrazněji měníme kurs. Podobná služba pro pravověrné muslimy nemůže chybět u žádných arabských aerolinek.

¹ syrské městečko, odkud Ahmed i Muhammad pocházejí a kde jsme je s Táňou poznali

PÁKISTÁN

Islámábád/Ráwalpindi

Den 3, neděle 30. 5. 2004

Kroužíme nad rozlehlým pavoukem Ráwalpindi, jak se město jeví ze vzduchu ve dvě hodiny ráno. Osvětlené ulice vypadají jako v Evropě, ze shora nejsou poznat všechny ty díry, dráty a bordel, co se po nich povaluje. Nebo že by se to za 6 let, co jsem tady nebylo, změnilo? To pochybuju.

Když už jsem musel na indický subkontinent letět, bude mi alespoň trochu dáno se aklimatizovat na zdejší teploty. Sice jen pár hodin – než se příjemné noční teploty změni v tropickou výheň –, ale lepší něco než nic.

I v tak brzkých ranních hodinách je prostor před přílety zaplněn nedočkavci, kteří čekají své milované příbuzné. Takto brzo ráno přilétá a odlétá víc letů. Po odbavení a odchyčení batohu na karuselu si sedám na lavičky před letištěm, protože letištní hala není na čekání vybavená. Je tak malá, že se do ní nevejdou žádné lavičky, natož obchody. Uvnitř jsou jen dvě směnárny, v podloubí před halou, kromě pár laviček, další směnárna a malý bufet.

Sedají si ke mně dva kluci kolem 35 let, se kterými jsem přiletěl z Dubaje. Oba pracují pro Červený kříž v Afghánistánu. Vracejí se z dovolené na Srí Lance a tady čekají na přípoj do Kábulu. Švýcar Martin poletí z Kábulu na sever do Mazár-e Šaríf (Mazar-e Sharif) a Ital Rodolpho do Talokanu (Taloqan). Jako všichni pěji na Afghánce jen samou chválu. Dostávám vizitky, kdybych na severu neměl kde bydlet.

Je asi půl šestý ráno a už se mi nechce čekat. Začíná svítat, tak se vydávám z letiště najít dopravu do centra. Samozřejmě mě hned obskakují taxikáři, abych jel za pět dolarů zrovna z jejich taxíkem. Já ale vím, že si před letištěm můžu stopnout veřejnou dopravu za pět rupek, což je přesně jedna sedmapadesátina ceny taxíku. Taxikáři nechápou, že běloch nejede taxíkem, tak je nechávám vlastním úvahám a mizím z parkoviště na ulici.

Voják ve strážní věži obložené pytli s pískem ukazuje na druhou stranu ulice, když se ho ptám odkud přesně se dostanu do města. Usmívá se přitom jako měsíček – to přesně mi v Evropě chybělo. Díky tomu už se zase cítím jako doma, Pákistánci mě dokážou rozehrát celkem snadno.

Dodávka suzuki, jež jsou v Pákistánu konvertované na pidi-nano-autobusy pro 10 lidí – plus někdy několik pasažérů na střeše, avšak vždy pár dalších lidí visících na zadní stupačce – mě veze ztichlým městem na Radža (Raja) bazar, propletený konglomerát ulic a uliček, z velké části sloužících jako bazar pro všechno možné. Teď jsou ulice ztichlé a prázdné. Jednak je teprve šest hodin, hlavně je však neděle, což je v Pákistánu spolu s pátkem den odpočinku. Na Radža bazaru přeseďmám na další suzuki, které mě vysazuje před hlavním autobusovým nádražím Pir Vadhai (Pir Wadhai) na severozápadním okraji Ráwalpindi. Dříve se jezdilo z Committee Čok (Committee Chowk) u Radža bazaru, ale i Pákistán se mění.

Všechno jde neuvěřitelně rychle. Ani jsem se nenadál a už sedím v rozhrkaném, otlučeném autobuse do Pěšávaru a můj batoh trůní na jeho střeše. Asi je to tím, že jsem se ještě pořádně neprobudil. Když jsem se doma připravoval, očekával jsem po příletu do Pákistánu kulturní šok, ale ten se vůbec nedostavil. Aklimatizoval jsem se během těch dvou minut chůze z letištního parkoviště na ulici. Začíná to opravdu dobře...

Klimbi klimb, klimbá se mi hlava během celé cesty do Pěšávaru. Alespoň se nemusím soustředit na sebevražednou jízdu řidiče. Ale nějak mu důvěřuju, protože jezdit mezi takovými prasáckými řidičema jako v Pákistánu může jen člověk, který má naprosto dokonalý postřeh. Oni ho mají skoro všichni. Navíc je podezírám z celkem pokročilé telepatie, protože vždycky vědí na kterou stranu v posledním okamžiku uhnout, aby se s protijedoucím autem minuli v elegantní vzdálenosti 10-15 cm.

Pěšávar (Peshawar)

Pákistánská města sice nevynikají v přehlednosti, ale naštěstí se díky husté síti MHD – ať autobusy, rikši nebo taxíky – dá dostat naprosto všude. Za dvě koruny se v otlučeném autobuse MHD přepravuju na Chajbar (Khyber) bazar, kde se chci ubytovat. Hotel Šan (Shan) sice hledám pěkně dlouho, ale to jen proto, že Chajbar bazar je poměrně dlouhá ulice a já po ní pendluju jednou tam, podruhé zpátky, protože nejsem dost trpělivý dojít alespoň jednou až na její konec. No, ale to je jedno, Šan je předem mnou, tak do něj lezu – po schodech do druhého patra – a dostávám bezokenní kobku, za to v traktu do dvora a ne do ulice. Každý kdo byl v Pákistánu ví, že tahle maličkost může být rozhodujícím kritériem mezi klidným spánkem a probdělou nocí.

Sprcha moc nepomáhá, protože v Pěšávaru je vedro a vlhko jako v tropech, tak se jdu radši najíst. V krámku za rohem přes ulici dostávám to, po čem celou dobu toužím – *qabuli*. Tohle afghánský jídlo – rýže s rozinkama a jehněčím nebo kuřecím – je pro mě symbolem Afghánistánu. A podle názvu je symbolem Afghánistánu i v Pákistánu. Kuchař se za svým pultíkem usmívá tak sladce, až si ho musím vyfotit. Jeho kámoši, kteří s ním klábosí – v Pákistánu málokdy najdete člověka samotného, skoro vždycky jsou kolem něj jací kámoš –, si z něj dělají srandu a popichují ho – a i mě – „Al Kájda, al Kájda, al Kájda...“. Pravda vous má úctyhodný, ale o ten se já snažím taky.

Tady v Pěšávaru má ale úctyhodný vous skoro každý druhý, protože skoro každý druhý je Afghánec, většinou Paštun. No, dobře, tak ne každý druhý, ale je jich dost na to, aby si proti sobě dokázali Pákistánce pěkně poštvat. Během posledního čtvrt století války sídlilo v uprchlických táborech u Pěšávaru až 6 miliónů Afghánců, kteří tak pěkně zamíchali místní ekonomikou. A dnes mnoho Afghánců vlastní obchody a vede úspěšný byznys.

Procházka po pěšávarské ulici je jako z jiného světa. Každý zdraví, každý druhý jeden a pultý se usměje a každý druhý mě zve na čaj. Nakonec končím v jednom paštunském řeznictví, někde hluboko v uličkách Starého města, kam jsem se bezcílně zatoulal.

Majitel se jmenuje Chattak a jeho vous je neméně úctyhodný jako toho kuchaře. Jak tak koukám, tak začnu lidi za chvíli posuzovat podle vousů a už chápu, že tady má takovou důležitost. Chattak je pěkný chlapík s pěknýma fousama a rukama jak lopata. Na řezníka se skvěle hodí, o tom není pochyb. V jeho řeznictví, což je v podstatě jedna větší místnost otevřená do ulice – výkladní skříně se u tohoto typu obchůdků nevedou –, je asi pět kámošů a žádný zákazník. Tak proč by nepozvali ještě šestého kámoše – to jako mně –, obzvláště když je to exot největší z Nemuslimova.

Tak mě zvou a nalévají jejich zelený čaj s kardamonem, kterému říkají káva. Teda ono se to vyslovuje *kahva*, ale určitě pochopíte, že když vás budu tahat za fusekli a řeknu, že v Pákistánu pijou čaj co mu říkají káva, tak si budete říkat „Jo, to je fakt exotika, když tam pijou čaj, co mu říkají káva“ a budete mi věřit, že jsem tam, byl. Tak teď jsem to sice prozradil, ale i tak je to dobrý, ne?

Moc si se mnou chtějí povídat. Jeden z nich – Azíz Šalmanšách, asi 16letý kluk – umí anglicky, tak nám to i docela odsejpa. Azíz prodává ve vedlejším stánku, ale jelikož v řeznictví je větší bžunda a kahva a teď i exot, tak tady nesmí chybět ani on.

Usazují mě mezi staženou krávu a koně a sekery a Azíz začíná svůj výslech. Teda on tomu říká rozhovor, ale stylem je to výslech. Otázka padá jedna za druhou, stroze, ale s nefalšovaným dychtivým očekáváním, které během mé odpovědi vidím i na všech ostatních.

„Jak to, že nejsi muslim, když je to nejlepší náboženství na světě“ ptá se, když zjišťuje, že nejsme muslim.

„Protože mám svůj víru“ já na to.

„Ale islám je nejlepší. Má všechny odpovědi v jedné knize. To v Bibli nemáte.“

„Hm, ale já má svůj víru, která mě uspokojuje.“ pokouším se svést cestu na neutrální půdu, páč se mi zrovna nechce diskutovat.

„Ale ta nemá všechny odpovědi jako Korán.“

„No, pro mě má a mně to stačí.“ dělám ze sebe blbečka, což považuju za lepší, než se pouštět do rozboru, který by – při vší účtě – nejspíš nemohl pochopit.

Trvá ještě 5 minut, než tohle, trochu konfrontační téma, opouštíme. Musím říct, že mě jeho razance docela překvapuje, protože jsem se s ním u žádného muslima ještě nesetkal. Ale asi je to jen Azízovou horkou šestnáctiletou paštunskou hlavou. Přeci jen Paštun je Paštun.

Po náboženství je na řadě moje fotovýbava a cesta do Afghánistánu. Azíz se – opět velmi všetečně – ptá na mou adresu v Pěšávaru a e-mail, přičemž ohledně toho prvního se snažím maximálně mlžit. Nechci vyloženě lhát a říct, že nevím kde bydlím je blbost. Proto říkám jen jméno ulice a jméno hotelu jsem zapomněl, ale vím jak se k němu dostat – obezřetnosti tady není nikdy nazbyt. Příčinou mé obezřetnosti je tak trochu i Azízovo chování – sice je uctivý, mluví o tom, že jsme bratří, ale strohost, až rozkazovačnost jeho stylu mluvy mě mírně zaráží. Asi po půlhodině se loučím a Azíz slibuje, že mě večer navštíví ohledně soukromé záležitosti. Uf.

Trochu paranoidně – to uznávám a i cítím – jdu jinou cestou, než bych šel přímo do hotelu. Na jednom z náměstí Starého města, které si pamatuju ještě s mojí první návštěvy v Pěšávaru před devíti rokama, potkávám dalšího kluka. Jmenuje se Kausar Hussain a je mu prý 12 let a mluví docela obstojně anglicky. Zve mě na čaj, tak jdeme do karavanserie, kde má jeho známý čajový krámk. Čaj – opět kahva – je výborný, ale u něj už vidím, že mu jde především o byznys. Žije v uprchlickém táboře a Pěšávarem se potlouká bezcílně jako tisíce dalších Afghánců a chytá se jakékoliv příležitosti, jak si přilepšit. A cizinci jsou příležitostmi poměrně lukrativní, protože jsme naivní a pitomí, takže nám můžou nakukat do hlavy cokoli a my jim za to ještě zaplatíme. Nepřemýšlejte nad tím proč to tak je a jestli byste se dokázali ubránit, protože to tak prostě je a ubrání se jen velmi velmi protřelý znalec místních poměrů, což já nejsem. Tak mu sedám na lep, byť částečně vědomě, a hraju jeho hru. A díky tomu zjišťuju, že tohle setkání nebyla náhoda.

Mluví s ním o cestě do Afghánistánu, tak hned využívá příležitosti a zmiňuje se, že má kámoše, který vlastní směnárnu. Tak jo, říkám si, peníze směnit potřebuju, tak mu udělám radost. Přicházíme do „směnárny“, což je v podstatě kus novin natažených na betonových schodech, na kterých leží pár bankovek. Přisedá si Kausarův kamarád Džavid Chán (Javid Khan), taky Afghánec, a hned spouští, že je schopen zařídit auto na hranici a kdesi cosí. To mě ale zajímá – jejich lep zafungoval –, tak začínám vyzvídat.

„Jak dlouho ta cesta na hranici trvá“ tentokrát začínám výslech já, i když daleko – aspoň doufám – pokorněji než Azíz.

„No, tak dvě hodiny.“ Džavid na tuhle otázku určitě neodpovídá poprvé, protože neváhá ani na vteřinu. Tak mě napadá, že tihle Afghánci si v podstatě ze svých znalostí udělali docela dobrý byznys. Radí cestovatelů, novinářům a vůbec téhle nezávislé verbeži, jak se dostat do Afghánistánu. Přijde mi to prostě fascinující. Ti lidé nemají vůbec nic, ale mají nekonečné odhodlání najít něco, čím by se uživil, až najdou třeba tohle. Hlavu dolů, jste m sympatičtí. A je mi jedno, že mě chcete v první řadě oškubat. Klidně se nechám, protože si těch pár rupek zasloužíte a mně neubude.

„A kolik to celý může stát.“

„Asi 1500.“

„To je skoro 30 dolarů. To je hodně. Co všechno v tom je?“

„700 za auto, 120 za povolení, 150 za strážce a zbytek pro průvodce².“

„Ale já nepotřebuju průvodce. Stačí mi auto a strážce.“

„Ale průvodce ti pomůže se zorientovat, vyřídí za tebe všechny diskuse s vojáky a vůbec zná líp situaci.“ vkládá se do hovoru Kausar – jednoznačně proto, že on by byl tím průvodcem. Průvodce opravdu není potřeba, ale budiž – Kausarovi těch 8 dolarů pomůže a mě to neublíží.

„Tak jo. A v kolik vyjedeme. Chci se ještě zítra dostat do Kábulu.“

„Kancelář politického agenta pro Chajbar otevírá v půl devátý, tak tě vyzvedneme v 8 v hotelu.“

„Dobře, ale chci opravdu vyjet co nejdřív, cesta do Kábulu je dlouhá a nemám vůbec představu jak dlouho bude trvat. Nemluvě o formalitách na hranici v Torchamu.“

„Neboj, tak za 7-8 hodin jízdy budeš v Kábulu.“

„Tak snad jo. Taky bych si chtěl koupit šalvár kamíz, abych mohl chodit oblečený jako místní lidi. Nevíte o nějakém místě, kde bych si mohl vybrat?“ ani se nemusím ptát, protože každý Afghánec či Pákistánec na tuhle otázku vždycky odpoví ano, i když nemá ponětí. Jedni proto, že cizince nechtějí zklamat, tak ho pošlou jakýmkoliv směrem, často blbým, ale hlavně, že neřeknou ne. A druzí proto, že za potenciální výdělek v podobě bakšíše, jsou ochotni i začít přemýšlet a vyvíjet i jinou aktivitu než jen klábosení u kámoše v krámku. Vůbec to ale nemyslím pohrdlivě. Naopak – obdivuju jejich podnikavost a schopnost začít aktivitu v ten pravý čas.

„No jasně. Pojďme, ukážeme ti kráček jednoho našeho známého.“ Fascinující. Dokážete si představit, že v Praze na Václaváku potkáte cizince a na jeho otázky mu řeknete „Jo, tamhle v té směnárně dělá můj kámoš. A pro oblečení můžeme dvě ulice za roh, tam mám jiného kamaráda...“?

Na šalvár jsem se díval už na Chajbarském bazaru, ještě před tím, než jsem byl pozván do Chattakova řeznictví a měl jsem tam jednu docela smíšenou zkušenost. Prohlížím si šalváry na ulici u jednoho prodejce, který je má rozložené na látce na zemi. Ptám se kolik stojí, za 200 rupek nejsou drahý. V tom ke mně přistupuje Záhír, Afghánec z provincie Paktie, jak se představuje,

„Tyhle jsou obnošený, ale hloubějc' v bazaru si můžeš za stejnou cenu koupit nový.“

„Aha, to jsem nevěděl. Tak teda jo.“ já na to.

A začíná mela. Bohužel nemůžu pokračovat v přímé řeči, protože neumím Paštu, ale když se lidi začnou mlátit, tak většinou není třeba slov. Kámoš toho prodejce se na Záhíra osočuje, protože ho právě připravil o zákazníka – to jako o mně. Pouští se do něho nejdřív hubou a pak i rukama. Záhír je v menšině, většina je na straně prodejce. Vůbec ale necítím nevraživost vůči sobě – mně si při potyčce nikdo nevšímá. Je jasný, co tady vyplulo na povrch – nevraživost Pákistánců vůči Afgháncům, kteří jsou tady po tolika letech chápaní jako ti, kteří často berou Pákistáncům práci. Tolik začátek mého nakupování šalváru.

Druhý pokus už je daleko klidnější. Kausar s Džavidem mě vedou změnit uliček ke svému známému. Vytahuje několik šedivých šalváru, jak jsem si přál. Zase je to takový klidný a rozvážený muž, který si mě získal už jen svým pohledem. Opět – dnes poněkolkáté – mám pocit, že všechna dnešní setkání nejsou náhoda, nýbrž součást jakési životní průpravy jak pro mě, tak pro ně. Neváhám a kupuju si šalvár a od sousedního prodejce i pakul, plstěnou čepici, která se nosí v afghánských horách a asi nejvíc ji zpolarizoval dnes už mrtvý – protože zavražděný – hrdina afghánského odboje proti Tálibanu Ahmadšáh Masúd.

Obtěžkán výbavou se zastavujeme na večeři. Kausara i Džavida zvu do jídelny podle jejich výběru. Pochutnáváme si v restauraci Salateen, kterou prý vlastní Afghánec. Pochutnáváme si na chlebových plackách, celém pečeném kuřeti salátu a pepsí.

Na cestě do hotelu potkáváme Kausarova kamaráda, který dělá průvodce. Pořád spolu vtípkují, až by člověk řekl, že jsou nejlepší kámoši. Oni asi budou, ale zdejší kraj je tak zvláštní, že i nejpovrchnější přátelství vypadá jako přátelství na život a na smrt, i když to tak vůbec nemusí být. Nevím. No, posuďte sami. Jen co jsem se před hotelem rozloučil s Kausarem a Džavidem, ten jejich kámoš-průvodce mně hned začíná lanařit.

„Ty seš z Čech a já jsem taky provázel skupiny, který tady měla cestovka... počkej... tady mám vizitku... jo, Adventura. A tady mám fotky.“ ukazuje fotky, kde opravdu provází nějaké bělochy po různých místech.

„Zrovna zítra jedu s asi třema Západákama na hranice. Taky jedou do Afghánistánu. Stojí to jenom 1200 rupek. Tady máš telefonní číslo a když tak zavolej. A dej pozor, tihle dva nemusí být spolehliví. Někteří průvodci tě někam odvezou, zabijou tě a okradou. Tak si to rozmysli.“

To je teda těžkej kalibr, říkám si. Tohle opravdu nemůže nezabrat. Je vidět, že je schopen říct cokoli, jen aby člověka přesvědčil. Ale tentokrát má smůlu. Ve své přílišné zainteresovanosti to přehnal tak, že jeho varování nepůsobí věrohodně.

„Jenže já už to slíbil Kausarovi, takže pojedu s ním.“

„Tak jo, ale číslo máš, kdyby sis to rozmyslel.“

² pákistánská vláda požaduje po každém cizinci jedoucím z Pěšávaru do Afghánistánu povolení ke vstupu na paštunská kmenová území – skrz která se projíždí – a ozbrojenou stráž

Dost zmatený za sebou zavírám dveře od pokoje. Tihle Paštuni teda... čert aby se v nich vyznal.

Chvilí si čtu o zítřejší cestě, když někdo klepe. Oblíkám se – v tomhle vedru se nedá existovat jinak než nahej, a to i pod větrákem – a otevírám.

„Dole na recepci vás čeká váš přítel Azíz. Mám ho poslat nahoru“

„Jdu dolů, díky.“

Tak on mě našel i tak. Jsem dost v šoku. Na druhou stranu je ale naivní myslet si, že by místní člověk nebyl schopen obejít těch pár hotelů, co jsou na téhle ulici, a zeptat se na cizince, kterých tady určitě nebude víc než... jeden? Spíš jsem nevěřil, že by si s tím někdo dal práci. Tady ale lidi mají právě to, co nám nejvíc chybí – čas. Možná i proto jsou pro nás tak nevypočitatelní a překvapiví. To jsem zvěda, jestli bude pokračovat tak vyzývavě jako odpoledne. Až teprve teď si uvědomuju, jak je tady cizinec zranitelný.

„Ahoj. Proč jsi mi neřekl, že bydlíš v tomhle hotelu?“ způsob jakým Azíz začíná mě nepřekvapuje.

„Protože jsem si nevzpomněl na jméno.“ přeci jen jsem se alespoň malinké lži nedokázal ubránit, ach ta xenofobie...

„Působíš divně, ty nejsi rád, že jsem tě přišel navštívit?“

„Azízi. Proč se mě pořád vyptáváš na čím dál větší detaily ohledně mě a mojí cesty?“ už to nemůžu vydržet a musím přejít do mírné ofenzivy. Ale opravdu mírně...

„Protože jsme přátelé, nebo ne?“

„Ano, ale to ti přeci k ničemu není, když víš, v jakém bydlím hotelu a v jakém čísle pokoje.“

„No, mě to jen tak zajímá. Nic víc.“

„Tak dobře. Pozval bych tě nahoru, ale dva dny jsem strávil v letadle, takže jsem pořádně nespal a potřebuju si odpočinout.“

„Tak jo, já už tě nebudu zdržovat. Tak ahoj.“ loučí se a mizí po schodech na ulici.

Recepční jakoby se díval stranou a naše diskuse ho nezajímala.

„Vám se Azíz moc nelíbí, že?“ ptám se přímo.

Žádná odpověď. Taky odpověď říkám si. Azíz je Paštun a ti jsou mezi Pákistánci považováni za vzpurné a nebezpečné. Proto je k cestě do Afghánistánu, která vede přes kmenová území, potřeba ozbrojený doprovod a povolení. Nikdo tady nestojí o okradené nebo mrtvé cizince.

Hm, tak si nejsem jistý, jestli jsem dnes vůbec obstál. Respekt z Paštunů a jejich příslovečná nevypočitatelnost ve mně vyvolávají hodně smíšené pocity. Ano je to xenofobie – strach z neznáma. Ale není jiné cesty ten strach překonat, než se s ním utkat. Takže zítra...

Den 4, pondělí 31. 5. 2004

Sbaleno mám za chvíli a už jen čekám na Kausara. Oblečen ve zbrusu novém šalváru se cítím jako Pákistánec. Osmá hodina odbyla a Kausa nikde. Přesnost nikdy nebyla silnou stránkou lidí v téhle oblasti. Dávám mu půl hodiny, ale víc čekat nemůžu – dnešní cesta bude dlouhá a nechci večer uvíznout někde na cestě jen proto, že jsem se zbytečně dlouho zdržel v Pěšávaru.

Kausar nikde, tak rozjízďím jiné řešení. Recepční v hotelu mi shání taxíka, který bude stát přesně 1000 rupek, jak jsem očekával. Je to za celé auto, takže kdyby nás jelo víc, byla by cena přijatelnější, ale budiž, situace je výjimečná, tak se tím nebudu zabývat.

Nejprve musím sehnat povolení pro vstup na paštunská kmenová území. Tato území vznikla prakticky se vznikem Pákistánu před 50 rokama a od počátku mají poměrně velkou autonomii. Pákistánská vláda se v podstatě vůbec nemíchá do jejich vnitřních záležitostí výměnou za to, že kmenoví náčelníci zaručují bezpečnost podél hlavních silnic vedoucích skrz ně z jedné pákistánské provincie do druhé.

Anglicky se jim říká Agency – což jsem si pro sebe přeložil jako okres – a táhnou se od Hindúkuše až po Balúčistán. Takových okresů bylo vytvořeno sedm – ze severu na jih je to Badžaur (Bajaur), Mómand (Mohmand), Chajbar (Khyber), Orakzái (Orakzai), Kurram, Severní Vazíristán (North Waziristan) a Jižní Vazíristán (South Waziristan) –, z nichž je pro mě v tomto okamžiku důležitý okres Chajbar. Přes něj totiž vede silnice z Pěšávaru do Torchamu (Torkham), jediného oficiálního hraničního přechodu mezi Pákistánem a Afghánistánem.

Taxikář samozřejmě tvrdí, že přesně ví, kde sídlí Chajbarský politický zmocněnec (Khyber Political Agent), ale když dorážíme na místo ukazuje se, že jsme přijeli do městského muzea, které sídlí ve stejném objektu jako vojáci, kteří slouží pro doprovod cizinců. Tak jo, už vím kam jet pro vojáka, ale k tomu nejdřív potřebuju povolení. Ředitel mému řidiči vysvětluje jak se do kanceláře Chajbarského zmocněnce dostat.

Je to vysoká bílá budova hlídaná několika vojáky. Dovnitř nesmí nic jako nůž a vidlička a kupodivu ani foťák. Tak jsem nucený nechat svou výbavu za 120 000,- v rozhrkaném autě za 10 000,- hlídat vojákům, jejichž plat může být tak 3000,-. V Pákistánu se tím ale nermoutím a klidně si na tu půlhodinku od svého nádobíčka odbíhám. Oni mi ho pohlídají velmi dobře.

Vojáci nás posílají za jakýmsi Muhammadem Zarrarem. Přicházíme do kanceláře v nejvyšším patře, kde na nám na otázku jestli jsme v kanceláři Muhammada Zarrara dostává souhlasného přikývnutí. Nevím sice který z těch dvou je Zarrar, ale když mi jeden z nich podává formulář na vyplnění, usuzuju, že asi on. Z omylu jsem vyveden za pár minut, když vstupuje muž – vyhlížející jako Ind – v čistě bílém šalváru a oba dva úředníci div nesalutují. Tak tohle je Zarrar a

má dva razítkovací asistenty – to podle činnosti, kterou většinu času provozují. Podepisuje moji žádost a posílá nás o dvě patra níž do kanceláře Ahmeda Mansúra.

Tentokrát už se orientuju a když vcházím do první kanceláře, kde jsou tři lidé je mi jasné, že nikdo z nich není Mansúr. Jeden úředník kroutí hlavou nad tím jak je možné, že nemluví paštu. Posílají mě k Mansúrovi, ale samotného, bez řidiče. Když vstupuju do klimatizované místnosti – všechny předešlé měly maximálně větráky – a za stolem vidím Inda jako vyšitého, který si čte noviny, dochází mi, že tohle je to velký zvíře. Je zajímavý, že čím vyšší šarže, tím víc indický – lépe řečeno subkontinentální – vzhled. Někteří z předchozích úředníků měli vousy a muslimské čepičky, kdežto Mansúr má evropské kalhoty a je pečlivě oholen. Já proti němu vypadám jako největší Paštun. Podepisuje lejtro co jsem mu podstrčil a už jsem zase venku – no jasně, že ho moc nechci rušit od čtení novin.

Kolečko v tomhle bílém domě končíme opět v patře u Zarrara. Jeho pobočníci přepisují na stroji žádost podepsanou Mansúrem, zatímco mi Zarrar, který se v kanceláři zase objevil, popisuje, jak je to strašný, že politici nejdřív rozdělili Indii na dvě – Indii a Pákistán – a teď chtějí ještě dál rozdělít Pákistán na Sindh, Balúčistán, Pandžáb a horské oblasti. Teprve když mám povolení v ruce a sedím znovu v autě uvědomuju si, že jsem nikde neviděl ani jeden počítač. A za povolení jsem nemusel platit, i když všechny zdroje uváděly (zanedbatelný) poplatek 120 rupií.

Snad jsem vás tímhle popisem moc nenudil. Chtěl jsem jen ukázat jak zábavné taky cestování může být. A to jsme s byrokratickýma přípravama ještě neskončil. Na řadě je voják s kalašnikovem.

Vlastně ještě jedna maličkost. Když vycházím z bílého domu, setkávám se s Kausarem. Přijel v najatém autě s řidičem a že prý měl v hotelu nemohl najít, i když tam byl v osm. Bohužel má smůlu. I teď kecá, takže jsem nakonec rád, že jsem si všechno zařídil sám a nepotřeboval žádného průvodce navzdory tomu, co mi Kausar říkal. Aby se však necítil škodný a mohl zaplatit řidiči, kterého si najal, dávám mu alespoň 100 rupek. Moc výchovné to není, protože by měl být do dna zodpovědný za svoje činy, ale bohužel nejsem drsňák, který by se bez mrknutí oka otočil na podpatku a odkráčel.

Vojáka dostávám v městském muzeu. Chvilku na něj musím čekat, tak si s taxikářem sedáme do jedné strážnice a sledujeme televizi – CNN, kde se právě proměňuje Bush. Zvuk je ztlumený, takže nevím o co jde, ale jak vidím, vojákům stejně stačí jen obrázky, protože žádný z nich neumí anglicky.

Anglicky neumí ani „můj“ strážce Chalzeb. Z pečlivě zamčeného muničního skladu mu jeho nadřízený vydává nabitý kalašnikov a hned vyrážíme na cestu.

Pěšávar je od afghánské hranice vzdálen necelých 60 km, takže hory jsou vidět už z okraje města. Několik kilometrů za Pěšávarem můjme bývalý Pašerácký bazar a zastavujeme u cedule „Khyber Agency. Entry of foreigners beyond this point is forbidden“ – „Okres Chajbar. Cizincům vstup zakázán“. Jenže já mám kouzelný papírek, rozmnožený do tolika kopií, kolik budeme míjet kontrolních stanovišť. Chalzeb vyskakuje z vozu, odevzdává jednu kopii, závora se zvedá a vstup už není forbidden.

Hliněné domky, prach, serpentiny a železnice. To je prakticky všechno co lze na cestě do Torchamu vidět. Silnice úpí pod náporem těžkých nákladních aut a slunce praží na silnici i na auta.

Průsmyk Chajbar je dlouhý přes 10 kilometrů a na pákistánské straně do něj silnice vstupuje na stejném místě jako železnice. Zastavujeme na jedné ze serpentín a já se na chvíli dívám ústím průsmyku zpět do Pákistánu. Tak tudy proudily všechny ty armády, které nakonec z Afghánistánu stejně odtáhly s nepořízenou. Doufám, že s nepořízenou neodtáhnou i já.

Vesničky uvnitř průsmyku jsou hlídány strážními věžemi postavenými na skalách nebo jiných vyvýšených místech. Ideální pro obranu. Silnice sice neustále stoupá, ale ne nějak závratně prudce. Projíždíme městečkem Alí Madžíd, kde se děti právě loudají ze školy. Za ní se asfaltová cesta mění v prašnou polňačku, na které kvůli neuvěřitelnému množství prachu zvířeného od nákladňáků, není vidět ani na krok.

Na hranici jsme už před dvanáctou – cesta šla hladce. Loučím se s taxikářem i Chalzebem, oba dostávají zaplacenou a vykračuju vstříc osudu.

Hraniční městečko je poměrně rušné. Přes hranici pendlují ženy, muži, děti, osli, zboží, zkrátka všechno co je možné si představit. Na pákistánské straně dostávám výstupní razítko a celkem nepovšimnut se vydávám k afghánské pohraniční kontrole. Asi kilometrová cesta „zemí nikoho“ vede po rovince mezi horskými hřebeny. Někteří překračují hranici jako já, tj. pěšmo a soběstačně, jiní si najmuli vozík, na kterém převážejí bagáž, děti a manželky.

Afghánské kontrolní stanoviště je domek u cesty, kam se vchází bez bot – běžný afghánský zvyk. Nejdřív sena dvorku zapisuju do knihy jejíž účel je mi záhadou, ale aspoň mám možnost pokecat si rusky. Úředník už by chtěl měnit peníze, ale já neznám kurs, tak to nechám na později. V místnosti s dvěma stoly, dvěma větráky a dvěma úředníky dostávám vstupní razítko a jsem tady.

AFGHÁNISTÁN

„Kábul, Kábul, corolla, corolla, Kábul, Kábul...“ ozývá se přímo před imigrační kancelář. Corollou je míněna toyota corolla, která je v Afghánistánu synonymem výrazu „osobní automobil“. Cesta do 250 km vzdáleného Kábulu stojí standardních 500 afghání, tedy asi 10 dolarů. Po té co přicházím já je auto skoro naplněné a čekáme na posledního pasažéra.

Společnost jsme pestrá, i když celkem typická: vedle řidiče sedí asi třicetiletý Pákistánec Mahmud, na zadním sedadle se mačkáme s Rézou Chánem (Reza Khan) a když přistupuje Hajatulláh (Hayatullah), kupec z Kábulu, můžeme vyrazit.

Mahmud má silně indický přízvuk a taky že jo – pochází z Karáčí a vypadá, že mu zdejší lidé nejsou moc po chuti. Svým velkoměstským původem je jakoby přehlží. To Réza je jiná třída. Tenhle atraktivní Paštun s černými vousy a zvláštním přízvukem musí být pro ženy extra zajímavý. Pochází z Paktiky,³ kam teď jede. Do Afghánistánu se vrací po hodně dlouhé době. Škoda, že neumím paštu nebo on anglicky, tohle všechno se dozvídám jen skrz Hajatulláhovo tlumočení.

„Jezdíš po téhle trase často?“ ptám se Hajtulláha, když máme za sebou první kilometry.

„Jo, tak jednou za měsíc až dva. Mám v Pěšávaru obchod, ze kterého dodávám zboží do svého druhého obchodu v Kábulu.“

„Ale jinak jsi z Afghánistánu?“

„Jasně, akorát před dvanácti rokama jsem utekl do Pákistánu a od té doby žiju tam.“

„A co rodina – manželka a děti? Ti jsou kde?“

„V Pěšávaru.“

„A proč se nepřestěhujete do Kábulu?“

„To víš, v Pákistánu máme dobré zázemí, děti můžou chodit do školy, kdežto v Afghánistánu je to nejistý.“

„A navíc,“ pokračuje „v Pěšávaru je ten obchod zaběhlý, tak proč se toho vzdávat? Mám ještě jeden obchod – v Mazár-e Šaríf, ale tam nejsem tak často jako v Kábulu.“

Cesta ubíhá poměrně rychle, i když se kodrcáme po šterkovo-prašné vozovce.

„Jak dlouho to trvá do Kábulu?“ vyzvídám na Hajatulláho.

„Tak šest až sedm hodin. Teď už je to rychlejší, protože trochu spravili silnici, ale pořád se ještě práší a kodrcá to.“

První část cesty vede provincií Nangarhár, jež je oproti Kábulu položena celkem nízko. Pořád je ještě pákistánské vedro, které navíc vydatně doprovází silniční prach. Po asfaltu ani vidu ani slechu, dokud se nedostaneme před Džalálábád (Jalalabad). Ale i tam je jen pár kilometrů před městem a pár za městem. Někde jsem slyšel, že na zpevnění téhle prakticky jediné použitelné tepny spojující Pákistán a Afghánistán, pracují Turci.

Části Nangarháru jsou úrodné, takže podél cesty míváme stromové aleje a pěkně čistě obdělaná políčka. Zbytek je však pustá poušť plná prašných a rozbitých vesniček. V takových úsecích je kromě vesniček jediný život na vojenských kontrolách, které se dají bezpečně poznat podle železného pásu od tanku nataženého přes cestu. Jak praktické to využití jinak bezcenného šrotu!

Džalálábád, jediné sídlo široko daleko hodné označení město, se ničím neliší od pákistánských měst. Na první pohled žádný propastný rozdíl – jako v Pákistánu i tady je na ulicích bordel, domy jsou nedostavěné a ulice plné lidí prodávajících všechno možné i nemožné. My však Džalálábádem jen projíždíme. Za nim už začíná drsná kamenitá planina, která se pozvolna zvedá k horám – jižnímu okraji Hindúkuše.

Planina pokračuje až k městečku Sarobi, u kterého se stéká řeka Pandžšír (Panjshir) – plynoucí z Pandžírského údolí na severu – s řekou Kábul, jež se horami vine ze západu od Kábulu. Řeku Kábul jsme cestou od hranice potkali již několikrát, ale teprve za Džalálábádem se pevně přimyká k naší silnici a bude nás doprovázet až do hlavního města. V Džalálábádu mělo sídlo britská posádka, ke které utíkalo kolem 16 000 vojáků a civilů, jež byli roku 1842 vyhnáni z Kábulu. Dorazil jediný. Ostatní byli zmasakrováni v průsmycích mezi Kábulem a Džalálábádem. Pro Brity velmi nepříjemná vzpomínka. Na druhé straně řeky se nachází přes tisíc buddhistických stup, nejstarší prý z roku 200 n. l.

Kromě jedné zastávky u dřevěných stánků, kde se chce řidič pomodlit a kde mi Hajatulláh nekompromisně kupuje kolu – i když mu říkám, že si nemusí dělat škodu –, jedeme prakticky nonstop. Všichni chceme do Kábulu dorazit před setměním, kdy je v Afghánistánu největší pravděpodobnost loupežných přepadení. Těch bohužel není málo a dějí se poměrně často.

V době ruské invaze byl jedním z nejnebezpečnějších úseků kolem vodní nádrže Darunta. V té době tu však neřádili banditi, nýbrž tuhé boje. Před Sarobi projíždíme Tang-e Abrešom (Tang-e Abreshom) – Hedvábnou soutěskou –, jež byla za dob boje proti Rusům invaze svědkem jedné z nejpůsobivějších léček mudžahedínů. Ruských vojáků prý zde tehdy padlo několik set. Na stejném místě byly v listopadu 2001 zavražděny čtyři zahraniční novináři.

Následující desítky kilometrů ze Sarobi cesta pomalu dál stoupá až k velkému finiši – soutěsce Tang-e Ghárú. Příkré serpentiny se plazí po téměř kolmé stěně, z jejího vrcholu se naskýtá výhled na planiny k Sarobi. Avšak jen krátkou chvíli, protože cesta vzápětí mizí v dlouhé soutěsce.

³ jedna z afghánských provincií v současnosti nepřístupných pro cizince – Tálibán tu má silnou pozici a jak cizinci tak jejich afghánští spolupracovníci jsou nemilosrdně likvidováni

Poslední část cesty už jedeme a dohled Kábulu. Silnice je místy asfaltová. Míjíme velkou vojenskou základnu ISAF, kam právě zajíždí obrněné vozidla a jsme v Kábulu. A to ještě za světla! Jsem překvapený jak to šlo rychle – z hranice asi šest hodin –, protože jsem z Pěšávaru vyrazil na můj vkus hodně pozdě. Evidentně však pomohlo to, že silnice Torcham-Kábul už není jen prašná stezka, ale povrch je z větší části pokryt štěrkem.

Kábul

Hajatulláh mě zve k sobě domů. Takovému pozvání se nedá odolat. Abych pravdu řekl, tak se mi splnila další představa, kterou jsem si už dlouho před odletem vytvářel – že mě první večer v Afghánistánu někdo pozve k sobě domů. Nejedeme do centra, ale vystupujeme na jednom z mnoha kruhových objezdů. Hajatulláh vzápětí zastavuje taxík a už jsme na cestě dál. Zatím ještě ne domů, nýbrž nejdřív za přáteli.

Z taxi vystupujeme kousek od Mikrorajónu, bývalého hlavního sídla ruské posádky v Kábulu. Hajatulláha tu evidentně každý zná a snad každý od něj dostává dárek – tu budík, tu knihu, tu hodinky. Krásná ukázka jak jsou zde vztahy na prvním místě. Nejprve se usazujeme v čajovně, kde ihned dostáváme čaj. Pak se přesunujeme do železářství přes ulici, kde nás zase hostí melounem. A když už jsme nacpaní, zavějí Hajat, jak tady Hajatulláhovi říkají, k odchodu do jeho krámku v centru.

V krámku, kam jsme dojeli taxíkem, se vše znovu opakuje – Hajat vytahuje jeden dárek za druhým, zatímco já se rozhlížím po všech těch větrácích, pračkách a televizích co jich tu jen je. Jsme na jedné z nejrušnějších ulic přímo uprostřed Kábulu, kde jdou obchody dobře. V Afghánistánu se nic nevyrábí, takže všechno zboží do posledního šroubku sem bylo přivezeno, drtivá většina z Pákistánu.

Na návštěvě v obchodě je právě Hajatův učitel – profesor chemie a biologie. Všichni si sedáme a hned se objevuje čaj, cukr, chleba a výborný ovocný koláč. Od Mikrorajónu s námi přijel i Fawad, Hajatův synovec. Je mnou fascinovaný a i když si navzájem nerozumíme – já neumím darí, on zas anglicky –, snaží se mi vyhovět seč může – podává chleba, nalévá čaj, přidává cukr, prostě je na první pohled vděčný, že se s ním nějaký cizinec vůbec baví. To tady není zrovna běžné, jelikož cizinci, většinou vojáci nebo pracovníci humanitárních organizací, se od běžných lidí oddělují a moc se s nimi nestýkají. A teď do toho najednou přijde nějaký maník ve stejném šalváru jako mají ostatní a normálně – tedy v rámci jazykových možností a za vydatné pomoci od Hajata – se s ním baví. Další Hajatův pomocník se ve škole učí německy, tak na mě mluví německy, i když mu říkám, že německy neumím. On je ale tak nadšený skutečností, že konečně může svoje těžce nabyté znalosti použít, že mu je tu úplně jedno a švitoří pořád dál.

Pojídáme chleba, popíjíme a kecáme o všem možném. Hajat samozřejmě všem opakuje co jsem mu o mé cestě do Afghánistánu řekl, aby byli všichni v obraze.

Ještě za šera se vydáváme pěšky na zastávku mikrobusu, který nás vyplivává opět na mě už známe křižovatce s čajovnou a železářstvím. Ještě chvíli posedíme v čajovně a pak se příjemně teplým večerem vydáváme domů. Pouliční osvětlení tu není, takže nám na cestu svítí jen lampičky u prodejen nebo stánků napájené z hlučných benzínových generatorů. Idyla. Takhle krásně jsem si svůj první večer v Afghánistánu neodvážil představit ani v nejdívočejším snu.

Z hlavní ulice zahybáme do polí a po krátké pěšince se ocitáme v hliněné čtvrti. Vstupujeme do jednoho dvora obehnaného hliněnou zdí. Naproti vchodu je dlouhý jednopatrový dům, ke kterému se jde po cestičce kolem napůl vyprahlých záhonů. Hajat mě hrdě představuje všem svým synovcům – ženy jsou samozřejmě ukryté. Vedle Fawada je tu Džamil (Jamil), Chán Širín (Khan Shireen), Šaríf (Sharif) a jejich malé děti.

„Vítej u nás, tady jsi doma. A udělej si pohodlí.“ pobízí mě Hajat.

Hned se před námi objevuje čaj a druhým krokem je zapnutí televize u zadní stěny místnosti. Jde o jakýsi obývací zařízený stejně jako Ahmedovy domovy v Sýrii a Emirátech – koberec, kolem nějž jsou po stranách tenké matrace a velké polštáře na opření.

„Džamil dělá s počítači, stejně jako ty. Pracuje pro vládu.“ vysvětluje Hajat.

„Kolik ti je?“ ptám se Džamila.

„Dvacet jedna.“

„A co děláš, když děláš pro vládu?“

„V protinarkotickém odboru. Starám se o počítačovou síť. Však uvidíš, zítra tě do práce vezmu sebou.“

„Hajat je tvůj strýc?“

„Jo.“

„A kde máš rodiče?“

„Nemám, zabili mi je teroristi. Proto je nenávidím.“

Během rozhovoru je v místnosti i mimo ní bzukot jako v úlu. Přišel host, tak se chystá pohoštění. Se stejným nadšením se připrav účastní jak dospělí, tak děti. Jedni běhají sem a tam a nosí nádoby, vodu a misky. Druzí na koberci rozprostírají velkou pogumovanou plachtu, která bude sloužit jako stůl.

„Chceš si umýt ruce?“ ptá se mě Džamil, jenž přejal Hajatovu úlohu tlumočnicka, protože umí daleko líp anglicky.

„Jo, díky“ nastavuju ruce nad lavór a Fawad mi na ně nadšeně lije vodu ze džbánu. Po mě se myjí i ostatní a pak lavór i džbán odnášejí pryč. Mezitím se na provizorním stole objevily samé lahůdky – jogurt, salát, máta, rajčata, dlouhatánské chlebové placky, fazole, hovězí v omáčce, voda a taky pepsi.

„Ber si kolik chceš. Tady jsi doma.“ připomíná znovu Hajat, abych se náhodou neupejpal. Je naprosto roztomilý, stejně jako ostatní.

Během jídla se hovor točí kolem všeho možného – co se děje v Afghánistánu, kam se chci podívat, jak se žije u nás, jak se žije v Kábulu atd. Vytahuju pohledy a fotky z Čech, čímž jsou všichni nadšení. Nejvíce Fawad, když mu dávám pohled, který se mu evidentně hodně líbil.

Druhým chodem, nebo vlastně moučníkem, je ovoce – mango a meloun. To už jsme ale všichni nacpaní k prasknutí, takže se ani nehýbeme. Všichni se rozhýbou teprve když vytahuju foťák. Fotíme se navzájem, abychom byli na fotkách všichni. Škoda, že nemám digitál, jinak bych jim fotky alespoň na chvíli ukázal na displeji.

„Nechceš zavolat domů?“ ptá se mě Džamil.

„No, rád bych, ale můj operátor tady nemá roaming.“

„Tak zavolej z mého mobilu“ navrhuje okamžitě Džamil.

„To ne, nechci ti plýtvat peníze.“

„Jen se neostýchej. A kdykoliv budeš chtít zavolat, můj mobil je ti k službám.“

„Tak dobře, jen pár minutek.“

No to je paráda! Táňa je nadšená, že má nejčerstvější zprávy a že ví, že jsem šťastně dorazil do Kábulu. Po skončení hovoru si živě představuju jak žhaví dráty a všem rozhlašuje, že už jsem v Kábulu a navíc živý a zdravý.

Hlavně Hajata a mě přemáhá únava, tak se všichni chystáme do postele. Vždyť už je půlnoc! Tak rychle to uběhlo! Džamil mě s baterkou doprovází na záchod – klasická kadibudka, akorát z hlíny a umístěna v rohu zahrady. Obývací a jídelně v jednom se najednou mění v ložnici. Matrace, na kterých jsme se celý večer povalovali, nám budou sloužit jako postele. Dostávám polštář a deku a ukládám se na jednu z nich. V jedné místnosti nás spí pět, ale přijde mi to úplně přirozené. První den v Afghánistánu byl dlouhý a neplánovaně jsem ho využil až do poslední minuty. Díky za tak skvělé přivítání, milý Afghánistáne!

Den 5, úterý 1. 6. 2004

Skvělá snídaně v příjemně rozvlácném afghánském duchu je milým začátkem mého prvního afghánského dne. Po ženách není opěrami vidu ani slechu, jejich „rukopis“ poznávám jedinečně zprostředkovaně podle skvěle připravených vajíček, jogurtu, čaje a dalších dobrot.

Srdčně až dojmavě se se všemi loučím. Ještě že poloha Hajatova domu u hlavní ulice vedoucí na letiště a zároveň na dohled od Mikrorajónu, tedy mezi dvěma dobrými orientačními body, mi kdykoliv dává možnost jej snadno vyhledat. S Džamilem se po prašné stezce polem – teď našťestí suché – kodrcáme na hlavní ulici, kde už stojí nablýskaná bílá toyota, která Džamila vozí do práce. Větší kontrast oproti jejich hliněnému stavení jsme si nemohl přát.

Vlastně i povaha Džamilovy práce – nejmodernější výpočetní technika – kontrastuje s jeho tradičním *pirahan tumbanem*, jak se tady říká šalvár kamízu, s rýze afghánským doplňkem – elegantní vestou s kapsami. Kolega v autě, kterého mi Džamil představuje jako šéfa marketingu – pokud tedy státní úřad může mít „marketing“; v Afghánistánu asi ano – je však v evropské obleku s kravatou. Afghánec v kravatě vedle Evropana v *pirahan tumbanu* a s pakulem... kam jsme to jen dopracovali?

Counter Narcotics Directorate – <http://www.cnd.gov.af> – to je síť 65 počítačů s Windows XP a satelitní internetové 256 kb/s připojení, vše řádně zajištěno nepřerušitelnými zdroji napětí proti výpadkům proudu. Ty se nevyhýbají žádné kábulské čtvrti, ani exkluzivní Vezír Akbar Chán (Wazir Akbar Khan), kde Counter Narcotics Directorate sídlí. Vezír Akbar Chán – nazvaná podle afghánského velitele, jenž měl velký podíl na drtivé porážce britské 16 000 armády onoho osudného roku 1842 – je jakousi diplomaticko-úřednickou čtvrtí Kábulu. Najdete tu velvyslanectví, například pekelně opevněné britské – obehnané vysokou betonovou zdí zakončenou ostnatým drátem, která je ještě obestavěná dvojitou stěnou z betonových skruží naplněných hlínou –, větší humanitární organizace, agentury OSN, státní úřady a i mnoho guesthousů.

Vezír Akbar Chán je jednou z ukázek, jak může mít přítomnost západní pomoci dvoustranný vliv. Neoddiskutovatelný pozitivní vliv dostává trhliny při pohledu na neopodstatněně vysoké ceny nájmu, které prakticky vyloučily všechny Afghánce z možnosti žít v této čtvrti. Měsíční nájem několik tisíc dolarů za dům dnes není nic výjimečného. A tak tam, kde dříve běžně žili Afghánci, je dnes více méně západní ghetto, které samozřejmě dává příklad ostatním majitelům nemovitostí v celém Kábulu.

Podobné je to s guesthousy, nejrozšířenějším způsobem ubytování v Kábulu. Chtít za noc 40-70 dolarů nemá žádné ekonomické opodstatnění. Avšak cizinci, kteří se v Kábulu ubytovávají, jsou většinou zaštitěni bohatým zaměstnavatelem – ať už jsou to novináři, diplomaté, pracovníci OSN –, jenž nemusí (nebo nechce) náklady příliš hlídat. Pokud tedy přijedete jako nebohatý cizinec, máte dvě možnosti. Přebývat v rodině – což celkem není problém, vzhledem k tomu, že Afghánci jsou pohostinní a poskytnout přístřeší „poutníkovi“ je pro ně samozřejmost –, nebo se poohlédnout v centru, kde se dá bydlet kolem 10 dolarů za noc – na Afghánistán stále přemrštěná částka, ale budiž.

Ještě jednou využívám Džamilův mobil a volám Lence Vítkové z Člověka v tísní, jestli bych se u nich mohl odpoledne stavít. Domlouváme se na pátou hodinu, což se mi akorát hodí. Teď se půjdu podívat do města, pak se vrátím k Džamilovi do kanceláře, vyzvedneme u něj doma můj batoh a Džamil mi pak pomůže najít sídlo Člověka v tísní. Paráda, a teď už vzhůru do Kábulu.

Džamil mě doprovází až na hlavní ulici, zastavuje mi taxík a ještě se nabízí, že mi ho zaplatí. Samozřejmě že odmítám, už tak je na mě celá rodina až příliš laskavá, tak mi alespoň dává rady kolik mám taxikářům platit a že se nemám nechat ošidit. Jak později zjišťuju, cena pro běžnou jízdu z okrajové čtvrti do centra je po smlouvání kolem jednoho dolaru, což je jen o málo víc, než kolik mi říkal Džamil.

Míjíme betonovou pevnost britského velvyslanectví, pak nově stavěnou pevnost pro americké velvyslanectví – údajně bude zaměstnávat tisíce Američanů a dva tisíce Afghánců – a ulicemi plnými aut se blížíme k centru. Poslouchám hudbu z taxikářova kazeťáku a procvičuju těch pár frází darí, které jsem zatím stihnul pochytit. S darí to jde docela rychle, protože to není příliš složitá řeč a Afghánci jsou nadšení, když mi s ním můžou pomáhat a vysvětlovat.

Čtvrti, kterými projíždíme nejsou téměř vůbec poničené. Nejspíš už jsou opravené. Jako bych ani nebyl v tom Kábulu, který znám z fotek. Je ale pravda, že nejvíc – a mnohokrát – převálcovaný byl západní Kábul, kam se teprve dostanu.

Křižovatka na jižní straně parku Zarnegar v samém středu města je teď, kolem jedenácté dopoledne, v nejvyšším shonu. Zatím se v Kábulu moc neorientuju, ale že jsem na místě, kde má Hajat svůj elektro obchod, už poznávám.

Kromě Hajatova obchodu je na tomhle křížení dvou hlavních kábulských tepen – Salang Wat směřující na severo-západ směrem k tunelu Salang a Asmayi Wat vedoucí do rozbombardovaného západního Kábulu – ještě jeden dobrý a daleko větší orientační bod – velká rozestavěná mešita. Rozestavěna zůstane asi ještě dlouho rozestavěná, pokud bude vůbec někdy dokončena. Začali ji budovat Tálibanci, jako údajně největší mešitu ve Střední Asii. Její stavba byla na podzim 2001, po pádu Tálibánu, zastavena a v dnešním Afghánistánu není nikdo, kdo by měl chuť ji dostavět. A tak tu stojí, obehnaná dřevěným lešením a kovovým plotem, podél nějž mají Afghánci rozložené své stánky s kábulí, botami, vestami, kalhotami, dalekohledy, květinami, novinami, nádobím, zkrátka vším, co dělá pouliční bazar správným pouličním bazarem.

Procházím podchodem, kde sedí děti u vah a vydělávají si pár afghání vážením kolemjdoucích a ocitám se u hotelu Džamil. V recepci mi však říkají, že neberou cizince, tak se posunuju o kousek dál a v hotelu Zarnegar už jsem úspěšnější. Cena 10 dolarů za noc mě – rozmazleného lácí v sousedním Pákistánu – sice moc netěší, ale je daleko přijatelnější než desítky dolarů v guesthousech ve Vezír Akbar Chán. Pokud bych neměl možnost přespat na misi Člověka v tísní, zamířil bych sem.

První starost je tedy z hlavy, teď jen najít Internet. Má být v hotelu Spinzar, který je taky jen pár kroků od křižovatky. V recepci nejsem moc úspěšný a o žádném Internetu tady nevědí. Když pak postávám venku a přemýšlím co dál, s neuvěřitelnou afghánskou nenuceností, kterou bych se od Afghánců rád naučil, se se mnou dává do řeči Hassan, vedoucí pobočky afghánských pošt a telekomunikací v Majmaně, hlavním městě provincie Faryab na severu Afghánistánu.

Hassan – celým jménem Hassan Kohzad – mě hned zve na kus řeči, tak si sedáme do vestibulu a probíráme to, co nejvíc hýbe Afghánistánem – nadcházející prezidentské volby, Karzáiho, Američany, Tálibán, prostě politiku. V hovoru používá německá slova, protože žil nějaký čas v Německu.

„Nelíbí se mi, jak se Karzái chová ve své funkci. Dává se do spolku s Hekmatjárem a Dóstumem, kteří každý vládou své „soukromé“ části Afghánistánu,⁴ i když ví, že jsou ve skutečnosti proti němu. Snaží se sice o usmíření a nedávno nabídl všem Tálibáncům, že by je rád přizval ke společnému budování Afghánistánu, ale pro spoustu lidí jsou to nepřijatelné ústupky a spíš ukázka slabosti než síly.“

„Myslíte, že vyhraje prezidentské voly.“

„Určitě, ale z velké části díky podpoře Američanů. Bez nich by to nešlo. Američani chtějí Karzáiho, tak tam bude Karzái. Lidem se to nelíbí, ale to je politika, na kterou obyčejný člověk nemá vliv.“

Z vestibulu se přesunujeme do příjemnějšího prostředí hotelové jídelny, kde mě Hassan zve na čaj – výborný čaj *sabz* – zelený čaj –, jak říkají Afghánci. Pije se tu taky čaj *sia* – černý čaj –, ale víc rozšířený mi přijde zelený. Na rozdíl od Pákistánu není slazený a cukr přichází samostatně na táčku.

Z dosavadních několika rozhovorů mám pocit, že Afghánci se umějí mimořádně dobře „prodat“. V každém z nich třímá duch výborného kupce a vyjednače, což je pro přežití v zemi jako Afghánistán schopnost téměř nezbytná. Džamil v hovoru občas, ale za to nepřehlédnutelně, zdůrazňuje, že pracuje pro vládu. Hassan zase mluví o svých rozhovorech s ministry, jakoby se s ním radili o každé maličkosti. Ale třeba je to normální a to já jsem naopak nepřírozeně neprůbojný.

S díky přijímám pozvání do Majmany, kterého se mi od Hassana při loučení dostává a z příjemného chládku jídelny vycházím na pražící slunce. Chci se dál pít po Internetu. Když jsem neuspěl ve Spinzaru, bude jistojistě v hotelu Mustafa na okraji čtvrti Šar-i Nau (Shar-e Naw) – Nového města.

Slunce zachází za potrhané mraky a padá pár kapek deště – stejně řídké jako když doma zalévám z konve zahradu. Za pět minut už je zase slunečno a já kráčím po Salang Wat směrem k Šar-i Nau. Mohl bych jet taxíkem, ale schopnost

⁴ Hekmatjár na východě a Dóstum na severu

dobře se v Kábulu orientovat beru jako nezbytnost – v Afghánistánu člověk nikdy neví jaký kus informace mu může zachránit život.

Chaos a dopravní zácpy jsou všude. Zástupy lidí se proplétají mezi auty na silnicích i mezi prodejci, kteří zabírají velké části všech chodníků. Z nich, i z přilehlých zdí, se ve dne stávají přenosné krámky. Obchod a překupnictví jsou vedle zemědělství jediný způsob, jak se dá v Afghánistánu alespoň v nejnужnější míře uživit. Neexistují žádné továrny, služby jen ve velmi omezené míře, a tak jede každý za sebe, bez placení daní. A taky za co by platil a komu? Vláda se o lidi téměř vůbec nestará. Asi by i chtěla – trošičku –, ale není kdy, jelikož má problémy sama se sebou, s vlastní komunikací. Bodejť ne, když si v ní každý hraje na svém písčátku.

Na některých budovách visí obrovské plakáty s Karzáiho podobiznou. Zajímavější však je, že vedle nich visí daleko větší plakáty s podobiznou jiného významného Afghánce – Ahmadašáha Masúda, polního velitele, který jako jediný dokázal ve svém rodném Pandžšírském údolí po celou dobu odolávat Tálíbánu. A pokud někde visí jen jeden plakát, je to Masúd ne Karzái!

Masúduv život skončil 9. 9. 2001, dva dny před osudným 11. 9., po výbuchu bomby, kterou u sebe měli dva Arabové vydávající se za novináře. Svým způsobem doplatil na to, čím byl oblíben i mezi novináři – otevřenost vůči médiím. Avšak svou smrtí, která je v Afghánistánu vnímána jako mučednická, se navždy zapsal do afghánských dějin. Afghánci byl přezdíván „Lev z Pandžšíru“ a dnes je vnímán jako národní hrdina, který se nikdy nevzdal. Proto jsou jeho portréty větší a pokud se Karzái jednou ztratí v propadlišti dějin, Masúd se o to bát nemusí.

Lidé často opětvují úsměvy, ale spousta jich má netečné pohledy. Nevidím mnoho mrzáků, ale o to větší množství žebráků. Na ulicích je daleko víc žen než v Pákistánu. Cupitají v modrých burkách od prodejce k prodejci a při smlouvání si počínají docela suverénně. Vůbec se nezdá, že by byly zakřivené a nesmělé. Kupodivu je to právě burka, která jim často dodává odvalu, protože mají výhodu neviděného a anonymního pohledu. Avšak zdaleka ne všechny ženy jsou celé zahalené v burce. Některé ji mají zvednutou nad čelo, jiné šátkem zakryté pouze vlasy, i když jinak jsou samozřejmě oblečené v dlouhém kabátě nebo šatech.

Na cestu se doptávám lidí, kdo ví s nadšením poradí. V Šar-i Nau procházím Chicken Street (Kuřecí ulice), v 60. letech známou jako Mekku hippies, kteří přes Afghánistán cestovali do Indie. Dnes jsou tu krámky se suvenýry a knihkupectví, ale ulice sama o sobě je poloprázdná, protože pro běžného Afghánce v ní není nic zajímavého. Ve Flower Street (Květinová ulice), navazující na Chicken Street, jsou prodejny s dovezenými potravinami, opět však – vzhledem k neafghánským cenám a sortimentu – pouze pro cizince. Koupit se tu dá vše od francouzského sýra přes skotskou whisky až po konzervy pro psy.

Hotel Mustafa, pár desítek metrů od Chicken Street, je v Kábulu známý každému novináři a možná i každému Afghánci. Je populární už z dob občanské války a navíc v centru dění, takže novinářům přijde těch čtyřicet dolarů za noc přijatelných. Já mám spíš radost, že tu je opravdu Internet – za tři dolary na hodinu, pokud by to někoho zajímalo. Odpovídám na e-maily, dokonce i pár pracovních – to je fór pracovat z Afghánistánu přes Internet! – a posílám domů první dojmy. Jsem rád, že můžu psát jen samé dobré zprávy. Zdá se, že si mně alláh celkem oblíbil, protože co další muslimská země to stále lepší zážitky. Alláhu akbar!

Dochází mi afghání, které jsem si vyměnil na hranici, takže je čas najít banku nebo veksláky. Nakonec se rozhoduju pro veksláky, protože jsem jich viděl spoustu postávat na křižovatce u parku Zarnegar, kdežto banku jsem nezahlednul ani jednu. Postávají v křižovatce a mávají svazky bankovek. Každý druhý se mě ptá, jestli chci vyměnit peníze. Směna je jednoduchá. Vekslák se mě zeptá kolik chci vyměnit a na základě té částky mi řekne svůj. Já mu zase řeknu svůj a licitujeme tak dlouho, až se dohodneme. Anebo nedohodneme. V takovém případě nastoupí další vekslák a vše začíná znovu.

S hromadou afghání v kapse se vydávám po nábřeží řeky Kábul. Rozkládá se tu trh Titanic, nazvaný podle faktu, že některé stánky pravidelně postihuje osud oné monstrózní lodi. Vždy když v řece stoupne voda, spláchne stánky, které částečně visí nad řekou – jsou totiž postavené na kůlech zaražených do jejího kamenného podloží.

Mám hlad jako vlk. Už pár hodin jsem se nezastavil a po centru Kábulu se proháním sem a tam s desetikilovým batohem na zádech se. Uf! Je na čase vzít si Afghánce za příklad a trochu přibrzdit. Pár slov k tomu těžkému batohu. Už jsem se dávno vyléčil z tahání příliš mnoha věcí na cesty, ale přesto můj příruční batůžek váží kolem deseti kilo – což je nelogicky víc, než velký batoh. Při vážení na letišti jsem zjistil, že oba dohromady mají kolem 20 kilo, z toho ale asi 11 kilo připadá na fotovýbavu! A jelikož jsme tu hlavně kvůli focení, nosím většinu fotovýbavy – včetně fotobatohu, ale bez stativu, kolem devíti kilo – neustále sebou. K tomu láhev s vodou, průvodce, mapa a máte moji denodenní zátěž.

„Co máte k jídlu?“ ptám se v jedné z mnoha jídelen naproti trhu.

„Kábuli, kebab a mantu“ odpovídá mi nadšeně kuchař a nejspíš i vlastník v jedné osobě.

„Tak já si dám mantu“ přitakávám a sedám si k volnému stolu.

Ihned dostávám konvici s vodou a v zápětí i konvičku s čajem, talíř s nařezaným chlebem a malý talířek se chilli papričkami. Mantu následuje za dvě minuty.

Od okamžiku co jsem přistál v Islámábádu jsem ihned najel na místní stravu. Tak, jak se mi to vždy všude osvědčilo. V Afghánistánu mi jídlo zatím chutnalo a *mantu* není výjimkou. Taštičky plněné mletým masem, zalité jogurtem s kusy rajčat do mně padají jedna za druhou, z čehož má kuchař očividně radost. Všichni, včetně hostů, se na mě culí a přátelsky pokyvují hlavou. K jídlu si ulamuju kábulský chleba. Přesněji řečeno božské kábulské chlebové placky – má

tvár hodně protáhlého oválu o délce víc než půl metru! Výjimečný tvar, výjimečná chuť. Už teď vím, že tenhle chleba mi bude doma chybět.

U Džamila v kanceláři jsem si zapomněl jeho vizitku, tak teď k němu musím po paměti. Daří se mi to ale celkem dobře. Z nějakého důvodu se tady dokážu uvolnit a poslouchat svoji intuici. Takže ač přesně nevím, kde vystoupit zastavuju taxikáře v místě, kde mám pocit, že bych měl vystoupit. Chvilku stojím abych se zorientoval a zjišťuju, že jsem od Džamilovy kanceláře opravdu pár desítek metrů.

U strážní budky si ho nechávám zavolat a než stihne sejít dolů, hlídač s kalašnikovem už mi stačil prohledat celý batoh a musel jsem dokonce ukázat že všechny moje foťáky opravdu nestřelí, ale fotí.

„Promiň, že tě tam takhle šacovali.“ omlouvá se Džamil, když jsme v jeho kanceláři, „Je to kvůli bezpečnosti.“

„No jasně, vůbec se neomlouvěj. Naopak. Je vidět, že dělá svoji práci dobře.“

„Ale i tak promiň. Dáš si se mnou oběd?“

„Díky už jsem měl – mantu. A byly moc dobré.“

„To jsem rád. A chceš aspoň něco k pití – pepsi nebo něco jinýho“

„Nejraději čaj.“

Pepsi a cola už dorazili i sem. S prvními americkými vojáky. Podobně jako u nás v 90. letech těsně po revoluci i tady jsou pro spoustu lidí symboly blahobytu. Vzhledem k vysoké ceně si je pravidelně může dovolit jen malá vrstva lidí, která tím pádem získává pocit výjimečnosti. Prostě a přízemní, ale pravdivé. A asi i přirozené, vezmeme-li v potaz, že co je dlouho zakázáno, prožije po odstranění zákazu vysoký nárůst spotřeby, ať je to co je to.

Džamil má ještě práci, ale dává mi k dispozici jeden počítač, ze kterého můžu na Internet. Jejich satelitní připojení není nejrychlejší, ale věřím tomu, že při afghánské pohodové pracovní morálce velká část lidí často surfuje, takže zátěž linky nebude nezanedbatelná.

Když v Hajatově domě vyzvedáváme můj batoh není nikdo doma, takže se ani nemůžu pořádně rozloučit. Na hlavní ulici si stavíme taxi a jedeme do Kart-e Parwan, což je čtvrť, kde má své kábulské sídlo česká humanitárka Člověk v tísni. V jejich pražském sídle jsem dostal popis cesty, avšak bez adresy. Adresy se v Asii nepěstují, protože málokde existuje systematické pojmenování ulic a číslování domů. A poválečný Afghánistán samozřejmě není výjimkou. Takový popis se nejčastěji skládá z odkazů na všeobecně známé orientační body jako jsou hotely, státní úřady, parky, sídla známých osob apod.

I když se Džamil hodně snaží, nejsme z počátku podle mého popisu úspěšní. Chytáme se teprve po telefonátu Lence, která Džamilovi k vysvětlení cesty předává jejich afghánskému hlídače. Nakonec jsme šťastně před jejich vraty a po chvíli i za nimi, na dvorku sídla mise.

Džamil s námi ještě chvíli sedí a povídá a pak se loučí. Den se sklání k soumraku a i on už musí domů. Je ale skvělý, že se mi věnoval tak vřele a obětavě. Nechávám pozdravovat Hajata i všechny ostatní a slibuju že se ozvu – Hajat má jet za pár dní do Mazár-e Šaríf, tak bych mohl jet s ním.

Dnes se na misi sešel docela velký český spolek. Vedle Lenky Vítkové, Davida Ševčíka a Honzy Fediče z Člověka v tísni – <http://www.clovekvtisni.cz> – a Kataríny ze slovenského Člověka v ohrožení – <http://www.clovekvohrozeni.sk> – je tady i Tereza z Médicins Sans Frontières (MSF, Lékaři bez hranic) – <http://www.msf.org> – a Jana Počtová s Tomášem Chourou, kteří v Afghánistánu natáčejí Janinu bakalářskou práci – studuje FAMU – a Cestománii.

Tereza se právě vrátila z dovolené v Pákistánu a zítra odlétá do Herátu, kde působí jako doktorka v nemocnici. Jana s Tomášem už tu skoro končí a za deset dní se vrací domů. Janu jsme s Táňou potkali před dvěma měsíci v Praze na přednášce Člověka v tísni. Při stejné příležitosti jsme se seznámili i s Nazírem, afghánským inženýrem, tehdy ještě zaměstnaným u Člověka v tísni, se kterým se chci v Kábulu taky sejít. Díky otevřenosti lidí z mise tu můžu přespat, a to i víc dní, takže se nemusím štrachat zpátky do centra.

Jelikož je nás tolik, David s Honzou připravili na dřevěném uhlí šašlík, Viktor, Lenčin kamarád z MSF, přivezl piva, takže se rozjízdí další příjemný večer.

Den 6, středa 2. 6. 2004

Janin film je o lásce a Afghánistánu, což je docela zajímavé téma samo o sobě. S Tomášem tady natáčí už měsíc. Většinou si domluví schůzky, najme auto a tlumočnicka a jedou natáčet. Dnes je to podobné: dopoledne má rozhovor v Afghan Media and Culture Centre AINA – <http://www.ainaworld.org> –, odpoledne chce navštívit pár zajímavých míst po Kábulu. Nabízí mi, jestli bych nechtěl jet s nimi, že bychom se podělili o náklady – za jeden den v Kábulu platí 10 dolarů tlumočnicka a 25 dolarů auto, mimo Kábul 40 dolarů za auto. Souhlasím, tak hned po snídani vyrážíme.

Jana s Tomášem vysedají před AINA a mě nechávají auto i se Zolgajem, který řídí a Abbasem, který tlumočí. Mám hodinu čas, než budou hotoví s rozhovorem, tak toho využívám a jedeme se podívat na jih kousíček za Kábul, kde stojí bývalý královský palác Darulaman, který byl těžce poničen během nesmyslných bojů mudžahedínů proti mudžahedínům v minulých letech.

Proplétneme se městským provozem až se před námi do provozu zařazují dva obrňáky s kanadskou vlajkou. Jedou tam kam my. Tedy skoro. Na planině pod palácem je totiž kanadský tábor ISAF.

Z každého obrňáku čouhá jeden voják posazený za kulometem. Kulomet na předním obrňáku míří dopředu, na zadním dozadu, aby byli kryti z obou stran. Není to opatření jen tak pro srandu. Na vojáky se tu střílí každou chvílí a ti si samozřejmě nenechají nic líbit.

Palác trůní na konci dlouhatánské, šestikilometrové Darulaman Wat. Ve 20. letech 20. století ho nechal postavit král Amanulláh. Později sloužil jako sídlo ministerstva spravedlnosti a ještě později jako snadný terč ostřelování během bojů o Kábul. Je vidět už z dálky a už z dálky můžu rozeznat, že byl opravdu cílem mnoha útoků. Stojí na vyvýšenině uprostřed planiny, takže má strategickou polohu. Ten kdo ho držel měl v bojích dobrý přehled a tudíž velkou výhodu. Proto není divu, že se jedna bojující skupina snažila vypudit druhou, druhá třetí a tak dále.

Z většiny jeho střechy zbyla pouze kostra, kusy stěn jsou zborcené a stojící zdi v sobě mají obrovské díry po granátech nebo jsou beznadějně poškozené od kulek. Vypadá jako řešeto. Z dálky i z blízka.

Zastavujeme mezi palácem a kanadským táborem, abych si udělal fotku. Pak vyjíždíme na horní parkoviště, odkud vidím, že v podloubí jednoho z pater je kulometné hnízdo. To by odpovídalo. Slyšel jsem, že dříve byl kanadský tábor od paláce občas ostřelován, tak jej Kanaďani začali hlídat. Asi bude lepší se jich zeptat jestli můžu fotit, než se dostanu do problému. S Abbasem jdeme k bráně v plotě z ostatního drátu, který celý palác obklopuje.

„Dobrý den. Jsem nezávislý novinář a chtěl bych se zeptat jestli můžu dovnitř udělat pár fotek“ ptám se blondáťeho pořízka v uniformě s černými brýlemi, širokým kloboukem a kulometem.

„Dobrý den. Myslím, že ne, ale můžu se zeptat“ odpovídá voják a vzápětí cosi říká do mikrofonu, který mu trčí u pusy. Mluví nějakou nesrozumitelnou řečí, kterou by mohla být kanadská francouzština, ale příliš mumlá na to, abych mu rozuměl. V podloubí nad ním sedí u těžkého kulometu další vojáci a jejich stanoviště je částečně stíněné celtou.

„Tak dovnitř nesmíte, ale fotit můžete za podmínky, že nebudete fotit vojenská zařízení, která tu jsou nainstalovaná“ odpovídá po chvíli. Vojenskými zařízeními je nejspíš míněno kulometné hnízdo, nic jiného nikde nevidím. Alespoň že můžu fotit zvenku.

„Díky“ přitakávám a vydávám z batohu foťák.

Procházím se podél plotu a dělám fotky. Voják mě doprovází po druhé straně plotu. Od Kábulu se palác jevil jako rozlehlá čtvercová budova. Při pohledu z opačné strany – od kanadského tábora – je však vidět, že nejde o čtverec, nýbrž o stavbu tvaru U, jež je „otevřena“ směrem ke kanadskému táboru a k horám za ním. Tou otevřenou plochou je palácové nádvoří, po jehož stranách stojí dvě dlouhá křídla spojená křídlem čelním. Kulometné hnízdo je v jednom z bočních křidel.

I z nádvoří vypadá palác stejně zničeně jako ze silnice. Na zborcených a kulkami rozrytých stěnách jen občas odhalím stopy původní výzdoby. Za svého života musel být opravdu nádherný.

„Ještě jednou děkuji, pane“ loučím se, když jsem hotov.

„Přeji pěkný den“ odpovídá voják.

Když přijíždíme k AINA, Tomáš s Janou už na nás čekají. A čekají dlouho, protože plánovaný rozhovor se nekonal. Janino vysvětlení mi tak trochu bere dech a ukazuje jak hluboko zejí kořeny afghánských problémů. Jana chtěla o udělat rozhovor o problémech afghánských žen s mladou režisérkou, jež na stejné téma natočila film. V jejím filmu je prý scéna, v níž tahle režisérka chodí kolem skupinky žen v burkách, které však na její otázky nereagují, zarytě mlčí a o svých problémech s ní nechtějí mluvit. A ona chodí kolem nich a říká jim „Mluvte se mnou, no tak, mluvte se mnou.“. Zdá se, že je pro podobný rozhovor ideálním člověkem. Možná byla, ale už není. Včera mluvila se svým snoubencem, který ji rozhovor na tohle téma zakázal. A ona přání svého snoubence respektuje, proto rozhovor ruší.

Během zastávky na křižovatce s nedostavěnou tálibánskou mešitou kupuju na večer meloun. Zároveň mě zaujalo řeznictví v průchodu, tak jdu blíž a chci udělat pár obrázků. Řezník i jeho kámoši – je to tu stejně jako v Pákistánu, taky mezi sebou chlapi klábosí, když zrovna nejsou zákazníci – na můj posunek s foťákem reagují nadšeně a hned mě zvou k sobě, dělají místo, odněkud se vynořuje konvička s čajem a sklenička a David v pirahan tumbanu sedí pod hovězí kýtou tak rychle, že ani neví jak se tam dostal. Kromě průchodu s řeznictvím musím vyfotit každého chlapíka zvlášť. Mají z toho srandu a smějí se, takže je mi moc líto, když mě Jana volá zpátky do auta. Řezník mi ani nestačil dát adresu, abych mu mohl poslat fotky.

Jedním z historických míst, které byly zničeny v bojích o Kábul, jsou Bagh-e Babur – Báburovy zahrady. Jana o nich nevěděla, ale jakmile je zahlédla v mém průvodci napadlo ji, že by se mohly hodit pro Cestománii.

Zahrady dal v polovině 16. století postavit první mogulský císař Záhir-ed-Din Muhammad Bábursáh, vnuk slavného Tamerlána. Během posledního dvacetiletého válečného konfliktu byly téměř úplně zničeny, ale dnes na jejich obnově pracuje 20 zahradníků, kteří upravují terén a sází keře a stromy. Zahrady jsou položeny na úpatí vrchu Šerdarvaza a v jejich horní části stojí krásně opravená hrobka samotného Bábursáha.

Chvilí okouníme kolem a přemýšlíme kudy se vydat nahoru. Janě se na těch záhonech nezdá nic zajímavého, takže chce hned odjet. Mezitím ale přichází sympatický děda ve vysoké karakulské beranici, který se představuje jako Chandži (Khanji), správce zahrad. To se Janě líbí a chce s ním nakonec natočit rozhovor.

Chandži je upovídaný sympaťák, takže je dobře, že máme sebou Abbase.

„Během bojů byly zahrady skoro úplně zničeny, ale teď je pomalu dáváme dohromady.“

„Kolik let už se opravují“ ptám se.

„Asi tři roky.“

„Támhle vidím nějaké příkopy a i kulaté díry v zemi. Co to je?“

„Dříve tu byly fontány a podpovrchové potůčky, které zavlažovaly velkou část zahrady. I na jejich opravě pracujeme.“

„Takže tu zase budou fontány?“

„Určitě.“ usmívá se Chandži a dodává „Ještě se podívejte na támhlety uschlé stromy. Už jsme místo nich zasadili nové – jsou hned vedle, ale tyhle jsme nechaly jako připomínku nesmyslnosti bojů, které se nevyhýbaly ani bezbranným stromům.“

Téměř nahoře, u opraveného pavilonu, se Chandži loučí a vrací se do své budky u silnice.

Po levé ruce se nám naskýtá pohled, jaký bych v Kábulu nečekal – veřejný bazén. Září novotou, takže je evidentně čerstvě opravený. Sice se v něm cachtá jenom pár kluků, ale za to pouze v plavkách, což je na Afghánistán pohled nevídaný. Pavilón na vrcholu zahrady bude sloužit jako restaurace. V jeho stínu stojí hrobky Báburšáha a jeho manželky.

Právě skončila škola, takže se kolem nás shlukují asi desetileté holky a kluci. Přetlačují se a každý se chce vyfotit. Smutný pohled je na jednu z holčiček, která chodí o berlích, protože má jednu nohu jen těsně pod koleno. Před časem šlápla na minu.

Původně jsme si tady chtěli udělat piknik, ale zatím není kde, tak si dáme oběd ve městě. Cestou do Šar-i Nau, kde je spousta levných jídelen, se zastavujeme na břehu řeky Kábul u neobvykle vyhlížející mešity. Je dvoupatrová, žluto-bílá a svým oblým tvarem a antickými sloupy vypadá spíš jako divadlo. Ve 20. letech 20. století ji nechala postavit matka krále Amanulláha. Nazvala ji Šáh-do Šamšira Madžid (Shah-do Shamshira Masjid) – Mešita krále dvou mečů – na počest jednoho z muslimských velitelů, který padl během bitvy mezi muslimy a hinduisty, odehrávající se v 7. století, i když odvážně bojoval s mečem v každé ruce.

Je právě čas modlitby a mešita je plná, ale nikdo nám nebrání vstoupit. Uvnitř se rozhlížím a když vidím, že na můj foťák nikdo nereaguje podrážděně, dělám nějakou fotku. I když je to určitě možné i jinde, tohle je vůbec první mešita, kde jsem se uvnitř dovážil fotit během modlitby.

Někteří muži během modlitby přichází a zase odchází, nezůstávají po celou dobu. Před mešitou stojí jejich hloučky a diskutují. Někteří se myjí v umyvárnách na ulici a modlitba je teprve čeká. Po ulici se prochází prodejce s pytlíky kukuřičných zrn. Kupujeme jeden a přidáváme se k malým dětem, které krmí holuby vykračující si po asfaltu před mešitou jakoby se nechumelilo.

Kukuřičná mezihra nám opět připomíná, že máme taky hlad. Naproti parku, který je centrem Šar-i Nau vstupujeme do příjemné *čajchané* – čajovny. Afghánské čajchané jsou něco úplně jiného než české čajovny. Jde o obdobu našich hospod. V čajchané se muži schází na pokec – samozřejmě ne nad pivem, ale nad čajem – nebo si dát oběd či večeři.

Běžná čajchana má u vchodu pult kde se platí a vedle něj nádrž s vodou a umyvadlo, kde si každý před jídlem omyje ruce. Prostor pro hosty je ve větších čajchanách rozdělen na dvě části – stolečky s židličkami a vyvýšeným pódium potaženým kobercem a pruhem igelitu, na který se pokládá jídlo. Jak stolečky, tak pódium slouží k jídlu stejnou měrou, záleží jen na hostu čemu dá přednost. My všichni rádi sedíme na zemi, takže zabíráme několik míst na pódium a pro každého objednáme kábuli, čaj, chleba a jako zákusek *firni*, moc dobrou sladkou kaši. A nebyla by to „moderní“ čajchana, aby na dobře viditelném místě nestála televize a nehrál v ní americký film.

Odsud byl opravdu dobrý přehled o městě, říkám si, když stojíme u mauzolea krále Nádiršáha, které ční nad městem na jednom z mnoha kábulských kopců. Složitost kábulské geografie je ihned patrná – hory, kopce a krtiny, po jejichž svazích nepláží celé čtvrti a prolétají ulice a třídy. Začíná mi být jasné jak mohl být během války tak zničen. Stačilo obsadit nějaký kopec a byl jsem king. Střílelo se zběsile a na všechny strany. Z toho důvodu bylo i mauzoleum strategickým bodem.

A z toho důvodu je tak rozstříleno – když se jeden mudžahedín snaží vystřadit druhého, létají třísky. Mramorové desky jsou místy pryč nebo v nich zejí obrovské díry. Chybí některé sloupy a kopule je rozstřílená – zevnitř se skrz ni dá dívat na nebe, díry jsou místy až metrové.

Tomáš s Janou natáčí zrychlené záběry mraků přecházejících přes čtvrt' Šáh Šahid (Shah Shahid) pod mauzoleem a já se brouzdám trochu dál podél kopce, abych se dostal do jedné roviny s třídou Džadaj Majvand (Jadayi Maywand). Slunce odrážející se od jejího povrchu a hory na obzoru jsou jako stvořené pro černobílou fotografii. Když jsem zabrán do focení, zastavuje u mně auto, ze kterého vystupují dva mladíci. Viděli mě s foťákem, tak se chtějí nechat vyfotit. Na oplátku mě zvou na hamburger a colu do svého nově otevřeného fast-foodu. No jo. Čtvrt století bojovali jenom kvůli tomu, aby pak mohli otvírat fast-foody.

Cestou od mauzolea míjíme základnu odminovávačů, která je uvedena velkým billboardem s ručně namalovaným obrázkem ženy, které z minou právě utržené nohy ještě kape krev.

Začíná se zatahovat a jako každý podvečer padá na Kábul pomalu prach. Dnes už to však hraničí s prachovou bouří. Původně jsme chtěli ještě na vrch Bibi Mahro nad Vezír Akbar Chán, ale kvůli omezené viditelnosti to nemá cenu. Na půlhodiny se stavujeme na Internetu a pak odvážíme Janu na misi.

My s Tomášem se ještě pokoušíme udělat nějaké záběry západu slunce od hotelu Intercontinental, ale počasí je nevyzpytatelné a dnes nám nepřeje. A nepřejí nám ani další události. Na misi se večer dozvídáme, že v provincii Badghis na severozápadě Afghánistán, dodnes považované za bezpečnou, bylo zastřeleno pět pracovníků Médecins Sans Frontières, tři z nich cizinci.

Kapisa

Den 7, čtvrtek 3. 6. 2004

Na dnešek jsem domluven s Katarínou, že s ní pojedou do provincie Kapisa severně od Kábulu. Její Človek v ohrožení se v Afghánistánu teprve registruje a ona mezitím hledá místa, kde by mohli pomáhat s opravami škol.

Na misi ráno přijíždí pan Sator, nějaký vysoký úředník z ministerstva školství, který má v provincii Kapsa kontakty. No, kontakty – pochází odtamtud, což může být výhoda i nevýhoda, jak se později ukazuje. Po něm přijíždí Pajkar, který pro Katu pracuje jako překladatel, řidič a vůbec schopný zařizovač všeho možného. Pochází z Pandžšírského údolí z vesnice Rocha (Rokha) a ve válce bojoval s Masúdem proti Tálibánu. I když je mírně horkokrevný, tak je to sympaták se zlatým srdcem, a to dokonce takový sympaták, že jeho přítelkyní je novinářka Petra Procházková.

Všichni čtyři se skládáme do Mušaka, jak Pajkar láskyplně nazývá svoji terénní toyotu surf. Katarína se Satorem dozadu – žena by neměla sedět na předním sedadle, pokud neřídí – my s Pajkarem dopředu. Satorovi může být tak padesát. Stejně jako Pajkar a já má pirahan tumban, přes něj navíc kabátek a na hlavě karakulskou beranicí. Chová se nadřazeně, jak k Pajkarovi tak ke mně. Projevuje se to tak, že nás většinou přehlídí a do Pajkara navíc rejpe. Hodně Afghánců ve vyšších státních funkcích svoji pozici psychicky a morálně nezvládají a k „plebejcům“ se chovají jako k lidem druhé kategorie – v tomhle si čeští a afghánští státní úředníci a politici jako z oka vypadli.

Přejíždíme sedlo, jež značí konec Kábulu a vjíždíme na planinu Šamolí. Šamolí byla za občanské války středem drsných bojů, fronta několikrát přešla sem a zase tam. Dnes je planina téměř mrtvá. Tam kde dřív byly vesničky, sady vinné révy, stromy a polička se zeleninou jsou dnes rozbombardované ruiny, minová pole a jen občas můžeme farmáře, který se vrátil na svou půdu. Podél silnice se to hemží červenobílými kameny označujícími miny. Bílá strana označuje odminovaná místa, červená zaminovaná. Odminovaná místa jsou označená i bílou fajfkou – odškrtnutím – na domech a zdech.

Pajkar to pálí, protože silnice je celkem slušná a díry kupodivu můžeme jen občas. Podobná silnice je v Afghánistánu tak řídký jev, že jakmile řidič najede na nějaký dobrý úsek, hned se rozjede jak nejrychleji může, aby si užil jízdy – Afghánci jsou chlapi až do morku kosti a mají rádi pocit, že jsou nesilnější, nejlepší, nejrychlejší, prostě nej.

Z dobré silnice – která vede dál na sever až do Mazár-e Šaríf – zahýbáme na Bagram, kde Rusové za doby okupace postavili velkou leteckou základnu. Základna dnes ironicky slouží jako hlavní stan „Coalition Forces“ v čele s USA. Objevují se zničené transportéry povalující se bezprizorně podél silnice, stejně jako tanky a auta. Na některých „pracujících“ lidé – odřezávají kusu kovu, které buď použijí doma nebo prodají.

Po další odbočce, tentokrát na samém okraji Bagramu, se ze silnice stává definitivně prašná cesta. Bagramu jsme se tak vyhnuli a zamířili jsme do středu provincie Kapsa. Čas od času můžeme uvidět nebo děti s lopatami a Pajkar jim z okénka vyhazuje drobné bankovky za to, že se snaží vyspravit silnici. To je tady moc pěkný zvyk – na údržbu pozemních komunikací nejsou peníze, a tak si lidé můžou něco přivydělat tím, když udržují svůj kousek cesty průjezdný.

Sjíždíme do údolí řeky Pandžšír. Naskýtá se nám nádherný pohled na zelenou planinu pod námi, již Pandžšír přetíná vejpůl. V řece se bohužel umývají místní auta. Přejíždíme most přes řeku a po stejně prašné cestě začínáme stoupat po druhém svahu údolí opět do hor. Tahle oblast Kapisy nejmenuje Kohistán a je mimořádně krásná, jak si pochvaluje i Sator.

První naše zastávka je na zdánlivě pusté planině. Právě se tu staví nový bazar – jakoby uprostřed ničeho –, který vypadá jako tři rovnoběžné ulice rozestavených garáží. Zahýbáme k pěkné kamenné budově, u níž stojí velký potrhaný stan s logem UNICEF – nové a staré škole. Jsme v Mahmud-e Raki (Mahmud-e Raqi), hlavním městě Kapisy. Městě, které vypadá jako... pustá planina.

Katarína se Satorem vchází do školy, my s Pajkarem čekáme venku. Kolem prochází celkem dost lidí. Někteří pěšky, jiní na kolech, ozdobených barevnými umělými květinami, nebo na motorce. V okolí jsou roztroušeny usedlosti a obdělávaná pole, která nejspíš tvoří Mahmud-e Raki. Před školou sedíme ve stínu dopravních kontejnerů – ano takových, co se převážně po moři na dopravních lodích a co jsme u nás zvyklí vídat na kamíonech. Zůstaly jich tu tisíce z války, kdy v nich Rusové přiváželi zbraně a proviant.

Znovu se objevují asi po hodině, doprovázeni ředitelem škol v celé Kapise. Hezky si to ten ředitel zařídil. Kamenná budova byla postavena Němci jako škola, avšak po třech měsících ji zabrali pro kanceláře a děcka vykopli ven. Provinciální školský ředitel – dobře živený padesátník s vousy – nás bude doprovázet po několika školách, které si Katarína vybrala jako kandidáty na opravy. Udržuje si ode mně stejný odstup jako Sator.

V Kapise není snad jediný metr asfaltu. Ač je celkem blízko Kábulu, je už v horách, kde se vše hůře udržuje. A tady vlastně nikdy žádná infrastruktura nebyla – kromě stezek pro osly –, takže ani není co udržovat. Po cestách necestách mezi poli, keři a hliněnými domovy – teréňák je naprostou nezbytností –, se dostáváme k prvnímu vytipovanému objektu – dívčí škole na okraji Mahmud-e Raki.

Jelikož jde o dívčí školu nesmím fotit, ale dovnitř můžu. Škola byla postavena roku 1975 nejspíš s ruskou pomocí a od té doby funguje. Je kamenná, což v Afghánistánu, kde je většina staveb z nepálených cihel, znamená téměř luxusní, ale neudržovaná. Ředitelka nás, za velkého zájmu děvčat, která právě nemají hodinu, provází po budově a okolí.

„Podívejte se, jak je tu všechno rozbité“ ukazuje nám plnou místnost lavic a židlí s ulámanými dřevěnými deskami. „Nemáme peníze ani na takovéhle maličkosti, natož na rozšíření školy“ tlumočí další stížnost Sator.

„Takže vy byste chtěli školu rozšířit?“ ptá se Katarína.

„Ano, rádi bychom.“

„Kolik teď máte žáček a v kolika učebnách“ Katarína na to.

„Máme osm učeben, kde se střídá 1300 děvčat z celého okolí. Škola už nestačí, takže musíme učit i na dvoře pod plachtami.“

„Jak byste chtěli školu rozšířit?“ ptáme se mezitím co vycházíme ven.

„Na 24 učeben. A taky bychom chtěli postavit ochrannou zeď. Podívejte se na to. Kolem školy je jen kousek zdi a ten je už navíc pobořený. Děvčata se nemůžou učit, když nebudou mít klid.“

„To je beznadějně. Podívej se na to. Nejsou ani schopní sehnat pár chlapů a opravit ty lavice – vždyť je to práce na dvě odpoledne a nebude nic to stát. Stačí přibít a ohoblovat. Takhle je to všude. Nějaká humanitárka jim postavila budovu, proto i s opravami čekají na dary. Tenhle způsob nechceme v Člověku v ohrožení podporovat. Chtěli bychom, aby iniciativa byla vždy na straně komunity, která by rozhodovala co a jak postavit a my bychom jim pomáhali s financemi. Co dostanou, toho si neváží“ otáčí se ke mně skepticky Katarína, když jdeme podél rozbořeného školního zdi.

„Kolik by ta zeď stála.“

Učitelka se zamýšlí, nejspíš ale nikdy nedělala žádný výpočet. Za to Sator ví kam v paměti sáhnout. Respektive jakou částku by si měl vymyslet.

„Tak 20 až 25 tisíc dolarů“ odpovídá po chvilce zamyšlení.

„To je ale příliš drahé“ oponuje mu Katarína.

„No tak možná by to šlo za máš. Kdyby se zapojili místní lidé a s použitím místního materiálu... tak 12 až 15 tisíc.“ snižuje Sator okamžitě odhad.

Hlavou kroutí i Pajkar, ale nemůže zasahovat. Stejně jako my s Katarínou ví, že je to ze strany učitelky i Satora jen hra. Sator je tu známý, takže má nějakou váhu a zároveň chce být pro něco pamatován. Proto taky chtěl jet do své domovské oblasti, kde má vazby a odkud by mu samozřejmě kápló něco z peněz, které by byly na rekonstrukce uvolněné. On vůbec neví, kolik taková zeď stojí, ale myslí si, že běloši jsou hlupáci, kteří zaplatí tolik, že kromě zdi zůstane něco i pro něj. Smutné na tom je, že spousta bělochů opravdu jsou takový pitomci. Postaví školu, udělají si čárku a jdou dál, aniž by se starali jaké byly náklady a co se s jejich „darem“ děje dál.

„A taky by bylo dobré zvýšit plat paní ředitelky. Bere jen 40 dolarů za měsíc“ přihazuje další nápady pro dary.

„My ale nemůžeme zasahovat do mzdové politiky vlády. Jsme tu proto, abychom pomohli při opravách škol.“ odpovídá Katarína.

„Je pravda, že těch 40 dolarů je opravdu směšných. I obyčejní dělníci, kteří se podílejí na rekonstrukcích škol, mají za den třeba 3 dolary. Budeme muset najít vlastního inženýra, který by spočítal náklady a našel místní zdroje surovin. V žádném případě nesmíme spoléhat na někoho místního, to by se peníze nakonec rozutekly úplně jinam.“ osvětlují mi později v autě Katarína s Pajkarem. Odvážíme pana provinčního řídícího do jeho „rezidence“ a jedeme se podívat do Sarak Perak na další školu. Bereme si mladého průvodce, který ví, kde přesně škola je.

Potěš pánbůh ten terén! Tudy bych nechtěl každý den ani chodit do školy, natož každý den bojovat, jak v minulosti museli ruští a dnes američtí vojáci. Uzoulinké uličky mezi jednotlivými staveními, která svými hliněnými zdmi působí spíš jako pevnosti, byly nepřekonatelnými pastmi. Pajkar však i přesto Mušaka žene co to dá, protože ho naškrobený Sator čím dál tím víc s..e. Sator se skoro nestačí držet držadla a jak sebou auto hází – navíc v nebezpečně úzkém koridoru mezi hliněnými zdmi – je vidět, že má opravdu strach. Pajkar z toho má radost a bere to jako jistou částečnou satisfakci.

Hliněné zdi občas vystřídá vodní kanál a pak zase zeď.

„Je tady pořád tolik vody?“ ptám se Satora.

„Ano. Celý rok. Voda teče z hor. A i když na planinách je sucho, tady je vody dostatek.“

Zastavujeme pod stromy na cestičce se zdí po jedné a kanálem po druhé straně. Jsme jako ztraceni uprostřed bludiště Sarak Perak. Zpět bych všemi těmi křivolakými uličkami neměl šanci trefit. A to po mě nikdo nestřílí jako po těch klucích ruských.

Jelikož je Sator odsud, snaží se protlačit stavbu nové školy, aby mu byli lidé vděční a zvýšil tak ještě svoji prestiž. A snaží se, i když mu Katarína pořád opakuje, že má peníze je na opravy škol.

Přichází delegace v čele s místním *mullou* (mullah). Bez mully – duchovního – nefunguje v Afghánistánu nic. A pokud ve městech něco málo ano, na venkově naprosto ne. Proto tady jednáme hlavně s mullou a ředitel školy je jen takový mullův přidavač.

Škola je pár kroků od auta. Vstupujeme do jedné z hliněných pevností, za níž se nám otevírá celkem příjemná, i když trochu vyprahlá, zahrada. Podél zdi je několik učeben a taky plátěné přístřešky pro vyučování venku. Diskutuje se ve stínu vstupní brány. Chtějí úplně novou dívčí školu – Satorova vize vystrkuje růžky. Nezbyvá nám nic jiného, než hrát tu hru a vyslechnout je.

„A proč chcete zrovna dívčí školu?“ ptá se Katarína. Kdo chce postavit dívčí školu má totiž daleko větší šanci, že na ni dostane peníze. Jakmile je škola hotová, už není nikdo schopen vynutit, aby byla používána jako dívčí. Může klidně skončit třeba jako... sídlo provinčního ředitele.

„Víte, v posledních letech byly ženy odstříženy od vzdělání“ začíná mulla svoje vysvětlení. Mluví klidně a pevně, ale nepřehlédnutelně slizce. Potutelně se usmívá a důraznými gesty umocňuje svou řeč – jako by kázal v mešitě. Vycházíme ze školy.

„A kde byste chtěli školu postavit?“ – v širokém okolí jsme totiž neviděli místo, kde by nebyly hliněné „pevnosti“, úzké uličky nebo voda.

„Tady“ ukazuje Sator místo, kde jsou dvě jezírka s kachnami, do nichž teče voda ze zavlažovacího kanálu.

Ano, tak to je opravdu jediný místo, který je volný, říkám si v duchu, ale to přeci musí myslet jako vtip.

„On si snad dělá randu!“ obracím se ke Katce, která taky nechápe.

„Ano, tohle je opravdu ten pozemek“ ujišťuje nás Sator.

„Ale vždyť jen odvodnění by stálo aspoň 10 tisíc dolarů“ namítá Katarína.

„Ale to se přeci dá udělat“ nenechá se Sator zviklat.

Tak konec, tohle nikam nevede. Ještě že rozdělování peněz nezáleží na něm. Už víme co chce Sator, už víme, že mu místní jdou na ruku a už taky víme, že tahle škola nejspíš nebude tou pravou. Je čas na oběd. Loučíme se s mullou, učitelí a asi třiceti děckama, která se k naší delegaci mezitím ze zvědavosti připojila. Oběd za všechny čtyři nás stojí asi pět dolarů.

Vyjíždíme z neověřitelných uliček Sarak Peraku a zastavujeme v Dene Nau (Dene Naw). Na bazaru stoupáme po schůdkách do čajchány a sedáme si do části s kobercem. S Katarínou a Pajkarem si dáváme kábuli, chleba a čaj, Sator si dává kebab – jednou z výhod být státním úředníkem je, že má často zadarmo obědy. Spolustolovníci se jako vždy vřele usmívají, jen jeden starý děda, o kterém Sator říká, že je duševně nemocný, si stěžuje, že nevládní organizace nic nedělají, nikdy nic nepostavili, prostě jsou na nic.

Po obědě nás čeká třetí škola. Stojí o samotě na svahu, je chlapecká a i ona má část „učeben“ pod širým nebem – v tom jsou všechny stejné.

Nejzajímavější se však Kataríně jeví poslední škola, do které nás naviguje Satoriho synovec, který k nám náhodou přistupuje cestou. Jak je taková náhoda možná se dovídáme v zápětí přímo od Satora.

„Tyhle pozemky mi patří“ rozmachuje se Satori, když jedeme alejí kolem polí. „Mám tu spoustu příbuzných – bratrů a synovců. Na polích dělají moji bratři. V okolí mě všichni znají. Znají mě a uctivě zdraví v asi 400 vesnicích.“

Škola v Navobodu je kamenná a má tvar písmene U – na nádvoří se vstupuje branou, podél níž a naproti ní jsou učebny. To je zde nejčastější půdorys školy.

„Škola byla postavena asi před 30 lety“ překládá Sator ředitele. „Je smíšená, dopoledne se učí kluci – těch je asi 1200 – a odpoledne děvčata – tak 200. Teď zrovna se učí děvčata.“

„Můžu fotit?“ ptám se.

„Jasně, když tu jsem já, nebude nikdo nic namítat“ odpovídá Sator.

A skutečně. Chová se přesně jako významné české paničky počátkem 20. století – dívky zve k tabuli, ptá se je na látku a pokud umí, chválí je. Jen ten obligátní bonbón za dobrý výkon nedostanou. Učitelé, včetně ředitele, vypadají moc sympaticky. Všichni mají pirahan tumban, pakuly. Jsem moc rád, že alespoň v tomhle nevybočuju.

Škola potřebuje především novou střechu, současná je stará jako škola – 30 let – a už nosné trámy už se prohýbají dovnitř – trámy a na nich hlína. Obcházíme třídy a díváme se v jakém jsou stavu. Tady by se oprava dala realizovat, říká mi na konec Katarína.

Cestou z Navobodu se zastavujeme u Satorova nejstaršího bratra. Sator u něj přespí – zítra je pátek, tedy víkend – a do Kábulu se vrátí až pozítří. Usedáme u rybníčku před domem, stíněným porostem stromů a moruší. Bratr nám nabízí moruše, meruňky s čili na talířku k posypání a *mast* – výtečný domácí jogurt. Moruše – bílé, fialové, černé a sušené – nejprve propírá ve velkém proutěném koši v rybníčku. Rybníček samozřejmě slouží jako prádelna, odplivána, záchod pro zvířata a bůhví co ještě, ale my s Katarínou nějak nemáme strach, že bychom měli nějaké problémy. Pro Satorova bratra je to jednoduché – jsme Satyroví přátelé, proto jsme i jeho přátelé a tím pádem vážení hosté. Vše připravuje s opravdovou láskou a ta překoná všechny bacily. Dáváme si do nosu. Mast je sice kyselejší, než na jaký jogurt jsme zvyklí, ale vynikající. Z moruší jsou nejlepší ty sušené – chutnají úplně jako zkrystalizované kousky medu. Další pašunská pohostinnost v přímém přenosu.

Cestou zpět nevidět, že Pajkar je naštvaný. Vytácel ho Sator. Míjíme Bagram, odkud se z letiště až ke Kábulu táhne obrovský oblak prachu. Příznačné pro večery, kdy se v Kábulu a okolí kvůli prachu velmi často zhoršuje viditelnost.

Na misi zjišťuju, že jsem někde ztratil jeden vyfocený film – bohužel zrovna ten, kde mám tři ze čtyř škol. Taký nedozvídáme další podrobnosti ohledně včerejší smrti pěti lidí z MSF – dva Afghánci, Holanďan, Nor a Belgičanka. Vraceli se na základnu MSF v Chajr Chana (Kheir Khana) v provincii Badghis. Vyjeli z nemocnice, ale už nedorazili. Když jsou na cestě mají se každých 15 minut hlásit, že jsou v pořádku. Ale když o sobě nedali vědět delší dobu, vydala se je hledat další dvě auta, která našla jejich džíp rozstřílený. Všichni samozřejmě mrtví. Útočníci po akci do auta hodili pro jistotu ještě granát.

Kábul

Den 8, pátek 4. 6. 2004

Při snídani není veselo. Médecins Sans Frontières se stahuje ze země, což je hodně špatná zpráva – především pro Afghánce, ale i pro všechny bělochy. MSF působí v Afghánistánu od roku 1979 a za tu dobu se jich nikdo ani nedotkl. Všichni věděli, že bez jejich pomoci by statisíce Afghánců neměli přístup ke zdravotní péči – provozují několik desítek nemocnic a zdravotnických zařízení. Poslední útok však vše změnil. Změnil i klima v celém Afghánistánu – to se prostě ještě nikdy nestalo.

Probíráme situaci z různých úhlů. Nikdo neví co bude a jestli bude možné v Afghánistánu vůbec dál pracovat. David byl na bezpečnostní schůzce humanitárních organizací, kde bylo řečeno, že odbojné skupiny, které způsobují podobné incidenty, se teď chtějí zaměřit na pracovníky OSN a humanitárních organizací, a to především v provinciích, které byly dosud považovány za bezpečné. K nim patřil i Badghis. Už nepatří. Teď už v Afghánistánu není bezpečného místa. Bílé dodávky a džípy, které dosud svou pouhou barvou a logy pracovníky humanitárek chránily, se staly pravým opakem – snadno identifikovatelnými terči. Děkuji bohu, že mezi lidmi chodím v pirahan tumbanu a pakulu.

Pátek – v darí *džuma* – je víkend, a tak čekám na Džamila, který mě pozval na rodinný piknik. Na pikniku, často v Paghmanu za Kábulem, tráví džumu spousta kábulských rodin. Čekám a při tom píšu deník. Měl tu být v deset, ale když ani v půl jedenácté nikdo nikde, vyrazím sám do centra. Chci na Internet, ale v hotelu Mustafa je výpadek proudu.

Je čas, abych se setkal s Nazírem, kterého jsem potkal na jaře v Praze. Nazír donedávna pracoval pro Člověka v tísni a v Praze byl za odměnu jako jejich nejlepší inženýr. Mám jen jeho mobilní číslo, ale to pro domluvu stačí. V Kábulu má mobil neuvěřitelně vysoký počet lidí – nejen cizinců, ale i – hlavně mladých – Afghánců. Nejsou tady sice veřejné telefonní budky, ale po vzoru Pákistánu a Indie tu je spousta míst, ze kterých se dá telefonovat. Poznají se podle třípísmenné zkratky PTO – Public Telephone Office – vyvěšené venku před krámkem nebo domem. Název Office je ale silně nadnesený. Většinou jde o človíčka s krámkem, který zároveň vlastní i mobil. Za nevelký poplatek – kolem 10 korun za minutu, záleží na smlouvání – je možné si zavolat. A tak vstupuju do krámku na rohu Chicken Street a domlouvám s Nazírem schůzku za hodinu.

Od Mustafy je to do centra tak 20 minut chůze. Ulice jsou poloprázdné, Kábul se vylidnil na pikniky. Na mojím oblíbené rušné křižovatce u parku Zarnegar, kde i dnes postávají houfy veksláků, si prohlížím vesty. Pokud se pirahan tumban nosí jak v Afghánistánu, tak v Pákistánu – kde jmenuje šalvár kamíz – a Indii – pod jménem pandžábí –, tak jeho doplněk – plátěná vesta – se nosí jen v Afghánistánu. Zelené, šedivé, hnědé a pokud možno s co nejvíc kapsami – podle nich se Afghánce poznají i mimo Afghánistán. Pro vzory nemuseli chodit daleko – prostě okopírovali reportéřské nebo jiné západní vesty, které se jim dostaly do rukou. A tak za cenu 300 afghání – asi 170 korun – jsem opět trochu zdokonalil svůj afghánský ohoz – o pravou falšovanou afghánskou reportéřskou vestu. Není sice tak kvalitní jako originál, ale za dvacetinu ceny to není špatný obchod ani kdyžby mi měla vydržet jen ten měsíc, co budu v Asii.

Procházím podél řeky Kábul trhem Titanic a pak uličkami hlouběji do bazaru. Tohle místo mě fascinuje. K sehnání je tu všechno – oblečení, rádia, kazeťáky, CD, jídlo, koberce, domácí potřeby. Je právě čas modlitby, tak se zastavuju v mešitě Pul-i Chisti (Pul-i Khisti). Její jméno – česky Cihlový most – odkazuje k jednomu z nejstarších kábulských mostů, u kterého stojí. Na konci 18. století ji postavil Šáh Zaman a dodnes je jednou z nejpoužívanějších mešit. Teď, při modlitbě, je beznadějně plná a plné je i skoro celé její nádvoří. Při vstupu na nádvoří se ptám jestli můžu fotit. Odpověď je mi souhlasné mávnutí, tak si modlitbu užívám focením modlících se na nádvoří.

Naproti mešitě je bazar Čár Čata (Chahr Chatta) ze 17. století. Původně sestával ze čtyřech arkád – odtud jeho jméno –, jejichž zdi byly pomalovány květinovými motivy. V roce 1842 ho celý strhli Britové jako mstu za neúspěch jejich dobovačného tažení několik měsíců před tím. Dnes je na jeho místě... rušný bazar. Bazar je ostatně v této části Kábulu úplně všude.

V jídelně za bazarem si dávám k obědu qabuli a pak přejíždím k hotelu Mustafa. Znovu volám Nazírovi a za dvě minuty už sedím v jeho autě – vlastně autě jeho bratra.

Nazírovi je 31. V pase má datum narození 1. ledna, ovšem ne proto, že by přišel na svět přesně na začátku roku. Stejný den má v úředních dokumentech uveden každý, kdo nezná přesné datum narození. Pracuje pro UNAMA – United Nations Assistance Mission in Afghanistan, ale moc se mu tam nelíbí. Stále vzpomíná na Člověka v tísni a když o nich mluví říká „naše kancelář“ – inu skoro dva roky se nedají jen tak vymazat.

„Tak kam se chceš podívat?“ ptá se mě, jakmile si sdělujeme všechny novinky a navzájem necháváme pozdravovat svoje rodiny.

„Chtěl bych do Mikrorajónu“ rychle lovím, která místa jsou dál od centra, abychom využili, že máme auto.

„Starého nebo nového?“

„To je jedno, třeba nového.“ Doteď jsme nevěděl, že Mikrorajón ještě takto rozdělují.

Mikrorajón byl postaven počátkem 70. let 20. století za podpory Rusů. A taky tak vypadá – dlouhé čtyřpatrové paneláky, betonové obchody a la socialismus u nás a mezitím nějaký ten strom. Po invazi do Afghánistánu tady Rusové i sídlili, po jejich odchodu se nastěhovali Afghánce.

„Byla to dobrá adresa – luxusní bydlení se záchodem v každém bytě“ říká Nazír, když se přibližujeme k prvním panelákům.

„Ale teď“ pokračuje „je hodně zanedbaný. Dostalo se sem spousta lidí z vesnice, kteří třeba neuměli používat splachovací záchod, tak ten byt postupně úplně oddělali.“

Po šňůrách v oknech visí prádlo, betonové zdi zdobí sušící se koberce, na plácích mezi domy živoří vyschlé trsy trávy a parkoviště jsou plná ruských kontejnerů, v nichž si podnikaví Afghánci otevřeli krámky. Takové (ne)obyčejné afghánské sídliště, hodící se do Kábulu zhruba stejně jako pouštní duny na Václavské náměstí.

Kupujeme meloun a usazujeme se v parku na okraji čtvrti Vezír Akbar Chán. Nemáme nůž, tak si jej Nazír před parkem půjčuje od prodávče melounů. Půjčit někomu neznámému na hodinu nůž? Co je u nás nepředstavitelné, je v Afghánistánu naprosto běžné. V stínu kecáme a jíme meloun na afghánský způsob. Meloun se rozpůlí na dvě části, každá půlka se nožem objede po obvodu, aby se oddělila šlupka od dužiny, pak se dužina v melounu rozřeže na čtverce a je to. Jí se tak, že se jednotlivé čtverce – no, oni jsou o spíš sloupečky, kdo má představitost ví jak to myslím – vytahují a až je půlka melounu skoro prázdná, vydlabou se zbytky. Hostíme i několik kluků, kteří si k nám mezitím přisedli. Shodou okolností jsou to ti stejní, co mi předevčirem radili, když jsem hledal Džamilovu kancelář – Kábul je malý.

„Víš kam bych se ještě rád podíval?“ ptám se Nazír, když se pomalu sbíráme z trávy „Do západního Kábulu. Můžeme tam zajet?“

„Jasně. Tam jsem vyrůstal, takže to tam dobře znám“ Nazír na to.

Západní Kábul byl během občanské války, jež následovala po odchodu Rusů v roce 1989, úplně zničen. Tato rozsáhlá kábulská čtvrť byla prakticky celá bitevním polem různých skupin ovládajících každý den jinou její část. Nesmyslnost války zde dosáhla vrcholu. Také proto se západní Kábul probouzí ze svého masakru jen velmi pozvolna. Není nouze o místa, která byla úplně srovnána se zemí. Ještě více je zničených domů, z nichž stojí pouhých pár zdí, nebo na jejichž místě trčí pahýl poslední zbylé stěny Naopak nejméně je domů, kam se znovu vrátil život. Avšak podle srovnání se stavem před řečneme dvěma lety se i západní Kábul neuvěřitelně změnil. Do mrtvé čtvrti opět začal proudit život, domy začínají opět růst, majitelé se vracejí. Vypadá to beznadějně. Ale už aspoň ne naprosto beznadějně.

„Tady jsme dlouho žili“ zastavuje Nazír v ulici, kde stojí řada zachovalých domů, naproti nim se však rozkládá několik bloků ruin a dodává „po válce jsme ale dům prodali“.

„Jednou jsme se tady skrývali tři dny bez jídla a bez vody. Na tomhle místě“ ukazuje zaprášený plácek před domem „stál tank jedné ze skupin mudžahedínů a pral to do okolních domů, odkud na něj útočila jiná bojující strana. Díky bohu byli zabraní bojem a neměli čas prohledávat domy, jinak bych už tady nebyl. Utéct se nám podařilo až díky jednomu z mnoha krátkých příměří, prý vyjednaném kvůli novinářům, ale bůh ví, jak to bylo.“

„A tady jsem chodil do školy“ ukazuje za plot, když jedeme po jedné z hlavních ulic. Nerozeznávám nic víc, než obrovskou hromadu sutin. Leží tady už 15 let. Ze škol, které Nazír navštěvoval stojí jediná – Polytechniku. Ta byla alespoň částečně opravena.

Nazírova maminka má cukrovku, takže mě na sklonku dne opouští a jede za ní do nemocnice. Jsem moc rád, že jsem ho mohl opět vidět. Vysazuje mě na Internetu, kde sedím asi hodinu a píšu e-maily, včetně druhé zprávy z Kábulu.

Den 9, sobota 5. 6. 2004

Včera večer jsem na Internetu neměl dost času – nechci se venku potloukat po setmění –, tak se tam znovu vydávám po snídani. Je o čem psát, i když ne všechno jsou příjemné věci. Mezi lidmi se cítím pohodově a příjemně, ale varování a zprávy a útocích, které dostává Člověk v tísní, na mě taky doléhají. Jsem z toho trochu rozpolcený. Dosavadní zkušenosti s lidmi mi říkají, že všechno je v pořádku a žádné nebezpečí nehrozí. Na druhé straně však visí ona varování a s tím spojené „co kdyby“.

Řeším to tak, že seč můžu poslouchám intuici. Víc než kdy jindy. Jde to těžko, protože už jsme na ni skoro zapomněli – náš „vědecký“ způsob života se z nás snaží vyhnat všechno, až na logiku a rozum. Jakmile například cítím, že nemám někam jít, tak tam nejdu. Nevrtám se v „proč“, prostě nejdu. Když cítím, že mám, tak naopak jdu. Už dávno se na cestách nerozčiluju při zdrženích, zácpách a podobných „nepříjemnostech“, ale v Afghánistánu je navíc pozorně pozoruju a poslouchám jestli mi nechtějí něco říct. Jestliže mi například několikrát zabrání dostat na nějaké místo, dál už se nepokouším. Je to prostě úplně nové uvažování, které mě však zatím vším provedlo bez sebemenších problémů. Musím ale říct, že tohle „naslouchání životu“ je pěkná fuška.

V Kábulu mají i ZOO, o jehož řediteli mi navíc Martin Mykiska napsal, že umí trochu česky. Vydávám se tam v taxíku. Běžná jízda, např. z okraje Kábulu do centra, stojí kolem dolaru, což je sice na tuhle oblast Asie celkem dost peněz, ale vzhledem ke stavu a spletitosti kábulské MHD jde o přijatelný způsob dopravy. Jen je třeba tvrdě smlouvat. Někdy to trvá i tři až čtyři taxikáře, než se najde jeden, co je ochoten mě – bělocha – svést za běžnou cenu. Že v Afghánistánu běloši, pokud nesmlouvají, platí víc, než místní, asi vysvětlovat nemusím.

Ředitel ZOO je bohužel pryč, ale ujímá se mně správce Azíz. Srdcem ZOO je správní budova, ke které dříve přiléhala i výběh pro slony. Ten byl během války zničen při přímém zásahu, kdy byla poškozena i správní budova. Snesme stále částečně pobořená, z betonu čouhají pokroucené dráty a nic nenasvědčuje tomu, že by se něco mělo v blízké

budoucnosti změnit. Za vstupné 5 afghání se nedá pořídít vůbec nic. Ještě že stravu pro všechna zvířata platí britská organizace na ochranu zvířat „Mayhew Animal Home“.

ZOO je malé, ale díky stromům příjemné místo pro odpočinek od žhavých a prašných kábulských ulic. Azíz mi hrdě ukazuje medvědy – dva darovali Číňané, třetí – Donatella – je tu už dlouho domácí paní –, lvy, šakaly, vlky, pávy, sovy, supy, ještěrky.

Chystám se z Kábulu na pár dní vyrazit do Mazár-e Šaríf, největšího města v severním Afghánistánu. Normálně není v cestě problém, teď se však situace zkomplikovala uzavírkou Salanžského tunelu, který začali opravovat Turci. Téměř 50 let starý tříkilometrový tunel Salang je klíčovým místem na silnici z Kábulu do Mazár-e Šaríf. Nejde sice o jedinou pozemní komunikaci spojující tato dvě města, avšak je zdaleka nejrychlejší – celá cesta trvá osm až devět hodin, kdežto druhou nejkratší trasou – objížďkou přes hory – je to jeden a půl dne. Nejspíš mi nezbude než do Mazár-e Šaríf letět.

Stavuju se v kanceláři společnosti Kam Air, která do Mazár-e Šaríf létá. Cena – 1500 afghání nebo 31 dolarů – není nijak výrazně přemrštěná. Kromě pátku se létá každý den a letenku stačí koupit v den odletu, v mém případě zítra. Jen pro zajímavost si zjišťuju, že letenka do Herátu, města daleko na západě u íránské hranice, stojí 2500 afghání/51 dolarů.

Volám Džamilovi, abych se zeptal kdy pojedje do Mazáru Hajat, jak se zmiňoval večer kdy jsem u nich přespával. Prý nejdřív za dva dny, na což se mi nechce čekat. Džamil se mi omlouvá, že včera nepřijeli. Celé ráno se prý nemohli dovolat Lence – její číslo je jediné spojení, které na mě mají –, aby se se mnou domluvili a zve mě, abych se u něj v kanceláři stavil. Rád přijímám a dopravu mám o to jednodušší, že kancelář Kam Air je ve Vezír Kabar Chán, kousek od sídla CND.

Džamil mě nechává podívat se na Internet, ale hlavně mě chtěl pozvat na oběd. Dáváme si *kormu* – mleté maso s bramborami – obligátní chleba, cibuli a k „modernímu“ afghánskému obědu nesmí chybět ani... pepsi.

„Jak vlastně pojedje Hajat do Mazáru, když je Salang uzavřený? Poletí?“ ptám se během oběda Džamila.

„Ne, pojedje autem. Salang je uzavřený jen do šesti odpoledne.“

„Aha. A v kolik odjíždí auta z Kábulu?“ nechci se vzdát myšlenky, že bych nakonec přeci jen nejel po zemi.

„Tak mezi třetí a čtvrtou odpoledne“ odpovídá Džamil.

„Je ta cesta bezpečná, když se jede kus v noci? A odkud se odjíždí?“

„Jo, nemusíš se bát. Stačí když taxikářovi řekneš bandar-e Mazár – mazárské nádraží, *bandar* znamená nádraží – a on tě tam doveze. Je to místo, odkud jezdí jak autobusy, tak osobní corolly. Hajat pojedje corollou, která stojí asi 800 afghání.“

800 afghání je necelých 17 dolarů. To letadlo opravdu není drahý, když hodinový let stojí necelý dvojnásobek.

„Kdy bych byl v Mazáru?“

„No, možná v deset, možná o půlnoci. To se nedá přesně říct. Kde všude se chceš na severu podívat?“

„Do Mazáru a Balchu. Když bude čas, tak i do Kunduzu.“

„Tak já ti nakreslím kam bys mohl a jak se tam dostat“ Džamil ihned sahá po papíru a tužce a vysvětluje mi odkud se dá kam jet a co tam je k vidění.

„Taky jsem přemýšlel o Pandžšírském údolí. Je to na cestě do Mazáru, tak nevím, jestli se tam nezastavit teď, nebo jestli tam nejet znovu z Kábulu až se vrátím“ nadhazuju když končí svoje povídání.

„Do Pandžíru bychom mohli jet spolu. Znáš to tam dobře. Byl jsem tam zrovna v den, kdy zabili Masúda.⁵ Dvě stě metrů od místa kde se to stalo. Pak už jsem se nevracel do Kábulu, ale přes hory jsem utekl do Pákistánu – trvalo mi to jeden a půl dne.“

„Tak dobře, až se vrátím zavolám ti a domluvíme se. Teď už musím jít, abych se ještě pokusil stihnout auto do Mazáru“ loučím se a taxíkem spěchám na misi zabalit si věci.

„Na noc bys neměl jezdit. Nejvíce se přepadá právě po šesté večer“ říká mi Lenka, když se svěřuju se svým plánem.

„A od Pul-i Chumri za Salangem jedeš hodiny, kde není jediná vesnice“ přidává se Jana.

„Právě proto se na téhle trase hodně přepadá“ dodává Lenka.

Ach jo. Tady je opravdu někdy těžké se rozhodnout, když zásadně přichází protichůdné informace a ještě k tomu po troškách. Jdu si zabalit – ale až na zítřek.

Večer se opět objevuje Tereza s MSF. Přiletěla z Herátu, kde pracovala a zítra odlétá do Islámábádu. MSF posílá všechny svoje pracovníky do Pákistánu, v Afghánistánu zůstane pouze pár lidí, aby uzavřeli misi, předali všechny náležitosti a pak taky odletěli. Vypráví nám o těch třech Evropanech, co byli zabití v Badghisu. Jednomu z nich se právě narodilo dítě, pro druhého to byl úplně první výjezd – v Afghánistánu byl asi týden – a pro třetí – Belgičanku Elen – to měl být poslední výjezd před odletem na dovolenou. Události dostanou úplně jiný rozměr, když se z anonymních mrtvých ve statistice stanou konkrétní lidé s konkrétními osudy.

Den 10, neděle 6. 6. 2004

Všichni pocítujeme tíseň. Velké humanitárky omezují svůj režim a lidem nařídily, aby neopouštěli sídla, pokud to nebude nezbytně nutné. Jsou i takové extrémní, které vyhlásily úplný zákaz vycházení. Člověk v tísně se rozhodl nevycházet po 19. hodině. Pro mě to samozřejmě neplatí, jelikož jsem na nich nezávislý, ale přijde mi to jako

⁵ Masúd byl zabit sebevražděnými atentátníky 9. září 2001, dva dny před osudným 11. zářím

rozumný kompromis. Takhle husto v Afghánistánu od pádu Tálíbanu ještě nebylo. A v tomhle chci opustit pevnost zvanou Kábul a odletět do Mazáru.

Dopoledne se mrčím na misi, píšu deník a pak vyrážím. Letadlo sice letí až v půl druhé, ale nejdřív si musím koupit letenku a taky zajít na oběd.

Do centra jedu s Janou a Tomášem, kteří mají na dnešek opět půjčené auto. Nějakou se nemůžou dohodnout s Abbasem – tlumočnickem –, takže celkem zbytečně objíždíme půlku Kábulu, než se dostáváme na křižovatku k vekslákům. Peníze mění Jana i já, jen každý jiným stylem – Jana přes okénko auta, já vystupuju a jednám s nima na ulici. Pak nasedám do taxíka a vystupuju u Kam Airu. Úřednice mluví anglicky, vše jde hladce a rychle, takže letenku mám za čtvrt hodiny.

Na půlhodiny si sedám na Internet, pak splácávám rychlý oběd – mám hlad jako vlk, protože jsem ráno neměl náladu jíst a dal jsem si jen suchý chleba – a vydávám se na letiště. Cestou projíždím kolem známé čajovny, v níž jsem s Hajatem strávil první večer i kolem pole, za nímž je Hajatův dům.

Letiště je hlídané a vojáci při vjezdu každé auto kontrolují. Chumly lidí, jež přišli přivítat své drahé, kteří právě přiletěli Arianou ze Šardži, nebo kteří se přišli rozloučit s těmi, co do Šardži právě odlétají, téměř znemožňují pohyb po hale.

Všechny moje věci prochází dvakrát rentgenem – před odbavením a před vstupem do tranzitu. Tranzit plný mužů v pirahan tumbanu a turbanech působí trochu bizarně, ale na druhou stranu vyčnívají spíš ti, kteří jsou v kalhotách a košili. Kromě vojáků a snad dvou Afghánců jsou to dva Američani – jeden 50letý, druhému může být tak 25. Ten starší je hovornější, ale když se ho ptám co v Afghánistánu dělá, nechce o podrobnostech své práce mluvit. Místo toho mi ukazuje nový digitální foťák a je úplně nadšen z fotky mouchy, kterou udělal včera v hotelu. Když se na digiták dosyta vynadíváme, vytahuje časopis o zbraních a já si jdu číst o Mazáru.

Let byl posunut na druhou hodinu. Odletěl let OSN do Mazáru i let Ariany do Šardži, jen my tu pořád čučíme, i když už jsou tři pryč. Venku se zvedá vítr, o Mazáru už jsem všechno přečetl, tak píšu deník. V pět nám personál konečně oznamuje, že náš let byl zrušen, údajně kvůli větru. Hm, jiná letadla mohla odletět a naše ne? Pokud je to jen kamufláž a skutečnou příčinou je porucha, kterou nechtějí přiznat, tak je to určitě lepší, než kdyby nás s do vzduchu poslali i s poruchou. Odlet je stanoven na šestou zítřka ráno.

Pro mě to má jednu výhodu – stavuju se v Šar-i Nau a v knihkupectví na Chicken Street kupuju průvodce *An Historical Guide to Afghanistan* Nancy Hatch Dupree, na který už mi před odletem nezbyl čas. Je sice z roku 1977, ale hodně podrobný a vzhledem k tomu, že se tu od roku 1979 válčilo, tak paradoxně i nejaktuálnější co je k dispozici.

„Mysleli jsme, že se vrátíš“ vítá mě Lenka.

„Jak to?“

„V Mazáru u letiště se prý bojuje, tak všechny lety zrušili. Ale tam se bojuje každou chvíli, takže ti není nic nezvyklého.“

„Hm, tak druhý pokus bude zítřka ráno v šest. Tak brzo ráno snad bojovat nebudou.“

Posledním letem dnes ještě stihnul přiletět Vladimír, který pracuje na misi Člověka v tísní v Mazáru. Prý v Mazáru všechny instruoval, aby mi připravili pokoj a jídlo, takže už jen kvůli přivítání tam musím odletět.

Mazár-e Šaríf (Mazar-e Sharif)

Den 11, pondělí 7. 6. 2004

V pět ráno mi Hadži – pomocník na misi – zastavuje taxíka na letiště. Mohl bych to udělat sám, ale jednak se máme navzájem rádi, takže je vždy připraven mi pomoci a navíc usmlouvat o něco lepší cenu, než kdyby se o to samé pokusila bledá tvář.

Ulice jsou úplně prázdné, takže jsme na letišti za rekordních 15 minut – skvělý čas na to, že je na druhé straně města. Před letištěm musím čekat u druhého kruháče, protože je ještě příliš brzo. Čeká nás tu víc. K letišti nás pouští teprve před šestou hodinou. Procházím ruskými kontejnery, ze kterých si letištní ostraha udělal provizorní detektor zbraní. Čistě mechanický detektor, jelikož kontrola probíhá prohrabáním všech zavazadel, které s sebou kdo táhne.

„Great Masoud, your way lead forward“ – „Velký Masúde, tvá cesta vést vpřed“ stojí anglicky pod obrovským plakátem s Masúdovou podobiznou visícím na pravé straně letiště. Na levé straně visí Karzáí, avšak – jak je zvykem, když vedle sebe tihle dva visí – je menší, než Masúd. Masúd je opravdu modla, o čemž svědčí i jméno ulice, která vede k letišti – ulice Velkého Masúda.

Na letiště nás pouští až ve čtvrt na sedm, do té doby hlídka každého, kdo se pokusí dostat do haly, nemilosrdně vyhodí. Inu, na letiště jsou relativně často podnikané ozbrojené útoky, tak ho hlídají opravdu pořádně.

Nasedáme do ošuntělého Antonova An-24, kde je nejen vše popsáno rusky, ale i piloti jsou Rusové. Vrtule se s burácením roztáčí a po nezbytném zahřátí se rozjíždíme po rozjezdové dráze – kolem vrtulníků afghánské armády, letounů OSN a několika vraků – a vzletáme nad probouzející se Kábul. Je právě sedm deset.

Ze vzduchu vypadá Kábul jako žádné jiné hlavní město světa. Kábulské čtvrti mají podobu obrovských hnědých bludišť. Snadno lze rozlišit jednotlivé hliněné domy obestavěné hliněnými zdmi. Sem tam se vyskytne zelená plocha a samozřejmě jsou všude rozestě kopce a oblaka prachu.

Vesničky podél trasy letu mají stejný ráz jako Kábul. Liší se od něj v jediném – velikostí. Jsou to taky hnědá hliněná bludiště, avšak o něco menší. Hory jsou úchvatné, nejvyšších polohách pokryté sněhem. Výhled nám občas zastíhují mraky, ale i tak stačí sledovat, že letíme po trase silnice spojující Kábul a Mazár – nejprve přes planinu Šamrlí, pak Salanzský průsmyk, hory, města Pol-e Chomrí (Pul-e Khumri), Chulm (Khulm) a pak podél sinice na Mazár-e Šaríf. Celkem je to asi 400 km a let trvá hodinu.

Pokud byla v Kábulu občas nějaká zeleň, tak v okolí Mazáru není nic než poušť. Tyhle dvě oblasti spolu nemají nic společného. Geograficky, klimaticky ani etnicky. Že jsou v jednom státě je spíš řízení osudu, než logická samozřejmost nebo nutnost. Takhle je to s celým Afghánistánem – je slepen z oblastí, které k sobě mají po všech stránkách daleko, avšak historie se stále pokouší svést je dohromady. Zatím to nikdy nefungovalo. Uvidíme, jestli bude současný výstřelek s demokracií úspěšnější.

Přistáváme, až se nám práší od podvozků. Je teplo a sucho – jsme na Turkestánské planině, jižním konci středoasijských stepí.

Letiště je obyčejná dvoupatrová budova, velikosti běžné vily v bohatších čtvrtích českých měst. Housenka na vyzvednutí zavazadel tady neexistuje, protože těch pár pasažérů ze dvou letů, které se denně uskutečňují, si zavazadla vyzvednou z vozíku rovnou na ploše. Tak jako my.

Letiště je asi 10 km za městem, takže jedinou možností dopravy je buď taxík, nebo smluvený odvoz. Nastupuju s dalšími čtyřmi lidmi do taxíku a za dva dolary po chvíli frčím vstříc Mazáru. Silnice je překvapivě dobrá a plná moskvičů – což, vzhledem k 80 km vzdálenému Uzbekistánu, nepřekvapuje. Taxikář rozváží jednotlivé pasažéry po městě, já vystupuju jako poslední, přímo v centru města, kde je mise Člověka v tísní.

Musím trochu hledat, ale s pomocí Afghánců se mi nakonec daří úspěšně dorazit na misi. Je skryta v uličce za hotelem Mazár a před hotelem, u hlavní silnice, k ní dokonce ukazuje cedule. Strážný je informován, že mám přijít, tak mě bez problémů pouští dovnitř. Mazárský logistik mise – Mirzo – tady právě není, ale vítají mě Nazír (neplést s Nazírem v Kábulu), Surob a Valentina, všechno Afghánci, kteří pro Člověka v tísní pracují na plný úvazek.

Surob mi ukazuje pokoj, který pro mě připravili – právě ho uklízečky. V místnosti, která je umístěna v nejzadnějším traktu mise, není žádný nábytek, až na pár cihel, které podpírají televizi. Ve výklenku ve zdi je malá knihovnička – včetně českých knih –, na zemi koberec a matrace na spaní. Nádhera, přesně jako v Afghánském domově. Okna sahají až na zem a směřují do malé zahrádky, ze které se vchází do pracovního traktu mise. Odtamtud se vchází na dvorek, kde jsou místnosti pro pomocníky a vchod z ulice.

Vyrážím do města zavolat do Kábulu, že jsem dorazil. Ráno se pomalu přehouplo v dopoledne, teploty pěkně stouply. Vzduch je horký jako z fény a na obloze ani mráček. Na ulici potkávám auto s Mirzem a Nazírem – vracejí se do kanceláře. Ať hledám jak hledám, PCO není nikde k nalezení. Asi tady nejsou mobily tak rozšířené jako v Kábulu. Nedá se nic dělat.

Vracím se na misi a vyzpovídávám Mirza jak bych se nejlíp dostal do Balchu, starodávného města kousek od Mazáru.

„Nejlepší bude, když si najmeš taxíka, který tě tam doveze, počká na tebe a zase se s tebou vrátí.“

„Hm, to ale bude drahý, ne?“

„Ani ne, kolem 500 afghání“, což je asi deset dolarů.

„To je pro mě docela dost. Mělo by se tam dát dostat i veřejnou dopravou, ne?“

„Jo, určitě. Sdílenou corollou za 20 afghání, cesta trvá tři čtvrtě hodiny. Jeď tady se Surobem, on ti najde taxík a pokud se ti bude zdát drahý, odveze tě na místo, odkud jezdí corolly.“

Taxi i corolly stojí skoro na stejném místě, asi kilometr od centra – na misi se dá snadno dojít pěšky, což je dobré vědět až se budu vracet. Taxík je opravdu drahý, tak mě Surob usazuje v corolle. Mají už poslední místo, které je jako vždy – v kufru. Naštěstí je to kombík, ale v kufru se tu jezdí i v obyčejných autech – je třeba využít každé místo, aby byl výdělek co nejvyšší. Surob se mě trochu nešťastně ptá, jestli mi ten kufr nevadí – o cestování bělochů má trochu jiné představy, ale nakonec se spolu se všemi ostatními směje, jak mi to v pirahan tumbanu v tom kufru sluší.

Silnice do Balchu je překvapivě celkem dobrá. Občas mineme zničený tank nebo obrňák a spoustu hliněných domů s vypouklými střechami. Jedeme podél plynovodu, který se nejspíš táhne až do Uzbekistánu. Před námi je planina, za námi – na jihu – hory.

Většina usedlostí je obehnaných vysokými zdmi – jsou to stejně samostatné jednotky jako kdekoliv jinde v Afghánistánu. Před Bakchem zastavujeme na několika kontrolách, jež je možné poznat nejen podle omlácené budky a mávajících vojáka, ale taky pasu z tanku nataženého přes silnici. Projíždíme několik pásů starého hliněného městského opevnění a jsme tady.

Balch (Balkh)

Arabové, kteří sem přinesli islám, nazývali Balch „Matkou měst“. Ve své dlouhé historii, sahající až do roku 1000 př. n. l., kdy zde kázal Zoroaster, byl důležitým poutním místem jak pro muslimy, tak pro buddhisty a v době jeho tažení také sídlem Alexandra Velikého. Jeho rozkvět skončil kolem roku 1220, kdy jej desetitisícová Džingischánova armáda poničila tak, že se již nikdy nezotavil. Přesto však zůstal místem, které přitahovalo – a stále přitahuje – jak poutníky, tak dobrodruhy.

Centrum Balchu vůbec nepůsobí jako město – zelený Hlavní park je plný vzrostlých stromů, které bez problémů stíní kruhovou ulici kolem parku. U plotu parku mají prodejci rozložené stánky s masem, ovocem, pitím, kořením, látkami, koberci a vedle nich postávají drožky s barevnými bambulkami na koňských postrojích. Krásný afghánský chaos mě snadno vtahuje, nevím kam se dívat dřív.

I přes pirahan tumban samozřejmě vyčnívám jako palec z ponožky, takže mě každý zdraví a pokyvuje radostně hlavou. Asi šestnáctiletý Amin se chce procvičit svoji základní angličtinu, tak se stává mým – samozvaným – průvodcem po městě.

Na jedné straně parku stojí nejpůsobivější budova, která samotná do Balchu přitahuje spoustu lidí – svatyně Chvadža Parsa (Khwadja Parsa) z 15. století. Mně se při jejím spatření ihned vybavuje jedno z nejužasnějších muslimských architektonických míst, které jsem kdy viděl – íránský Isfahán.

Stejně jako Imámová mešita v Isfahánu i Chvadža Parsa je pokryta nádhernou modro-zeleno-bílou kachlíkovou výzdobou. Dva mohutné spirálovité sloupy stráží vstupní portál, na kterém, ve výšce 25 metrů, sedí kopule pokryté malými tyrkysovými kachličkami. Fasáda svatyně je z velké části opadaná, avšak stále je možné přechít spoustu citací z Koránu, které jsou vyglazované na zbývajících částech. Svatyně byla postavena na počest uznávaného teologa – Chvadža Parsa se na sklonku života usadil v Balchu a roku 1460 zde i zemřel.

Přímo před svatyní, hlouběji v parku, je místo, které přitahuje především afghánské ženy. Přichází sem pro inspiraci k řešení svých milostných problémů. Hrobka Rabi'i Balchi (Rabi'a Balkhi), mladé básnířky, která zde byla zavřena poté, co ji rozzloubený bratr podřezal žíly, byla objevena roku 1964, jedenáct století po její smrti. Osud jejího nedovoleného, rodinou zcela náhodou odhaleného milostného vztahu se sluhou, se podobá nenaplněným láskám současných afghánských žen. V parku jich posedávají spousty, stejně jako v Mazáru oděných především v bílých burkách.

Jsou-li ženy tiché a nenápadné, muži jsou živí a hluční. Někteří jsou tak žhaví na focení, že mě sami zastavují a posunky ukazují co mají na srdci. Když jich pár uspokojuju, včetně autobusu s úplně pokrytou střechou pasažéry, zahybáme s Aminem do postraní ulice a vydáváme se k Bala Hissar, velké pevnosti dávného Balchu.

Z příjemně stíněného parku se dostáváme do prašných uliček, ve kterých vysoké hliněné zdi opět zcela oddělují domy jednotlivých rodin od zbytku světa. Samotná pevnost není příliš patrná. Mohutné, dodnes působivé, hradby chránily prostor u průměru několika set metrů, kde je nyní jen pustina, s občasnou zapomenutou minou či nevybuchlou bombou ukrytou v písku nebo mezi keříky.

Na jídlo se v Afghánistánu vždycky hodně těším. Jednak mi chutná, ale hlavně mě fascinuje atmosféra v čajchánách. Amin pro nás vybírá jednu, o které říká, že je dobrá, protože ji vede jeho strýc. Je přímo na kruhové ulici kolem parku. Spíš než o čajchánu jde o otevřený průchod, ve kterém jsou po stranách nainstalovány lavice, na zdech rozvěšeny koberce a nad nimi zrcadla. Klid, pohoda a vůně jídla tu ale vládou stejně. Zouváme se, usazujeme se na podiu, dostáváme vodu a objednááme kábuli, k němu čerstvou zeleninu, vařené fazole, čaj a chleba. Zdejší – „severský“ kulatý – chleba není tak lahodný jako ty dlouhé kábulské plachty. Chutí se podobá našim houskám, jen je tužší a posypaný černým sezamem.

Osazenstvo v čajovně se střídá ve vlnách. Jeden z hostů vstupuje s kalašnikovem na zádech. Obřadně se usazuje se, samopal opírá o koberec za sebou. Zbraně jsou zde odnepaměti běžnou denní rekvizitou, takže se nikdo nepodivuje. Ihned k němu přibíhá obsluhující klučina a přináší džbán vody a plastový kelímek. Muž si objedná kábuli a jakmile jej má před sebou, nerušeně se pouští do oběda.

Pouhých pár kilometrů od Balchu má stát nejstarší muslimská stavba v Afghánistánu – zbytky mešity pocházející z 9. století n. l. Jak jsem jinde zvyklý chodit pěšky, tak středoasijské léto mě tady přibíjí k zemi. Vedro je dost velké i jen pro pouhé bytí, natož dlouhé chození. Amin proto vyjedná taxíka, který do polí k mešitě odveze. Není to ale úplně jednoduché, protože sám neví kde mešita Devíti dómů – Madžíd-e No Gumbad (Masjid-e No Gumbad) – leží a neví to ani taxikáři. Název Madžíd-e No Gumbad tedy vzdávám a zkouším její druhé jméno Madžíd Hadždži Pjada (Masjid Hajji Piyada). Teprve když ho poněkolkáté zopakuju, taxikář konečně kývne hlavou že jo, že už ví a usazuje nás do auta.

Po polní cestě vyjíždíme z Balchu krajinou sice vyprahlou, ale přesto jednoznačně obdělávanou – těžký tu mají život. Po deseti minutách taxikář zastavuje na cestě. V poli před námi stojí skupinka stromů a u ní je jakási podivná plechová střecha podepřená železnými traverzami. Teprve když přicházím blíž dochází mi, že už jsem na místě a že mešita je pod plechovou střechou, která ji chrání před povětrnostními vlivy.

Na světě existuje jen pár dochovaných zbytků mešit z tak raného období islámu a několik z nich, pocházejících z 9. až 12. století a postavených s devíti dómy, je roztroušeno od Afghánistánu po Španělsko, tedy na území, které v minulosti drželi Arabové.

Dómy se dávno zřítily. Jsou pohřbeny pod více než metr tlustou vrstvou sutin a mešita byla až do stavby plechové střechy nechráněna. Přesto je však možné si udělat představu o její vnitřní výzdobě. Zní to neuvěřitelně, ale ta část výzdoby, která ještě vyčnívá na povrch je i po 1100 letech skvěle zachovaná. A to jde o reliéfy pouze z hlíny! Květinové a geometrické vzory jsou všudypřítomné – vinné listy, lotosové květy, čtverce, kruhy, polokruhy, trojúhelníky, ladné křivky. Kde se vzali tu se vzali, objevuje se několik Aminových kamarádů. Samozřejmě se ihned chtějí fotit, tak je na fotkách využívám pro srovnání velikosti mešity.

Amin mě zve do rodiny, tak se po návratu vydáváme k němu domů. Jejich dům je rozložením hodně podobný domu Hayatovu – skrz bránu v hliněné zdi se vstupuje na dvůr, který zároveň slouží jako zahrada. Obytná část je na opačné straně dvoru než vchod. Celý dům je z hlíny, steny jsou holé a pouze udusaná hliněná podlaha je přikryta kobercem. Chvilí sedíme v jeho pokoji, ale jeho mamka asi není dobře naladěná, protože nás vyhazuje ven. Amin je z toho hodně zkrroušený – vyhodit hosta nedělá jeho rodině dobré jméno. Jak tak vidím, tak to chápu daleko víc než on a pokud mě to vůbec nevadí, on se cítí ponížen. Takový už je holt život.

U parku se s Aminem loučím a nasedám do auta do Mazáru. Omlouvá se mi ještě když už odjíždíme, tak mu dlouho mávám, abych mu ukázal, že jsem na něj zanevřel.

Z hodin strávených na prudkém slunci jsem tak unavený, že v autě klimbám. I když jsem chtěl volat do Kábulu – slíbil jsem to i Džamilovi – a najít Internet, akorát se dobelhávám na misi, únavou padám rovnou na matraci a spím až do večera. Budí mě až Mirzo se slovy, že mám připravenou večeři.

„Můžu jít s tebou?“ ptám se.

„Jasně, tak pojď“ Mirzo na to.

Přesunuju se i s tácem na první dvorek a přisedám si ke stolu, který stojí před Mirzovým oknem venku pod hvězdami. Mohl bych s ním mluvit rusky, protože je to Tádžik z Tádžikistánu a ruština je pro něj skoro roditelou řečí, ale anglicky umím přeci jen o dost líp.

„To musíš mít taky vízum, když jsi z Tádžikistánu.“ zajímá mě.

„Jo, mám. A domů do Dušanbe jezdím tak jednou za čtvrt roku.“

„Jakou řečí v Afghánistánu mluvíš?“

„Tadžicky. To je v podstatě stejná řeč jako darí a perština, takže si navzájem snadno rozumíme. V Tádžikistánu jsem se zabýval literaturou, tak ti můžu říct pár pověstí, které se vztahují k téhle oblasti.“ A rozpovídá se nejdřív na téma Rabi'a Balchi.

„Jo, viděl jsem ji“ odpovídám mu, když se mě na závěr ptá, jestli jsem viděl její hrobku.

„Zítra“ pokračuju „bych chtěj jet do Ajbaku. Je těžké se tam dostat?“

„Ne, můžeš jet corollou. Nazír tě ráno zaveze na autobusové nádraží. Asi tam jedeš kvůli Tacht-e Rustam, že?“

„Jo, přesně.“

„K němu se vztahuje pověst o Rustamovi a Tahmině. Najdeš ji v Šáhnámě – Knize králů –, kterou před deseti stoletími napsal velký perský básník Ferdowsi. Rustam si v ní vzal Tahminu, půvabnou dceru krále Ajbaku a během oslav pili víno z kamenného Rustamova trůnu. Ještě než Rustam odchází do dlouhé války a aniž o tom ví, počne s Tahminou syna. Surob – jak je jejich syn pojmenován – roste a jelikož se Rustam dlouho nevrací, stává se králem. Když se Rustam konečně vrací, dostává se se Surobem do křížku a zabíjí ho. Tahmina přibíhá příliš pozdě, aby Rustamovi řekla, že Surob je jeho syn.“

„Smutný příběh.“

„I tak byl Rustam slavný hrdina a dodnes je s jeho jménem spojována spousta přírodních útvarů neobvyklých tvarů. Však uvidíš v Ajbaku.“

Ajbak (Aybak)

Den 12, úterý 8. 6. 2004

Zase na mě zbylo místo v kufru, tentokrát však na celé dvě hodiny jízdy. Je to ale lepší, než tady čekat na další corollu, která pojedje buhví kdy. Nazír vysvětluje řidiči, že mi má v Ajbaku najít dopravu k Tacht-e Rustam.

Pohodlně se usazuju, namačkaný s dvěma dalšíma lidma, dveře jsou zvenku zabouchnuty a jedeme. Koneckonců není špatné mít nerušený výhled dozadu.

Silnice do Salanganu je tou stejnou silnicí, podél níž jsme letěli z Kábulu do Mazáru. Za Mazárem mjíme letiště a po dalších několika kilometrech malou vojenskou základnu, ohraničenou asi 1,5metrovým valem nahnuté hlíny. Uvnitř stojí seřazené tanky, podél příjezdové cesty je několik rozbitých obrňáků – možná obranné body pro případný útok ze silnice. Tady na severu se mezi sebou jednotlivé skupiny mydlí celkem často a takovéhle amatérské základny nejsou nezvyklým jevem.

Podél silnice kráčí velbloudí karavany, jakoby Hedvábná stezka ani nebyla minulostí. Čas je jedině čeho mají Afghánci neomezeně, tak není důvodu, aby nepoužívali byť pomalé, avšak staletími osvědčené způsoby dopravy zboží.

V městečku Chulm – známém také jako Taškurghan (Tashkurghan), neboli Kamenná pevnost – zahýbáme na jih a noříme se do hor. Sice jen na krátkou chvíli, o to však důkladněji. Projíždíme totiž Tang-e Taškurghan, 10 metrů

širokou Taškurgchanskou soutěskou, v níž se žlutočervená skála zvedá nad silnici do výšky 300 metrů. Překonáváme tak první pás hor a opět se ocitáme na planině v pohoří Koh-e Baba.

Následují vesnička, obděláná pole, hory, vesnička, obděláná pole, hory. A tak pořád dokola až do Ajbaku – kterému se také říká Samangan –, dvě hodiny od Mazáru. Všichni vysedají a řidič se sám nabízí, že mě k Tacht-e Rustam sveze. Za úplaty samozřejmě. To se mi hodí, alespoň se nemusím zdržovat hledáním dopravy.

Jak říkal Mirzo, Tacht-e Rustam (Takht-e Rustam) – Rustamův trůn – je pojmenován po legendárním Rustamovi, který se zde oženil s Tahminou. Tolik legenda. Na přelomu 50. a 60. let minulého století zde byly provedeny archeologické průzkumy, jež ukázaly, že Rustamův trůn pochází ze 4. až 5. století, kdy byl vzkvétajícím buddhistickým klášteřem.

Zastavujeme na kopci, asi 2 km od centra Ajbaku. Naleziště je rozprostřeno na dvou kopcích a skládá se z několika jeskyní a velké stupy, jež je oním Rustamovým trůnem. Teď jsme na vrcholu kopce se stupou. Řidič si sklápí sedačku pro příjemnější čekání, já se vydávám na obchůzku.

Stupa je jedinečná svým provedením. Představte si, že přijdete ke kopci a řeknete si, že na jeho vrcholu uděláte stupu. Avšak místo abyste ji postavili, tak ji raději vydlabete. Tak nějak vypadá i Rustamův trůn – obrovská, do země zapuštěná kamenná polokoule o průměru 28 metrů a výšce 8 metrů, jejíž vrchol je na úrovni okolního terénu.

Jelikož jde o buddhistickou stupu, měla by se dát obejít. Rustamův trůn se dá obejít hned dvěma způsoby. Buď dole, osm metrů pod úrovní terénu – v takovém případě musíte z vrcholu kopce kousek sejít, projít krátkým tunelem a ocitnete se před stupou, která se nad vámi bude vypínat osm metrů vysoko. K obkroužení stupy vám poslouží asi dvoumetrová mezera mezi skálou a stupou kolem jejího obvodu.

Druhý způsob je obejít stupu po vrcholku kopce, do něž je vydlabána. Jen z tohoto pohledu – nadhledu – poznáte, že stupa má tvar polokoule. A to ještě není všechno.

Každá stupa má v sobě komůrku pro posvátné relikvie. Jelikož však byla tato stupa vytesána do skály, je i umístění relikvií vyřešeno netypicky – na vrcholu je vytesaný čtverhranný přístřešek – *hamika* –, pro neznalého působící jako malý domeček ze skály. Aby bylo možné se k hamice dostat, je přes průrvu mezi skálou a stupou položen dřevěný můstek.

Kopec se stupou je nejvyšší v okolí. Shlžím dolů první kopec, se zeleným Ajbakem v pozadí. Je daleko menší a na jeho úpatí vidím několik černých otvorů. Sjíždíme dolů a z otvorů se klubou jeskyně. Je jich celkem pět, každá pro jiný účel.

První jeskyně zleva je kruhová a ve dvou jejích výklencích stávali buddhové. Strop je nádherně vytesán do úhledné sítě jemných lístečků, které mají znázorňovat květ lotosu v největším rozkvětu. Lístky jsou nejlépe patrné u otvorů ve stropě, kterými do jeskyně proniká světlo. Před vstupem do druhé jeskyně mně odchyťává hlídač, který se zjevil z ničeho nic. Říkal mi o něm Mirzo, prý mi ukáže dopis, kde bude napsáno, že jeskyně jsou chráněná památka, za níž se vybírá vstupné. Dopis opravdu má a v angličtině.

Druhá jeskyně je vlastně dlouhá chodba, po jejích stranách jsou vytesány kumbálky – cely pro mnichy. Třetí jeskyně je podobná první, jen výklenků pro buddhy je víc a zbylé jeskyně sloužily provozu – jako toalety a koupelny. Hlídač mě doprovází po zbytek prohlídky. Občas něco utrousí v darí, ale bohužel nerozumím ani slovo.

Vracíme se do Samanganu, loučím se s řidičem a vydávám se najít čajchánu na oběd. Trochu fotím, až mě zastavuje chlapík na kole.

„Máte povolení fotit?“

„Ne.“

„Tady se ale bez povolení nesmí fotit.“

„To jsem vůbec nevěděl. V Kábulu a v Mazáru se fotit může.“

„Tam jo, ale tady ne. Já jsem od policie, tak to budete muset jít se mnou.“ říká dost nepříjemně.

Chlapík je v civilu, takže to nemusí být policajt, ale taky může. Tady se to nedá na první pohled poznat. Klidně může být i pobočníkem místního velitele a ze mě chce dostat prachy. Bůhví, kam by mě zatahnul. Musím se snažit zahrát největšího blbečka, jakýho dokážu. Nad hlupákem se určitě obměkčí snadněji.

„Nikdy jsem neslyšel, že by bylo v Ajbaku třeba povolení, ale je to moje chyba. Pokud jsem udělal něco špatně, tak se omlouvám.“

„Tady se prostě nesmí fotit, jen s povolením od velitele.“

„Dobrá. Už nebudu fotit a příště si obstarám povolení.“

„Tak běžte“ říká nakonec a odjíždí pryč. Já taky. Když si mám vybrat, tak budu radši na místech, kde mě nikdo nebuzeruje.

V obchůzku s mýdly mi na můj dotaz říkají, že autobus na mazárský autobusák projíždí po téhle ulici. Stačí jen čekat. Tak čekám až autobus přijíždí a za čtvrt hodiny už jsem na okraji Abaku, u odbočky z hlavního tahu Mazár-Kábul. To, čemu říkají autobusák jsou dvě dřevěné konstrukce s plátěnou střechou, které pokryjí přesně dvě dodávky čekající na pasážery. Řidiči si nejdřív myslí, že si chci na cestu do Mazáru najmout celou dodávku za 500 afghání. Když jím vysvětluju že ne, že chci být obyčejný cestující za 70 afghání, tak se kupodivu nerozčilují, že přišli o rito, ale poplácávají mě po zádech, chválí mi pirnahan tumban a chtějí se fotit.

Asi hodinu čekáme než se dodávka naplní a vyrazíme do Mazáru. V Mazáru jsem před pátou. Zastavuju se na Internetu, odkud odcházím až po západu slunce. Po návratu na misi mi Surob přináší večeři, přičemž mi k ní zapíná

televizi, jako by to ty dvě – večere a televize – bez sebe nemohly existovat. Ale když už je zapnutá, tak se dívám na anglické zprávy.

Mazár-e Šaríf

Den 13, středa 9. 6. 2004

Vstávám krátce po páté, protože chci fotit za příjemného světla. Tiše se vykrádám z mise, abych nikoho zbytečně nevbudil. Nad Alího svatyní právě vychází slunce, od jehož paprsků má nebe, i město pod ním, zlatavou barvu.

Ulice už jsou plné, lidské mraveniště se připravuje na další den. Kupci tlačí své vozíky na obvyklá prodejní místa, drožky, ale i taxíky jsou v permanenci.

Městu dala jméno právě Alího svatyně: Mazár-e Šaríf, v překladu Svatyně velebeného, ukazuje na velký význam, jaký má v srdcích Afghánců Alí, bratranec a zeť proroka Muhammada – vzal si jeho dceru Fátimu – a čtvrtý *chalífa* v jedné osobě. Od Alího se datuje rozdělení muslimů na *sunity* a *šíity*, jež je pro pochopení islámu tak důležité, že si zaslouží alespoň stručné vysvětlení.

Funkce chalífy byla ustanovena po Muhammadově smrti roku 632 n. l. Chalífa – následovník, nebo zástupce – měl zastupovat slovo boží na zemi – být *imámem al-muslimín*, nejvyšším náboženským vůdcem – a zároveň být vojenským vůdcem věřících – *amírem al-mu'minín* –, tedy mít dvě funkce, které u ostatních věřících zůstaly odděleny.

Prvním chalífou shromáždění zvolilo prorokova tchána Abú Bakra. Svým rozhodnutím v podstatě následovalo *sunnu* – prorokova tradice, spolu s koránem, *idžmou* (shoda) a *kijásem* (analogie) jeden ze čtyř zdrojů islámu –, neboť Muhammad před smrtí sám pověřil Abú Bakra vedením společných modliteb. Po smrti druhého chalífy Umara roku 644 n. l. začaly náboženské rozbroje, jež vyústily ve vznik 272 muslimských sekt. Stoupenci jedné z nich – šíitských (z *ší'at Alí* – Alího strana) *ráfawidů* (ti, kteří odmítli /první chalífy/) – požadovali, aby se chalífát předával na základě nejbližších příbuzenských vztahů. Podle nich měl být chalífa nejen z prorokova kmene, ale také z jeho rodiny, a zákonným dítětem Fátimy a Alího. I přes jejich očekávání se třetím chalífou nakonec nestal Alí, nýbrž Uthmán z rodu Umajjovců, Muhammadových protivníků.

Roku 656 byl Uthmán zavražděn skupinou stoupenců Alího a čtvrtým chalífou je zvolen Alí. Následně musí Alí čelit obviněním z účasti na vraždě, avšak chalífátu ho zbavují až muslimští puritáni, kteří jej roku 661 zavraždili. Pátým chalífou se stal umajjovský místodržitel Sýrie Mu'avija, jeden z Alího žalobců v případě Uthmánovi vraždy. Alího smrtí snahy šíitů o zavedení chalífátu na základě příbuzenství neustaly, avšak nikdy nenašly podporu muslimské většiny. Od té doby šíité a sunité počítají chalífy odděleně a ač jsou všichni členové všemuslimské komunity *umma*, jejich nevráživost je nekonečným zdrojem mezi-muslimských, často krvavých, sporů.

Hazrat – svatý – Alí byl pohřben v irácké Kúfě. Jeho stoupenci se však obávali, že hrob bude znesvěcen nepřáteli, proto Alího mrtvolu naložili na hřbet velbloudice a nechali ji jít. Na místě, kde padla Alího znovu pohřbili. Umístění hrobu bylo časem zapomenut, až do okamžiku, kdy se ve snu zjevilo jistému mullovi. Tak byl hrob po staletích znovu objeven a krátce na to, roku 1136, nad ním sultán Sandžar staví první svatyně. Ani tak však Alí nedošel pokoje, protože svatyně byla po pár desítkách let zničena Džingischánem a hrob opět zapomenut. K jeho druhému znovunalezení napomohlo další zjevení a roku 1481, za vlády sultána Husajna Bajkara, vzniká dnešní svatyně. Její původní výzdoba se sice nedochovala, avšak neustálá údržba z ní i tak dělá jednu z nejpůsobivějších staveb v Afghánistánu. Po pravdě řečeno je víc než působivá – pro mě je fascinující. Jak vcházím na její nádvoří, mizí i poslední zbytky mojí ospalosti. Hned na první pohled je překvapující, že není zničená, což je v totálně roztráskaném Afghánistánu div divoucí. Je příjemné vědět, že existuje něco, před čím mají respekt naprosto všichni.

Svatyně tvoří přirozený střed Mazáru a je poznat, že toto půlmilionové město – do roku 1866, kdy se Mazár stal místo upadajícího Balchu hlavním městem afghánského Turkeštanu, obyčejná vesnice – bylo zbudováno kolem ní. Stojí uprostřed příjemného čtvercového parku, kolem nějž běží rušný pouliční život. Od parku je oddělena bílým plotem se třemi mohutnými branami, čtvrtá strana je zastavěna mešitou. Bílý není jen plot, ale také holubice, které se kolem slétají ve velkých hejnech. Místní tradice říká, že posvátná atmosféra změní v bílou holubici každého nového šedivého holuba za pouhých 40 dní.

Sandály jsem zanechal u přepážky ve vstupní bráně a kráčím bos po mramorovém nádvoří. Tak brzy po ránu je tu jen pár lidí, kteří se o místo dělají s holubou – věřící posedávají na nádvoří, holubi na svatyni. Nevím, kam se podívat dřív. Ve výzdobě převládá tyrkysová barva, avšak květinové vzory na kachlíkách hrají i žlutou, tmavě modrou, béžovou, černou a oranžovou. Svatyni zastřešují dva tyrkysové domy a její komplikovaný tvar je utvářen různými přístavkami a věžičkami. Nejfantastičtější jsou zdobeny vstupní portály, kde jemná „sít“ výzdoby připomíná barevné krajky. Barevné, avšak ne přelácané. Vše ladí, včetně krásně kaligraficky vyvedených citací z koránu – bílé písmo na modrém nebo zeleném pozadí, jak je běžně zvykem –, jež při vstupu tiše vítají každého věřícího.

Dovnitř svatyně mě nepouštějí, tak si vnitřek můžu představit jen podle popisů v knihách – Alího hrobka má být překryta umně vyšívanými látkami a místnost s hrobkou je bohatě zdobena na zdech i stropě. V areálu svatyně je i funkční mešita a několik dalších hrobek – například Amíra Šera Alího a Muhammada Akbara Chána, obojí z 19. století.

Okouzlen se vracím na misi a žehnám svůj nápad vstát tak brzo – lepší atmosféru pro seznámení s Mazárem jsem si nemohl přát. Myslel jsme si, že ještě budu spát, ale vzrušení mě nenechává, tak si po snídani čtu a píšu deník.

Dnes bych si rád zajistil dopravu do Kábulu. První dopolední záležitostí je rozhodnout se jak pojedu – jestli po zemi, nebo opět letecky. Cena je stejná jako z Kábulu – autem 800 afghání, letadlem 1500 afghání –, takže je to opět o pocitu bezpečnosti. Salang je přes den stále zavřen a zůstane až do září. Hm, nechám to koňovi na později a raději se vydávám pokračovat v prozkoumávání Mazáru.

Kromě svatyně hazrata Alího není v Mazáru nic architektonicky zajímavého. O to víc vynírají pestré etnické složení zdejších obyvatel – fyzické oddělení horami od vlivu indického subkontinentu a naopak geografické sepjetí se střední Asii jej určuje poměrně jednoznačně. Převládají Uzbekové, Tádžikové a Turkmeni, jejichž domoviny – Uzbekistán, Tádžikistán a Turkmenistán – nejsou od Mazáru dále než 150 kilometrů po rovné planině. To samozřejmě neznamená, že zde nejsou například Pastuji a další etnika, jen je jejich vliv velmi omezený. Tady vládne ruský moskvič, uzbecká vodka a dá se domluvit rusky.

Až na výjimky se zatím nevyznám v afghánských etnikách tak dobře, abych dokázal na první pohled přesně rozlišit kdo je kdo. Každý má svoji čepičku a styl oblékání, prostě takové ty věci, které starousedlíkovi připadají samozřejmě a do očí bijící, kdežto nový návštěvník si je musí zjišťovat sám, pomalu a dlouho. Chci si nějaké čepičky koupit, tak mířím v doprovodu Nazíra na bazar, kde je jim vyhrazena celá jedna velká část. Cestou si pořizuju lehký šátek, který se nosí kolem krku a je praktický pro rychlé zakrytí obličeje v případě náhlého přívalu prachu – což je v Afghánistánu skoro pořád.

Výběr pokrývek hlavy je neuvěřitelný a jen ukazuje, o jak důležitou část zdejší kultury jde. Tenké, tlusté, bílé, vyšíváné, barevné, huňaté, s okrajem, vykrojené, zkrátka ať si řeknete o jakou chcete, mazárský bazar ji určitě má. Úplně první mě zaujaly čepičky čisté bílé, tenké, zdobené pravidelným dírkováním a bílými výšivkami, zkrátka decentní muslimské čepičky na každodenní nošení. Používají se po celém muslimském světě a není z nich poznat příslušnost k etniku – teda, popravdě řečeno to nevyklučuju, ale sám nevím jak bych ji rozlišil. O univerzálnosti těchhle čepiček svědčí i cedulka, kterou v mojí zbrusu nové bílé čepičce objevuju. Stojí na ní „Made in Bangladesh“, takže vše je hned jasné.

Na druhém pólu k těmto univerzálním a relativně malým čepičkám stojí pokrývky mohutnější, pevnější a různobarevné vyšíváné. Dobře drží tvar, jelikož jejich základem je tvrdý kartón. Nepoužívají se samy o sobě, nýbrž pouze s dlouhým kusem látky, který se ováže kolem nich a vznikne známý turban. Turbany nosí především Paštuni a vídali jsme je i na Tálíbalčích, jež byli z velké části právě Paštuni.

Když si turbanové čepičky u jednoho kupce prohlížím, dostávám jednu nakonec zadarmo. Kupce se jmenuje Džamaldín a zve mě po poledni na oběd. S díky přijímám a slibuju, že až obejdu zbytek bazaru, rád se vrátím a poobědvám s ním.

Bazar je nádherný. Nemá smysl vyjmenovávat co všechno se na něm dá koupit, protože bych se jen opakoval. Pro bazary mám slabost a dokázal bych se po nich procházet donekonečna. V Afghánistánu jsou příjemnější o to, že skoro každý se upřímně zubí, vykřikuje srdečné „Hello“ nebo „Salám alejkom“ a chce se fotit. Tady by se hodil digitální foťák, takhle mě bazary silně snižují zásobu nevyfocených filmů a v důsledku finančně ruiniují.

Nad krytým bazarem, na ulici před svatyní je několik relativně nových obchodních domů. A jsou to obchodní domy po západním vzoru – s prosklenými krámkami, butiky a opravny, finančně samozřejmě přístupné jen nejbohatší vrstvě. Stoupá se k nim po vnějších schodech, odkud je zajímavý nadhled na ulici i stánkařský mumraj na chodníku. Různobarevné plachty stíní kupce i zákazníky, z nichž je mnoho žen v bílých burkách.

Kolem jedné hodiny se vracím na bazar k Džamaldínovi.

„Jsem rád, že jsi tady, nevěřil jsem, že přijdeš“ vítá mě upřímně.

„Co jsem slíbil, to taky splním“ napadá mě jako jediná odpověď. Ale je to jedno, protože jsem rád, že má Džamaldín takovou radost.

„Pojď dál a posad' se“ vybízí mě. Sundávám sandály a uvelebuj se v jeho obchůdku, což je výklenek půdorysu pět krát pět metrů pokrytý kobercem a tak nacpaný zbožím, že musí některé dát na sebe, aby mi udělal místo k sezení. Ted' tedy sedím v obchůdku a vidím bazar očima kupce – zákazníci prochází kolem, občas se některý zastaví, vyzkouší čepičku, prohodí pár slov, nebo i několik párů slov, přičemž každá konverzace, ať obchodní nebo zdvořilostní, je zahájena a ukončena lehkou vzájemnou úklonou s pravou rukou na srdci.

„Tak co by sis dal k jídlu?“ ptá se Džamaldín.

„To je jedno. Dám si to, co běžně jíš.“

„Tak dobře“ přitakává Džamaldín a říká pár slov svému synkovi, který pak mizí v hloubi bazaru.

„Na bazaru, kousek odsud, je dobrá jídelna, odkud si nechávám nosit jídlo“ vysvětluje a přitom krájí okurku, které si přinesl z domu.

„Jak to, že umíš tak dobře anglicky? Afghánci anglicky většinou neumí.“

„Žil jsem jedenáct let v Pákistánu“ odpovídá bez váhání. Tuhle odpověď jsem čekal, protože pokud Afghánci umí dobře anglicky, většinou žil nějakou dobu v Pákistánu, kde angličtinu přirozeně pochytil.

„Ted' už jsem jedenáct let zpět v Afghánistánu a do Pákistánu jezdím pro zboží. Většina toho co tady vidíš je z Pákistánu a něco z Číny. Číňani mají nejlevnější zboží.“

„Odešel jsi kvůli válce?“

„Jo. Ale jakmile jsem mohl – tehdy jsem byl ještě dítě –, tak jsem se vrátil zpátky. Nemám Pákistánce moc rád. Afghánci jsou lepší, příjemnější, Pákistánci jsou hrubci.“

A už se nese oběd. Budu potřebovat vysvětlení, do kterého se Džamaldin pouští s náramnou chutí.

„Tohle jídlo se jmenuje *čajnakí*, protože se vaří v čajové konvici – *čajnaku*. Naházíš do ní nakrájené brambory, fazole, maso a vaříš. Jí se s chlebem – ten my přikusujeme ke všemu – a zapíjí čajem, který taky pijeme ke všemu. Na, vem si k tomu i tu zeleninu“ přistrkuje ke mně talířek s nakrájenou okurkou.

Všichni dlabeme z jednoho kotlíku, ulamujeme z mazárských kulatých, mírně nasládlých chlebových placek s promáčklým středem a naléváme si čaj z mosazné konvice. Jen lžici a skleničku máme každý svoji, jak bývá v takovýchto polních podmínkách – tj. mimo domov – zvykem.

Po obědě ještě chvíli plkáme a Džamaldin mě zve k sobě domů.

„Bydlím kousek od UNICA guesthousu. Každý mě tam zná, tak jsi zván kdykoliv budeš chtít. Klidně u nás můžeš i přenocovat. Tady máš číslo mého mobilu“ píše pečlivě na kousek papírku.

„Díky za pohostinnost, za oběd a za pozvání. Bohužel tu mám přátele, kteří mě čekají, ale jakmile znovu přijedu do Mazáru, dám o sobě vědět. Pozdravuj celou rodinu“ loučím se jak nejzdvořileji umím.

Ze zdejšího vedra jsem unavený až k padnutí. Mazár není na rozdíl od Kábulu 1800 metrů nad mořem, takže letní teploty se šplhají k padesátkám. Jsem tak hotový, že v tomhle okamžiku je pro mě i pouhá představa něčeho jiného, než ležení a nicnedělání, stejně vzdálená jako post-katastrofické sci-fi. To je jediný důvod, proč jsem pozvání odmítnul, přestože být s lidmi, je hlavní důvod celé cesty. Jenže pokud bych měl být s nimi, ale úplně vycucnutý a tudíž nekomunikativní, nebo jen s velkým přemáháním, tak to raději vyzobu momenty, kdy mám sílu a užiju si je. Jako tenhle oběd.

Žhavé odpoledne trávím, stejně jako velká část Afghánců, ve stínu domova. Do města znovu vyrážím až v pozdním odpolední, kdy se slunce sklání k obzoru a vedra trochu polevila. Rozhodl jsem se do Kábulu opět letět, tak si na zítřka ráno kupuju letenku. Zbytek do večera trávím na Internetu, odkud opět vycházím až se západem slunce. Teď už se dá opět volně dýchat, Mazár se pomalu rozsvěcí, kupci balí své stánky a nastává období večerního odovávání, ať už doma, v čajcháně nebo na ulici.

Den 14, čtvrtek 10. 6. 2004

Loučím s Mirzem a Nazír mě před šestou hodinou ranní odváží na letiště. Mazár už žije svým ranním mumrajem, avšak step za městem, ve které letiště leží, je stále ještě klidná a v mírných ranních paprscích slunce i přátelská. Za pár hodin opět nastane vedro, to už ale budu v příjemném klimatu vysokohorského Kábulu.

Auto nemůže až k letišti, takže se s Nazírem loučím před závorou. Letiště vypadá jako malé vlakové nádraží. Hlavní hala – no, spíš „halka“ – má uprostřed dvě budky – pro Arianu a KamAir –, oddělené uličkou. U budky KamAiru platím letištní daň a přidávám svůj batoh na hromadu, která bude naložena do letadla. Žádná housenka na zavazadla, všechno se dělá ručně, včetně odtazení vozíku se zavazadly k letadlu. Manipulátor s batohama chce bakšiš, ale nic nedostane.

Půl hodiny čekání, což je na Afghánistán chvilka. Ženy mají na čekání vyhrazenou zvláštní čekárnu. Většina cestujících-mužů je opět v pirahan tumbanu a turbanu. Kiosek za budkou KamAiru nám k občerstvení nabízí sušenky a pití. K letadlu se přesunujeme pěšky a důležitý úředník nás usměřuje jako husy do jedné řady. Piloti i pozemní technici jsou Rusové, jeden z pilotů mi přijde připitý.

Po startu kroužíme nad Mazárem, krásně je při tom vidět Alího svatyně i mise Člověka v tísní. A dobře je taky vidět, že Mazár není nic jiného než obrovský chumel hliněných usedlostí a zaprášených stromů. Letíme podél silnice na Chulm, kde se stácíme na jih a míříme k Salangu a přelétáme hory, kterými jsem včera jel do Ajbaku. Trasa je naprosto stejná jako opačným směrem, let je v pohodě, obloha bez mraků, na nejvyšších vrcholcích sněh. Před Kábulem přelétáme staré zákopy, pole a kolem rozsáhlých čtvercových usedlostí sedáme po hodině na zem, v blízkosti afghánských bojových vrtulníků.

Taxikáři na letišti chtějí za svezení 10 dolarů, tak jim říkám nashle a stopuju si taxíka u prvního pruháče za 4 dolary. Taky je to ještě vyřídůšská cena, ale to bych musel jít hodně daleko, abych se dostal na normální cenu.

Na misi se mluví především o útoku na auto nějaké humanitárky na Šar-e Nau a o 11 zabitých Číňanech v Kunduzu na severu, která byla doteď považována za bezpečnou provincii. Zdá se, že hrozby odpůrců režimu nově útočit především v dříve bezpečných provinciích se začínají naplňovat.

Po provinčním Mazáru se mi dnes nechce zůstat v Kábulu, tak se vydávám do městečka Istalif na planině Šamolí, v minulosti známého svou modrobílou keramikou. Během války byla většina dílen zničena, avšak něco by se tam ještě mělo dát vidět.

Jak se dostat do Istalifu? Stačí říct taxikáři, ať mě zaveze na bandar-e Istalif – istalifské nádraží – a mám vystaráno. Taxikář ho chvíli hledá – místní taxikáři kývnou téměř na cokoliv, protože vědí, že i když místo neznají, doptají se na něj. Pojem nádraží je sice v tomhle případě pojem silně nadsazený – jde o ulici, kde stojí jeden poloprázdný autobus –, tak si to překládám jako istalifské stanoviště.

Spolu s dalšími cestujícími čekám, než se autobus naplní – běžný způsob, na jízdní řády se ve většině Asie nehraje. Po půl hodině se zvedá jeden klučina se třemi ženami a pokyvuje i na mně, že ve předu stojí corolla, která se rychleji

naplní a tedy i rychleji odjede. Nechávám se zlákat a nelituju odjíždíme do deseti minut. Je nás hodně, takže chlapi nasedají na zadní sedadlo a aby byly ženy odděleny, jedna si sedá dopředu a zbytek do kufru.

Istalif

Vesnička Istalif je jedním z míst, které bylo silně zasaženo přelévající se válečnou frontou na planině Šamolí. Vypíná se sice na úpatí hor nad planinou, ale to nestačilo k tomu, aby velká část nebyla během války zničena. Dříve byl Istalif známý svou keramikou, jejíž věhlas se dnes snaží pár zbylých hrnčičů obnovit. Jde to těžko, protože v Afghánistánu nejsou prostředky ani na základní potřeby, natož na nadstandardní umělecké výrobky. Zachránit je může paradoxně pouze turistický ruch.

Sjíždíme z asfaltové silnice Kábul-Mazár a zbylých pár kilometrů dokodrcáváme po trochu širší polní pěšině. V Afghánistánu jsou asfaltované pouze hlavní trasy, a to ještě jen zlomek z nich. Jedním z hlavních úkolů, které si klade Karzáí, je zbudovat silnici po okružní trase Afghánistánem – Kábul-Mazár-Majmaná-Herát-Kandahár-Kábul –, což bude trvat léta. Teprve až bude hotová tato tepna, začne se s vylepšováním žil, tj. druhotných silnic a teprve nakonec mají přijít na řadu takové vlasečnice jako je cesta do Istalifu.

Na začátku Istalifu klučina vystupuje a zve mě k sobě domů. Když přijímám, nekompromisně za mě platí a nechce slyšet ani slovo protestu. Tak se s Adžmele, jak se mi představuje, a jeho sestrami Nazílou, Manílou a Suhejlou vydávám k nim. Nazila je nejstarší, takže už má na sobě burku. Přes burku se věk těžko odhaduje, ale z jejich šibalských očí, které skrz ni prosvítají a nesmělého „Thank you“, jež vyslovuje, když se ji představuju, odhaduju, že ji už bude ke dvaceti. Její dvě mladší sestry – sedmiletá Maníla a pětiletá Suhejla –, jsou v kalhotách a tričku s krátkým rukávem.

Z prašné cesty mezi hliněnými zdmi – v tomto jsou si všechna afghánská města podobná a zároveň jsou tím k nerozeznání od vesnic – vstupujeme do příjemné zahrady. Nazíla zmizela, kdežto Maníla a Suhejla kolem mně dál zvědavě poskakují. Podél cestičky zahradou teče potůček. Naplňuje kulaté jezírko stíněné mohutnými stromy, odkud teče dál a malým vodopádem padá do spodní části zahrady. Jedním slovem – ráj.

Adžmel mě vybízí abych si sednul na červený koberec natažený pod stromy a jakmile usedáme, vytahuje termosku s vodou na občerstvení. Vzápětí vstává přinést čaj a když se zvedám s ním, jeho odpověď je krátká: „Jen hezky relaxuj“. Tak ho poslouchám a bez odporu padám zpět na koberec, kam mi mezitím holky přinesly polštářky. Fotím je, z čehož jsou nadšené, stejně jako kluci, kteří se do zahrady trouší.

Na záhonech pracuje Adžmelův táta Razak. Když si tiskne ruce na uvítání nadšeně se usmívá.

„Je mu 70“ říká mi Adžmel když se ptám na Razakův věk.

„Ale vypadá daleko mladší“ neskrývám údiv.

„A to je zahradníkem“ odpovídá Adžmel, asi s myšlenkou, že zahradničení je těžká práce, takže by měl vypadat ještě strhaněji. Zahradničení je určitě náročné, ale na druhou stranu člověka daleko víc spojí se zemí a s příirozeností, takže pak vyzařuje moudrost a sílu – přesně jako Razak ve svém slaměném klobouku. Škoda, že neumím darí, hned bych si s ním víc popovídál. Takhle jsem odkázán na Adžmelovu chatrnou angličtinu – ale díky aspoň za ni.

Adžmel s jedním kamarádem rozkládají obrovský koberec a holky mezitím přinášejí čaj. Je čas oběda a budeme všichni – teda jen muži – obědvat tady na zahradě. Razakův dům je totiž kousek dál v ulici, asi 300 nebo 400 metrů. Kluci a holky sem musí přenést všechno potřebné k obědu. Postupně se na koberci objevuje plastový ubrus, tenké matrace na sezení, polštářky, talířek s bombóny, nádobí a pak jídlo a pití – čaj a plastové láhve se zam-zam kolou a pomerančovou limonádou. Talíře a chleby rozkládají podle toho jak budeme sedět – je nás pět: Razak, Adžmel, jeho bratr, jeden kamarád a já.

Jako hlavní chod se podává *šorba* – vodní maso, jedno z mnoha oblíbených venkovských jídel. Do hlubokého talíře s řídkou hnědou omáčkou – nejspíš vývarem – se láme chleba, dokud není talíř vlhkého, pěkně nacucaného chleba úplně plný. Kousky chleba se pak jedí rukama, přičemž se k ním občas přidá kousek masa nebo bramboru, které jsou na zvláštních talířících. K tomu se přikusuje čerstvá nakrájená zelenina – okurka, rajče, cibule –, přijídá jogurt mast a připijí hustý kefir *čaka* – z něj se vyrábí mast – a bylinkový jogurt *dó*. Jako hostu mi dávají vlastní talíř s vývarem a vlastní talířek s masem – které jim stejně nakonec celé přenechávám – jinak se talíře sdílí po dvou.

Jako zákusek máme vedle zam-zam koly i *tarbuz* – meloun – a mango. Razak s klukama si jde odpočinout domů, zůstává jen Adžmel, který přináší rádio. Hledá nějakou západní stanici a když se ozve U2 je náramně spokojen a usazuje se vedle mě.

„Kolik ti je“ chtěj jsem se zeptat už dávno.

„Sedmnáct. Teď studuju střední školu. Je za kábulským ZOO. Možná jsi ji viděl, když jsi byl v ZOO.“

„A tam se učíš anglicky?“

„Jo. A moc mě to baví. Můžu si pak povídat s lidma jako ty a poslouchat anglický písničky. Dobrý, ne?“ nadšeně komentuje proud popových hitů z rádia.

„Jo, je to dobrý. Ale pojďme se teď na chvilku projít po zahradě.“

Kde se vzaly tu se vzaly, Suhejla a Maníla jsou opět u nás a jak jdeme zahradou, skopíčí ještě s jednou svojí kamarádkou po úzkých vyvýšených pěšinách. Zahrada vypadá napůl neudržovaná, ale je v ní rád. Razak asi zná tradiční

systém pěstování, v němž mají místi i plevely, které vytvářejí vhodné podmínky pro život užitkovým rostlinám. Procházet se po takové zahradě je jako balzám na duši.

Když se s Adžmelem loučím, zve mě ať u nich zůstanu přes noc. Rád bych zůstal, ale nemám jak zavolat na misi, že jsem v pořádku. V Afghánistánu by o sobě člověk měl pořád dávat vědět, protože pokud se neozve, je s velkou pravděpodobností ve velkém průseru, který může mít i tragicky konec. Tím spíš, že nejsem jejich pracovník by bylo nezodpovědné přidělovat lidem z mise starosti. Tady prostě nejde zmizet a objevit se až za dva dny, aniž bych neřekl kam jedu. Naopak ve vlastním zájmu musí vždy někoho zpravit kam jsem zamířil.

Procházím ulicí do kopce, ke středu Istalifu. Zastavují mě učitelé ze školy Muhammada Jakuba Šahída (Muhammad Yaqub Shahid School) a hned mě zvou dovnitř na čaj. Za branou mě ihned obklopuje chumel kluků a každý si se mnou chce potřást rukou nebo mě alespoň poplácat. Jsem uveden do ředitelny a v mžiku je postaveno na čaj.

V ředitelně je několik stolů, na stěně visí pár plakátů a stará mapa světa v darí. Je na ní ještě SSSR, což ale nepřekáží v tom, abych jim ukázal odkud jsem. Nejvíce se mě vyptávají bratři Abdur Razak a Abdur Rahmán. Razak učí darí, Rahmán biologii. Taky je tu s nimi místní mulla, překvapivě mladý s jemným chmýřím na tváři. Na sobě mají většinou pirahan tumban a pakuly nebo bílé čepičky, jen učitel zeměpisu má kalhoty a košili. Mají velkou radost, že jsem oblečený stejně jako oni. K čaji mi dávají bonbóny – na oslazení – a živě se vyptávají jestli jsem ženatý, jestli mám děti, co dělám, jak dlouho jsem v Afghánistánu, kde všude už jsem tu byl, prostě takové ty běžné věci, co chce od mně při setkání vědět úplně každý. Teprve pak se hovor stáčí na jiné téma. Nejvíce anglicky umí Rahman a Razak, tak dělají tlumočníky.

„Razak je bývalý mudžahedín“ říká Rahman o svém bratrovi, který má náhodou ze všech nejdelší vousy. Všichni se hned rozesmějeme.

„No, když to bylo třeba, tak jsme bojovali“ vysvětluje Razak a ukazující na všechny kolem dodává „My všichni jsme byli mudžahedíni, protože tehdy bylo třeba bojovat. Teď už ale válka skončila a my chceme žít v klidu.“

Když si představuju tyhle chlapy jako hora, avšak s tak otevřeným srdcem, začíná mi to pomalu docházet. My Češi jim asi těžko kdy porozumíme, protože máme úplně jiné životní hodnoty. Pro nás je důležité přežít, takže se sehneme i pod tím nejtěžším jhem. Přizpůsobíme se, ohneme se, ponížíme se, jen abychom existovali. Sice bídne, ale hlavně existovali. Na tak Afghánci. Když je třeba a oni cítí, že jim někdo zasahuje do jejich záležitostí, sahá na jejich svobodu, nenechají si je vzít. Bojují za něm, někdy doslova až do roztrhání těla, protože si nedokážou představit, že by sice žili, ale nesvobodně. Samozřejmě, že takový nejsou úplně všichni, ale je jich tu tolik jako u nás těch ohnutých poníženců. Jsou naším opakem – hrdým, sebevědomým národem.

„A co vlastně děláš ty?“ ptá se Razak.

„V Afghánistánu jsem jako novinář a fotograf.“

Jakmile vyslovuju slovo fotograf, jejich nadšení nezná mezí a hned je musím vyfotit. Jdeme na dvorek, kde všichni společně pózují a berou to nesmírně vážně, i když je s nima jinak sranda. Ovšem jakmile vytahuju teleobjektiv, abych udělal pár portrétů, najednou chce být vyfocen každý zvlášť. Obzvlášť mulla je na focení natěšený jako malé dítě.

Razak mě zve k sobě domů. Nejdřív váhám, ale když mě ujišťují, že si budu moct zavolat do Kábulu, tak přijímám. Razak má z toho pozvání větší radost než já. Je po čtvrté odpoledne, vyučování už skončilo, tak se vydáváme k Razakovi. Cestou se zastavujeme v Rahmanově lékárně.

Rahman si ze mě pořád dělá srandu a říká, že jsme Daúd z Nuristánu. Daúd je arabsky David – arabština nemá písmeno „v“ – a používá se po celém Středním východě. Zatím posledním významným Daúdem v Afghánistánu byl v 70. letech 20. století král Muhammad Daúd. Vlastně už od Šarži, kde mi to řekl Muhammad, každému říkám, že jsem Daúd. Vždy následuje nadšení, protože to je něco, čím se jim hodně přibližuju, a často pak padne otázka jestli jsem muslim. Daúd z Nuristánu z toho důvodu, že v Nuristánu, odlehle horské oblasti na východě Afghánistánu u pákistánské hranice, žijí lidé se světlými vlasama a modrými očima, údajně potomci z dob tažení Alexandra Velikého. Nuristánu se dříve říkalo Kafiristán – *kafir* je arabsky nevěřící –, jelikož si tam dlouho drželi svou víru a na islám konvertovali až koncem 19. století.

Rahman funguje nejenom jako učitel biologie a lékárník, ale i jako doktor. Ať už k tomu má vzdělání nebo ne, je člověkem, který tu nejvíce rozumí lidskému tělu, tak ho i opravuje. Za dobu našeho posezení v lékárně k němu přichází dvě ženy s dětmi a několik dalších lidí do lékárny.

Za chvíli je nás v malé lékárně šest, všechno Rahmanovi zná, kteří se stavili cestou kolem a nemohli si nechat ujít Daúda z Nuristánu. Jedním z nich je veselý stařík, který mi pyšně ukazuje svojí novou legitimaci. Dostal ji v souvislosti s nadcházející volbou prezidenta a nespíš je to jeho úplně první osobní doklad v životě.

Mezi příchozími je i Šeragal Latif, pobočník istalifského velitele. Prakticky celý Afghánistán funguje na principu vlády místních, více či méně mocných válečných velitelů. Právě tito velitelé jsou ti, kdo znemožňují vytvořit z Afghánistánu jednu sjednocenou zemi. Každý z nich má své místní zájmy a o moc, a tím pádem i vybrané peníze, se nehodlá dělit ani s veliteli v sousedních městech/provinciích, natož s nějakou vzdálenou a akce neschopnou vládou v Kábulu. Istalif je ještě Kábulu celkem blízko, takže sem by prezidentův hlas teoreticky mohl dolehnout, ale většina Afghánistánu je od Kábulu tak izolovaná, že se o ně ústřední vláda vůbec nezajímá. A tak se velitelé nezajímají o ústřední vládu.

Latif má přísný, až bezcitný pohled. Jelikož velitel je tady spolu s mullou nejdůležitější osobou, volá mu Latif o posvěcení, jestli můžu dnes přespát u Razaka. Odpověď je, že kvůli své bezpečnosti bych měl raději nocovat v hotelu.

Trochu mě to mrzí, protože jsem se těšil, ale velitel zná svou oblast nejlíp a sám nemá zájem na tom, aby se hostům něco stalo. Proto je radši opatrný. Anebo kuje nějaké pikle a běloch za dveřmi se mu nelíbí. Ať je důvod jaký chce, loučím se nakonec s Razakem, Rahmanem i celým shromážděním, které se mezitím v lékárně sešlo. A jelikož je pozdě odpoledne a poslední auto do Kábulu už dávno odjelo, nasedám do Latifova vozu, který mě do Kábulu odveze.

Kábul

Jana s Tomášem jsou plně zabraní balením, protože zítra odlétají do Istanbulu, odkud pojedou do Čech po zemi autobusem. Lence a Katce kupuju Uzbeka a Tádžika, melouny jako dárky z Mazáru – v Afghánistánu se melouny pěstují hlavně na severu. Telefonuju s Džamilem, domlouvám s ním zítřejší výlet do Pandžšírského údolí, jak jsme o tom spolu před pár dny předběžně diskutovali. S Tomášem, Vladimírem a Davidem si večer dáváme poslední trávu na rozloučenou před Tomášovým odletem.

Den 15, pátek 11. 6. 2004

Dnešní den si chci udělat relaxační, například psát deník, jelikož jsem pozadu. Džamil se nakonec neozval, takže s cesty do Pandžšíru sešlo. Dopoledne odvážíme Janu s Tomášem na letiště. Byli tu 45 dní, natočili spoustu materiálu pro Janin bakalářský film i pro Cestománii, tak už se těší domů.

Cestou zpět na misi – jedeme v jejich terénní toyotě surf – se zastavujeme v tenisovém klubu, kde David na dnešek pro sebe a Lenku zamlouvá kurty. Je pátek, takže svátek, kdy nepracují ani Afghánci ani Západáci. Klub se právě opravuje, nebo spíš úplně rekonstruuje. Interiér jeho několikapatrové budovy září novotou a podlahy jsou ještě pokryté krycími pilinami. Budou tu nové hotelové pokoje, bar, restaurace, terasa. Afghánci svému míru věří, tak investují. Stejně jako Západáci.

Lidi z mise původně dnes chtěli vyrazit na piknik z města, jak je v Kábulu dobrým a příjemným zvykem, ale kvůli rostoucímu nebezpečí útoků nakonec zůstávají v Kábulu. Napětí se zvýšilo opravdu citelně, i když na ulicích mezi lidmi se cítím stále stejně bezpečně. Západní pracovníci však buď vůbec nevycházejí ze svých rezidencí, nebo jsou daleko opatrnější a paranoidnější. S vražedně proklamovanou záští odbojných skupin vůči všemu cizímu se ani není čemu divit.

Dnešek je tedy relax pro všechny. S Katarínou se necháváme vysadit v B's a David pokračuje na zamluvený tenis. B's je jeden z guesthousů a restaurací orientovaných na západní pracovníky. Pro mě jsou tu ceny astronomické – oproti obědu za dolar v afghánské čajcháně tady dám za jídlo 5×, ale třeba taky 20× tolik. Z vlastní zkušenosti však vím, že kdybych nebyl v Afghánistánu jen na pár dnů, ale pracoval tu měsíce či roky, taky bych na podobná místa chodil. Po určité době člověku začne chybět domov, tak se snaží nahrazovat si jej alespoň styky s Evropany v příjemném prostředí nad jídly, které domov alespoň připomínají. Tohle si většina krátkodobých cestovatelů – měsíc, dva, tři – nikdy neuvědomí, protože to nezažili. Na adresu západních pracovníků od nich slyším pohrdavé poznámky a ohrnování nosu. Nelze než je přejít, jelikož nevědomost je všudypřítomná a nevykořenitelná.

Ale zpět k B's. Je to moc příjemné místo – zelená zahrada se svěžím trávníkem, na němž jsou rozmístěny stolky a židle, několik stolů je i pod stříškou na vyvýšené terase. O jeho oblíbě svědčí pouze dva neobsazené stolky.

Máme sebou i Fíka, což je „misijní“ psík, vlastně ještě štěně, kterého na misi všichni rozmazlujeme. Tady se cítí ve svém živlu a jako každé štěně musí všechno prolézt, všude strčit čumák a od všeho ochutnat. Nejprve se snažíme ho udržet u stolku, ale proti jeho poznávací energii nemáme šanci. Nakonec se spokojíme s tím, že alespoň zhruba víme kde je, což se dá snadno poznat podle pozdvižení u stolu, pod kterým se právě pohybuje. Po druhé hodině přijíždí i David, objednáme oběd a zůstáváme až do čtyř. Zpět se vracíme i s pizzou, co jsme k obědu objednali Vladimírovi, který i o víkendu celý den pracuje.

Den ještě neskončil a zdá se, že dnešek je míň prašný než ostatní dny. Před misí si najímáme taxíka a s Lenkou a Davidem vyrážíme na televizní kopec, z kterého by měl být dobrý výhled na Kábul.

TV kopec je hned za Kart-e Parwan, ve které je sídlo mise Člověka v tísní, takže jízda netrvá příliš dlouho. Většinu času zabírá výjezd po prašných cestách kolem hliněných chatrčí rozložených po kopci. Čím výš stoupáme, tím fantastičtější výhled se otevírá. Vyjíždíme až úplně nahoru k ceduli, která říká, že vysílač opravuje skupina japonských firem. Jako potvrzení nahoru přijíždí dvě auta plná Japonci.

Čím výš se člověk v Kábulu ocitne – a to není problém, protože kopců je tu přehršel, tím víc žasne nad jeho polohou a i podobou. Mezi kopci, které jsou jakoby ledabyle poházené na planině obklopené souvislými pásy hor, se rozlézají jazyky hliněných čtvrtí, které se někdy přelévají i přes hřeben. Mezi tím se táhnou tenké či tlusté, šedivé nebo hnědé pásy – vyasfaltované nebo prašné silnice a ulice. Je v tom určitá poezie, ale zcela určitě jedinečný charakter. Těch pár „moderních“ budov v centru, které ční výškou i svým charakterem, působí bizarně. Avšak bizarní věc v bizarním městě – a výraz bizarní nemíním hanlivě – se stává jednou z jeho charakteristik.

I přes původní zdání jsou kábulské rituály zdá se neoblomné – každodenní večerní prach nakonec přichází i dnes. Plíživě, ale neúprosně. Je fascinující sledovat, jak postupně zahaluje a pohlcuje celý Kábul. V protisvětle na západním obzoru jsou pod pokrývkou prachu vidět už jen nezřetelné obrysy čtvrtí a pouliční světla. Tohle město mě za těch pár dnů, co v něm jsem, prostě dostalo. Sjíždíme dolů, zatímco Kábul pomalu mizí v šeru a prachu.

S Katarínou, která už podle svých slov potřebuje trochu vypnout a vypadnout z Kábulu, domlouváme několikadenní cestu do Bámjánu ve středním Afghánistánu. Odjezd pozítí.

Den 16, sobota 12. 6. 2004

Už několik dní se chci vydat z Kart-e Parkan, kde sídlí Člověk v tísní, vydat co centra pěšky. Autem je to kus cesty – možná takových 5-7 km – čtvrtmi, které vypadají úplně jinak, než relativně uklizené centrum. Kart-e Parkan je „rezidenční“ čtvrt, centrum je obchodní čtvrt a mezi tím – všechno možné, co mě láká vidět z blízka.

Severní okraj Kart-e Parkan je ohraničen výpadovkou na Mazár-e Šaríf. Podél výpadovky je shodou okolností rozseto několik autobazarů. V nichž samozřejmě převládá toyota, která má v Afghánistánu snad 95 % trhu – její modely corolla a surf se už téměř staly synonymem slov osobák a teréňák.

Výpadovka je neuvěřitelně rušná. Proudí po ní nejen kolony aut, ale i řetězce cyklistů a davy chodců. Pokud toyota ovládá automobilový trh, Čína má monopol cyklistický. Téměř všechna kola jsou stejná černá čínská plečka s bílým pruhem na zadním blatníku, brzdami s obrovskými pákami, jež kopírují tvar řidítek a mohutným nosičem za zadním kolem. K tomu všemu se přidává afghánská specialita – divoké zdobení umělými kytkami a barevnými drátky.

I přes smog, prach a smrad z výfuků se mi jde příjemně. Na většině míst budím větší pozornost – to když mívám prodejce, kteří nemají nic na práci a jen čekají na zákazníky. Motory, pneumatiky, motorčky, plechové i plastové nádoby, samolepky, uhlí, hodinky, zkrátka zboží stejně různorodé, jako je různorodý Kábul. Sem, mezi jádro afghánského lidu, běloch ani nepáchne, takže mi radostně podávají ruce, žádají o fotku a zvou mě na čaj.

Na místech, kde se pracuje – výroby železných vrat, prodejny uhlí – jsem skoro nezpozorován. A pokud mě někdo zahlédne, pokyne na pozdrav, stejně jako já pokynu zpět. Místní zdvořilost mě stále ještě dostává.

Na Šar-e Nau jsem asi za hodinu a půl a jsem úplně vyprahlý, protože jsem byl tak pohlčen okolím, že jsme na pití vůbec nemyslel. Nikde nemají vodu, tak беру za vděk dvoulitrem íránské Zam-Zam koly. Nechutná tak dobře a není zdaleka tak léčivá jako voda ze stejnojmenného pramene, kterou mě před dvěma týdny hostil Ahmed v Emirátech, ale za to mi připomíná, že i muslimský svět naskakuje do vlaku masírujícího marketingu. Tak na zdraví!

Po hodině na Internetu v internetové kavárně naproti Šar-e Nau parku vracím taxíkem na misi, kde si dávám oběd a odpolední siestu. Klima v Kábulu je sice stále ještě příjemné – mezi 25 až 27 stupni, slunečno, avšak prašno – ale trávím nejparnější čas přes poledne mimo ulici je jeden z nejmoudřejších zvyků, co jsem se od místních naučil. Ne všichni jej samozřejmě dodržují a mohou dodržovat, jak se přesvědčuju když odpoledne znovu vyrážím do města, tentokrát na náměstí Paštunistán kousek od Starého města – zdejší bazary běží nepřetržitě.

Chtěl jsem poslat pohledy z pošty na Paštunistán, ale ta je v pátek a sobotu zavřená. Vydávám se tedy ulicí spojující náměstí s trhem Titanic na nábřeží řeky Kábul. Ulice je plná krámků na audio a video techniku a zdi mezi jednotlivými krámkami jsou pokryté stovkami cédeček a videocédeček, většinou z Indie a Pákistánu. Bollywood – indický filmový průmysl se sídlem v Bombaji – má vášnivě zastánce i zde. Obzvlášť po tak dlouhém půstu, který znamenal tálibánský zákaz hudby a radovánek. Povolena byla pouze hudba náboženská, kterou je také možné sehnat a i ta se těší velké popularitě. Afghánci hudbu milují. Zní všude – z krámků, v autech, doma. Obaly cédeček jsou atraktivní nejen svou křiklavou barevností, ale hlavně obrázky vlnadných Indek, které jsou samozřejmě zobrazené nezahalené, v sárích odhalujících ruce i břicho, obojí v muslimském světě považované za nemravné. A tak je chudý a rozbombardovaný Afghánistán na špici bourání sexuálních tabu, protože podobné obrázky není v drtivé většině jiných muslimských zemích vůbec myslitelné ukázat.

Před mešitou Pul-e Chisti se zastavuju u prodejce s nádhernýma paštunským čepičkama. Na slunečném svitu září různobarevnými sklíčky a lesklým vyšíváním, elegance jim dodává vykrojení nad čelem, podle kterého je v Afghánistánu a Pákistánu poznat, že její majitel je buď Paštun nebo Baluč.

Davy lidí na trhu jsou skoro neprostupné. Trvá mi přes hodinu, než projdu nejživější úsek a zahybám ke křižovatce s nedostavěnou tálibánskou mešitou. Před pár dny jsme tu byli s Janou a Tomášem a jak jsme spěchali, nestihnul jsem si od jednoho příjemného řezníka vzít adresu pro poslání fotek. Když se znovu objevuju v jeho průchodu má radost, ale jelikož neumí psát latinkou, odchytává na ulici mladíka, který umí trochu anglicky.

„Odkud jsi“ ptá se mě.

„Z Československa.“

„Jo? Tak tam mám strýce. Jmenuje se Bari a dělá režiséra v televizi. V televizi Nova.“

„Tak toho znám,“ nadšeně přitakávám a zároveň žasnu nad tím, jak je svět malý.

Svět je opravdu neuvěřitelně malý. Obzvlášť v Afghánistánu, kde se lidé nebojí spolu mluvit, pomáhat si a udržovat rodinné vztahy na úrovni, o které se nám „civilizovaným“ ani nezdá.

Den 17, neděle 13. 6. 2004

Čeká nás dlouhá jízda, proto vyjíždíme už ve čtvrt na šest – i když jde jen o nějakých 250 km, trvá cesta do Bámjánu prakticky celý den. Neexistující nebo zničená dopravní infrastruktura je holt afghánskou současností.

Pajkar slyšel v televizi upozornění, že stará cesta na sever do Bagramu, kolem kterého pojedeme, je uzavřená, proto pojedeme cestou novou. Výrazy stará a nová jsou případně poněkud matoucí. Odpovídají v tom, že stará byla postavena

dříve, ale nevyprávějí nic o jejich dnešní využití. Staré je většinou nahrazeno novým, ne však v případě cesty do Bagramu. Novou cestu postavili Rusové, protože na té staré byly jejich kolony cestující mezi Kábulem a hodinu vzdálenou hlavní leteckou základnou v Bagramu – dnes ji využívají Koaliční síly v čele s USA – často přepadány mudžahedíny. Rozhodli se proto zbudovat novou cestu, na které by nebyli tolik zranitelní.

Nová cesta je pokud možno co nejvíce vedena v otevřeném terénu, aby byly omezeny možnosti náhlých přepadů ze skal a kopců. I na ní jsou možné, avšak útočník se musí alespoň částečně odkryt a nemá kam zmizet. To, co bylo výhodné pro Rusy však není výhodné pro běžný život. Stará cesta kopíruje nejjednodušší a nejpřirozenější trasu na planinu Šamolí a přes ní dál na sever, proto je nová cesta používána jen málo, případně v situacích, jako tato – uzavírka staré cesty.

Místo abychom tedy jeli výpadovkou, po které jsem šel včera do centra, projíždíme zadem kolem kábulského letiště a pak po planině mezi horami. Na Šamolí se vytrácí signál mobilních telefonů a dá se spolehnout už jen na satelitní telefon. Katarína si včera konečně jeden koupila – pro humanitárky je to nepostradatelná věc.

Silnice je plná děr, i když na Afghánistán je to stále prvotřídní kvalita. Aut tu moc nejede, čemuž se Pajkar docela diví. Až teprve když před Bagramem najíždíme na starou cestu, vidíme proč – normálně po ní jezdí auta. „To je afghánská televize“ Pajkar na to našťavě. Uzavírka se asi nekonala, nebo ji zrušili.

Boje na Šamolí byly prudké a planina je dodnes prakticky neobydlená. Jedním z důvodů je velká zamilovanost. Míjíme pole, kde jsou nakladeny červenobílé kameny, běžný signál, že jsou zde miny. Červenou stranou je označena zaminovaná plocha, bílou odminovaná (často je to třeba jen chodínek v minovém poli, který slouží lidem pro přecházení nebo odminovávačům pro práci). Odminované plochy podél zdi a plotů jsou označené tlustou bílou fajfkou. Odminovávači se svými kufříky s náčiním právě nastupují do práce, jež se v Afghánistánu odhaduje na léta.

Po necelých dvou hodinách se zastavujeme na snídani v Čarikaru. Pajkar odsud pochází, ale teď jen projedeme. Usazujeme se v jedné z čajchán a objednáme si jídlo. Jelikož je ráno, tak ještě není vařená rýže, a tak je k dispozici pouze to, co je možné individuálně připravit, tedy kebab s chlebem. Na ráno opravdu ukázková snídaně. V čajcháně na zdi visí koberec s portrétem Masúda, pod který se Pajkar ihned pohodlně rozvaluje. Nejprve jsme tu sami, pak přichází další hosti – muž se ženou v burce, kteří jsou automaticky uvedeni do zadní místnosti a závěsem, určené pro ženy nebo rodiny. Kebab je kupodivu dobrý. Je skvělé, že je čerstvý, stejně jako ještě teplý chleba, který přinesli malí kluci co tu vypomáhají.

Dvacet minut za Čarikarem sjíždíme z asfaltové silnice a zahybáme do hor na východ. Příští asfalt uvidíme až... opět tady, když se budeme vracet. „Asfalte nashledanou, já tě miluju“ loučí se s ním česky Pajkar. Všechnu tíhu náročného a nehostinného terénu středního Afghánistánu teď ponese hlavně Mušaka, jehož přístrojovou desku Pajkar láskyplně pohladí.

Prach, kameny, potoky, vyjeté koleje, to všechno teď nejvíc určuje styl jízdy a rychlost. Dá se sem jet i běžným osobákem, ale takový osobák pak nevydrží dlouho a dříve nebo později mu něco upadne nebo se zlomí. I terénní Mušak dostává zabrat hned od prvních chvil. Pajkar je ale dobrý řidič, takže v jeho rukách auto vydrží dýl a cestování je bezpečnější.

Krásné scenérie střídají scenérie ještě krásnější. Více méně jedeme podél říčky Ghorband, jež je pro celé údolí tím, čím je pro Egypt Nil. Soudě podle okolních vyprahlých hor by se tady nedalo vůbec žít. Tenká stužka Ghorband však stačí na to, aby se podél ní dala udržet obilná a rýžová políčka a pastviny. Rozdíl mezi využitou půdou a půdou ležící ladem je patrný na první pohled. Obdělaná pole jsou jasně zelená a úhledná. Ta druhá jsou sice také zelená, ale především plevelem. Navíc jsou plná kamení, které by pro jejich kultivaci bylo třeba vysbírat.

Jediné co narušuje idylu, byť přírodně drsnou, jsou občasné vraky tanků, obrňáků a nákladních i osobních aut. Není jich tolik, jak jsem si myslel, ale jsou tu. Některé jsou dokonce využité jako jakýsi reklamní poutač „Afghan Tourist Organization“. V zemi jako Afghánistán musí být i koncept turistiky mírně bizarní.

Celé údolí je poseto strážními pevnostmi a hrady. Snad žádný z nich už nefunguje, ale ve svých polohách na vyvýšených útesech, přehlížející velkou část okolí, působí impozantně. V údolí pod nimi, a také různě po svazích hor, jsou rozestě vesničky, jež svými umístěním připomínají osady v horách severoindického Ladakhu. Zbytky četných karavanserájů dávají tušit, že tudy kdysi procházeli karavany po jedné z cest Hedvábné stezky.

Nádhernou scenérii jedeme dlouhé hodiny. Vyprahlá koryta sezónních potůčků střídají zelená pole, úzké a vysoké soutěsky zase široká údolí obklopená šedými, hnědými a oranžovými skalami. Pomalu stoupáme do pustší krajiny pokryté pouze trsy trávy. Několikrát musíme zastavovat a vodou z říčky chladit motor, protože Mušak se nám nějak přehřívá. Pajkar si k tomu od projíždějího traktoristy půjčuje umělohmotný kanystr s tím, že mu ho vrátí, až ho dojedeme. Opět se mi potvrzuje, že lidé jsou si tu zvyklí pomáhat vysoko nad míru, kterou jsme mi Evropany ješš schopni pochopit – když traktor nakonec dojíždíme, kanystr zpátky nechce se slovy, že se nám na zbytku cesty bude ještě hodit.

Ve výšce 2987 m n.m., asi šest hodin od Kábulu, přejíždíme Šebarský průsmyk (Shebar) a začínáme klesat k Bámjánu. Z převážně tádzické provincie Parwan tím zároveň vstupujeme do Hazáradžátu (Hazarajat), jež obývají šíitsky zaměřeni Hazárové. V sunitském Afghánistánu představují menšinu, která byla otloukána během všech pohnutých událostí v posledních letech. Hazárové jsou navíc snadno rozeznatelní svými mongoloidními rysy.

O pár kilometrů dál, už opět níž, v úrodném údolí řeky Ghorband s přímo smaragdově zelenou trávou, stavíme na oběd v Sar-e Kotal (Sar-e Kowtal). Zdejší čajchána má kromě vnitřních prostor také stíněnou terasu shlížející do ulice a

dál do údolí. Terasa je pokryta kobercem, aby se na ní dalo pohodlně sedět a hodovat. Dnes však není co, z čehož je Pajkar trochu rozladěný. Ani tak kvůli sobě, jako spíš kvůli Kataríně, která nejí maso a tohle je dnes už druhá zastávka, kde nemají nic jiného než kebab a chleba. Na venkovní zdi však visí jiná zajímavost – barevná výzva k účasti v nadcházejících volbách.

Ze Sar-e Kotal pokračujeme podél zavlažovacích kanálů. Stavíme jen na chvíli, abychom vyměnili píchlé kolo. Některé zdejší usedlosti mají spíš podobu malých hradů než domů – jsou obehnány vysokými hliněnými zdmi s osmibokými věžemi. Jejich stav je perfektní, což dokazuje, že i stavby z nepálené hlíny vydrží, když se pravidelně udržují. Půlhodiny před Bámjánem projíždíme kolem cedule „Welcome to Bamiyan“.

Bámján (Bamiyan)

Město Bámján je poměrně rozlehlé a rozdělené na dvě části řekou Bámján. Při příjezdu z Kábulu se po pravé straně táhne horský masív, na jehož úpatí vidíme dva ohromné výklenky, kde ještě před třemi lety stávali kamenní buddhové. Dnes jsou výklenky prázdné, ale o tom víc, až si je půjdeme prohlédnout.

Přejíždíme řeku a vyjíždíme do vrchu na protilehlé straně údolí. Tady, vysoko nad řekou a i trochu odtržená od vlastního Bámjánu je jakási diplomatická enkláva čtvrt', kde sídlí OSN a většina humanitárek, včetně člověka v tísní. V převážné většině jde o stavby z nepálené hlíny – OSN si ale právě staví nové kamenné sídlo –, které se nijak neliší od běžných venkovských usedlostí. V tak chudém kraji jako je provincie Bámján jsou i ti nejbohatší komfortem daleko blíž těm nejchudším, než třeba v Kábulu.

I s oběma zastávkami nám cesta zabrala deset hodin, takže se radostně protahujeme. Už na nás čeká Atáulláh, který sídlo mise spravuje. Člověk v tísní tu teď nevyvíjí žádnou činnost, ale sídlo si drží pro případ, kdyby se rozjely nové projekty.⁶

Domek je úplně na okraji diplomatické čtvrti. Vchází se do něj dřevěnými vraty a průchodem z úzké uličky. Uprostřed dvorku je hluboká studna, nádoba na vodu a pár keříků, které asi mají imitovat zahradu. Obytné místnosti jsou za námi – po stranách průchodu – a také po pravé straně. Vzadu vlevo je suchý záchod, postavený u obvodové zdi a umístěný zcela mimo obytné místnosti. Obzvlášť v zimě je jeho používání asi kruté – teploty tu klesají až na 20 stupňů pod nulou –, ale na druhou stranu nikoho neobtěžuje jeho zápach. Z hliněné střechy, která slouží zároveň jako terasa, se dá vidět prašná planina se zasněženými horami v pozadí, která začíná rovnou za domem. Na druhé straně máme výhled na útes s výklenky po buddhách.

Přijeli jsme sice ještě za světla, ale už je pozdě jít na prohlídku buddhů. Na procházku Bámjánem je však času dost. Pajkar potřebuje dát Mušaka do servisu, tak nás vysazuje u bazaru. Zpátky půjdeme pěšky.

Bámján leží v Bámjánském údolí řeky Bámján. Podél řeky roste bujně zelená rýže a stejně živé je na hlavní ulici, rovnoběžné s říčkou, která představuje jakýsi dlouhý rozmělněný bazar. Většina krámů je jednopatrových, ale některé mají druhé patro přístupné po poněkud vratce vypadajících schodech.

Je tu živo a zároveň klid. Živo ve smyslu plných krámů lidí a klid ve smyslu atmosféry bezstarostnosti nebo spíš vyrovnanosti. Bámján je znám svou příjemnou atmosférou, ale dokud ji nepocítíte na vlastní kůži, je těžké si ji představit. I Katarína říká, že za ten měsíc a něco co je v Afghánistánu se ještě nikdy takhle neprocházela mezi lidmi, natož aby měla pocit bezpečí jako tady. Já se mezi lidma procházím každý den a ač jsem – až na výjimky, popsané výše – necítil žádné nepřátelství a mezi Afghánci na ulici je mi dobře, Bámján je přeci jen jiný. Těch 1000 mnichů, co žilo ve zdejších buddhistických kláštěrech, odvedlo dobrou práci – Bámján je promodlený a je to cítit i dnes.

Slunce se sklání k obzoru a my se vydáváme na opačnou stranu od centra – do staré čtvrti. Z velké části byla rozbombardovaná Tálibánem, který se snažil šíitské Hazáry pokořit. Bizarní ruiny jsou dnes nejen připomínkou nedávných hrůz, které se na Bámján sesypaly, ale také bámjánského klidu. V měkkém podvečerním světle totiž vypadají až pohádkově, jakkoliv nesmyslně to může znít.

Stejný klid číší z lidí. Pokud se v Kábulu na naše poměry nespěchá, tak Bámján je rovnou v polospánku. Ale příjemném polospánku. Jako by v jeho obyvatelích, přestože jsou muslimové, zůstala velká část základní buddhistické pravdy, která říká, že příčinou všeho utrpení je touha po věcech, touha po uznání. Oni určitě touží, jako my všichni, ale touží klidně.

Společnou večeři si dáváme v místnosti, kde budou nocovat Pajkar s Atáulláhem – rýže, brambory, jogurt, chleba, nakrájené zelenina. Pajkar zapaluje přenosnou plynovou lampu, jelikož elektrina teď nejde. Atáulláh je dobrý kuchař, tak si pochutnáváme a zároveň probíráme jak budou vypadat následující dva dny. Prohlídku buddhů necháme na pozítří dopoledne a po ní vyrazíme zpět do Kábulu. Zítra se vydáme několik hodin na západ k mystickým jezerům Band-e Amír, přírodnímu divu uprostřed vyprahlé hornaté pustiny.

⁶ o několik týdnů později Člověk v tísní misi v Bámjánu uzavřel

Band-e Amír (Band-e Amir)

Den 18, pondělí 14. 6. 2004

Brzkému vstávání se nevyhneme ani dnes. I když je Band-e Amír od Bámjánu vzdáleno jen 80 kilometrů, po afghánských cestách-necestách nás v autě tam a zpět čeká alespoň osm hodin. Pár dalších hodin počítáme na místě, což sečteno a podtrženo znamená vstávat v šest. Ráno je příjemně, v noci jsem byl jen trochu přikrytý spacákem, i když ve zdejších 2500 metrech nad mořem bývá i v létě chladno.

V Bámjánu na hlavní ulici potkáváme novozélandské PRT. Provisional Reconstruction Teams – Prozatímní skupiny pro obnovu – jsou zvláštní vojenské jednotky, které pomáhají s rekonstrukcí země. Plní tedy spíš humanitární role, i když jsou to vojáci. Právě proto s nimi humanitárky nechtějí spolupracovat, jelikož jejich kompetencemi se stírají hranice mezi humanitární a vojenskou činností. A jakmile začnou ozbrojení vojáci zastávat práci humanitárek, lidé si je začnou plést a přestanou armádu a nezávislé humanitárky rozlišovat. Novozélandčani jsou ve čtyřech džípech-pickupech. V každém jsou čtyři vojáci – tři v kabině a čtvrtý usazený v otočném křesle u kulometu na korbě. Jsou mezi nimi i ženy a jeden řidič je Maor.

Jedeme všichni včetně Atáulláha, kterému takovýhle výlet udělá velkou radost. Stejně jako cesta z Kábulu, i silnice na Band-e Amír, která vede údolím na západ, je pouze prašnou karikaturou na pozemní komunikaci. Na konci Bámjánu začínají po levé straně zelená pole a na pravé straně je několik jeskynních vesnic, kde lidé žijí přímo ve skalách. Údolí se postupně zužuje a na skalách se začínají objevovat strážní věže. Právě v této soutěsce dojíždíme naše známe PRT, kteří z Bámjánu odjeli před námi. A tady se stává něco, co ukazuje, že není voják jako voják. Ač jsou jich čtyři auta, nechovají se jako tak arogantně jako Američani v Kábulu – viz výše moje příhoda s Nazírem a americkým humvee v Kábulu –, ale jelikož jedeme rychleji, nechávají nás klidně předjet a ještě nám radostně mávají. Zkrátka – není voják jako voják.

Ze soutěsky vjíždíme do širokého údolí Šahidan (Shahidan) a začínáme stoupat ke stejnojmennému průsmyku. Během stoupaní se najednou mění povrch cesty. Prašná stezka mizí a místo ní najíždíme na sice ještě neasfaltový, avšak alespoň už štěrkem zpevněný povrch. Je to paráda. Akorát nevím, proč začínají tuhle transafghánskou silnici budovat od prostřed, kde nikdo nežije. Ke štěstí už mi chybí jen aby Pajkar řekl „To je afghánská televize“, avšak tentokrát si spolu s Mušakem užívá kvalitnější povrch na cestě.

Mušak ale stávkuje. Respektive – píchli jsme. Ještě že Pajkar nechal vyměnit kolo, které jsme píchli včera. V Afghánistánu se pořád jenom píchá. Stojíme téměř na vrcholu průsmyku, v nechráněné krajině ve výšce kolem 3000 m n. m., a je kosa. Ani jsem si nevzal ponožky – tak jsem si zvyknul, že Afghánistán je dostatečně teplý v jakoukoliv dobu. Omyl. I v pirahan tumbanu, vestě a pakulu jsem vydán napospas větru, který tu fouká pěkně ostře – představte si Gerlachovský štít ve Vysokých Tatrách v létě a přidejte půl kilometru. Mohl bych sice být v autě, ale Pajkar se na větru mojí sám – nemáme mu jak pomoci, když vyměňuje kolo –, tak s ním solidárně mrzneme. Aspoň se protáhneme. A profoukneme zdravým, smogem nenasáknutým vzduškem.

Planina za průsmykem Šahidan se moc nepodobá úrodnému údolí pod ní. Jedné co tu roste jsou přízemní keře a zvláštní květina s chlupatými nažloutlými květy. Jinak je všude prach a písek. Trochu mi připomíná čínský Pamír. Tak tohle je jedna ze střež Hindúkuše, v Afghánistánu zvaného Koh-e Baba.

Když vidím tuhle vyprahlou krajinu je těžké s představit, že tu někdo může žít. Vzápětí mi však přichází důkaz – stáda koz s pasáčky, kteří se zde v létě běžně pohybují. Kočovníci – v Afghánistánu zvaní *kuči* – putují po staletími osvědčených trasách a nikoho se neptají. V posledních letech se jim však do cesty staví velmi nepřírozený nepřítel – miny.

Zaminovány byly – a stále jsou – stovky čtverečních kilometrů afghánské půdy. Po pádu Tálíbanu přibyla k minám nevybuchlá munice z amerických bombardování, takže pro kuči se situace paradoxně zhoršila. Také kolem Band-e Amír je několik označených minových polí. Mnoho jich však stále může být neoznačených. A první kdo to pozná budou nomádi, kterým minová pole zkříží jejich po staletí dané trasy.

Na nenápadné křižovatce – ve skutečnosti jedné z mála na téhle trase, ale cestování po Afghánistánu prostě není o dokonalém značení cest, vyhrává ten kdo cestu zná, ne ten, kdo umí číst, jak je tomu v Evropě – odbočujeme doprava, čímž zůstáváme na správné cestě vedoucí k jezerům.

Po dalších nekonečných kilometrech se na pravé straně konečně objevuje světle modrá barva jednoho z jezer. Dnes je prašno, takže všechny barvy jsou vyblitý, ale přesto je to nádhera. Zároveň si s Katarínou všímáme vřaku dodávky.

„Najeli na minu“ odpovídá Pajkar na naše tázavé pohledy.

„Bylo jich tam dvanáct, nikdo nepřežil“ dodává.

„Takhle daleko od civilizace?“ ptám se zmateně.

„Jsme na hlavní trase do Čachčarany, nenech se zmást těma špatnýma cestama“ odpovídá Pajkar.

Trasa do Čachčarany (Chakhcharana) znamená trasa do Herátu a dál do Íránu. Chápu. Až teprve teď si všímám, že po obou stranách cesty jsou červenobílé kameny, a že celá tahle idylická scenérie s nádhernou vyhlídkou na jezero je jedním obrovským minovým polem. Zasraná válka...

Band-e Amír – Králova přehrada – je společné jméno pro šest jezer: Band-e Ghulaman – přehrada Otroků, Band-e Kambar – Sluhova přehrada, Band-e Hajbat (Band-e Haibat) – přehrada Úzasa, Band-e Panýr (Band-e Panir) – Sýrová

přehrada, Band-e Padýna (Band-e Pudina) – Mátová přehrada a Band-e Zulfikar (Band-e Zulfikar) – přehrada Alího meče. Některé jsou v dohledu jedno od druhého, jiné – např. Band-e Zulfikar – jsou izolované. K jejich vzniku uvádí Nancy Hatch Dupree ve své knize⁷ krásnou legendu:

„Ohledně jejich stvoření je mnoho verzí. Všechny však zmiňují Barbara, pohanského krále, který vládl Hindúkuši tvrdou rukou, a jeho konfrontaci se svatým Alím,⁸ jenž v jeho království prováděl zázraky. Kromě Alího Barbara švalo, že i když poslal 1000 otroků na stavbu přehrady pod hlavním městem, všechna jeho snaha vyšla vniveč. Řeka se prostě nedala ovládnout. Když byly jeho plány zkříženy, jeho popudlivost se jen zhoršila a lid začal ještě více trpět. Jednou z obětí byl mladý muž, jehož žena a děti byli uvězněni, protože nedokázal zaplatit přemrštěné daně. Ve svém zoufalství vyhledal Hazrata Alího, který právě přebýval blízko Samanganu (Ajbak). Společně vymysleli plán: mladý muž měl prodat Barbarovi Alího jako otroka.

Otok se Barbarovi líbil, a tak souhlasil, že ho koupí za částku rovnající se otrokově váze ve zlatě, ovšem za tři podmínky. Jednak musel otrok postavit přehrada, po které Barbar toužil. Zadruhé musel zabít bájanského draka a za třetí mu měl přivést Alího v železech. Všechny úkoly měly být navíc splněny během jediného dne. Celý dvůr se smál tomuto královu vtipu i mladému muži, jenž po vyslechnutí požadavků propadl sklíčenosti.

Alí se však tak naštvál, že se jediným skokem přenesl na vrchol hory a mocným kopem svrhnul dolů mohutnou skálu, která zformovala Band-e Hajbat. Pak vytáhl svůj meč a jediným úderem utnul další kus hory, jenž vytvořil Band-e Zulfikar. Mezitím Alího sluha Kamar pomohl svému pánovi postavit Band-e Kamar a otroci, kteří tak dlouhou budovali Band-e Ghulaman, díky Alího přítomnosti konečně dokončili svůj úkol. Kočovná žena, která viděla všechny tyto úžasné skutky, jako výraz své úcty darovala Alímu sýr, který právě udělala. Hazrat Alí hodil sýr do řeky, kde vzniklo Band-e Panýr, hned vedle mátou vonícího Band-e Padýna.

Stavba přehrady však byla tak úspěšná, že vesničané po proudu začali poukazovat na vysychající koryto řeky pod ní. Alí tedy přešel prstem po Band-e Hajbat a z pěti kanálů začalo na pole proudit potřebné množství vody.

Po dokončení přehrady zabil Alí bájanského draka a odhalil Barbarovi svou pravou totožnost. Barbar byl tak ohromen, že ihned přijal muslimskou víru.

Kočovná žena, jež obdarovala Alího sýrem, byla předkem rodiny, která se dnes stará o svatyni u Band-e Amír.“

Svatyni vidíme už ze cesty minovým polem. Stojí na břehu Band-e Hajbat a je jedinou lidskou stavbou stojící v dalekém okolí. Přesto k ní máme ještě alespoň půl hodiny cesty, protože je na protilehlém břehu, kam musíme nejprve sjet serpentínami po cestě ne nepodobné písčité duně – pozor na miny! – a přejet přes téměř vyschlé Band-e Kamar, nad nímž se tyčí 15 metrů vysoká hráz, jež drží všechnu vodu Band-e Hajbat. Kromě Band-e Hajbat, které tušíme za hrází vysoko nad námi máme při přejezdu „kaluží“ Band-e Kamar po levé straně kruhové Band-e Ghulaman.

Band-e Amír bylo roku 1973 vyhlášeno prvním afghánským národním parkem. Nesmí se zde kempovat ani parkovat, jelikož jezera jsou zdrojem řeky Balch, jež teče na sever do Mazár-e Šaríf, kde mizí ve vyprahlé stepi. Před svatyní však přeci jen stojí auta a jsou tu i bufety. Tak teď nevím, jestli jsou ilegální, nebo jestli během let došlo ke změně podmínek.

Cesta z Bámjánu ke svatyni nám díky opravené silnici nakonec trvala dvě a půl hodiny, včetně výměny píchnutého kola. To je dobrý zpráva pro všechny, kdo se chtějí vydat k tomuhle jezeru, nebo dokonce ještě dál na západ. Třeba až do Herátu. Podle Pajkara by však cesta z Kábulu do Herátu přes Bámján trvala až týden.

Pro Afghánce je Band-e Hajbat výletním místem. Na jezeře se dá půjčit šlapací labuť nebo pramice, občerstvovny tu taky stojí, takže chybí už jen ubytování. K tomu snad ale nedojde, protože jde nejen o rekreační, ale i posvátné, a tedy poutní místo. Výskyt těchto nádherných jezer uprostřed naprosté pustiny je však tak výjimečný, že podle mínění Afghánců jde o skutečně zázrak, který si zaslouží svůj svatostánek. Svatyně na břehu Band-e Hajbat se jmenuje Kadamdžoj Šáh-e Aulia (Qadamjoy Shah-e Aulia) – Místo, kde stál Král svatých⁹ – a stojí tu teprve 80 let.

Atáulláh tu potkáva svojí sestru, která dělá pro OSN a právě je tu na výletě. Samozřejmě ji musím i s celou rodinou ihned vyfotit. Procházíme se po břehu a nemůžeme uvěřit, že je něco takového, jako tyhle jezera, v tak vyprahlých horách opravdu možné. Voda je stále průzračná, takže znečištění se díkybohu daří držet na uzdě. Band-e Hajbat je dlouhé asi tři kilometry a na šířku má tak půl kilometru. Z větší části z něj ční strmé skály, místa s pozvolným břehem – např. svatyně a hráz – jsou spíš výjimkou.

Nemusím je vstup do svatyně zakázán, proto si ode mně Pajkar bere foťák a jde dovnitř fotit sám. Já zatím střídavě pozoruju vodní hladinu a lidi. Čiší z nich hrdost, ale zároveň zvědavost. Když je Pajkar zpátky fotím zase já a nikdo focení neodmítá. Samozřejmě se vyhýbám ženám – ty za mě fotí Pajkar.

Chceme si dát oběd, ale ostatní výletníci už všechno vyjedli. Zbyly na nás akorát sušenky a čaj. Pár jich pojídáme a po kluzkém povrchu, po němž odtéká voda z Band-e Hajbat do Band-e Kamar, se vydáváme k autu zaparkovanému pod hrází.

Stavíme v minových polí nad jezery. Dělán fotky a Katarína s Pajkarem si mezitím krátí chvíli zpíváním a nakrucováním na sedadlech – trocha srandy je v těchto prokletých místech opravdu potřeba. Fotím i v následujících hodinách na zpáteční cestě – cestou tam jsem si vyhlédl co stojí za pohled, cestou zpět svoje nápady realizuju. Dnes je jsou daleko horší podmínky k focení než včera. I slunné počasí může mít víc tváří. Třeba prašnou, jako dnes. Zamlžen je

⁷ viz Literatura (3), strana 176-8

⁸ jde o Muhammadova zetě Alího, od něž odvozuji svůj původ šíité

⁹ Král svatých je jedno z mnoha jmen, jímž bývá titulován Alí

nejen vzdálený obzor, ale prakticky všechno od vzdálenosti dvaceti metrů. I tak jsou však útvary, které na kopcích vykreslila odtékající voda úchvatné. Brázdy mi trochu připomínají tureckou Kappadokii. Je to nádherná. Jen škoda toho prachu, který barví oblohu do žlito-oranžova. Modrá by na fotkách s hnědými horami kontrastovala daleko líp.

Když se přibližujeme k Bámjánu, napadá Pajkara, že by nám mohl ukázat místo, kde žil onen bámjánský drak, kterého skolil Alí. Není daleko od Bámjánu, asi půl hodiny, ale z cesty od Band-e Amír se musíme kus vrátet. Pajkar zajíždí mezi hory do terénu, kam by nic jiného, než džíp, neprojelo. Slunce už je níž nad obzorem, takže atmosféra je taková – mystická. Akorát vhodná pro setkání s drakem. A údolí se jmenuje opravdu příhodně. Darja Adždahar (Darya Ajdahar) znamená Údolí draka.

Najednou se před námi objevuje stovky metrů vysoký masív – údolí je slepé, jeden z vchodů je stále zavalen drakem, tedy jeho mrtvolou, protože ho přeci zabil Alí. Jak k tomu došlo. Opět to pěkně popisuje Nancy Hatch Dupree:¹⁰

„Legenda říká, že před mnoha léty se v tomto krásném údolí usadil drak, který začal terorizovat obyvatele vesnice Bámján. Ničil okolí tak dlouho, dokud s ním král neuzavřel dohodu, že mu každý den dá jednu pannu, dva živé velbloudy a 600 liber jídla, pokud nechá Bámján na pokoji. Tak se stalo.

Jedno ráno, po mnoha letech, se drak opět vynořil ze svého doupěte, aby si pochutnal na své pravidelné snídani. Ke svému překvapení však zjistil, že před ním stojí mladý bojovník a chrání svým tělem bezbrannou pannu-snídání. Drak se samozřejmě naštvál a vyhrklil na mladíka oheň. Ten však opsal svým mečem ve vzduchu kruh a plameny padly na zem proměněné v neškodné červené tulipány. Drak zařval, ale jeho síla už byla vyčerpána. Mladík ještě jednou máchnul mečem a rozpůlil draka podélně vedví.

Mladí dívka utekla do Bámjánu, aby rozšířila radostnou novinu, že Hazrat Alí draka zabil. Všichni obyvatelé se vydali zpět do údolí poděkovat zachránci. Alí se však mezitím vpařil v sedle svého věrného koně Doldola.

Mohutná masa drakova těla však zablokovala přístup do údolí, krev mu stékala z hlavy a slzy lítosti se koulely po tvářích. A tak to i zůstalo – minerální prameny dodnes navozují iluzi drakových slz, 300metrů dlouhá trhlina na hřebenu masívu je stopou po Alího meči a když k ní člověk přiloží ucho, uslyší bublání pramenů, jež je podle místní tradice dračím sténáním.“

Pajkar si troufá. Cesta z úpatí na hřeben masívu je pěkně strmá, ale on ji chce vyjet až nahoru. Dává Mušakovi zabrat. Místy jsme nebezpečně naklonění, ale Pajkar je opravdu kouzelník na čtyřech kolech. Nakonec jsme nahoře a zastavujeme na plošince, jakoby stvořené pro zaparkování. Od ní, až po vzdálený konec hřebenu, se táhne dlouhá hluboká trhlina. Tak on se tu Alí s tím drakem asi opravdu špičkoval.

Trhlina je různě široká a táhne se opravdu až k místu, kde se začíná hřeben svažovat dolů. Dostáváme se tam asi po deseti minutách a zůstáváme stát úzase. Měsíční krajina je jediný výstižný výraz. Vápencové prameny vyvěrají na povrch tu vytvořily spoustu malých kuželovitých útvarů, které vypadají jako malé sopky. Voda z nich stéká do údolí a zanechává za sebou světlé minerální stopy. Obzor je zatažen a slunce je nízko nad obzorem, takže iluze mystična je dokonalá. Pomalu začínám věřit tomu, co říkají někteří lidé – že v Afghánistánu je jedna z brán do nehmotného světa. A pak se tu nemají pořad mydlit, včetně Alího s drakem.

Bámján

Do Bámjánu přijíždíme už za šera. Batohy v kufru máme potažené tak tlustým prašným filmem, že je musíme ometat smetákem. Atáulláh se hned vrhá na vaření, abychom měli teplou večeři. Za hodinku vykouzluje opět výbornou rýži, hustou polévku, obrovské vařené brambory a vajíčka. K tomu chleba a nakrájená syrová zelenina.

Při večeři jako vždy plkáme. Tenhle rozhovor jsem si však nahrál, protože mi už od začátku přišel krásně afghánský – rozvláčný, uvolněný a v podstatě o ničem, v němž se člověk k věcem, které chce prodiskutovat, dostává pěkně pomalu a spíš jen tak mezi řečí. Během celého rozhovoru jíme, takže se víc soustředíme na jídlo a mozek prostě jen tak něco žvatlá. Přitakání jako hm a jo jsou většinou ceděna skrz plnou pusou, delší pomlky jsou řídké. Afghánci tohle plkání milují.

Rozhovor jsem přepsal z diktafonu a pro zajímavost ho předkládám celý. P je Pajkar, K – Katarína, D – David a A – Atáulláh. Píšu jej v původních jazycích, abych ukázal, jak se v něm srandovně míchala čeština (Pajkar strávil téměř rok v Čechách s Petrou Procházkovou), slovenština, darí, angličtina a ruština. Překlad – kde jsem ho shledal potřebným – je kurzívou.

P: „Ja mam hlad“ začíná Pajkar – a hned hezky česky!

K: „Všichni máme hlad“ chlácholí ho Katarína, že v tom není sám.

P: „And we have good food.“ – *Máme dobrý jídlo.*

D: „Já mam taky hlad“ přidávám se.“ V zápětí spokojeně zajásám, když Atáulláh jídlo konečně přináší „Jééé. It looks very nice“ – *Jééé. Vypadá to moc pěkně* – „Спасибо“ přijímám s díky od Atáulláha talíf s jídlem.

Atáulláh se s námi chce bavit přímo, bez tlumočení, a jelikož jediný jazyk, který on i my s Katarínou ovládáme je ruština, mluvíme s ním rusky.

¹⁰ viz Literatura (3), strana 170-1

P: „Спасибо большой – thank you very much – děkuju.“

P: „Co to je?“ ukazuje po chvíli Pajkar na bramboru na svém talíři.

D: „То je brambora, ne?“

P: „Brambora, he...“

K: „S mangem.“

D: „Brambora s mangem?“

K: „No jasně

D: „S mangem? Tam je mango? There is mango inside?“ – *V tom je mango?*

K: „Není, není“ končí svůj vtíp Katarína – holt jsem se nachytil.

P: „Many mangoes... only tomatoes“ – *Samý manga... jen rajčata* – vtípkuje šibalsky Pajkar

K: „Jóóó“ oddychne si slastně po chvílce Katarína nad výborným jídlem. „Atáulláh, очень спасибо“ – *Atáullo, díky moc.*

P: „Atáulláh очень спасибо, thank you very much“ – *Atáullo, díky moc, díky moc.*

Pajkar a Atáulláh prohazují pár vět v darí.

D: „It's like in paradise“ – *Jako v ráji* – chválím večeři.

D: „It's like in paradise“ jsem nacpaná a spokojený. A dokonce mi ani nevadí, že v těch bramborách není mango.

Všichni čtyři si pomlaskáváme. A pokračujeme v rozhovoru s plným pusama.

P: „It's like paradise, if bůh zlobíš“ – *Je to jako v ráji, když bůh zlobíš* – kombinuje Pajkar.

D: „If bůh zlobíš?“

P: „Jo.“

D: „And if bůh nezlobíš?“

P: „If bůh nezlobíš bude jako... krásny jídlo, very nice place...“ – *Když boha nezlobíš, bude krásný jídlo, moc pěkný místo...*

D: „Very nice paradise...“ – *Moc pěkný ráj.*

P: „Hm... not such a horrible place like Bamiyan.“ – *Hm... a ne tak strašný místo jako Bámján.*

D: „But it's... it's horrible in winter... maybe... No?“ – *Ale... strašný je v zimě... možná... Ne?*

P: „Hm... but the road is terrible.“ – *Hm, ale ta cesta je strašná.*

K: „Hm.“ Katarína přitakává.

D: „The road is terrible... but, hm, if they are building road between Bamiyan and Band-e Amir, they also must build a road between Charikar and Bamiyan.“ – *Cesta je strašná... ale když staví cestu z Bámjánu do Band-e Amír, musí taky postavit cestu z Čarikaru¹¹ do Bámjánu.*

P: „Yes, it's another problem.“ – *Jo, to je další problém.*

D: „Why they start in the middle?“ – *Proč začínají uprostřed?*

P: „Because every province... it is something like state... or... I don't know what it is...“ – *Protože každá provincie... je něco jako stát... nebo... nevím jak přesně to nazvat...*

D: „Oh... I understand... yes.“ – *Jo, rozumím.*

P: „For example the Parwan province they have no possibility to do something.“ – *Například v provincii Parwan¹² nemají žádnou možnost jak něco udělat.*

D: „Aha... I understand.“ – *Jo rozumím.*

P: „Most of organization are in Bamiyan.“ – *Většina organizací je v Bámjánu.*

K: „Who is the chief of Bamiyan?“ – *Kdo je náčelníkem Bámjánu?*

P: „Who is chief of Bamiyan?“ – *Kdo je náčelníkem Bámjánu?*

K: „Yes. Some warlord, or something like that?“ – *Jo. Nějaký polní velitel nebo tak nějak?*

D: „Yes. Is there some warlord here?“ – *Jo. Je tady nějaký polní velitel?*

P: „The governor in Bamiyan today was in Band-e Amir.“ – *Vládce Bámjánu byl dnes na Band-e Amír.*

D: „Today?“ – *Dneska?*

P: „Hm.“

D: „And is he a commandant?“ – *Je to komandant?*

P: „No, he is...“ – *Ne, je...*

D: „A military man?“ – *Voják?*

P: „He was son of some big commander.“ – *Je synem jednoho významného velitele.*

D: „OK.“

P: „But he is from Yakowlang.“ – *Ale je z Jakovlangu.*

D: „That's the town close to Band-e Amir, isn't it?“ – *To je to město u Band-e Amír, že?*

P: „Yes.“ – *Ano.*

Pajkar a Atáulláh opět prohazují pár vět v darí, Pajkar se přitom rýpe v míse s rýží.

K: „What's wrong with rice?“ – *Co je s rýží?* – ptá se Katarína, která porozuměla útržku jejich rozhovoru.

¹¹ Čarikar je město, za nímž se cestou z Kábulu do Bámjánu sjíždí z asfaltky – viz výše popis cesty

¹² provincie Parwan se táhne od Kábulu až na půl cesty do Bámjánu

P: „Hm?“ Pajkar nedával pozor.

K: „What’s wrong with rice?“

P: „Because before we didn’t put it in water.“ – *Před vařením jsme ji nedali do vody.*

K: „But I like it like this.“ – *Ale mě takhle chutná.*

D: „This is very very nice. I tasted it’s and it great.“ – *Je moc dobrá. Ochutnal jsem ji a je skvělá.*

K: „Yes, I like.“ – *Jo, mě chutná.*

P: „But if you put in in the water... longer time, then you take off the water a uvaříte ji... it will be perfekt.“ – *Ale když ji dáte do vody... na delší dobu, a pak ji vyndáte a uvaříte... bude dokonalá.*

D: „But this is also very good.“ – *Ale tahle je taky moc dobrá.*

Chvilí je ticho, taky se chceme trochu najíst, jen plkat. Přerušuju ho až já, když si nakládám nakrájenou cibuli.

D: „Oh... I like this... I like this... onion.“ – *Tohle mám rád... cibuli.*

K: „*Ňušpioz.*“

P: „*Ňušpioz.*“

D: „*Ňušpioz?* And the... the big onion has a different name?“ – *Nušpioz? A... ta velká cibule má jiné jméno?* – ukazuju na druhou cibuli, která je daleko větší, než běžné cibule.

K: „*Pioz.*“

P: „*Pioz.*“

D: „Aha... *ňuš* means small?“ – *Aha... nuš znamená malá?*

K: „New.“ – *Nová.*

D: „New...aha.“ – *Nová... aha.*

P: „No.“ – *Ne.*

K: „No?“ – *Ne?*

P: „It has no meaning.“ – *Neznamená to nic.*

D: „It has no meaning?“ – *Neznamená to nic?*

P: „*Ňuš...* has no meaning.“ – *Nuš... nic neznamená.*

Cink, udeří moje lžice o talíř. I oni si asi pochutnávají.

K: „Ale zeleninu už viem celkom dobre v darí.“

D: „Jo?“

K: „Som sa naučila všetky veci, ktoré posielam našich *čaukidorou*¹³ kupovať.“

D: „Aha.“

K: „To je badrang.“ ukazuje na okurku.

D: „*Badrang* – okurka.“ Říkám Atáullovi

K: „*Bandžane rumi.*“

D: „Cože?“

K: „*Bandžane rumi.*“ – ukazuje na rajče.

D: „*Bandžane rumi* – rajče.“

K: „To je *brendž...*“ ukazuje na rýži. „*Rýže je brendž.*“

D: „*Rýže je brendž...*“

P: „If I eat the onion... boli me v krku.“ – *Když jím cibuli... bolí mě v krku.*

D: „Really?“ – *Opravdu?*

K: „Ale je to zdravý...“

D: „Ale je to zdravý...“

P: „Tak já nevím proč.“

D: „Mě pálí jazyk, když jím onion... Jazyk mě pálí.“

D: „*Půlku, půlku.*“ Zastavuju Pajakara, když mi chce nandat další nakrájenou cibuli.

P: „A taky ji nemá rád protože... potom... trochu smrdí.“

D: „A co?“

P: „The mouth will smrdí“ – *Bude smrdět pusa.*

D: „Cha, cha, cha.“

K: „Ty sa plánuješ s nekým bozkávať? Budeš smrdět.“

D: „Na jakou dálku myslíš, že smrdí? Pět metrů.“

P+D: „Cha, cha, cha, cha, cha.“

D: „I think... 20 centimeters and... that’s it... maybe.“ – *Myslím... tak na 20 centimetrů... nejdál... možná.*

P: „But I don’t like it also.“ – *Ale ani to se mi nelíbí.*

D: „You mean inside you... the feeling.“ – *Myslíš uvnitř... ten pocit.*

P: „Hm. Jo.“

Lžice cinkají, jídlo v nás mizí a Atáulláh si chvilku povídá s Pajkarem

D: „What about garlic? A never saw garlic here.“ – *A co česnek? Nikde jsem tady neviděl česnek.*

¹³ čaukidar – chowkidar – je člověk, který se stará o domácnost. Tady Katarína míní pomocníky na misi.

- P: „We have.“ – *Máme.*
- K: „Jasně že je. *Sir.* Sir?“
- P: „Hm.“
- D: „Sir?“
- K: „Volá sa to sir.“
- D: „Volá sa to sir?“
- K: „*Sirka...* sirka je... ocet.“
- P: „Yes.“ – *Jo.*
- K: „*Sirka.*“
- P: „*Sirka.*“
- K: „*Sir...* je garlic... počkaj ešte mam niečo... maska je maslo.“
- P: „And so is sýr je...“ – *A sýr je...* – Pajkar si nemůže vzpomenout na jméno v darí.
- K: „... je *panýr.*“
- P: „*Panýr.*“
- D: „So if you want to smoke and you will ask for sirka, they will give you ocet... You will light your cigarette with ocet.“ – *Takže když si budeš chtít zakouřit a požádáš o sirku, dostaneš ocet. Zapálíš si cigaretu octem.*
- P+D: „Cha, cha, cha, cha, cha.“
- K: „Do you cook with garlic?... Do you use garlic?“ – *Vaříte s česnekem? Používáte česnek?*
- D: „But not much.“ – *Ale ne tak moc.*
- P: „Not much.“ – *Ne tak moc.*
- D: „This is very good.“ – *Je to moc dobrý* – mluvím s plnou pusou rýže.
- P: „Do you want more? Rice?“ – *Chceš přidat? Rýži?* – obrací se Pajkar ke Kataríně.
- K: „Ne e.“
- P: „Proč ne?“
- K: „*Stačí,*“ brání se ale marně, a tak alespoň usměrňuje velikost porce rýže, kterou jí Atáulláh přidává na talíř. Má radost, že nám chutná.
- K: „*Bás, bás, bás. Stačí mi.*“
- D: „This is very *chubas.*“ – *Je to moc dobrý.*
- P+K+D: „Cha, cha, cha, cha, cha.“
- P: „You are speaking like me.“ – *Mluvíš jako já.*
- K: „This is very *chubas.*“
- D: „Very *chubas.*“
- D: „How should I say »very... *chubas*«?... »Very« is how?“ – *Jak mám říct »velmi... dobře«? Jak se řekne »velmi«?*
- P: „*Besjar.*“
- D: „*Besjar.*“
- K: „*Besjar chub.*“
- D: „*Besjar chub.*“
- P: „*Besjar chubas.*“
- D: „*Besjar chubas...* Very good.“
- A: „*Очень плохо – besjar charabas.*“ – *Velmi špatně je besjar charabas* – říká rusky Atáulláh.
- P: „*Очень плохо – besjar charabas*“ opakuje Pajkar.
- D: „*Очень плохо.*“
- P: „*Очень плохо.*“
- K: „*Besjar charabas?*“
- P: „*Besjar charabas.*“
- K: „*Besjar charabas?*“
- D: „Tady ten chleba mi připomíná chleba v Kábulu,“ beru do ruky dlouhou chlebovou placku.
- P: „Hm.“
- D: „Jak to?“
- D: „A v Mazáru... v Mazáru je úplně jiné chleba.“
- P: „Jo.“
- D: „A tady je podobnej jak v Kábulu.“
- P: „Na Mazáre taky můžeš kupit takhle.“
- D: „Hm.“
- P: „I na Kábulu taky.“
- D: „Hm.“
- P: „It's dependent of... the baker shop.“ – *Záleží na pekárně.*
- D: „Hm.“
- P: „But in no one European countries, or somewhere else you cannot find like this delicious bread.“ – *Ale v žádné evropské zemi, nebo jinde, nenajdeš takhle dobrý chleba.*

- D: „No.“ – *Ne.*
- P: „Never.“ – *Nikdy.*
- K: „You can.“ – *Najdeš.*
- P: „No.“ – *Ne.*
- D: „Where?“ – *Kde?*
- K: „In Brussels you can buy it.“ – *Můžeš ho koupit v Bruselu.*
- D: „In Brussels?“ – *V Bruselu?*
- P: „The same?... No nazdar!“ – *Stejný?... No nazdar!*
- D: „And it's made... it's Afghani?“ – *A je afghánský?*
- P: „Maybe Arab?“ – *Možná od Arabů.*
- K: „There are lots of...“ – *Je tam hodně...*
- D: „Arabic?“ – *Arabský.*
- K: „There are lots of Arabic people.“ – *Je tam hodně Arabů.*
- D: „But it's different.“ – *Ale ten je jiný.*
- P: „But Arabic have different bread, not like us.“ – *Ale Arabové mají jiný chleba, ne jako my.*
- K: „Yes, you are right, but...“ – *Jo, máš pravdu, ale...*
- P: „Like this it's impossible to buy.“ – *Takovýhle nikde nekoupíš.*
- D: „Hm.“
- P: „Only in Iran and Pakistan... Maybe in Turkish, I don't know.“ – *Jen v Íránu a Pákistánu... Možná v Turecku... to nevím.*
- D: „I was in Ariana, in that restaurant in Prague...“ – *Byl jsem v Arianě, v té restauraci v Praze...*
- P: „Hmmm.“
- D: „... and the bread was ordinary. It was not very good.“ – *... a ten chleba byl obyčejný. Nebyl moc dobrý.*
- D: „I don't know if they... do they make it there?“ – *Nevím jestli... dělají ho tam?*
- P: „They make it there...hm.“ – *Dělají ho tam.*
- D: „It wasn't very good.“ – *Nebyl moc dobrý.*
- D: „It was like that one in Mazar but it was... not...“ – *Byl jako ten v Mazáru, ale nebyl...*
- P: „... not original“ – *stejný jako tady.*
- D: „Yes.“ – *Jo.*
- P: „It's in some cooker, big one, or I don't know.“ – *Je dělaný v nějakém vařiči, velkém... nebo já nevím. – Pajkar evidentně hledá výraz pro troubu.*
- P: „Have you seen it in a normal bakery in Kabul?“ – *Viděl jsi ho v normálním pekařství v Kábulu?*
- D: „Yes.“ – *Jo.*
- P: „In normal?... I don't know...“ – *V normální... já to nevím... – Pajkar roztahuje ruce a ukazuje troubu.*
- D: „Oven?“ – *Trouba?*
- P: „... by no one language... I don't know it. But...“ – *... v žádném jazyce... to nevím. Ale...*
- D: „Oven.“ – *Trouba.*
- P: „... we call tandor.“ – *Říkáme tomu tandor.*
- K: „Oven.“ – *Trouba.*
- D: „Tandori... oven.“ – *Tandori... trouba.*
- P: „Oven? Dobře.“ – *Trouba? Dobře.*
- D: „Tandori oven.“ – *Trouba tandori.*
- K: „And how do... how do they bake it here?“ – *A jak... jak ho v ní pečou?*
- D: „They put it...“ – *Dají ho...*
- K: „On the wall?“ – *Na stěnu?*
- P: „No... yes!“ – *Ne... jo!*
- D: „Yes, on the wall of that...“ – *Jo, na stěnu té...*
- P: „They have fire... then they are waiting till... it will be warm... and then they make it... place it... dovnitř.“ – *Mají oheň... pak čekají než... se zahřeje... pak ho udělají... dají ho...dovnitř – ukazuje jak se připlácává placka na vnitřní stěnu tandoru.*
- D: „A von jim nespadne to ohně?... Ten chleba?“
- P: „Ne.“
- D: „Jak to, že ne?“
- P: „Možná...“
- D: „Když ho vytáhnou včas, tak... museji ho... they must take it out in time... Hm?“ – *Když ho vytáhnou včas, tak... museji ho... musejí ho vytáhnout včas ... Hm? – opakuju anglicky, aby to na Pajkara nebylo moc složité.*
- P: „If not, it will burn... sometimes it's falling, any moment.“ – *Když ne, tak shořít... občas jim spadne, kdykoliv může spadnou.*
- D: „So it looks like baking bread is a... is an art...“ – *To vypadá, jako že pečení chleba je... umění.*
- P: „Jasně.“

- D: „Because you must know how to do it... So that it doesn't burn, doesn't fall into fire.“ – *Protože musíš vědět jako to udělat... Aby neshořel, nespádnul do ohně.*
- K: „I'd like to see it.“ – *Chtěla bych to vidět.*
- D: „You can go inside... Hm... before I leave we can go together to some bakery.“ – *Můžeš klidně vlézt do pekárny... Hm... než odjedu, můžeme jít do nějaké pekárny společně.*
- K: „In our street.“ – *Do té v naší ulici.*
- D: „Yes, but that man in that bakery doesn't like me.“ – *Jo, ale pekař v té pekárně mě nemá rád.*
- K: „Why? – *Proč?*
- D: „Because the bread is for six afghani and I gave him ten afghani and he didn't give me anything back. So I told him »Give me čár afghani«. And he didn't like it.“ – *Protože chleba je za šest afghání, já mu dal deset a on mi na ně nevrátil. Tak jsem mu řekl »Dej mi čtyři afghání«. A to se mu nelíbilo.*
- P+K+D: „Cha, cha, cha, cha, cha.“
- K: „Of course he had to take ten, because you are choridži.“ – *Jasně že si musel nechat deset, protože jsi cizinec.*
- P: „I told him »Give me my čár afghani.« – *Řekl jsem mu »Dej mi čtyři afghání« – opakuje po mě srandovně Pajkar.*
- P+K+D: „Cha, cha, cha, cha, cha.“
- D: „I give him ten, it costs šás and I say »Čár!«... it's... it's... of course, that I want that money back... you know.
- P+K+D: „Cha, cha, cha, cha, cha.“ – *Dávám mu deset, ono to stojí šest, tak říkám »Čtyři!«... je... jasně, že chci zpátky peníze.*
- K: „Did... did he give it back? – *A... dal ti je?*
- D: „Yes, yes... with disgust.“ – *Jo, jo... s odporem.*
- P: „I can go somewhere else, not in this.“ – *Můžu tě vzít jinam, ne semhle.*
- D: „Yes, there are many.“ – *Jo, je jich spousta.*
- P: „Many many in town, everywhere.“ – *Hodně, hodně ve městě, všude.*
- D: „But you must go in the morning or in the evening... Because during the day it's not baked... they don't bake so much.“ – *Ale musíš jít ráno nebo večer... Protože během dne se nepeče... nepečou tolik.*
- P: „Afternoon you can go.“ – *Můžeš jít odpoledne.*
- D: „Afternoon, yeah.“ – *Jo, odpoledne.*
- A: „Ещё риз?“ – *Ještě rýži? – obrací se Atáulláh ke Kataríně.*
- K: „Ne... спасибо... bás.“ – *Ne... díky... stačí.*
- A: „И тебе... ещё?“ – *A ty... ještě? – ptá se i mně.*
- D: „It's enough.“ – *Stačí mi.*
- P: „Potom“ doplňuje mě Pajkar
- D: „Potom.“
- K: „Eště musíš toto zjest.“ ukazuje Katarína na skoro plnou mísu rýže.
- D: „Jo? Tys' mi s tím moc nepomohla.”
- K: „Ja som ti... zjedla ryžu...“ tváří se nevinně.
- K: „Počkej... Pajkarovi sem napíšeme oven,“ sahá po sešitu, ve kterém má Pajkar napsaná nová anglická slovíčka.
- P: „Ty říkáš každý minuta »Ja mam hlad, ja mam hlad«... and you don't eat nothing...“ – *Ty říkáš každý minuta »Ja mam hlad, ja mam hlad«... a nic nejíš.*
- K: „Však všetko som zjedla... look I finishde all the rice.“ – *Však všetko som zjedla... podívej, snědla jsem všechni rýži.*
- D: „Jí to stačí.“
- P: „Chudák cizinci.
- D: „Jí ta... jí ta rýže stačí.“
- K: „Ale ved' som mala aj tu zeleninu aj ten chleb... Except of this I had everything, Pajkar“ – *Ale ved' som mala aj tu zeleninu aj ten chleb... Kromě tohoto jsem měla všechno, Pajkare – ukazuje na vaječnou omeletu.*
- Pajkar bere do ruky svůj sešit s angličtinou.
- K: „Oven.“ – *Trouba.*
- P: „Píšu si... děkuju...“
- D: „Oven... and what else?“ – *Trouba... a co dál?*
- K: „Terrorize...“ – *Terorizovat... – naráží Katarína se smíchem na Pajkarovu tvrdohlavou povahu.*
- D: „Terrorize... yes.“ – *Terorizovat... jo.*
- P: „Terrorize like... PINF¹⁴ office... cha, cha, cha...“ – *Jako... terorizovat kancelář PINFu... cha, cha, cha...*
- D: „Cha, cha... you do it?“ – *Cha, cha... to děláš?*
- P: „You know which I... už já mám dost, jo...“ – *Vždyť víš... už já mám dost, jo...*
- K: „Cha, cha, cha.“
- D: „What is it?“ – *Co to je? – významně a jakoby přísně se dívám na Katarínu.*
- K: „Pajkárku...“
- P: „Já nevím... pane bože...“

¹⁴ People in Need Foundation, anglická zkratka Společnosti Člověk v tísní

P+K+D: „Cha, cha, cha, cha, cha.“

K: „It's just...hm...“ – *To je jen... hm...*

P: „Jesus Christ...“ – *Ježíškriste...* – udiveně kroutlí hlavou, Katarínina mu právě dala do ruky fotku svého kluka. Atáulláh zpozorní, protože pochytil něco, čemu trochu rozumí i v angličtině.

P: „Jesus Christ... Isá al islam“ – *Ježíš Kristus, pro islám Isá* – opakuje Pajkar pro Atáulláha Ježíšovo jméno i v darí

K: „Isá.“

D: „Isá.“

P+K+D+A: „Cha, cha, cha, cha, cha.“

P: „He is some crazy guy.“ – *Vypadá jak šílenec* – pořád drží v ruce tu fotku

D: „A to je stín nebo fousy?“ ptám se na jeho tvář, když když Pajkar obrací fotku ke mně.

K: „Fousy.“

P: „He is some crazy guy“ opakuje Pajkar nevěřicně

P: „Where is he from?“ – *Odkud je?*

D: „To je Tomáš?“ ptám se jelikož vím, že její kluk se jmenuje Tomáš. „May I have a look?“ – *Můžu se podívat?*

P: „Ovšem“ říká Pajkar a za Katarínina smíchu mi podává fotku.

D: „Aha... to je dobřej borec.“

P: „Where is he from?“ – *Odkud je?*

K: „Slovakia“ – *Ze Slovenska.*

P: „Fakt, jo?“ diví se Pajkar

P: „... no nazdar“ dokončuje načnutou myšlenku.

D: „Isá“ směju se jeho srovnání s Ježíšem, i když ty dlouhé vlasy s fousy tomu přímo nahrávají.

K: „What's wrong with him?“ – *Co je na něm špatného?* – ptá se Katarína jakoby našťvaně.

P: „Nothing. Nothing is good from him.“ – *Nic. Není na něm nic dobrého.*

K: „It's only he looks like priest? Cha, cha, cha...“ – *Jen kvůli tomu, že vypadá jako mnich?*

P: „I think nothing is good...“ – *Myslím, že nic není dobrý...*

D: „Nothing is good... that's the answer.“ – *Nic není dobrý... je odpověď* – zajíkám se smíchy.

P: „Yeah, really... he looks like some crazy... Fakt jo, jako blazen... A co mam delat... von neni krasny“ – *Jo, opravdu... vypadá jak blázen... Fakt jo, jako jako blazen... A co mam delat... von neni krasny* – Pajkar škádlí Katarínu. My s Pajkarem se řehtáme, Katarína se k nám tentokrát moc nepřidává.

P: „A nezlob se prosim tě. Tak vona je fakt jako... chlap, jo?“ omlouvá se Pajkar, když se dořehtává.

K: „Nemluvíme spolu.“ říká Katarína zase jakoby našťvaně

D: „Chalas šut.“ – *Končíš.*

Katarína se znovu začíná smát.

P: „Chalas šut.“

P+K+D: „Cha, cha, cha, cha, cha.“

P: „Chudák Katarina.“

P+K+D: „Cha, cha, cha, cha, cha.“

P: „Tady you have possibility to find... jako chlap v Afghanistan... Krásný jako... já nevím... červený...“ – *Tady máš možnost najít... chlapa v Afghánistánu. Krásný jako... já nevím... červený...*

K: „Cha, cha... Pajkare!“

P: „... Tomášek... I hear too nice name I thought he will be very nice man... But unfortunately he is not handsome.“ – *Slyšel jsem jeho moc hezky jméno, tak jsem si myslel, že to bude pěkněj chlap. Ale bohužel není.*

Když je Katarína trochu smutná – kdy by taky nebyl, po takové dávce „srandy“, Pajkar si ji udobřuje.

P: „To vám říkám, nebojte se... on je fakt milý.“

D: „Paní slečno...“ přidávám se k němu.

P: „Paní slečno... he is very handsome man...“

K: „Si dám mango“ sahá do talíře.

P: „... je nejkrásný chlap. Fakt jo.“

K: „Ne, už jsem slyšela co jsi řekl.“

D: „A krásnější než ty?“ – ptám se Pajkara.

P: „Kolik roku máš, jo?“

K: „Co kolik?“

P: „Kolik... rok... má on?“

K: „Třicet tři.“

P: „Tricet tři? Fakt, jo?... Já myslím on čtyřicet pět“ – Pajkar si nedá a nedá pokoj.

P: „To je fakt, jo? Von je jako čtyřicet pět rok... A proč on není jako... starý“ a zase se s Pajkarem smějeme.

P: „Chudák“ říká Pajkar soucitně

P: „Kdo?“

P: „On... Možná on byl v Afghánistán nebo Čečna nebo Irák... kdysi byl...“

- P: „Very bad condition of life... it will be like this... cha, cha, cha, cha“ – *Moc špatné životní podmínky... bude vypadat takhle... cha, cha, cha.*
- K: „Co jsem ti udělala Pajkárku?“
- P: „Cha, cha, cha.“
- D: „Neber to tak vážně.“
- P: „Cha, cha, cha.“
- Atáulláh ukazuje na fotku a ptá se v darí kdo to je, Pajkar odpovídá, že její přítel.
- K: „Ne, to je Isá“ – Katarína na to a vzápětí se rozesměje.
- D: „Je mu třicet tři, tak to může bejt Isa, že jo.“
- K: „Jo, je mu třicet tři!“
- P: „How it is by Czech, some word it's ...“ – *Jak je to česky, takový ty slova...*
- K: „Kristovy roky.“
- K: „Kristovy roky.“
- P: „Yeah. Kristovy roky.“
- D: „Kristovy roky.“
- K: „Kristovy roky.“
- P: „Kristovy roky.“
- ...
- P: „When I met Petra I had Kristovy roky“ – *Když jsem potkal Petru, měl jsem Kristovy roky.*
- D: „Jo?“
- P: „Hm... I was thirty three. But I was much younger than this guy“ – *Hm... bylo mi třicet tři. Ale byl jsem o dost mladší, než tenhle kluk* – znovu ukazuje na Tomášovu fotku.
- K: „It's just a photo“ – *Je to jenom fotka.*
- P: „To je pravda, fakt, jo? Ja říkam pravda... Is it just photo? Aha, it's mistake of objektiv... It was... I think it was old camera... cha, cha, cha... It was old camera and he showed the film older than it is...“ – *To je pravda, fakt, jo? Ja říkam pravda... To je jenom fotka? Aha, tak to je chyba objektivu. Byl to... myslím, že to byl starý foťák... cha, cha, cha... Byl to starý foťák, a tak na fotce vypadá starší...*
- P: „Ježíšmarjá chudák, ty nevíš... you don't know how you should eat...“ – *Ježíšmarjá chudák, ty nevíš... ty nevíš jak se jí... – diví se Pajkar nad tím, že Katarína loupe mango.*
- P: „... the mango?“ - ... *mango?*
- K: „I'm eating it like this.“ – *Jím ho takhle.*
- P: „OK.“
- D: „The afghan way is different.“ – *Afghánci ho jedí jinak.*
- K: „I know... I'm eating in my own way.“ – *Já vím... Já ho jím svým způsobem.*
- P: „Your way is like your boy-friend“ – *Tvůj způsob je jako tvůj přítel* – Pajkarova studnice narážek je nevyčerpatelná.
- P: „Tomášek... Tomá... She told me“ – *Tomášek... Tomá... Řekla mi* – ukazuje na Katarínu, „I will tell to Tomáš to send you some«... co to je?... invitation for which country?... Brazil?... I think I will never go... cha, cha, cha... Tak jo... už stačí... že jo?“ – *Řeknu Tomášovi, aby ti poslal nějaké«... co to je?... pozvání do které země?... Brazílie?... Myslím, že stejně nepojedu... Tak jo... už stačí... že jo?*
- K: „Hm.“
- P: „Tak dobře.“
- P: „You love him so much, that we cannot joke about.“ – *Miluješ ho tak moc, že o tom nesmíme vtipkovat.*
- ...
- D: „Pálí... cibule pálí...“ – *mávám si rukou před pusou.*
- P: „Výborně.“
- ...
- D: „So tomorrow we will probably leave here six o'clock... so that we have enough time to see the Buddhas...“ – *Zítří odsud pravděpodobně odejdeme v šest hodin... abychom měli dost času si prohlédnout buddhy.*
- P: „Of course.“ – *Jasně.*
- D: „... and I think we could meet at ten o'clock at the petrol station where we today tanked petrol.“ - ... *a myslím, že bychom se měli setkat v deset hodin u benzínky, kde jsme dnes tankovali.*
- P: „But you will have snídani in bazaar, somewhere in the town.“ – *Ale to budete mít snídani na bazaru, někde ve městě.*
- D: „Yes, probably yes.“ – *Jo, asi jo.*
- P: „But which o'clock you will have the snídani?“ – *A v kolik hodin tu snídani budete mít?*
- K: „It depends. We don't have to eat that much.“ – *To záleží. Nemusíme moc jíst.*
- D: „Yes, we don't know... But for me it's more important to see the Buddhas...“ – *Jo, nevíme... Ale pro mě je důležitější vidět buddhy.*
- P: „Don't worry, I will find you. OK?“ – *Nebojte se, já vás najdu. OK?*
- D: „We will meet at ten o'clock at this petrol station.“ – *Setkáme se v deset u té benzínky.*

P: „No, if you will have appointment it will be problem for you, because you don't know which o'clock you will come for breakfast and which o'clock you will be in Buddha. Because there is many caves and you will not have a time to correct your time with this ten o'clock.“ – *Ne, když si dáme pevný čas, bude to pro vás problém, protože nevíte v kolik půjdete na snídani a v kolik budete u buddhy. Je tam hodně jeskyní a nebudete mít čas dávat pozor, abyste to do deseti stihli.*

D: „I know. If we should... if we want to see it thoroughly it will be more of course. But we don't have the time, do we? We must leave about ten o'clock... no?... from here“ – *To vím. Pokud bychom... když bychom je chtěli vidět důkladně, bylo by to samozřejmě dýl. Ale my nemáme tolik času, že? Musíme odjet kolem desáté... ne? ... odsud.*

P: „Don't worry... at anytime we can leave... it is no problem“ – *Neboj... můžeme odjet kdykoliv... to není problém.*

K: „We have to leave, Pajkárku.“ – *Musíme odjet, Pajkárku.*

D: „It takes about eight hours to Kabul and... we must add one more hour for lunch. It is nine hours. And if we leave at ten then it's... at seven in the evening we are in Kabul.“ – *Do Kábulu to trvá tak osm hodin... jednu hodinu musíme přidat na oběd. To je devět hodin. A když odjedeme v deset, tak je to... v sedm večer budeme v Kábulu.*

K: „I don't want to travel during the night.“ – *Nechci cestovat v noci.*

P: „Ach jóóó... ty bojíš.“

K: „Well, with all the news I'm receiving...“ – *No, s těma všema zprávami co dostávám...*

P: „And you think they will not kill us? Only you?“ – *A ty si myslíš, že nás nezabijou? Jenom vás?*

K: „No... it's also with you. It doesn't matter.“ – *Ne... vy jste v tom taky. Jim je to jedno.*

P: „OK. If I am not OK...“ – *OK. Když nebudu v pořádku...*

K: „I'm not caring... taking care of only myself.“ – *Nestrachuju se... nestrachuju se jenom o sebe.*

P: „If you are afraid it will be problem for you.“ – *Pokud se bojíš, bude to pro tebe problém.*

K: „No, I'm not afraid, Pajkárku... I'm not afraid. But... I'm part of NGO¹⁵ community and I have to accept some rules. I have to Pajkárku...“ – *Ne, já se nebojím, Pajkárku... Já se nebojím. Ale... jsem součástí humanitární komunity a musím přijmout nějaké pravidla.*

P: „Ježíšikriste... mi říkáš takhle.“

K: „And I am also part of PINF and I have to accept some rules.“ – *A taky jsem součástí PINFu a musím přijmout nějaká pravidla.*

P: „But OK. I will go very slowly and you will be twelve o'clock in the night in Kabul. If you tell I will tell my car to go fast...“ – *Ale jo. Pojedu hodně pomalu a v Kábulu budeme o půlnoci. Stačí říct a já řeknu mému atu, aby jelo rychle...*

K: „Pajkárku, but what's wrong about that I would like to get to Kabul as soon as possible? I don't want to travel at eleven in the night.“ – *Pajkárku, co je špatného na tom, že bych chtěla být v Kábulu co nejdřív. Nechci cestovat v jedenáct v noci.*

P: „OK.“

K: „When Jana was travelling during the night you were also saying lots of things about this, no?“ – *Když jsi jel v noci s Janou, taky jsi o tom pořád mluvil, ne?*

D: „It takes the same...“ – *Trvá to stejně...*

K: „We don't have to... I mean...“ – *Nemusíme... myslím...*

P: „Ježíšmarjá... don't explain me... I am joking with you.“ – *Ježíšmarjá... nevysvětluj mi to... jen si dělám srandu.*

D: „Does it take the same time from Kabul as from Kabul to here?“ – *Trvá to do Kábulu stejně dlouho, jako z Kábulu sem?*

P: „Yeah.“ – *Jo.*

D: „So... it's not like that it's faster or slower?“ – *Takže to není rychlejší nebo pomalejší?*

P: „No... the same.“ – *Ne... je to stejný.*

...

P: „OK. At ten o'clock in petrol station... We will buy petrol and... šup, šup...“ – *Tak dobře. V deset u benzínky... Koupíme benzín a... šup, šup...*

D: „Šup, šup go... Kabul.“ – *Šup, šup... pojedeme... do Kábulu.*

P: „Výborný nápad.“

K: „A stihnete... will you manage to repair the tyre?“ – *A stihnete... zvládnete opravit tu pneumatiku?*

P: „Sure.“ – *Jasně.*

...

P: „And leave me some money because I have not“ – *Nech mi nějaký peníze, protože už žádný nemám – obrací se Pajkar ke Kataríně. „Maybe I've got... I don't know I buy a new tube.“ – Možná mám... nevím, koupím novou duši.*

K: „How much is it?“ – *Kolik stojí?*

P: „Because it will be broke... I don't know how much it will cost.“ – *Protože bude píchlá... Nevím kolik bude stát.*

K: „How much shall I give you?“ – *Kolik ti teda mám dát?*

P: „Nevim... fakt ja nevim.“

K: „You have to tell me.“ – *Ale to mi musíš říct.*

¹⁵ Non-governmental organization, jak jsou anglicky souhrnně označovány humanitárky

P: „Fakt ja nevím.“

K: „You have to tell me how much shall I give you.“ – *Musíš mi říct kolik ti mám dát.*

P: „I think not too expensive.“ – *Myslím, že není moc drahá.*

Atáulláh se ptá Pajkara a Pajkar mi tlumočí.

P: „You will give me the photos of him... in Prague. Or you will send and I will give him.“ – *Dáš mi ty fotky, na kterých je... v Praze. Nebo mi je pošleš a já mu je dám.*

D: „Well, if I manage to develop them before Petra leaves I would give it to her.“ – *No, když je zvládnou vyvolat než bude Petra odjede, tak ji je dám.*

P: „OK.“

D: „But I'm not sure if I can do it, because I have... I will have fifty films...“ – *Ale nevím, jestli je budu moct poslat, protože mám... budu mít padesát filmů...*

P: „No... don't be hurry... it is no problem...“ – *Ne... žádný spěch... to není problém...*

D: „But if not,...“ – *Ale když ne,...*

P: „Anytime...“ – *Kdykoliv...*

D: „... you'll give me address and I'll send it to you.“ – *... tak mi dej adresu a já ti je pošlu*

P: „No, you can't send me by post.“ – *Nemůžeš mi je poslat poštou.*

D: „No?“ – *Ne?*

P: „No. The post will come after... maybe I will come back to Prague...“ – *No. Ta pošta přijde až po... možná se vrátím zpátky z Prahy...*

K: „If it will come...“ – *Pokud vůbec přijde...*

P: „... and come back to Kabul I will receive it.“ – *... do Kábulu a pak ji dostanu.*

D: „So, how can I do it? By PINF?“ – *Jak je teda můžu poslat? Přes PINF?*

P: „Never mind. If some friends come or I come to Prague... it is no problem. Keep it with you... with my krásný picture.“ – *To je jedno. Když přijedou nějakí kamarádi, nebo já přijedu do Prahy... to není problém. Nech si je... i s mojí krásnou fotkou.*

D: „Yees... of course. Today new krásný pictures are.“ – *Jooo... jasně. Dneska máš krásný fotky.*

P: „Yeah. But I don't want photo with Katarina, please. Don't develop it for me.“ – *Jo. Ale nechci fotku s Katarínou. Pro mě ji nevyvolávej.*

D: „No problem... or I can cut it.“ – *To není problém... nebo ji můžu vystříhnou.*

P: „You can cut it... no, no... I want one, big one with Katarina and I will take it with me like this and will show it for this old man“ – *Můžeš ji vystříhnout... ne, ne... Chci jednu velkou s Katarínou, takhle si ji vezmu a ukážu ji tomuhle starci – dává si zasněně ruce na prsa.*

D: „But will he come to Afghanistan?“ – *On přijede do Afghánistánu?*

P: „Who? The guy?“ – *Kdo? Ten kluk?*

D: „Yes.“ – *Jo.*

P: „I hope, that when he is coming...“ – *Doufám, že až přijede...*

D: „... you will have the picture.“ – *... budeš mít jeho obrázek.*

P: „... I will have the picture and then I will make like this... na, na, na, na, na...“ – *... budu mít tu fotku a pak udělám takhle – chová ji jako děťátko. „Chudák.“*

D: „Chudák who? – *Chudák kdo?*

P: „Chudák the forty five years old man.“ – *Chudák ten čtyřiceti pěti letý stařec.*

D: „Oh.“

P: „I think he was age the same like my fater. Co myslíš?“ – *Myslím, že je mu stejně jako mému otci. Co myslíš?*

D: „Your father is forty five?“ – *Tvému tátovi je čtyřicet pět?*

P: „He is seventy years old, but the guy is also... I think if I think the hair.“ – *Je mu sedmdesát, ale tomuhle chlapíkovi taky... alespoň podle vlasů.*

D: „Bad... But I have to say I like him. He looks nice.“ – *Seš zlej... Ale já musím říct, že se mi líbí. Je to fešák.*

P: „I think I don't like him.“ – *Já myslím, že se mi nelíbí.*

D: „OK.“

P: „OK. When he is coming, we will see... how he is.“ – *Dobře. Až přijede, uvidíme... jaký je.*

D: „You will like him for the time when he is here.“ – *Když bude tady, tak se ti bude líbit.*

P: „Yes, because I don't know him now and maybe he is very crazy guy and some I don't know... húúú... like this... Always... »Katarina... co ty ty delaš«... like gypsies of Žižkov“ dělá srandovní grimasy.“ – *Jo, protože ho neznám amožná je to blázen a nějaký... húúú... Vždycky... »Katarino... co ty delaš«... jako žižkovští cikáni.*

D: „On by řekl co to robíš, po slovensky.“

P: „No. Like gypsies of Žižkov.“ – *Ne. Jako žižkovští cikáni.*

D: „Žižkov?... but Žižkov...“ – *Žižkov?... ale Žižkov...*

P: „Cikány na Žižkově.“

D: „But Žižkov is not in Slovakia.“ – *Ale Žižkov není na Slovensku.*

P: „Mami ty si... ty, ty... nemame peníze... nemame prace... kurva co mame delat?“ napodobuje žižkovské cikány.

P+K+D: „Cha, cha, cha, cha.“

P: „Že jo?“ mrká na nás Pajkar spiklenecky, když se nám konečně podařilo zastavit hurónský smích.

D: „Ty jsi byl na Žižkově?“

P: „Já jsem... mám domečka tady.“

D: „Domeček na Žižkově?“

K: „Tam kde jsem já byla to je Žižkov? Není.“

P: „To je taky Žižkov.“

K: „Jo?“

P: „Ano.“

D: „A kde to je na Žižkově? Která ulice?“

P: „Sklonena... to je bus station...“ – *Skloněná... to je autobusová zastávka...*

K: „Ale to je... to je Petrin byt, ne?“

P: „Je.“

...

Chvilí se spolu baví Atáulláh s Pajkarem. Atáulláh nás jinak mlčky poslouchá a pozoruje. Na češtinu je zvyklý, i když ji nerozumí.

...

P: „Let's to eat the mango.“ – *Pojďme sníst mango.*

D: „The afghani way.“ – *Po afghánském způsobu.*

P: „Hm“ Pajkar nesouhlasí.

D: „But which one? Because there are more ways how to eat it.“ – *Tak jak? Dá se jíst víc způsobů.*

Pajkar bojuje s Mangem a přitom si zpívá. Až nakonec...

P: „Á, á, á, ha, ha, ha... to je jako čuráček. Fakt jo“ ukazuje štíhlou pecku z manga.

P+K+D: „Cha, cha, cha.“

D: „To je pravda.“

P: „Katastrofa.“

D: „Katastrofa? Je malej?“

Na znamení souhlasu Pajkar pecku olíže.

P+K+D: „Cha, cha, cha.“

K: „Že se nestydíte před holkou.“

D: „Stydíme se?“

P+D: „Cha, cha, cha.“

D: „But... it's smart to eat it this way... it's very smart“ – *To je ale hodně chytrý, jíst ho takhle... hodně chytrý* – když Pajkar vyndal pecku, obrátil celou půlku manga na ruby a dužinu rovnou vykusuje.

D: „But my friends also... they squeeze it all the way...“ – *Moji kamarádi ho... celý rozmačkají...*

P: „I'm doing also if I have no knife.“ – *Já to dělám taky, když nemám nůž.*

D: „... and then they just took out the core and then *srk, srk...* suck it“ – *... pak jenom vyjmou pecku a srk, srk... vysajou ho* – naznačuju jak mango vycucávám dírou po pecece.

P: „I am doing the same.“ – *Já to dělám stejně.*

D: „It's good.“ – *To je dobrý.*

P: „If I'm in town and there is no spoon, there is no knife then I'm doing like this.“ – *Když jsem ve městě a nemám ani lžičku, ani nůž, dělám to stejně.*

...

P: „Jestli on přijít, já mam vacation. I will have“ – Pajkar znovu vzpomíná Tomáše. „He's run away everywhere by taxi. Which krásný... že jo?... Ježíšmarjá now is she thinking about him, about the guy.“

K: „Ani nie.“

P: „He will come... very soon... really.“

D: „It's probably not so easy decision to... decide come to Afghanistan.“

P: „It's difficult anyway. Because they need a lot of money.“

...

D: „Chcete někdo čaj?“ nalévám, ale nikdo už nechce, jsme unavení.

P: „Potom.“

K: „Kolko je teraz hodin?“

D: „21:20... bychom už měli jít spát, ne?“

P: „Ty jdeš spát? Napiš mě prosím“ prosí Katarínu, aby mu do sešitu napsala ještě nějaká nová slovíčka.

K: „Už jsem ti napsala... oven a paradise.“

P: „This one...“ ukazuje, jak loupe pomeranč.

K: „Co?“

D: „Peel.“

P: „Peel.“

D: „To peel.“

K: „Any else?“ ptá se Pajkara, když dopíše.

P: „Myslím to stačí.“

K: „Přiložím ti to k této fotce, tady budete spolu“ škádlí Pajkara Tomášovou fotkou, kterou má v sešitě.

D: „Vždycky když si ho otevřeš, tak se na něj budeš muset podívat.“

P: „No, protože... ja chci... učít.“ – *Ne, protože... ja chci... učít.*

K: „Tak se uč.“

D: „Třeba ti to půjde líp, když se budeš koukat na Tomáš.“

P: „Fuj.“

K: „Mně to je líto.“

K: „Já som tady mala v tomto všetky fotky... Tady som před tym jako sme odišli.“

D: „A kde jsou?“

K: „Nechala som jich doma, aby som to nevláčela zo sebou. A shodou okolností tato jediná tu zostala. Tak to došlo k tomu, že si robíme z Tomáša srandu.“

D: „Ty už jsi viděl, Pajkráku, moji fotku s dlouhejma vlasáma?“

P: „Ne, kde? Máš?“

D: „Mám.“

P: „Tak ukaž prosím.“

D: „... teda dlouhý... nejsou úplně dlouhý, ale jsou dlouhý“ hrabu se v deníku, kde nosím fotky rodičů, Táni atd.

K: „Jé, ukaž mi tvoju ženu.“

K: „Aj tuto s Nazírom, však?“

P: „To je fakt nádherný... takhle není hezky“ líbí se mu dlouhé vlasy, ale krátké, co mám teď, ne.

K: „Prečo sis ich ostrihal?“

D: „Abych se o ně tady nemusel starat.“

P: „To je tvoje žena?“ drží fotku, kde jsem v Praze s Táňou a Nazírem.

D: „Hm.“

P: „Ta je hezká.“

K: „Vidíš, o tvoje ženě povedal, že je hezká.“

D: „Protože není konkurencí.“

P: „Ale fakt, ona je...ona je na něj jako... stará. Ona je dvacet pět rok... možná.“

D: „Dvacet sedum.“

P: „Dvacet sedum? No vidíš... no vidíš... ale to je kamarád jako fakt jo... tak co mam delat... ona je jako padesát čtyri rok.“

K+D: „Cha, cha, cha.“

P: „A proč ty zlobíš, jo?“ diví se Kataríně. „... tak ukaž... ona je krásna a... dvacet pět... jako.“

K: „Ale muži nemusí být mladí.“

D: „Nech si tu fotku, jestli chceš“ říkám Pajkarovi.

K: „Môžem sa podívat?“

P: „To je Nazír.“

D: „No...jo. Tobě tam vadí Nazír? Tak ho vystříhni.“

P: „Ty dlouhý vlasy to je krasny pro tebe, fakt.“

D: „A, takhle je to lepší... když se o to nemusím starat.“

P: „Lepší... fakt jo?“

D: „Když jsem tady.“

P: „Hm.“

P: „V Afghanistane nejlepší...“

D: „Krátký vlasy?“

K: „No jistě.“

P: „Hm.“

D: „Můžeš vystříhnout... takhle vystříhnout, vyhodit a slepit“ radím mu jak se zbavit Nazíra, který je na fotce mezi námi.

P: „Cha, cha... ne, nevadí.“

P: „A tady, jako... restaurant?“ zkoumá fotku podrobněji.

D: „Jo, to bylo v restauraci... ne... v hospodě.“

P: „V hospodě.“

D: „Hm.“

P: „How you met the Nazír?“ – *Jak jsi potkal Nazíra?*

D: „We went to some... presentation of PINF in Prague.“ – *Byli jsme na jedné... prezentaci Člověka v tísni.*

P: „Aha.“

D: „And Pavel was there, because he just came back, and Nazir was there. And then after the presentation we went to a pub and had chat and so on... And this picture is from that pub.“ – *A byl tam Pavel, jelikož se právě vrátil, a byl tam Nazír. A pak, po prezentaci, jsme li do hospody pokecat atd...*

P: „Aha... PINF! People Fuck Foundation.“ – *Aha... PINF! Společnost seroucí na lidi.*

D: „People... people what?“ – *Lidi... lidi co?*

P: „People Fuck Foundation... they give 90 dolar salary per month... People Fuck Foundation“ – *Společnost seroucí na lidi... platí 90 dolarů měsíčně... Společnost seroucí na lidi – směje se svému vtipu.*

D: „But I'm sure if they have more resources, they would give more. I'm sure... But it's not like USAid or Agha Khan or I don't know.“ – *Ale já si jsem jistý, že kdyby měli víc zdrojů, platili by víc. Jsem si jistý... Ale nejsou jako Usaje nebo Agha Khan, nebo nevím kdo.*

P: „Agha Khan, kdo to je?“

D: „Agha Khan?“

P: „Who is the Agha Khan?“ – *Kdo je Agha Khan?*

D: „You don't know?“ – *Ty nevíš?*

K: „Agha Khan is very...“ – *Agha Khan je velmi...*

P: „Áááá, the Afghan guy?“ – *Áááá, ten Afghánec?*

K: „Agha Khan is NGO.“ – *Agha Khan je neziskovka.*

D: „It's a big NGO.“ – *Je to velká neziskovka.*

K: „Yes, a big NGO.“ – *Jo, velká neziskovka.*

P: „He is Afghan.“ – *On je Afghánec.*

K: „Agha Khan is NGO.“ – *Agha Khan je neziskovka.*

P: „Yeah, but the Agha Khan man is also Afghan man.“ – *Jo, ale Agha Khan je taky Afghánec.*

K: „Yes.“ – *Jo.*

P: „And he has the Roshan, the company of mobile... It's his. He is really rich.“ – *A má mobilního operátora Rohan... Ten je jeho. Je opravdu bohatý.*

D: „Hm.“

P: „I think he is from CIA... I don't know.“ – *Myslím, že je ze CIA... nevím.*

D: „Now maybe KGB.“ – *Teď možná KGB.*

P: „KGB is too poor for his money.“ – *KGB je na něj moc chudá.*

D: „Really?“ – *Fakt?*

P: „Hm.“

D: „Are you sure?“ – *Jsi si jistý?*

P: „I'm sure.“ – *Jsem si jistý.*

P: „KGB spent all his money for Afghanistan. And he lost everything.“ – *KGB utratila všechny svoje peníze v Afghánistánu.*

...

P: „Ty si smutný, ja vidím“ obrací se Pajkar na Katarínu.

K: „Nejsem.“

P: „Nedelej, prosím... On je fakt hezký chlap.“

K: „A dyť nemusíš říkat...“

P: „A co se stalo? A proč seš smutný?“

K: „Nejsem smutná...“

P: „No, we are watching you... it's not true.“ – *Ne, vidíme tě... to není pravda.*

P: „Something happened... Ah... sometimes you are thinking... I'm not first and he have other girl-friend and I will miss him.“ – *Něco se stalo... Ah... někdy si myslíš... nejsem na prvním místě a on má jinou holku a mě bude scházet.*

D: „You would be a good writer. You would be good...“ – *Byl bys dobrý spisovatel. Byl bys dobrý...*

K: „It's not that complicated.“ – *Není to tak složitý.*

D: „You would be a good writer. But... it sometimes happens that you will think about some other things.“ – *Byl bys dobrý spisovatel. Ale... někdy se stane, že myslíš i na jiné věci.*

P: „She have too many things for thinking about.“ – *Ona myslíš na příliš mnoho věcí.*

D: „Everybody has.“ – *To děláme všichni.*

P: „But not more than me.“ – *Ale ne víc než já.*

D: „Not more than you?“ – *Ne víc než ty?*

P: „No.“ – *Ne.*

D: „How do you know, that you have more things than me, for example?“ – *Jak víš, že myslíš na víc věcí než já, například?*

P: „Because I feel it.“ – *Protože to cítím.*

D: „Because you feel it?“ – *Protože to cítíš?*

P: „Hm... I'm feeling I know my thought.“ – *Hm... cítím, že znám svoje myšlenky.*

K: „Já už jdu spát.“

D: „Jdeme spát?“

Začínám skládat stativ a foťák, kterým jsem při večeři udělal pár fotek.

D: „Ježíš to je zaprasený“ koukám na filtr na objektivu.

P: „I have a... tripod...“ – *Mám stativ.*

D: „Yes?“ – *Jo?*

P: „Já mam taky stativ.“

D: „Aha, yes.“ – *Aha, jo.*

P: „Pro foto... fotí... ale... to máš trošku problem.“

D: „Kdo?“

P: „Moje.“

D: „Proč?... Jakej?... Jakej?“

P: „Jako... tady není.“

D: „Hlava?“

P: „Hlava je není... Hlava máš, ale tady... takhle nemáš.“

D: „Jako... kejavací se a tak?“ ukazuju, jak se dá hlava stativu naklopit na různé strany.

P: „Ne... aha, to je eště tady, ... ne to není takhle. Tady máš jako... trošku... nebo co to je...“

D: „... destičku“ ukazuju na rychloupínací destičku, která se zespoda našroubuje na foťák a díky níž je pak možné foťák ze stativu v mžiku sundávat nebo nandávat.

P: „Destyčku?“

D: „No.“

P: „Tak... ja nemam... moje nemá... destičku.“

D: „A tu si můžeš ale koupit.“

P: „Kde?“

D: „V Praze určitě... já jsem si ji...“

P: „V Praze“ říká zklamaně, jako by to bylo na Marsu. „I can give you the tripod...“ – *Můžu ti dát ten stativ...*

D: „Aha.“

P: „... you can take it to Prague.“ - *... a můžeš ho vzít do Prahy.*

D: „Maybe if you give me the number... and if you give me the number and name... and I will give it to Petra, that destička.“ – *Možná když mi dáš jeho číslo... a když mi dáš jeho číslo a jméno... dám ji pak Petře, tu destička.*

P: „Ježíšmarjá, don't give it to Petra, please.“ – *Ježíšmarjá, nedávej ji Petře, prosím.*

D: „But whom? It's...“ – *Tak komu? Je to...*

P: „Nothing... or yourself, or take it, throw it out, or I will not give you one... If you give it to Petra, it's finished. Chalas šut.“ – *Nikomu... nebo sobě, nebo si ji nech, nebo ji vyhod', nebo já ti ho nedám... Když ji dáš Petře, je s ní konec.*

K: „Chalas šut.“

P: „To bude konec.“

D: „I thought it would be here... it would be the quickest... quickest way to get to you, but you think not.“ – *Myslel jsem sí, že to tady bude... že to bude nejrychlejší... nejrychlejší cesta, jak by se k tobě mohla dostat, ale ty si myslíš, že ne.*

P: „No, I need not too quickly.“ – *Ne, nepotřebuju ji rychle.*

D: „But I could give it... I could... I could...“ – *Ale mohl bych ji dát... mohl bych... mohl bych...*

P: „It's too small... it's from plastic... I think...“ – *Je moc malá... je z umělé hmoty... aspoň myslím...*

D: „... I could buy it... and...“ - *... mohl bych ji koupit... a...*

P: „... it's not ten thousand... it's not heavy.“ - *... že nestojí deset tisíc... není těžká.*

K: „Já jdu spát.“

D: „So, tomorrow we will leave here six o'clock... will we be able to open the gate?“ – *Takže zítra budeme odcházet v šest hodin... budeme si moct otevřít dveře?*

P: „Yes.“ – *Jo.*

D: „Yes. OK.“ – *Jo. Dobře.*

Pajkar s Atáulláhem domlouvá náš brzký odchod.

D: „Where should we put our bags which we want you to get... to put into the car?“ – *Kam máme dát naše batohy, které chceme, abys nám vzal... do auta?*

P: „Come on... leave it in your room and I will take it.“ – *Ale... klidně je nechte u sebe v pokoji a já je vezmu.*

K: „So we will leave it in our room. OK? Don't forget.“ – *Takže je necháme u nás. Jo? Nezapomeň.*

D: „OK. We'll leave it there.“ – *Tak jo. Necháme je tam.*

P: „OK. Fine.“ – *Dobře.*

D: „And at ten o'clock...“ – *A v deset hodin...*

P: „Sure.“ – *Jasně.*

K: „To that petrol station where we took petrol today?“ – *K té benzínce, kde jsme dnes brali benzín?*

D: „Yes. It's right at that fork... you know... fork to Bamiyan and to Kabul... very easy.“ – *Jo. Je na té křižovatce... však víš... křižovatce na Bámján a Kábul... jednoduchý.*

P: „I had last time I came to Kabul. I took from Lenka.“ – *Měl jsem ho naposledy, když jsem přijel do Kábulu. Vzal jsem si ho od Lenky.*

D: „Yes.“ – *Jo.*

P: „I... it’s small cassette.“ – *Já... je na malé kazety.*

D: „Yes.“ – *Jo.*

P: „Malinké kazety.“

Pšššššššššššššššššššššš.

P: „At that time I was very busy and I had no time to... very nice“ – *V té době jsem byl hodně zaneprázděný a neměl jsem čas... moc dobrý – lampa konečně svítí.*

D: „Mně normálně padá z uší prach teďka.“

Pššš – už zase nesvítí.

Pšššššššššššš – už zase svítí.

K: „Netuším ako to funguje, lebo...“ *koukáme s Katarínou na žhavé drátěné „vajíčko“ v lampě, které se najednou rozpálila doběla a začalo zářit.*

D: „Já taky ani pořádně ne. Ale hlavně že to funguje... Tam je přiváděnej plyn nějak... těma trubkama. A... nevím vůbec z čeho to je.“

K: „We don’t understand how is this working“ – *Nevíme jak to funguje – Katarína se obrací na Pajkara.*

P: „There is oil – petrol, it’s coming through this pipe. If the pipe is going to be hot, the benzin change to gas.“ – *Je tam nafta... benzín, teče tou trubičkou. Když se trubičkarozžhaví, benzín se začne vypařovat.*

D: „Yes.“ – *Jo.*

P: „It’s coming like gas. With power... power of pump... if you pump and inside is too much air and it’s go up with power. And if the pipe is going to be hot and it’s changed by gas. The gas coming through here. There is... I don’t know how it is called in English, something like we call jet. It have very small small like... small hole and it’s go with power up. Then it’s coming...“ – *Je z něj plyn. Silou... pumpováním... když pumpuješ a uvnitř je hodně vzduchu a jde silou nahoru. A trubička se rozžhaví a změni se to v plyn. Ten plyn proudí tudy. Tady je... nevím jak se tomu říká anglicky, něco jako tryska. Mít moc malou malou jako... malou díрку a silou jde nahoru. Pak proudí nahoru...*

D: „Nějaká tryska, nebo něco“ říká Kataríně.

P: „... it’s hot, yes? It’s like... fire. And it’s going up here. Then it’s go down... and it’s light.“ – *... je to rozžhavený, jo? Je to jako... oheň. A proudí nahoru. Pak dolů... a je světlo.*

D: „And how is it possible, that this... which... this egg, I call it egg... which lights, doesn’t burn.“ – *A jak je možný, že tohle... které... tohle vajíčko, říkám tomu vajíčko... které svítí, neshoří?*

P: „Because it’s against warmth.“ – *Protože je to proto teplu.*

D: „So it’s made from a special material?“ – *Takže je ze zvláštního materiálu?*

P: „Yes, special material. And there is some stone it have here, here... where you close the egg. And he has many many holes. And then the fire coming to this and start to be light.“ – *Jo, ze zvláštního materiálu. A je tam kamínek, to mít tady... kde to vajíčko uzavřeš. A on mít moc moc díř. A pak se oheň dostane sem a začne být světlo.*

D: „Aha.“

P: „It’s very complicated, I don’t know how... who found this idea, that it can be light. But it’s made by China.“ – *Je to hodně složitý. Nevím jak... kdo na tenhle nápad přišel, že to může svítit. Ale je vyrobená v Číně.*

D: „OK. We’re going to sleep“ – *Tak jo. Jdeme spát – konečně se zvedám.*

K: „Dobrou noc, Pajkárku.“

P: „Tak dobrou noc.“

D: „Dobrou noc.“

P: „Dobrou noc. A nashledanou. A netvari se smutne, prosím?“

K: „Ja smutná nejsem.“

P: „Tak smiling.“

K: „Ja som unavená.“

P: „A co se stalo?“

K: „Ja som unavená.“

P: „Tak jo, dobře, jo?... Tady máme papírek...“

K: „Papírek máte?“

P: „Ja učím, všechno. A zítra ty mužeš asking me.“ – *Ja učím, všechno. A zítra ty mužeš ptát se.*

K: „OK.“

D: „Peel.“ – *Loupat.*

K: „Peel.“ – *Loupat.*

P: „Počkejte, co to je?“

D: „To peel.“ – *Loupat.*

K: „Train.“ – *Trénuj.*

P: „Oven, oven?“ – *Trouba, trouba? – čte ze sešitu.*

K: „Oven.“ – *Trouba.*

P: „Oven... co to je?“

K: „Oven is...“ – *Trouba je...*

D: „... tandoori.“ – ... *trouba*.

K: „Tandoori.“ – *Trouba*.

P: „Tandoor... oven... terro... terrorizi...“ – *Trouba... touba... tero... terorizo... – čte další slovo.*

D: „Terrorize.“ – *Terorizovat.*

P: „But what is the terrorize?“ – *Co znamená ten terorizovat.*

K: „To terrorize. What terrorists do? They terrorize people.“ – *Terorizovat. Co dělají teroristi? Terorizují lidi.*

P: „Ahááá.“

K: „They are making them...“ – *Dělají je...*

P: „Pell, to pell?“ – *Lupat, lupat?*

D: „Peel.“ – *Loupat.*

T: „Peel.“ – *Loupat.*

D: „To peel... yes, right.“ – *Loupat... jo, dobře.*

K: „Dobrou noc.“

P: „Dobrou noc, nashledanou.“

D: „Dobrou noc, Pajkárku.“

P: „Uvidíme se ráno v deset.“

D: „Uvidíme se v deset. Tak dobrou noc“

Den 19, úterý 15. 6. 2004

Brzké ranní vstávání je na cestách někdy nezbytností. To když se spěchá. Nemám to sice rád, ale my spěcháme, protože Katarína si vzala jen tři dny volna, takže ještě dnes musíme dorazit do Kábulu. A jelikož vyrážíme v deset, protože chceme být v Kábulu před setměním, musíme vstávat brzo, abychom vůbec něco měli z buddhů, kvůli kterým jsme nepřijeli.

Už předevčírem nás nadchla zpáteční pěší cesta ze zdola sem nad údolí. Kromě mezinárodních organizací tu žijí normální Afghánci – třeba jako ve vedlejších domě, na jehož dvůr je vidět z naší střechy.

Na ulicích je živo už takhle brzo ráno. Slunce ještě nevyšlo, ale před pekařstvím už stojí fronta, ději pobíhají sem a tam a na polích už pracují první zemědělci. Volném prostranství mezi domy je plné sušících se nepálených cihel a velkých kulatých „koláčů“ z kravského lejna – to první slouží na stavbu domů, to druhé k jejich vytápění. Pomalu se „prokousáváme“ z kopce dolů, kolem bazaru, přes říčku až na cestu, která vede podél útesu. Dnešní počasí je stejné jako včera – prašno. Fotky nebudou nic moc, ale nemám na vybranou, vzhledem k tomu, že je to můj poslední den v Bámjánu.

Podél cesty se po obou stranách táhne starý bazar. Tálíbán ho úplně rozbombardoval, takže zbývají jen ruiny, které navíc ještě mohou být zaminované nebo plné nevybuchlé munice. Samozřejmě že tu bylo provedeno odminování a zbořeně zdi jsou pokryté bílými fajfkami na znamení bezpečí. Avšak zdi mohly při svém zřícení zavalit miny nebo municí, která pod nimi dodnes může ležet – a na řadě míst bez pochyby leží. Také to je jeden z důvodů proč byl starý bazar opuštěn a přesunut jinam. Musíme dávat pozor kam šlapeme – pár překvapení se tu skrývá a denně jsou kvůli nim po celém Afghánistánu zabity nebo zmrzačeny desítky lidí. Pro fotografie je to taky špatné – nemoci jít kam chci, abych udělal obrázek s místa odkud chci, je mučení.

Jak už jsme psal šíitský Bámján byl v nemilosti sunitského Tálíbánu, který svůj odpor dával silně najevo. Hazáradžát, jehož je Bámján přirozeným centrem, však měl tradičně odpor k ovládnutí z center afghánské moci. Avšak na konci 19. století došlo ke střetu s Laštiny, kteří do oblasti Bámjánu přitáhli pod vedením Amíra Abdéra Rahmana. Jejich kmenový systém byl silně narušen a část Hazárů rozprášena až do Íránu a Pákistánu.

Hazárové opět povstali koncem 70. let. 20. století, kdy do Afghánistánu vtrhli Rusové. Jejich odpor byl poměrně úspěšný, a tak zůstal na Rusech nezávislý i v průběhu celé války. Důvodem byla jeho obtížná přístupnost a relativní strategická nevýznamnost.

V srpnu 1998, během bojů o Mazár-e Šaríf padlo 2000 Hazárů, kteří v té době ve městě žili a o měsíc později byla Tálíbánem dobита většina Hazáradžátu. V Hazáradžátu, včetně Bámjánu, se pak bojovalo prakticky až do pádu Tálíbánu v listopadu 2001.

Dnes je Hazáradžát zase klidnou oblastí, jen občas vyrušenou výbuchem miny nebo munice – to když na ni stoupne člověk nebo zvíře. Jeho klid může z části vycházet z Bámjánu, kde v minulosti stávalo deset buddhistických klášterů s 1000 mnichy, jak ve svých spisech o návštěvě roku 632 uvádí čínský poutník Hsuan-tsang. Buddhismu zde však vzkvétal dávno před tím.

Jak píše Nancy H. Dupree¹⁶ začal příběh bámjanských buddhů ve 2. století, kdy v království pod Hindúkušem vládl kušanský král Kaniška. Tehdy tudy vedla jedna z odnoží proslulé Hedvábné stezky, jež propojovala Evropu s Indií a

¹⁶ viz Literatura (3), strana 154-5

Čínou. Velbloudí karavany putovaly přes velké oázy v Balchu a Taškurbanu, odkud se část z nich vydávala přes Hindúkuš na jih do oblasti Bámjánu a dál do Persie.

Na Kanišku velmi zapůsobil buddhismus, který však již byl v té době ve své rodné zemi – Indii – vytlačen hinduismem. Kaniška však svolal velký buddhistický koncil, který se konal v krásném prostředí indického Kašmíru. Zde byla založena nová buddhistická škola – Máhajána, v níž se vyzdvihuje život a osobnost Buddha. Došlo tak k velkému posunu v zobrazování samotného Buddha. Z dřívějších náznaků – prázdný trůn, otisk chodidla, kolo apod., se přešlo k zobrazování jako lidské bytosti, bez čeho si dnes buddhismus nedovedeme představit. První takové „lidské“ zobrazení se objevilo na Kaniškových mincích. Další začaly vznikat v Gandhaře, oblasti kolem kušanského zimního sídla Pěšávaru. Tak se buddhismus dostal i do Bámjánu, kde byli později do skal vytesáni obrovští buddhové. A ještě později zničeni...

Na jaře roku 2001 se po celém světě roznesla zpráva, které zprvu nikdo nechtěl věřit: Tálibán vyhodil bámjánské buddhy do vzduchu. Ač dnes vydávané zprávy jsou většinou kachny nebo k nepoznání upravená skutečnost, tahle zpráva byla realistická až doměrku kosti. Tálibán ve své zaslepenosti a odmítání zobrazování lidských bytostí – tato výsada podle jejich výkladu patří pouze bohu – se jednoho březnového dne rozhodli s „kacířskými modlami“ skoncovat. A jelikož jim ničení jde velmi dobře, udělali to téměř dokonale. Dnes jsou oba výklenky po sochách prázdné a stěna, kde stávaly, je téměř rovná. Jen zbytek suti na dně – velkou část prý Tálibán prodal do Pákistánu – dává tušit, že tu kdysi bylo víc než prázdné výklenky.

Na poli mezi zničeným bazarem a skálami se pasou kozy. Ve skalním útesu před námi ční prázdný výklenek, v němž stával vyšší, 55metrový buddha. Útes je poset nespočtem otvorů a jeskyň, jež se táhnou na obě strany kam až oko dohlédne.

Ta směsice bezstarostné kozí pastvy, úchvatných, i když zničených, buddhistických památek a rozmetaných ruin, v jejichž útrobách stále čekají nevybuchlé miny, ve mně vyvolává pocity bizarna a zároveň mystična. Katarína jde přede mnou, tak mám možnost pozorovat, jak se postupně zmenšuje a útes se oproti ní zvětšuje. Až je úplně malinká a zastavuje se na místě, kde drátěný plot odděluje kamennou suť – zbytek velkého buddhy – od přístupové cesty.

Útes je rozryt stovkami otvorů. Některé jsou očouzené, jak v nich přebývali – nebo ještě přebývají – rodiny, které byly ze svých domovů vyhnány táhlým konfliktem posledních desetiletí. Kouř z jejich ohňů navždy sprovedl ze světa mnoho barevných fresek, jež buddhisté ve skále zanechali.

Dříve tu stávalo deset buddhistických klášterů s tisícovkou mnichů. Bámján byl věhlasným střediskem buddhismu až do 8. století, kdy hostil poutníky až z Korei, jež je od Bámjánu stejně daleko jako Česká republika. Z těchto důvodů bylo mnoho Afghánců, včetně řady konzervativních muslimů, rozhořčeno zničením buddhů. Považovali jej nejen za čin neslučitelný s islámskou tolerancí, ale také za přímý útok na afghánskou kulturní rozmanitost.

Jedno není možné Tálibánu upřít. Nebýt tohoto hnutí, o existenci bámjánských buddhů by věděli pouze archeologové, případně znalí vyznavači buddhismu. Tálibán bohužel věhlas dvou nejznámějších afghánských buddhistických symbolů rozšířil poněkud ničivou metodou. Proč? „Islám zakazuje zobrazování a uctívání jakékoliv modly“ zdůvodnil tálibánský krok Zarb-i-Momin, pákistánský týdeník financovaný Tálibánem. Většina světa se o nich dozvěděla v okamžiku kdy už... nebyli.

Připojuju se ke Kataríně a v úžasu zakláním hlavu, abych se podíval na místo, odkud buddhovy oči shlížely na údolí. Výklenky jsou majestátní i samy o sobě. Jak úžasně vypadaly s buddhou jsem si před cestou prohlédl na dnes již historických fotkách. O jejich podobě v době rozkvětu píše Nancy H. Dupree:¹⁷

„Velký buddha je vytesán ze skály a iluze záhybu na oděvu byla vytvořena provazy, které byly překryty směsí bláta a slámy... Byl obarven na červeno a ruce s tvářemi pozlaceny... V minulosti byl celý výklenek byl pokryt malbami pocházejícími z 5. až 7. století.“

Výklenky obou buddhů spojuje prашná cesta vedoucí po úpatí útesu. Ihned nás na ní odchytává skupinka mladíků a směřuje nás do jednopatrové budovy s dvorem, ze které se klube pokladna. Doba, kdy byl pohled na útes zdarma je pryč, Afghánistán nastupuje cestu turistického ruchu. A Bámján bude hvězdou i bez buddhů.

Rozmanitost umělých jeskyní nás fascinuje, stejně jako nepřístupnost některých z nich. V minulosti k nim musely vést žebříky, jinak není možné se k nim dostat. Některé otvory ve skále jsou zazděné nebo opatřené dveřmi, které pravděpodobně skrývají vzácné fresky. Výklenek malého buddhy je vzdálen asi 800 metrů. Cesta je nad úrovní údolí, takže máme pěkný výhled na pole, dvorky a domky.

Stojíme pod výklenkem, ale podobu malého si dnes můžeme už jen představovat. Tak si opět beru k ruce popis Nancy H. Dupree,¹⁸ který mi ve snění vydatně pomáhá:

„Malý buddha byl vytesán jako první, někdy ve třetím, nebo počátkem čtvrtého století našeho letopočtu, i když otázka datování celého bámjánského komplexu je stále vášnivě diskutována. Postava byla vytesána z pískovcového podloží a pokryta směsí bláta a pšeničných stébel, do níž byly vymodelovány tvary buddhova pláště. Tento „plášť“ byl následně pokryt hladkou sádrovou omítkou, jež byla pomalována. Oděv namodro, jak bylo odhaleno během čištění, na krku byly objeveny žluté stopy, což může naznačovat, že také tvář a ruce – nyní chybějící – měly tuto barvu...“

Parabolický výklenek byl pokryt malbami, ale většina již oprýskala, až na slunečního boha, jedoucího ve svém kočáře po tmavě modrém nebi taženém sněhobílými koňmi.“

¹⁷ Literatura (3), strana 163

¹⁸ Literatura (3), strana 156

Ze snění mě vytrhává mladý muž, který se musel přiloudat od pokladny. V ruce mu cinkají klíče a na tváři září šibalský úsměv. Má důvod k radosti. Ví, že ho čeká jistý bakšiš, což se v Afghánistánu nestává často. „Mám klíče, můžeme jít nahoru, jestli chcete“ překládám si jeho lámanou angličtinu do srozumitelné podoby, když se u nás zastavuje. Stojíme pod skalnatým útesem v místě, kde 38metrový buddha ještě před pár lety shlížel na Bámján, a klíče nám umožní podívat se na údolí jeho očima. Lépe řečeno z výšky jeho očí. Náš nový průvodce ví, proč se usmívá. Bakšiš má opravdu jistý. A klíčem k němu jsou jeho klíče.

Stoupáme úzkým tunelem po ošoupaných schodech vysekaných do skály. Když jeskyně a uměle vytesané komnaty, které sloužily stovkám mnichů jako klášterní cely, poprvé spatřil, naplno zažehly moji fantazii. Představil jsem si tajné chodby, jimiž by mohl být celý útes protkán a jednotlivé jeskyně pospojovány. V Afghánistánu však může být rozdíl mezi snem a skutečností často mlhavý, a tak za pár hodin do vyfantazírovaných do chodeb opravdu vstupuju.

Zastavujeme se v místě, kde tunel ústí na světlo. Vykláníme hlavu ven abychom spatřili, že jsme teprve ve dvou třetinách cesty, k buddhově hlavě, zhruba ve výšce jeho loktů. Skála je plná děr velkých jako hlava, které pravděpodobně sloužily pro upevnění lešení při tesání. Další pár desítek stále prudších schodů nás přivádí na vrchol, kde dříve byla buddhova hlava. Shlížíme na údolí z neobvyklé perspektivy. I když je prašný den, snadno rozeznáváme centrum Bámjánu, rozbombardovaný starý bazar i novou diplomatickou čtvrt' na protější straně údolí, za níž se zvedají hory s vrcholky pokrytými sněhem. Tálíbanu se nejspíš nelíbilo, že se na ně někdo díval s takovým nadhledem.

Pukající skála je u stropu výklenku stažena silnými šrouby a lany. Pravá část výklenku byla s levou spojena krátkým tunelem za buddhovou hlavou. Dnes je možné otvorem po chybějící hlavě vyhlížet na údolí.

Scházíme dolů útroby druhé strany výklenku. Tady nás však čekají místa s bohatší výzdobou než cestou nahoru. Každé patro má jakousi svou terasu, z níž je možné vejít do místností uvnitř skály. Většina těchto místností je uvnitř zdobena tesáním, některé dokonce freskami. Asi nejhezčí fresky jsou ve svatyni – buddhově v červených a modrých róbách, připomínající spíš ovály obklopené zlatou aureolou (Dániken by určitě řekl, že jde o mimozemské astronauty).

Jelikož bylo cosi cenného zničeno, evropský racionální mozek ihned přišel s návrhem, že to musí být obnoveno. Už se objevují plány, jak buddhy znovu „vzkřísit“. Jedni navrhuje vytesat je z kamene, jiní vyrobit z polystyrénu. Jen pár lidí se ptá proč bychom je vlastně měli obnovovat. Sami buddhisté vědí, že vše hmotné je pomíjivé. I bámjánští buddhově. A tak zatímco jejich „smrt“ je důkazem pomíjivosti hmoty, vzpomínka na ně je důkazem nezničitelnosti myšlenky.

Naděje materialistických hledačů však přeci jen přežívají – jmenují se třetí buddha. Třetí buddha je údajně ležící, má délku kolem 200 metrů a měl by se nacházet mezi výklenky zničených buddhů. Takto jej popisuje čínský poutník Suandžang, jenž navštívil Bámján v 7. století. Poslední zmínka o ležícím buddhovi pochází z tisíc let starých zápisů indického historika Pajmana, poté buddha nenávratně mizí v historii. Několik archeologů však věří, že je možné závoj historie odkryt a buddhu znovu „vynést“ na světlo. Jedna teorie tvrdí, že je pohřben pod skalními sutinami, jež se na úpatí útesu za staletí nahromadily. Podle jiné teorie leží uschován v bezpečí skalního masívu, v obrovské jeskyni, jež byla před staletími, kdy do údolí přišli muslimští nájezdníci, zazděna. Ať je pravdivá kterákoliv z teorií, nebo žádná, Bámján nepřestává archeology a vědce vzrušovat ani po ztrátě obou buddhů.

Ještě když jsme na jedné z teras, vidíme po prašné cestě přijíždět Pajkarova Mušaka. Staví pod buddhou, tak mu máváme, aby věděl, že jsme ho nepřehlédli. Je skvělý, že nám takhle usnadnil dlouhý pěší přesun k benzínce.

Máváme Bámjánu na rozloučenou a vyrážíme na zpáteční cestu do Kábulu. Po třech hodinách stavíme na oběd ve vesničce Do Abi Ghorband (Do Abi Ghowrband). Zrovna si chci vyfotit zničené tanky, které tady stojí v zatáčce bazaru, tak prosím Pajkara o zastavení. Odpoví, že stejně budeme stavět, protože je tu dobrá čajovna.

Zajíždíme do široké ulice a zatímco Pajkar s Katarínou vystupují do čajovny v prvním patře, já se vracím kousek zpátky na bazar, abych se podíval na tanky. Stojí tu na kraji ulice, napůl rozebrané, avšak přeci jen tanky – symbol války. Přibíhají ke mně dvě malé sestřičky. Nadšeně poskakují, když vidí, že mám foťák – děti se v Afghánistánu náramně rády fotí. Posunkem se ujišťuju, že si je můžu vyfotit, ale když zvedám foťák rozbíhají se pryč, ven z hledáčku. I tak je však stačím zachytit, takže na fotce to vypadá, jakoby utíkaly od tanků. Skvělá telepatická spolupráce.

Vybíhám po schodech a ocitám se na dlouhém balkoně. Patří k čajovně, z níž na něj vedou vysoká okna. Pajkar s Katarínou už si objednali, já si dávám kábuli, chleba, jogurt, okru (jedlý ibišek) a čaj. Dávají se s námi do řeči dva asi třicetiletí mladíci, kteří sedí uvnitř čajovny u okna, pod nímž stojí náš stůl.

„Čím se živíte?“ ptáme se s Katarínou, tentokrát rovnou jich, protože umí anglicky.

„Připravujeme volby.“ Aha, tak k tomu mají ten megafon!

„Co přesně to znamená.“

„Jezdíme po okresech, vysvětlujeme co jsou volby, proč volit, jak volit a tak podobně. Tyhle prezidentské volby jsou vlastně první v dějinách Afghánistánu, proto si myslíme, že jsou hodně důležité.“

„Tahle práce je asi dost nebezpečná, ne?“ ptáme se jelikož víme, že odpůrci režimu považují spolupráci na přípravě voleb za kolaboraci s Američany a přímo se zaměřují se na to, aby přípravy co nejvíc narušovali. Zrovna před měsícem zabili v horách Nuristánu v provincii Nangarhár – tou jsem projížděl cestou do Kábulu – tři členy přípravné volební komise, z toho dva bělochy.

„Jak kde. Někde ne, jinde nemáme dobrý pocit. Ale tyhle volby jsou důležité, tak to za to stojí.“

„Kolik vám vláda platí?“

„Šest set dolarů měsíčně.“

„To je docela hodně“ divíme se. I když je jasné, že tak rizikovou práci by nikdo za pár dolarů nedělal.

„Já k volbám stejně nepůjdu“ přidává se Pajkar.

„A proč?“ ptáme se.

„Jsou zkorumpované. Všichni vědí, že vyhraje Karzái, protože to chtějí Američani. Proto volit nepůjdu“ má jasno, pro něj je svět černobílý.

Oba mladíci se mu snaží vysvětlit, že se mýlí a že při volbách bude dobrý každý hlas – ostatně dělají jen svoji práci, i když by asi nikdy neřekli, že jim v tom budou asistovat náhodní cizinci, ale Pajkar má jasno a je neoblomný. Svým způsobem se mu nedivím. U nás hodně lidí smýšlí stejným způsobem, a to máme dlouholetou volební tradici.

Do Abi Ghorband leží na soutoku dvou říček a odsud už jen klesáme až na konec údolí, kde se před námi opět objevuje asfaltka. Katarína si oddechuje a Mušak určitě s ní. Do Kábulu nám zbývá slabá hodinka a půl.

Na planinu Šamolí dopadají poslední sluneční paprsky, a tak svoji práci končí i skupinky, které mají asi nejrizikovější povolání v Afghánistánu – odminovávači. Balí svoje kufříky a z minových polí se vrací na základny. Odjíždí v bílých buldozerech, které jsou pro tuhle práci speciálně upravené. Přední široká nakládací lopata je vyztužená mříží, pneumatiky mají pokryté tlustými řetězy a celé vypadají opacněřované. Obzvláště kabina, která má daleko menší okna než je zvykem a tmavá neprůstředná skla. Nejen pro mě jsou to hrdinové.

V Kábulu hned zabředáme do zácpy. „To je Afghánistán!“ kroutí Pajkar hlavou nad kameny, které jen tak ledabyly leží na silnici a všechna auta se jim musí vyhýbat. Po několika dnech v klidných horách Hazáradžátu jsme opět v „civilizaci“, život se zase zrychluje.

Kábul

Atmosféra v Kábulu není moc dobrá. V době kdy jsme tady nebyli prý někdo střílel na auto jedné humanitárky přímo v Šar-e Nau, kde se hodně pohybují cizinci – jsou tam internetové kavárny a obchody se západním zbožím. David byl na bezpečnostním brífinku pro humanitárky, kde jim bylo přímo řečeno, že je jen otázkou času, kdy se stane další tragédie. A může to být kdekoliv v Afghánistánu, včetně Kábulu, jenž je hlídán několika tisíci vojáky ISAF.

Pracovníci humanitárek jsou zavřeni ve svých „pevnostech“ a čas si krátí jak můžou. Třeba sledováním televize, ve které zrovna běží přímé přenosy mistrovství Evropy ve fotbalu z Portugalska. Na misi televize není, tak večer odjíždíme na MSF.

MSF je daleko větší než Člověk v tísni, čemuž odpovídá i jejich sídlo – komplex budov s velkým dvorem, na kterém stojí všechny jejich bílé teréňáky. Je tu už jen vousatý Španěl Viktor, který misi v Afghánistánu zavírá, a pár posledních zaměstnanců, kteří brzo odletí. Zápas je chytán satelitem a díváme se na něj v jejich obývacích, který je zařízen podobně jako běžné evropské obývací. Češi nad Lotyšskem vyhráli.

Den 20, středa 16. 6. 2004

Kolem druhé hodiny ranní mě probouzejí výbuchy. Nejdřív je slyším v polospánku a nevím co to je, ale když nepřestávají, probouzím se úplně a vyhlížím ven z okna. Nad kopci se blýská a nad městem začínají přelétávat stíhačky. Ráno to říkám ostatním, ale všichni spali a nic nezaznamenali. Jsem zvědav co se jim během dneška objeví v e-mailu.

Začínám se cítit dost omezeně. Cítil jsem to už před tím, ale po návratu z Bámjánu je tenhle pocit daleko silnější. Mezi lidma je to dobrý, protože se chovají pořád stejně příjemně. Změna je v tom, že v informačních e-mailech přichází na misi stále více poplašných zpráv o tom, co by se mohlo stát. Humanitárky zpřísňují svoje režimy a některé dokonce svoje lidi vozí na letiště v obrácích, mluví s své zkušenosti Vladimír, který právě přiletěl z Mazáru.

Přijde mi, že v téhle atmosféře je nejhorším místem, kde bych mohl být, právě mise. Ne proto, že by byla terčem, spíš proto, že poplašné zprávy působí dost depresivně na psychiku. Kdybych byl v Afghánistánu jen mezi Afghánci, nic z toho bych se nedozvěděl a neměl bych problém. Jenže bych mohl do něčeho snadno spadnout. Nevím co je lepší, jestli být v nevědomé pohodě, nebo být informován, včetně všech rizik a nejistot. Je to schizofrenie. Každá z těch zpráv mi může zachránit život, jenže já přesto nevím, jestli o ně stojím.

Ani dnes dopoledne to nemůžu na misi vydržet, tak vyrážím do města mezi lidi. Sedám do taxíku a užívám si jízdy zácpou. Oddávám se tomu, co se má stát. Občas myslím na to, že každý z těch tisíců lidí kolem se může před našim autem zastavit, vytáhnout kalašnikov a... Nebyl bych první běloch, který by tak skončil. Na druhou stranu ale necítím žádný strach. Jsem plně v jejich rukách. Je to hodně zajímavý pocit... na ničem nelpět. Ani na životě. Možná si někdo řekne, že je to nesmyslný a nepochopitelný hazard. Že takhle se chovají lidi z nudy, kteří už neví co by. Jo. Takový lidi určitě jsou. Ale tohle je jiné. Těžko se mi to popisuje, tak toho raději nechám. Tohle je třeba jedinečně prožít.

Ke konci týdne bych chtěl odjet do Pákistánu, tak potřebuju zjistit podrobnosti o dopravě. Sedím dvě hodiny v Šar-e Nau na Internetu, kde taky chvíli diskutuju s místními mladíkama. Pozemní doprava na hranice není problém. Když jsem zpět na misi, zase se mi vrací pocit stísněnosti. Obzvláště když se bavíme o tom, že chci jet do Pákistánu po zemi.

„Víš jakou cenu má Tvoje hlava?“ ptá se mně sugestivně Lenka. Chápu přesně co má na mysli...

„Ne.“

„Sto dolarů... Hekmatjár vyhlásil, že za každou hlavu cizince vyplatí pět tisíc afghání. Operuje i v Nangarháru, kudy chceš projíždět. Teď je situace jiná, než když jsi jel sem.“

Sto dolarů stojí i letenka do Pákistánu. Jaká náhoda. Nebo ironie? Když si představím, že mě od smrti může dělit sto dolarů, zdá se mi to směšný... a zároveň hrozný. Je tohle ta informace, která mi má zachránit život? Nevím. A jak to můžu sakra vědět? Ve škole do mě hustili všelijaký ptákoviny, ale co intuice, vcítění se, vhléd do souvislostí? Potřeboval bych právě je, ale teď tady stojím a jediný, na co se zmůžu, je evropská logika, která je mi úplně k ničemu. Jenže životu je to jedno. Prostě se děje a na každý rozhodnutí nám dává stejný počet pokusů – jeden.

Mám strach? Nevím. To, co říká Lenka mě docela dostalo. Ale nechci hned podléhat panice. Hm... nechci podléhat panice, nebo se nechci vzdát své představy jak by se věci měly dít? Tohle nedokážu rozlišit. A asi vím proč. Teď si uvědomuju, že ve svém životě nechávám máloco přirozeně plynout. Pořád ho někam kormidluju a neumím rozeznat, jestli jdu za něčím smysluplným nebo jen za bludem. Neumím rozeznat co se mi snaží říct, protože jsem vychovanej, že člověk je nejchytřejší a život, neboli cokoliv „vnějšího“ a potažmo i svět, mu nemá co poroučet, a že naopak on má poroučet světu. Jo, to je ono – podle lidstva má člověk poroučet světu a za každou cenu si ho podmanit. Za každou cenu. Neohlížet se, nenaslouchat, jen jít za tím, co si umanu. A jen ten, kdo jde tvrdě za svým cílem je hrdina, hodný obdivu, oslavovaný, zkrátka vzor.

Co můžu ztratit, když odletím letadlem, místo abych jel po zemi? Sto dolarů. Co můžu ztratit, když budu chtít všem ukázat, že se nebojím riskovat, že nejsem posera, zkrátka že jsem hrdina? Hlavu. Hlava proti stovce dolarů. Stojí za to? Mně ne.

„Dá se letět do Pěšávaru?“ ptám se.

„Jo, s letadlem Červeného kříže, ale ten lítá zadarmo, takže s ním můžou jen zaměstnanci humanitárek“ Lenka na to.

„A do Islámábádu?“

„Tam už to není problém. Lítá tam PACTEC.“

„Jo, každý den ráno kromě pátku. Zítra už to nestíhám, pozítří je pátek, tak poletím v sobotu.“

Instruuje me misijního pomocníka, dávám mu sto dolarů a za dvě hodiny v ruce držím letenku. Svůj odlet mám telefonicky potvrdit v pátek večer.

Den 21, čtvrtek 17. 6. 2004

Měl bych nakoupit pár dáreků. Katarína má dobrý tip na družstvo vedené ženami, které šijí šaty, šály, polštářky a další věci z látek. Chci se tam podívat a zároveň ji vyzvednout šaty, které ji ušili.

S Pajkarem nasedáme do Mušaka a jedeme do západního Kábulu. Mušak se po cestě do Bámjánu mírně řečeno rozsypal – bude potřebovat nový motor, který stojí 600 dolarů. Zatím sice jezdí, ale je „nemocný“. Družstvo sídlí v příjemném domě se zeleným dvorkem. Prodejna není velká, ale spousta věcí je parádních. Hned se mi líbí jedna rezná blůzka – mám dárek pro Tánu.

Pasu po afghánských cédečkách. Nechával jsem je na poslední chvíli, protože jsme věděli, že si zajedu na Chicken Street, kde jich prodávají spousty. Ale bohužel... Chicken Street je známá častým výskytem cizinců – ostatně v sousední Flower Street jsou supermarkety pro bělochy, takže potenciálně nebezpečné místo. Dálo se tam pohybovat bez problémů, dokud se před pár dny po Kábulu nerozšířily zvěsti, že se tam chystá bombový útok. Kvůli CD nechci riskovat, tak je musím pořídit jinde. Jenže kde? S Pajkarem procházíme pár obchodů cestou zpět na misi, ale všude mají jen indickou nebo pákistánskou hudbu. Afghánská žádná.

Nemám co dělat, tak se za CD vydávám do centra. Ne na Chicken Street, nýbrž do ulice mezi náměstím Paštunistán a nábřežím s trhem Titanic, kde jimi prodejci pokrývají celé zdi. Moje volba je správná. Odcházím s třemi CD, jedním VideoCD a jedním DVD, vše v ceně od 30 do 50 korun.

Dozvídáme se podrobnosti o včerejších ranních výbuších. Z jednoho kopce nad městem kdosi raketama ostřeloval americké velvyslanectví a jeho okolí. Útoky a hrozby se začínají rozmáhat už i v Kábulu, který byl doteď díky přítomnosti ISAF poměrně klidný – pokud nepočítám časté útoky na ISAF a Koaliční síly. Ale to jsou přeci jen vojáci, kteří se můžou bránit. Co zmůžeme my ostatní s holýma rukama?

Večer přesunujeme na misi humanitárky CARE – bude další fotbal. Když k nim projíždíme večerními ulicemi, zařazujeme se těsně za džíp ISAF.

„Nejezdí moc blízko za nima“ nabádá Lenka napůl ze srandy Davida. Napůl to ale myslí vážně, protože když se kácí les, létají třísky. Neboli když tady někdo útočí na vojáky, neohlíží se při tom kdo všechno je kolem nich.

CARE patří mezi ty, kteří už týden nevychází. Na misi ale mají velký výběr DVD a spoustu satelitních kanálů, takže o zábavu je postaráno. A je to opravdu dobré odreagování – i při obyčejném fotbale se dá alespoň na chvíli zapomenout na vnější svět. Angličani sice vyhráli, ale jakousi podivnou shodou náhod – Švýcaři byli lepší, avšak počítají se bohužel jen góly.

Den 22, pátek 18. 6. 2004

Můj poslední den v Afghánistánu se nese v duchu nostalgie. Balím a zpětně si promítám všechno, co jsme prožil. Není toho moc, ale ani málo. Na jednu stranu se mi ze země pohostinných a veskrze příjemných Afghánců strašně

nechce, na druhou stranu docela přitahuje a i na mě nepříjemně doléhá tíseň, která se rozšířila v humanitární komunitě.

V takovém případě je lepší odjet – což já můžu, humanitárky ne –, než jen sedět na prdeli a užírat se. I když hrozby ozbrojených útoků visí nade všemi místy, kde se cizinci pohybují – sídla humanitárek, restaurace, guesthousy, sportovní kluby atd., není možné vydržet na jednom místě. Touha bavit se a odreagovat se od náročné práce je pro některé humanitární pracovníky silnější, než všechny hrozby.

Den 23, sobota 19. 6. 2004

Brzy ráno se loučím se všemi na misi. Hadži mi na ulici staví taxík a naposledy si podáváme ruce. Pak už jen ujíždím probouzejícím se Kábulem k letišti. Ruch na některých křižovatkách je v kontrastu s napjatým klidem kolem betonových sídel OSN, velvyslanectví a velkých humanitárek. Afghánistán je opravdu složité pochopit. Jak je možné, že tak pohostinní a příjemní lidé se v mžiku změň na bezcitné zabijáky. Nechce se mi věřit, že to jsou jedni a ti samí. Jakoby existovaly Afghánistán dva a já měl během svého krátkého, ale úchvatného pobytu štěstí na ten lepší z nich.

Po odbavení zavazadel a průchodem formalitami jsme z tranzitu odvedeni neletištní plochu přímo k letadlu, malému tryskáči pro asi deset lidí. Osádku tvoří tři Američani. Letí nás šest, takže narváno nebude.

Letadlo zvedá čumák a vznáší se nad prašný Kábul. Stáčíme se na východ a Kábul nám pomalu mizí z dohledu. Přelétáme území vlivu vzpurného Hekmatjára, kudy jsem se před třemi týdny plahočil v autě, a z jasného nebe nad Afghánistánem se pomalu noříme do mraků nad Pákistánem. Let do Islámábádu trvá asi hodinu a půl. Sedáme na čas do horkého, vlhkého a oblačného letního počasí.

PÁKISTÁN Islámábád/Ráwalpindi

Původně jsem chtěl zbytek času strávit v pákistánsko-afghánských horách nad Pěšávarem, ale nemožnost dostat se z Kábulu do Pěšávaru letadlem mi udělala čáru přes rozpočet. I z Islámábádu bych se sice mohl vydat zpět do Pěšávaru a pak do hor, ale to by bylo časově příliš náročné. Minimálně čtyři hodiny do Pěšávaru, dalších dvanáct do Čitralu (Chitral) a pak to stejné do Islámábádu, což jsou dohromady dva dny – za příznivých okolností. Na hory by mi zbyly slabé čtyři dny.

Pákistán je našťestí rozmanitý a mě teď stejně jako hory láká jiná část, kterou jsem sice kdysi přejížděl, ale nezastavil se – jižní Pandžáb, klimaticky jakési zrcadlo indického Rádžasthánu. V tomhle období tam má navíc být nesnesitelně žhavé klima. To by mě zajímalo, co je „nesnesitelně žhavé klima“. Může to být hnusnější než Emiráty? Jak tam lidi vydrží celý život? A není i to jedna z příčin, proč je oblast jižního Pandžábu a prakticky celého Sindhu politicky nestabilní a plná nepokojů? Proč se nejet přesvědčit?

V centru Ráwalpindi si dávám snídani – rýži s cizrnou. Naštěstí nemusím být moc nostalgický ohledně afghánské pohostinnosti, protože človíček, který mě v jídelně obsluhuje je tak příjemný, že se mi skoro nechce věřit, že jsem 400 km Kábulu. Já mám však, na rozdíl od většiny Afghánců, Pákistán rád a oni my díkyalláhu oplácí stejnou mincí.

Oproti vysokohorskému Kábulu je Ráwalpindi pěkně vlhká díra. Potil bych se i jen sám o sobě, natož s batohem na zádech. Nejvíce ze mně leje ty dvě hodiny, které trávím v jedné velké „ratejné“ s neúčinnými větráky asi tři metry nad zemí, kde sedím na Internetu. Pot mi kape na klávesnici, chci ale domů napsat, že už jsem v Pákistánu, aby se ti, co se o mě báli, konečně přestali bát. V Pákistánu jsem koneckonců potřetí, takže je pro ně – oproti Afghánistánu – přeci jen „známá firma“.

Jednou z mála věcí, které v Pákistánu fungují je železnice. Podobně jako v Indii. Na většinu vlaků není problém sehnat místenku – tady se říká rezervace – a místo ve vlaku pak i skutečně dostat. V Ráwalpindi se nedají místa rezervovat na nádraží, nýbrž v budově asi 200 metrů od ní. Budova je rozdělena na dvě poloviny – místenky pro první třídu a pro třídu economy.

V každém vlaku se dá samozřejmě jet bez místenky, ale já chci jet přes noc, tak se chci trochu vyspat. Všechno je zapsáno do počítače a k jízdence dostávám i potvrzení vytištěné na počítači, včetně mého jména, čísla vlaku, vagónu a sedadla. Vlak se jmenuje 128 DN Meher Express. Líbí se mi, že se z jeho názvu dá poznat kterým směrem jede. Vlaky ze severu na jih jsou označovány DN – down, dolů –, vlaky opačným směrem UP – up, nahoru. Takže já pojedu na jih, do teplých krajín. Na nástupišti sice nejsou vytištěné seznamy cestujících jako v Indii – nebo jsem si jich nevšimnul, ale celé nádraží je nové, s mramorovými nástupišti a čistotou kam se člověk pohledne. Naše nádraží jim mohou závidět. Přijde mi to neuvěřitelné, protože dosud jsem až na výjimky pákistánská a indická nádraží znal jen jako špinavé díry. Časy se mění.

V 16:20, což je minuta odjezdu, jsem už dávno na svém místě, s batohy na horní palandě, kde budu v noci pochropovat. Po pár minutách se vlak rozjíždí a nesnesitelné vedro je ihned rozředěno příjemným vánkem. Pákistánské vagóny, i když dost ošuntělé, mají svoje kouzlo. Okna jsou sice malá a zamřížovaná, ale kupé jsou otevřená a lidé mají bezprostřední kontakt – snad až na první třídu. Mumraj nových rozhovorů a přátelství začíná už před odjezdem. Během jízdy se mění, jak lidi vystupují a nastupují, ale trvá vždy jen chvíli, než se nový příchozí zapojí do nepřerušeno proudy klábošení.

Znalost angličtiny klesá se vzdáleností od velkých měst. Ve vlacích je to taky ještě dobré, ale už se projevuje, že spojují města s vesnicemi. Avšak s cizincem se do hovoru dává každý, kdo umí alespoň trochu anglicky. Jsou překvapení, že mám na sobě šalvár kamíz. Vůbec ale ne nepříjemně, spíš je to „lámač bariér“, kterých však Pákistánci v komunikaci stejně moc nemají.

Před západem slunce projíždíme bouřkou, která příjemně osvěžuje vzduch. Vesničky jsou plné bahna a vody, které však alespoň na čas všemu živému uleví od prachu. Projíždíme na první pohled úrodnou krajinou. Pandžáb je dokonce nejurodnější oblastí Pákistánu – jeho jméno ne nadarmo znamená pět vod – *pandž ab*. Při západu slunce už je celý vlak opět obklopení prachovým obalem a kombinace prach a mraky dotváří mystickou atmosféru a fialovo-červenou barvu obzoru.

Vlakem procházejí prodejci všeho možného, především ale jídla. Občerstvit se ale dá i během zastávek, tak jsem si v Ráwalpindi záměrně nic nekupoval. Na prvním takovém příhodném nádraží stavíme až za tmy. Atmosféra je na něm úžasná. Stánky na nástupišti, obležené jídla a pití chtivých cestujících, jsou osvětlené jen pár oranžově poblikávajícími žárovkami. Ceny jsou neuvěřitelně nízké, takže něco do žaludku si může dovolit skoro každý. Do vagonu se vracím se stohem čapátý a několika samosami. Na jednoho je to příliš mnoho, ale prodavač neuměl anglicky a než jsem se stačil nadát, měl jsem tohle všechno v ruce, i když jsme zaplatil jen pár korun. Tak hostím i spolucestující v kupé. Po večeři je čas se natáhnout, tak se přesunuju na svoji palandu a i přes neutuchající mumraj, vrzající větráky a prach, který vagonem prolétává okny a dveřmi – všemi samozřejmě otevřenými – celkem rychle usínám.

Den 24, neděle 20. 6. 2004

Jsem trochu zmatený. Když se probouzím je světlo, ale nevím, jestli už jsme náhodou neprojeli Multanem a nikdo to neví. Podle směru jízdy mi přijde, že už jsme za ním a ve stanici Muzzafergarh... ježíš, vždyť ta už JE za Multanem! Honem ven z vlaku, ten kousek zpátky se určitě dostanu autobusem.

„Jak se dostanu do Multanu?“ ptám se výpravčího na nástupišti.

„Tehle vlak“ výpravčí ukazuje na vlak, ze kterého jsme právě vystoupil „jede do Multanu“

„Aha, já myslel, že už jsme Multan přejeli.“

„Ne, ještě ne“ usmívá se.

„A za jak dlouho tam přijedeme?“

„Tak za tři čtvrtě hodiny.“

Vracím se zpátky na svoje sedadlo, ale zmatený zůstávám pořád. Jak je možné, že jedeme na východ, když bychom měli jet na západ? To mi tedy vysvětlíte? Dívám se do mapy Pandžábu a najednou je mi to jasné! Nejeli jsme přes Láhaur, ale údolím podél řeky Indus, což je daleko kratší a rychlejší. Ó, jak moudré a důmyslné... a jak jsem já omezený – vůbec mě nenapadlo, že by se do Multanu jezdilo jinak než přes Láhaur. Proto jsem si myslel, že už jsme Multan přejeli, jelikož na trati z Láhauru je Muzzafergarh za Multanem. Cestou kolem Indu se ale nejdřív projede Muzzafergarh a pak teprve následuje Multan. Dochází mi, že Pákistán vůbec neznám a může pře překvapit každou vteřinu. Což i s oblibou dělá.

Multan. V průvodci je popisován jako jedno z nejžhavějších, nejsušších a nejprašnějších měst v Pákistánu. Vedro je, sucho je a prach mám všude – ve vlasech, na obličejí, pod šalvarem. Jsem takový prachem obalený, propocení Čech v Multanu. Zdá se, že dostanu co jsem chtěl. Ale až na zpáteční cestě, protože teď Multanem jen projedu cestou dál na jih do Bahawálpúru. Vlak mi odjíždí v osm, což je za necelou hodinu. Navazuje to skvěle.

Bahawálpúr

Nesnesitelné horko a prach na bahawálpúřském nádraží dokazují, že jsme blízko pouště. Teď už chápu, proč sem v létě nikdo nejezdí. A už i chápu, proč je oblast odsud na jih nestabilní – být chudý a ještě k tomu v pekle, to je opravdu za trest.

Rikša mě vysazuje u Faridské brány, jednoho ze vstupních míst do starého města. Být rikšou tady musí být nejlepším povoláním – většinu času stráví na silnici, ale v rychlostech, které kolem něj alespoň trochu rozhýbou vzduch. Jde sice o jakousi obdobu zapnutého horkého fénu, ale i to je lepší, než zaživa se škvařit bez jediného závanu vzduchu.

Všechny hotely v okolí mají obsazeno, tak se rikšou přesunuju na druhou stranu starého města, kde mám větší štěstí. No, štěstí. Spíš už se mi vyčerpáním nechce hnout ani malíčkem, tak přitakávám na pokoj za šest dolarů, což je na Pákistán šíleně vysoká suma – asi příplatek za peklo. Alespoň mám svoji koupelnu, větrák a jak zjišťuju, tak i televizi. Aha, tak kvůli ní to asi bude tak drahé – příplatek další tři až čtyři dolary? Padám na postel a ležím. Nic víc nesvedu. Vlastně musím – odnést pas na recepci.

Za čtvrt hodinky neozývá klepání na dveře. Mám prý zajít na recepci. Čeká mě tak téměř malá delegace – policejní. Jako cizinec jsem tu prý v potenciálním ohrožení, tak se policejní šéf přišel přesvědčit kdo jsem a zároveň mi přidělit ochranku – mladého policajta s flintou přes rameno. Nenapadlo mě, že jo to tu tak tuhé. Peklo a ještě k tomu s ochrankou – to jsme tedy ještě neměli.

„To je vládní politika na ochranu cizinců“ vysvětluje mi recepční, abych se ničemu nedivil.

Pozdní občůzku na oběd tedy absolvujeme ve dvou – policista a já. Ptám se ho jestli si taky nechce dát, ale s díky odmítá a jen mě trpělivě doprovází, dokud si nevyberu jídelnu kde se usazujeme. Opět se setkávám se samými úsměvy a i překvapením – v tuhle dobu tu na cizince nejsou zvyklí.

Ochranka se ze záhadného důvodu konala jen odpoledne. Když se asi dvě hodiny před soumrakem budím a znovu vycházím, policista nikde. Hned se cítím lín, mít pořád někoho za zadkem se mi vůbec nelíbilo.

Dnes bylo přes den 48 stupňů, v noci klesá teplota o 10 stupňů – říká upovídaný recepční v hotýlku. Sedím u něj na čaji a vyzvídám jak je to s bezpečností v okolí Uč Šaríf, kam chci zítra vyrazit.

„Ani to není problém, jen nám musíš vždycky říct kam jedeš a kdy se vrátíš“ odpovídá.

„... aby policie věděla, kterým směrem se vydat, kdyby ses neozýval“ dodává.

„To je to tak nebezpečné?“

„Stát se může ledacos, ale většinou žádné problémy nejsou. Chceš jet sám?“

„Jo.“

„Tak si přeci jenom dávej pozor.“

Hm, povzbudivé. A navíc záhadné. Nebezpečí je – a vlastně není. Policejní hlídku potřebuješ – ale vlastně nepotřebuješ. Kdo se v tom má vyznat. Moc se ale nedivím – i mě se už začíná smažit mozek.

V podvečer se už trochu dá být venku. Ale jen trochu. Pořád se potím jak pes a leju do sebe litry vody. Kromě neuvěřitelného kotle je vzduch plný prachu. Obloha je porad taková nijaká, šedivo-žlutá. Ráno a večer má slunce tvar ostře žlutého kotouče, jenž se snaží skrz prach prorazit do světa, ale během dne se jeho světlo na miliardách zrníček prachu tak rozptyluje, že se téměř nedá fotit. Bezbarvě vypadá už skutečnost, natož fotka. A nepomůže ani deset neutrálních a polarizačních filtrů. Jako by na jihu Pandžábu v tomhle období docházelo k dočasnému výmazu skutečnosti. Už se nedivím, že dal na jih, v provincii Sind, léta řadí loupežníci, kteří přepadají auta a autobusy. Není těžké zbláznit se z vedra, obzvláště pokud člověk nemá úniku a musí žít zrovna tady. Zkrátka nic takového jsem ještě neviděl a nezažil. Ale splnilo to svoje – věděl jsem, že v téhle době tady bude hnusně, ale chtěl jsem vědět jak hnusně. Teď už to vím. A taky vím, že v tuhle dobu bych sem znovu nejel.

Bahawálpúr byl obydlen po tisíciletí, avšak současné jméno pochází z roku 1748, kdy se stal hlavním městem nově založeného státu Bahawálpúr. Vládl mu *nawáb* Bahawál Chán Abbásí I. (Bahawal Khan Abbasi I) z dynastie odvozující svůj původ od Abbáse, strýce proroka Muhammada. Oblast zůstala relativně nezávislá i v době britské nadvlády a k Pákistánu byla připojena roku 1954, tedy až sedm let po vzniku země. Dynastie Abbásů má zde stále velký vliv, i když dlouhotrvající spor o následnictví po zesnulém posledním nawábovi Sadiku Muhammadu Chánu Abbásímu V. (Sadiq Mohammed Khan Abbasi V) vedl k jejímu oslabení.

Celá oblast má hluboké súfické kořeny, což je taky jeden z důvodů proč jsem sem přijel. Ne že bych měl ambice za tři dny proniknout do tohoto mystického směru islámu. Protentokrát mi stačí vidět co je na téhle oblasti tak zvláštního – asi to peklo, které se dá přežít jen s bohem v srdci. Takového osobního boha však islám na rozdíl od súfizmu neuznává.

Setkání se Šoaibem mi připomíná podobné setkání s Azízem před pár týdny v Pešáváru. Vtáhnul mě do svého krámku s ptactvem podobně jako Azíz do Chattakova řeznictví. Ptačí kráček je samozřejmě plný Šoaibových kámošů, většinou kluků v pubertě, kteří nemají co dělat, tak si víkendový večer krátí kecáním. Šoaib podobně jako Azíz neoplvává nejvybranějším chováním a svoje otázky na mě štěká s nekompromisností armádního velitele, ale musím říct, že mi to nevadí, protože z něj i tak cítím srdečnost. Asi mě oba měli naučit, že srdečnost a vybrané chování nemusí vždy cestovat spolu. A tedy i naopak – kde je vybrané chování, nemusí být srdečnost, nýbrž pěkně ledový chlad, jak se koneckonců můžu přesvědčit u mnoha svých známých v Čechách.

Bahawálpúrský bazar se rozkládá ve starém městě obkrouženém hlavní kruhovou ulicí – na kruhové ulici je i můj hotýlek. Uličky starého města jsou úzké a některé i teď, v neděli, přeplněné lidmi. Uprostřed bazaru stojí Sadikova mešita Džamí Masdžid al Sadik (Jami Masjid al Sadiq), která je moderní a navíc postavena v patře nad bazarem. Její bílé mramorové obložení je i teď navečer tak rozžhavené, že se po něm místy nedá chodit. Vrchní pohled na bazar však za tu trochu utrpení stojí. Chtěl jsem se vydat hlouběji do bazaru, ale po pouhé hodině venku už jsem zase zničený a pomalu se šourám zpátky do hotýlku.

Mám posledních deset rupek – peníze si budu moct vyměnit až zítra, tak si na ulici k večeři kupuju vajíčkový sendvič. Mladý prodavač mi ho připravuje přímo před očima na rozpáleném plechu svého pojízdného vozíku. Je šikovný a i když za něj chce jen těch deset rupek – asi osm korun, ještě mi k němu přidá úsměv a chce se nechat vyfotit.

Dnešek jsem vyloženě proflákal. Ale nešlo to jinak – tělo si prostě řeklo o aklimatizaci. Jsem zvědavý jak to bude zítra – jedu ještě jižněji do pouště a nebudu mít žádnou postel pro odpočinek.

Den 25, pondělí 21. 6. 2004

Než se vydám do Uč Šaríf, musím vyměnit peníze. Do banky jsou to jen dva kilometry, ale bohužel už nemám na rikšu, tak se v tom vedru plácám celou cestu pěšky. Prvních pět minut mi nepřijde tak strašné, ale po chvíli moje nadšení jako vždy nahradí pot a deziluze, že to bohužel strašný je. Za chvíli jsem promočený jak myš a náladu mám pod psa – všude samý zvířata. Náladu mi spravuje úředník v bance, který je na úředníka nezvykle příjemný a upovídaný. Až jsem si říkal, že ho sem alláh nastrčil, abych neměl hned ze začátku špatný den.

Jelikož už mám zase peníze, dávám si pořádný jídlo. Pro většinu lidí spíš podřadný, protože čočku a chlebovou placku by v Čechách nejedli ani bezdomovci, za to ty dvě pepsy coly už by pochopili. Tohle ulepený bublinkatý měkký pití je v tropech někdy nezbytný – to když jsem tak vyprahlý, že normální voda by se hned vypařila. Cola se ale přilepí, tak z ní něco mám alespoň po tu chvilku, než se vypaří lepivá složka a po ní i zbytek vody. To jsem teda zase po ránu vtipnej...

Cesta do Uč Šaríf není přímočará. Jako mnoho poutních míst je to malá díra na okraji pouště, kam se z Bahawálpúru sice dá dojet přímo, ale ne každým autobusem. Já se na autobusáku – olejnatý pláček u zdi pro dva minibusy – kousek za hotelem našťestí strefuju do toho správného. Hurá, aspoň se nebudu muset smažit při čekání někde na rozcestí.

Neuvěřitelně vyprahlý kraj je ten jih Pandžábu. Úplně mi stačí těch pár dnů, co tu budu. A to mám dost peněz na to, abych se nemusel omezovat. Místní ale nemají ani vyhlídku na útek pryč a ani peníze, které by jim alespoň zpříjemnili život.

V Pákistánu jsem sice potřetí, ale poprvé mám se pohybuju výhradně v šalváru kamízu. Je to balada, škoda že jsem byl před tím tak tupej a neposlechnul svoje vnitřní já, které mi říkalo „Přizpůsob se, nebudeš litovat“. Ted' jsem se přizpůsobil a nelituju. Stejně jako v Afghánistánu i v Pákistánu jsou reakce na můj šalvár výhradně příznivé.

Myslím, že mi šalvár dost pomáhá i při focení. Když už jsem pro ně ten podivín s krabičkou v ruce, tak jsem alespoň podivín v šalváru, který důvěrně znají. Je to ale důležité i pro mě, protože v něm mám lepší pocit. O tom, že je ve zdejších podmínkách daleko pohodlnější než evropské oblečení ani nemluvě. Ale to už jsem při téhle cestě psal asi stokrát, tak radši zpátky do Pandžábu.

Cesta z Bahawalpúru na jih je hlavním tahem mezi největším pákistánským městem Láhauem – na severu u indické hranice – a bývalým hlavním městem Karáčím – na jihu na pobřeží Arabského moře. Jde o jednu z nejdůležitějších dopravních tepen Pákistánu, pročež na ní právě probíhají velké změny. Dřívější relativně úzká silnice je rozšiřována, aby byla schopna pojmut ono neuvěřitelné hemžení autobusů a kamióňů, které dokáže stošedesátimiliónový Pákistán denně vyprodukovat.

Dočasně to bohužel znamená podstatné zhoršení bezpečnosti. Řidiči v Pákistánu se za svým cílem ženou s úporností býků, což na prašné cestě znamená jediné – obrovská oblaka prachu. A přes prach, jak známo, není nic vidět. Tady to asi známo není. I jízda v závěsu auta, které víří prach tak, že není vidět na krok dopředu, není důvodem ke snížení rychlosti.

Po hlavním tahu však k mému překvapení jedeme jen kousek. Zbytek kodrcání do Uč Šaríf se odehrává po okreskách. Tenhle spoj je sice přímý, ale vždy je něco za něco. Alespoň mám možnost ocenit podobu všech možných klecí na slepice, podobu pytlů zrní a všeho dalšího majetku, který si spolu s cestujícími v pákistánské veřejné dopravě vozí šunky a klíčky.

Kdy máme přijet do Uč Šaríf nevím, protože to nikdo neví. Nechávám se unášet pákistánským řidičem a stejně jako každý den v Pákistánu mu věřím, že se dostaneme do cíle celí. Musím ale říct, že konkrétně mě hlídá alláh dobře, protože i tentokrát se víra vyplácí. Uč Šaríf je konečná, takže poznat kdy mám vystoupit je jednoduchý. Právě teď!

Uč Šaríf (Uch Sharif)

Benzínka, u níž je stanoviště minibusů, stojí přímo u vchodu do zdejšího bazaru. Ke svatyním by se mělo dát dostat skrz něj, ale chci svoje tělo ušetřit plahočení mezi svatostánky. Rikšové, kteří by mě odvezli se kolem mě objevují asi tři, s jedním z nich jakousi syntézou urdu a angličtiny dohaduju cenu. Jak se ukazuje, bylo to dobré rozhodnutí, protože jedeme den, dva, týden... No... ne zas tak dlouho, ale pár kilometrů to je – vezeme se asi dvacet minut. To bych se ušlapal.

Obloha je zase neuvěřitelně mdlá a realita jaksi vypucovaná, bez barev. Jakmile zastavujeme před vrchem se svatyněmi, zhmotňuje se přede mnou pravý žebrák a svojí nataženou rukou mě vrací zpět na zem...eee, vlastně ne tak úplně, když letní Pandžáb je spíš peklo. Uč Šaríf svým jménem „Význačné svaté místo“ sice patří spíš na druhou stranu barikády, ale na cestách už si pomalu zvykám, že neexistuje objektivní peklo a ráj a význam jim dává až každý jednotlivec podle svého gusta. No, pro mě musí být Paňdžáb v každém případě ráj, protože jsem do něj chtěl. Nebo že bych chtěl do pekla? Je možný, že lidi říkají, že chtějí do ráje, ale vlastně chtějí do pekla? Teda to jsou otázky – je vidět, že i dneska musí být těsně pod padesátkou. Při jaké teplotě se začíná vařit mozek?

Svatyně působí stejně přízračně jako na obrázcích. Opět se nemůžu ubránit pocitu, že jsou jednou „nohou“ mimo tento svět – nádherné, napůl zbožené stavby. Při troše fantazie je možné si představit, že zbožené poloviny jsou jen neviditelné a ve skutečnosti se „toulají“ v jiných rozměrech. Kvalifikaci by k tomu měly – jde o nejvýznačnější svatyně sufismu, mystické větve islámu. Přesto sem málokdy zavítá někdo jiný než súfí poutník.

Ke svatyním se dá dostat pouze nádvoří mešity a svatyně Džalaluddína Surcha Bucharího (Jalaluddin Surkh Bukhari), které jsou naopak plnou vahou v materiálním světě. Lépe řečeno lidé, kteří v ní číhají na příchozí. A pokud je příchozí bílý, tím líp – bakšíš bude tučnější. Snad nikde v Pákistánu se mystický a materiální svět nestýkají tak blízko, jako na těchto pár stovkách čtverečních metrů.

„Tady jsou pochování súfí světci“ odchytává mě samozvaný průvodce při vstupu do svatyně. Vnitřek svatyně se utápí v šeru. Je pokryt vypouklými hrobkami, z nichž se zesnulí světci dívají na překrásně vyřezávané a malované dřevěné stropy.

„Dáš nám bakšiš na údržbu svatyně?“ následuje sugestivní otázka.

„Jasně. Kolik asi tak?“

„As you wish“ – Kolik chceš – zní univerzální asijská odpověď, a tak do kasičky padá padesátí rupiová bankovka, což je na Pákistán dar jako Brno. Po koberci, na němž před vstupem do svatyně leží žebráci, a který je natažen po nádvoří, capkám k mešitě. Bez něj by se po rozpáleném nádvoří vůbec nedalo chodit.

Průvodce je mi v patách a v mešitě po chvíli naznačuje další bakšiš – na opravu mešity. Tohle místo se mi líbí, tak přispívám i na mešitu, ať má strýček Džalaluddín radost. Přestává se mi však líbit průvodce, a to když v sakristii mešity – nebo jak se ta místnost jmenuje – chce další bakšiš pro samotného Džalaluddína. Materie, jako zdánlivá podstata tohoto světa, už ošálila kdekoho.

K polorozbořeným – či poloneviditelným – svatyním proklouzávám úzkou brankou za mešitu. Dostávám se na rozlehlé prostranství pokryté hliněnými hrboly, které končí zlomem a prudkým svahem. Na jeho konci, odkud je výhled na les datlových palem a soutok řek Sutledž (Sutlej) a Čenab (Chenab), stojí ony tři polorozpadlé svatyně – Hauridova hrobka z 15. století, hrobka Džehangirovy manželky Bibi Džavindi z 15. století a hrobka Bahá al-Halim ze 14. století.

Uč Šaríf byl místem, kde strávil krátký čas také Alexandr Veliký a přejmenoval je na Alexandria. Po příchodu islámu zde bylo založeno mnoho *madrás* – náboženských škol a ve 13. století už byl jedním z hlavních kulturních a náboženských center indického subkontinentu. Zachované zbytky svatyní jsou posledním odleskem té doby, avšak odleskem monumentálním i ve svém rozkládajícím se stavu.

Pákistánské vláda se snaží bortící se stavby konzervovat a opravovat. Teď je na řadě Bahá al-Halim, která je zevnitř podepřena pavučinou lešení. Ze všech tří staveb je nejjachovalejší a nejvíce na ní vyniká modrobílá kachlíková zdobení. Spolu s Bibi Džavindi má tvar osmibokého hranolu s kopulí, Hauridova hrobka je čtverhranná a bez kopule. Venku je výheň, tak jen hekám, jak hrobky obcházím a fascinovaně hledím na stavby, jejichž exkluzivní výzdoba přežila šest století pekla i bez našich supermoderních vteřinových lepidel. Čím víc si myslíme, že jsme jako civilizace na výši, tím víc jsme nuceni přivírat oči abychom neviděli, že to vůbec není pravda. Kde budou naše odláknuté mrakodrapy za 500 let?

Už to venku nemůžu vydržet. Leje ze mě samotného, natož pod tíhou osmi kilo fotobatohu. Nastává úprk k říkšovi, abych se alespoň trochu osvěžil – jízdu proti větru. Sice proti žhavému větru, ale hlavně že se o moje vyschlé tváře otírá aspoň něco.

Končím samozřejmě ve stínu bazaru, kde padám na dřevěnou lavici v jídelně a leju do sebe pití. Vodu tady, kde se turista neobjeví jak je rok dlouhý, samozřejmě neprodávají, tak se musím spokojit s pepsi. Je studená a osvěží. K obědu mám dál a chlebové placky, pákistánská klasika, která nikdy nezklame – až do okamžiku, kde se vám nepřejí. Mně se zatím našťěstí nepřejedla, tak mám vydatný oběd ze míň než hubičku – v přepočtu asi 10 korun.

Kde nejsou turisté budí běloch pozornost. To je i případ Uč Šaríf. Otáčí se za mnou tucty hlav, z nichž většina pokyvuje na pozdrav. Majitel jídelny Pir Bachši má přes ulici bratra Altafa Husajna, který zase vlastní cukrárnu. Husajn sedí čelem do ulice, za zády úzko cukrárnu s umělohmotnými židlemi a stoly. Před sebou má obrovské tácy se zákusky, které jdou nejlíc na dračku. Kolem šije mu visí tlustý věnec z bílých a modrých květů, jeho shovívavá tvář je zdobena pečlivě zastřiženým vousem. Krásný pohled na krásného člověka.

Na zpáteční cestu se vydávám od „autobusáku“ u benzínky. Minibus mě vysazuje v Ahmadpúru East, kde musím přeseďat, ať už jedu kamkoliv. Na návrat do Bahawálpúru je ještě příliš brzo, chci ještě dojet k Derawarské pevnosti, postavené už v poušti Thar. Najít dopravu je složitější. Všichni vědí odkud odjíždí auta do Bahawálpúru nebo Uč Šaríf, ale k pidi-vesniče v poušti? Řešení se však jako vždy najde, a tak se přeci jen ocitám na okraji města, pod palmovou střešou zastávky, odkud do pouště vyrazí pickupy.

Vyrazí však jen občas. Velmi občas. Až se sejde dostatečný počet cestujících. Do té doby se čeká popíjí čaj a klábosí. Mrzí mě, že neumím udru, protože jak řidiči a cestující, tak já bychom si pokecali, ale musíme si vystačit s omezenou angličtinou. I tak z nich cítím velká venkovská srdce, tak typická pro tuhle oblast světa.

Vyjíždíme nevím po kolika hodinách. Dvou? Třech? Snad. Pickup je plný, včetně zahrádky, kde jsou naházené pytle a zavazadla. Sedím sice na korbě, ale vpředu, kde na mě při jízdě fouká příjemný větřík – v poušti můj velký přítel. Tedy pokud nepřinese písečnou bouři.

Na Derawar ale nejspíš nedojezu. V poslední vesnici před odbočkou do pouště se ptám spolucestujících, kdy jede auto zpátky. Odpověď je „Zítří“. Sice ihned dostávám nabídku na přespání, ale bohužel jsem v oblasti, kde by o sobě cizinci měli dávat vědět v dohodnutých termínech. A já jsem v hotelu oznámil, že se do večera vrátím. Snad to ještě zvládnou.

Není co řešit. Vysedám, loučím se a vydávám se najít dopravu zpět. Tady mám ještě slušnou šanci, v poušti už bych na ni nesázel. Vycházím z vesnice a pochoduju po silnici směr Ahmadapúr East. Občas mě předjede traktor a asi po čtvrt hodině mi zastavuje krásně pomalovaný a rozhrkaný autobus, který jede do Ahmadpúru.

Multan

Den 26, úterý 22. 6. 2004

Ulice pákistánských měst ožívají s rozbřeskem, a tak když si to v sedm hodin ráno šinu s batohem na autobus, je už kolem mně poměrně živo. Spojí do Multanu jsou vytížené, takže se dostávám až do druhého minibusu. Částečně i protože jsem nevěděl, že jízdné se neplatí řidiči, ale jízdenka je třeba koupit v okénku pokladny. To jsou novoty. Cestou projíždíme strašidelnou průtří mračen, která svět kolem nás ztemňuje na úroveň těsně před setměním. Příjemným efektem je však výrazné osvěžení vzduchu, jež s deštěm téměř okamžitě přichází.

Multan je známý svými mešitami a svatyněmi – jižní Paňdžáb je oblastí súfismu, což platí i v Multanu. Samozřejmě nemůžu počítat s tím, že bych do mystické větve islámu za den byl i jen povrchně proniknul, avšak zkouknout svatostánky stihnu. Víc mi teď není dáno.

Vedro a dusno je stejné jako v Bahawálpúru, tak nasedám na rikšu, nechávám se odvést do centra vyměnit peníze, pak zpět na nádraží koupit na dnešní odpoledne jízdenku do Ráwalpindí a poslední rikšou pak k Boharské bráně do Starého města. Po snídani v jídelně před branou chodím kolem dokola a snažím se vyšplhat na kopec kde stojí pevnost Kásim Bagh (Qasim Bagh), ale marně. Trávení té čocky ke snídani mi asi musela vzít všechnu energii a už žádná nezůstala mozku. Můj orientační smysl je úplně vypnutý. A kdyby nebyl, tak by se stejně asi zavařil. Nezbyvá než se opět spolehnout na rikšu, která mě k pevnosti přiváží za pár minut. Multan je sice miliónové město, ale doprava mi přijde celkem pohodová.

Už ze silnice vidím impozantní a dokonale zachovalé mauzoleum šejka Rukn-i-Alama. Patří mezi nejdůležitější multanské svatyně a je nazvané podle šejka Rukn-ud-Din Abula Fagana, přezdívaného Rukn-i-Alam, neboli Pilíř světa. Šejk se ve 14. století stal hlavou súfické sekty Suhrawardiya a je považován za patrona Multanu.

Za průchodu branou ve zdí z červených cihel se mi otevírá pohled na mohutnou osmibokou hrobku ze stejných cihel. Každá z osmi hran je zakončena věžičkou s bílou kopulí. Bělostná kopule ční i nad samotnou hrobkou. Při bližším pohledu se červená jednodušnost rozpadá a objevují se nádherné geometrické vzory z modrých a bílých kachlí. Na rozdíl od Uč Šarifu však převládá červená.

Sandály nechávám u vchodu a vstupuju dovnitř, před tím přispívám do kasičky u vchodu. Temná hala s hrobkou uprostřed je nasycena vůni vonných tyčinek. Sedám na zem a pozoruju oddané. Přistupuji k mříži nad hrobkou, modlím se nahlas nebo pro sebe a zanechávají za sebou květiny. Přisedá si ke mně asi čtyřicetiletý muž a vyzvídá jak se mi v hrobce líbí a samozřejmě ho zajímá jak vidím Pákistán a Pákistánce.

Naproti mauzoleu je bývalá strážní plošina, kde také byla v minulosti umístěna obranná děla. Plošina ční vysoko nad úrovní pevnosti, takže je z ní výborný pohled na město. Obloha je opět zaprášená, proto má Multan nevýrazné hnědé a zelené zbarvení. I když jsem na kopci nehne se ani lísteček. Fúj, strašný vedro.

Procházím vyprahlou Kásimovou zahradou – Kásim Bagh –, podle které nese pevnost jméno a po půl kilometru mě nohy přinášejí k další svatyni v areálu pevnosti. Mauzoleum Bahá ud-Din Zakarii, otce Rukn-i-Alama, je stojí také za zastávkou. Na rozdíl od Rukn-i-Alama jde o čtvercovou budovu s portálem z modro-bílých kachlí s citacemi z Koránu, z níž se do výšky zvedá vlastní osmiboké mauzoleum z červených cihel zakončené bílou kopulí. Hrobka byla ostavena roku 1263, poničena roku 1848 a poté zrestaurovaná.

Jak tak vidím, tak Multan vnímám jen na půl. V pražícím slunci se jen vleču a moc nepomáhá ani jinak úžasné osvěžující *nimbu paani* – voda s limetkou, sodovkou, solí a cukrem, kterou mají na každém druhém rohu za pět rupek. Nejraději bych někam zalezl a počkal do půl páté odpoledne, kdy mi odjíždí vlak. Jenže není kam. Nejlepším úkrytem jsou pro mě stinné svatyně mešity, které ve městě objíždím. Už to ale nemá nic společného poznáváním. Jen zabývám čas, protože v tomhle vedru je každý kdo může zalezlý někde v chládku a hlavu vystrčí až zapadne slunce.

Zdejší svatyně mě fascinují a i přes obrovskou únavu mě dokážou nadchnout. Podle místních legend má zdejší vedro a prach na svědomí Šams ud-Din Sabzvarí (Shams ud-Din Sabzwari), který schválně pohnul sluncem, aby ho měl k sobě blíže, čímž udělal z Multanu horké a prašné město jak jej známe dnes. Jeho mauzoleum, postavené roku 1330, tedy asi padesát let po jeho smrti, dodnes přitahuje poutníky. Vstupní brána ze zrcadélek se žluto-červeně leskne, čímž připomíná jméno svého patrona – *šams* znamená arabsky slunce.

Příjemná je zastávka u mešity Eidgah. Její kamenné nádvoří je sice tak rozžhavené, že se po něm musí běhat, aby se ho bosé nohy nedotkly na víc než půl vteřiny, ale stín stromů u vchodu na nádvoří je tím pravým, co potřebuju. Zotavení mi stačí půl hodinka, během které jsem však postupně obklopen skupinkou klučinů, kteří jsou zvědaví a všeteční. Prohlízejí si mého průvodce, foťák a dív ne i batoh.

Samotná mešita je v půdorysu jednoduchá – v podstatě jde o jednu dlouhou halu se sedmi vchody, z jejíhož stropu visí větráky. Na mešitách se mi líbí, že můžou sloužit i k odpočinku – například v téhle je na rohožích rozloženo několik spokojeně pochrupujících chlapíků. Škoda, že nejsem muslim, hned bych se k nim přidal. Takhle jen pobíhám kolem a obdivuju kachlíkovou výzdobu s citáty z Koránu, kterým stejně nerozumím. Věčná škoda.

Rikša, který mě odvezl na nádraží, si se mnou chce hrát – tvrdí, že jsem si dohodl jinou cenu, než jsem mu zaplatil. Na takovéhle fígle neexistuje jiný lék než ignorace, případně hrozba policí. V tomhle případě zabírá až to druhé.

Je 16:20 a vlak do Ráwalpindí se rozjíždí. Ve vagónu se veze celá třída středoškoláků, kteří jedou do hor za Islámábád – asi obdoba naší školy v přírodě. Vyptávají se na všechno možné, jak se na mladé kluky sluší. Večer už ale

vítězí moje únava, tak se šplhám po žebříku na svou palandu a padám do bezvědomí. Tohle je můj poslední přesun. Jakmile se v Ráwalpindi ubytuju, už se nebudu muset hnout až do odjezdu na letiště. Hurá.

Islámábád/Ráwalpindi

Den 27, středa 23. 6. 2004

Na téhle cestě mám štěstí na vlaky jedoucí podle jízdního řádu. Když se ráno budím jsem sice celý od prachu a zpocený a vlak se sebou zmítá v divokých záškubech na výhybkách, ale nekonečné řady hliněných domů ukazují, že jsme v cíli. A konečně už není takové vedro.

První co po ubytování snídani hledám je Internet. Bydlím na Saddar Bazaru, moderní části města, která je plná dražších obchodů, hotelů a sídel firem, takže internetových kaváren je tu několik. Zbytek dne se poflakuju po městě a užívám si příjemného klimatu, mangových, šejků, lassi, jogurtu a k večeři i kuřecí biryani. Je příjemný jen tak se procházet a koukat na lidi.

Den 28, čtvrtek 24. 6. 2004

Poslední den v Pákistánu zařizuju praktické věci. Nechávám si vyčistit šalvar kamíz, který sice každých pár dní peru, ale pořádné vyprání v teplé vodě a k tomu vyžehlení mu jen prospěje. Navíc v něm chci přiletět domů, tak aby vypadal obstojně. Když šalvar večer v čistírně – mám ji naproti hotýlku, takže co by kamenem dohodil – vyzvedávám, chvílku musím čekat, než ho přivezou s dalším prádlem z prádelny. Díky tomu dostávám slevu, protože majitel usoudil, že jsem na něj čekal příliš dlouho. Nedaří se mi umluvit ho, že jsem si s nima dobře pokecal, tak jaká sleva, ale asi chce udělat dobrý skutek a nenechává se přemluvit.

Dárky kupuju z části na Saddaru, zbytek na Radža Bazaru. Radža Bazar je poměrně chudší čtvrť, ale za to daleko víc živá. Krámky jsou míň výstavní a ulice jsou daleko víc zabrané stolky prodejců než v Saddaru. Asi nemusím říkat co mě fascinuje víc.

Na poslední večeři si dávám do nosu až skoro praskám – biryani, jogurt, lassi a čaná dál (cizma), to všechno za dolar a kousek. Obsluha kolem mě radostně poskakuje, protože jsem tu už asi potřetí, z čehož mají radost – běloši do podobných jídelen nechodí.

Den 29, pátek 25. 6. 2004

Letadlo odlétá brzo ráno, kdy ještě nejezdí městská. No, ona jezdí, ale jelikož nemá pevné intervaly a funguje na principu „jedu až když jsem plný“, musel bych čekat hodně dlouho, než by se minibus mým směrem naplnil. Nasedám proto do taxíka a prázdnými ulicemi jsme za čtvrt hodinky na letišti.

Nečeká mě naštěstí žádné nepříjemné překvapení a poté, co jsem vystál frontu na odbavení zavazadel, se usazuju v tranzitu a čekám na letadlo. Během mezipřistání posílám Táně esemesky, aby věděla kde už jsem. Tentokrát mám v Dubaji čekání jen dvě hodiny, takže se akorát tak stihnu projít po tranzitu. Dubajské letiště je dělané ve velkém stylu – palmy, spousta světel, moderní tvary a dokonce je tu i zvláštní část na spaní s cedulí, kde jsou pohodlná polohovací křesla. Spí se však prakticky po celém tranzitu, nejvíc na zemi. Národnostní složení je obdivuhodné – kromě Arabů jsou tu prakticky všechny národnosti jižní a jihovýchodní Asie, hlavně Indonésané, Malajci a Indové.

Spojení z Frankfurtu do Prahy stíhám v pohodě, na palubě si hned dávám české pivo. Chybělo, a tak bodlo. Těsně po jedenácté v noci se koly dotýkáme dráhy pražského letiště. Tánin pohled na zarostlého maníka v šalvaru a pakulu je nejdřív trochu zmatený, ale nakonec mě přeci jen poznává.

Tak končí moje dobrodružství v Afghánistánu. Teď, když jsem zpět, vidím, že jsem mohl vzít s sebou klidně i Táňu. Ostatně, není všem dnům konec. Moji afghánští známí mě tam pořád zvou, takže příště už do Afghánistánu vyrazíme oba.

E-MAILOVÉ ZPRÁVY Z CESTY

1. zpráva, 28. 5. 2004, Praha

Dnes odlétám do Frankfurt a dál do Dubaje, kde přistanu zítra ráno. Navazující spoj do Islámábádu letí až večer, takže celý den strávím poflakováním se po Dubaji. V neděli ráno přistanu v Islámábádu, dospím na letišti a hned sednu na autobus do Pěšávaru. V pondělí zařídím povolení pro průjezd kmenovým územím západního Pákistánu a nejspíš i v úterý bych měl být v Kábulu.

V Afghánistánu nemám pevně daný plán, jen jakousi představu která místa bych chtěl navštívit. Vedle Kábulu to bude Bámján (místo dávného buddhistického osídlení, v posledních letech známé především zničenými sochami obrovských Buddha vytesanými ve skalním útesu), Pandžšírské údolí (jedno z mála míst, které zůstalo nedobito Tálibánem a odkud pocházel Ahmadšáh Masúd, jeden z nejvýznamnějších odpůrců Tálibánu), Mazár-e Šaríf a nejspíš i nějaká místa po cestě.

Na Afghánistán mám zhruba tři týdny, zbytek strávím na cestě, především v Pákistánu. Zprávy bych chtěl posílat alespoň jednou týdně, Internet je ve velkých afghánských městech běžně dostupný.

David, Praha

2. zpráva, 30. 5. 2004, Pěšávar (Pákistán)

Nejdřív jsem malem neodletel z Prahy – letadlo se od zeme odlepilo až v době, kdy už jsme měli davno být ve Frankfurtu. Pak jsem kvůli tomu skoro nestihl let do Dubaje, ale aspon jsem v rekordním case prebehl cele frankfurtske letiste a jelikoz už všechna místa v economy byla obsazena, letel jsem v business. Dubaj me privitala vedrem a prachem. Ahmed s Muhammadem (ze Syrie pracující v Emiratech – pro ty, co nevedí) me ale i v tom prachu na parkovisti pred letistem nepřehlídli, a tak jsme hned zamirili na snidanove hody. Ahmed bydlí ve vedlejsim emirate Sardza v dlouhem dome na ulici, ktera je jakousi moderni obdobou ulicek divikeho zapadu – jedna pusta rada domu a za nimi sterka a poust. Vydela si ale x krat vic nez doma v Syrii, proto je v Emiratech, i kdyz je to jen poust, poust a poust.

Teda popravde receno se mistni vladcove (7 emiratu, 7 vladcu) snazi, ale i tak vsechna "krasa" a zelen konci tam, kde konci umele natazene zavlazovaci trubky. Zit bych tu nechtel a i vetsina mistnich lidi a zahranicnich pracovníku pry na to nejhorsí období (cerven-srpen) odleta pry. Muzou si to dovolit, protoze i kdyz mají Emiratey pres 4 miliony obyvatel, jen 300 tisíc ma obcanstvi. Ostatni jsou gastarbeteri, hlavne z muslimskych zemi, Indie, Sri Lanky, Filipin a dnes uz i Ruska (prostitutky). Na ne zavadel Muhammad rec celkem casto, vzdycky ale dodal, ze je to hrozny a ze se mu treba tohle na Dubaji nelibi (v Sardze nejsou, tam jsou striktnější pravidla, nemaj treba ani kina, kdeztu v Dubaji ano). Ona je za tim ale jeho uplne obycejna touha po sexu, kterou se snazi s problemama potlacovat (nebojte, moje nazory na fungovani partnerskych vztahu jsem mu nepsal). Prošli jsme se po meste, pekne jsem se pri tom spalil, obalil prachem foukajicim z pouste a potvrdil si, ze v tech 43 stupních a vlhkosti asi 70 % se fakt moc zit neda.

Pred obedem jsme si dali vodu z posvatneho pramene Zam-zam v Saudske Arabii (kazde 2 tydny jim kamos vozi plny kanystr) a pak jsme se precpali necim cemu rikaji "jechna", coz je syrsko-turecke jidlo – skvela kombinace kurete, ryze, varene pšenice, sekanych mandli, k tomu polivka s cizrnou a zelím a samozrejme chobz – chlebove placky, moje nesmrtelna laska ze Stredniho vychodu. A jak se to spravne v Arabii dela, protekla spousta caje a hlavne spousta slov. Tema ale ted nebudu zdrzovat a uz jen napisu, ze jsem prave v Pesavaru, asi 50 km od afghanske hranice a chystam posledni veci pro vstup do Afghanistanu. Sice jsem uz dve noci nepsal (obe byly v letadle, ta druha z vetsi casti doklimbavani na letisti v Islamabadu), ale potrebuju jeste sehnat salvar kamiz (pakistansko-afghanske obleceni) a zaridit povoleni pro prejezd kmenovych uzemi z Pesavaru na hranici (Pakistanci je nemaj moc pod kontrolou).

Priste bych se mel ozvat z Kabulu, snad behem první pulky tydne, ale nevím kdy presne tam dorazím.

David, Pesavar, Pakistan

3. zpráva, 1. 6. 2004, Kábul (Afghánistán)

Predstavy. Kazdy nejake mame, nekomu se vyplnuji, nekomu ne. Asi mam velke stesti, ze mne se vyplnuji ty, ktere mi pomahaji, i kdyz mam samozrejme predstavy ruzne :). Asi jsem nenapsal, ze jsem doma zapomnel novinarsky prukaz a Tana se pro nej musela vratit. Uz to vypadalo, ze to nestihne do odletu, tak jsem si pral, aby letadlo melo zpozdeni. Tana to stihla, ale letadlo zpozdeni opravdu melo – 1,5 hodiny. Proc o tom pisu? Protoze me prekvapilo, jak silne muzou byt predstavy. Dalsi priklad – uz dlouho jsem si predstavoval, ze cestou do Kabulu potkam nekoho, u koho budu moct prespat a... bingo. V Afghanistanu je snadny se seznamovat, tak asi dve minuty po nasednuti do auta uz jsem se

znal s Hayatullahem, který jel z Pesavaru do Kabulu. Je to Pastun, který před 12 let utekl před válkou do Pakistanu. Jeho rodina teď žije v Pesavaru, ale on má obchod v Kabulu a v Mazare-e Sarif. Cesta z hranic do Kabulu trvá asi pět hodin a kromě pár kilometrů kolem Džalalabadu je to kamenitá polnácka plná prachu a děr. Ale budiz... "this is Afghanistan" říkají k tomu a trochu na omluvu někteří anglicky mluvící Afghanci.

Než jsme se v Kabulu dostali k Hayatullahovi, objeli jsme spoustu jeho přátel, on rozdál malé dárky, což přivezl, a teprve pak jsme se vydali k němu domů. Bydli v hliněném domě s dvorem obehnaným hliněnou zdí kousek od Mikrorajonu, což je bývalé hlavní centrum ruské posádky za války v Afghanistanu. Byli tady 10 let, tak si postavili sídliště pro několik desítek tisíc lidí. A opravdu jsou to paneláky, jak je známe my (takové ty dlouhé asi petipatrové), což se do Afghanistanu vůbec, ale vůbec nehodí. Díky tomu jak ční, jsou ale tak snadnou orientační pomůckou, že i když vůbec nevím adresu Hayatullahova domu, vím, kde je vzhledem k Mikrorajonu a můžu se tam tak snadno dostat.

Hayatullahova rodina jsou Pastuni a už podle několika setkání (a litrech vypitého čaje na privítání) v Pesavaru musím říct, že jsou tak pohostinní, jak jsem si jen dovedl představit (hele, zase jedna představa vystrčila růžky :). Host je skoro buh a pomůžou mu s cimboliv. Na večeri jsem se přešel (snad vyjdu fotky) a přepil čaj. Mohl bych o Pastunech psát ještě hodiny, ale nechám to radši na deník, teď spis aktualitu.

V Pesavaru jsem si koupil salvar kamiz (můžete ho vidět na Tane na stránce <http://eCesty.cz/cestopisy/1998cks/fotopakistan1.htm> ve třetí rade shora) a je to to nejpohodlnější, což se tady dá nosit. Tak ho nosím a cítím se daleko líp a i Afghanci mě přijímají snad i jako bych byl jeden z nich. Na začátku Kabulu je velká základna ISAF, ale kromě pár německých transporterů jsem zatím moc vojáka ISAF neviděl. Ale i na to určitě dojde.

Teď jsme v kanceláři Džamila, což je Hayatullahův synovec. Pracuje pro Home Security Office (navrhl i jednu z jejich stránek – <http://www.cnd.gov.af>) a v kanceláři má Internet a dokonce jsem včera večer z jeho mobilu i volal Tane (v Afghanistanu Eurotel nemá roaming). Jinak Internet tu je dostupný i veřejně, já jsem ale rád, že jsem se mohl podívat do Džamilovy kanceláře a přitom i vyzkoušet jejich satelitní e-mail (pro Braun - my si stežujeme, ale jejich linka je pomalejší :). Teď se poohlédnu po Kabulu a zase brzo napíšu.

David, Kabul, Afghanistan

4. zpráva, 4. 6. 2004, Kábul (Afghánistán)

Právě jsem se vrátil ze západního Kabulu, který byl během války nejvíce poničen. Boje tu byly tak tuhé, že z něj nezbylo nic než ruiny. "V tomhle domě jsme byli tři dny bez jídla a vody", říká Nazir Ahmed, můj afghanský přítel, kterého jsme s Tanou potkali, když byl nedávno na návštěvě v Praze (pracoval pro Človeka v tísni). "Na tomhle místě", ukazuje Nazir zaprasený placek před domem, "stal tank nepřátelské strany a pral to do okolních domů, odkud na něj utočila jiná bojující strana. Díky bohu byli zabrání bojem a neměli čas prohledávat domy, jinak bych už tady nebyl. Uteč se nám podarilo až díky jednomu z mnoha krátkých přímerí, pryč vyjednanem kvůli novinářům, ale buh ví, jak to bylo". Za posledních 25 let bojoval v Afghanistanu téměř každý s každým a téměř každý byl každého nepřítelem a pak zase přítelem. Západní Kabul se však začíná pomalu zmahat. Měl jsem velkou radost, když jsem nenasel tak bezútesné ruiny úplně všude, jak jsem očekával. Velká část je stále v ruinách, ale mnoho domů je už opravených.

Lidi mají války plny zubů a snaží se žít se muzou. Supermarkety, francouzské pekárny, mobily, nová auta, elektronické zboží, hudba, indické filmy... chtějí si užívat. I když většina lidí nemá na nic z výše zmínovaného, i tak se jim líp dýcha. Ale ne všude. Kabul je, stejně jako Praha vzhledem k České republice, tak trochu jiný svět. Včera jsem byl s Katkou z Človeka v ohrožení (slovenská obdoba Človeka v tísni) v provincii Kapisa, severně od Kabulu. Panenská příroda, potůčky rozvádějící vodu po horách po celý rok (i v dobách nynějšího takového sucha), vrozená pohostinnost. Na jednom místě nás pohostili morusemi, jogurtem mást a merunkami. Moruse sice před tím vyprali v jednom z jejich víceúcelových jezírek, ale my jsme je s Katkou jedli bez strachu. Moruse připravené s takovou laskou nám prostě nemohli ublížit. A neublížily - žádný průjem, jak by doktoři u nás lomili rukama, se nekonal.

Sam mam s Afghanci jen nejlepší zkušenosti, ale bohužel především neměli tolik stěti holandský a norský doktor s belgickou zdravotní sestrou z organizace Doktorů bez hranic (Medicins Sans Frontieres). Spolu se dvěma Afghanci je zastřelili v severozápadní provincii Badghis. MSF se teď stahuje ze země. Většinu lidí posílá na dovolenou a až se situace uklidní, uvidí, jestli se vrátí.

Už se seri, tak bych se měl vrátit domů. Bydlím teď u Človeka v tísni a navštívím asi i jejich pobočku v Mazare-e Sarif. Do Mazaru bych se měl dostat pozitivně nebo popozitivně, ještě nevím přesně – což se v Afghanistanu ani nedaří vědět přesně.

Zatím užijte léta (snad už je teplo, nemám ani čas se podívat na web, jak u nás je) a přistě se ozvu z Mazaru.

David, Kabul, Afghanistan

5. zpráva, 9. 6. 2004, Mazár-e Šaríf (Afghánistán)

Dnesni Afghanistan bych nazval "kulturou kontejneru". Za uplynulých 24 valečných let sem byly dovezeny tisíce kontejneru naplnených zbraněmi, jídlem, auty a dalšími věcmi, které jsou potřeba k hratkám na vojáky, nejvíce v období ruské okupace (1979-89). A jelikož téměř čtvrt století války velkou část země srovnalo se zemí, vymysleli Afghanci geniální figl. Proč bychom znovu stavěli naše zničené obchůdky, když je můžeme mít hned z kontejneru. A tak se stalo. V ulicích jsou dnes vidět buď osamocené, ale také celé skupinky kontejneru, z nichž se prodává všechno myslitelné. Ať už je to v Kabulu, nebo Mazar-e Sharif na severu země, kde právě teď jsem.

Do Mazar-e Sharif jsem se rozhodl jet, protože tunel Salang, přes který se jezdí na sever země, je kvůli opravám ve dne zavřený a otevírá se jen na noc. V noci se mi po Afghanistanu moc prohanet nechce a navíc - nezaplátte 800 korun za překonání 500 kilometrů drsných afghanských hor za jednu hodinu, když auto, které jede 9 hodin, stojí 400 korun. V Kabulu je ve dne příjemných 25-30 (v noci už je i mě zima – rychle jsem si na zvyklý na afghanské teplo), v Mazaru už mě příjemných 40. I když díky nízké vlhkosti je to daleko snesitelnější než v Dubaji nebo Pesavaru. Mazar už je nefalšovanou součástí Střední Asie, jelikož leží na planinách, které se na sever táhnou do Turkmenistanu, Uzbekistanu a Tadžikistanu. Spousta lidí tu má šikmé oči – Uzbekové a Tadžikové, ale jste jsou tu i kapsy s Pastunama.

Co se týká jídla, tak jim docela málo, asi tím vedrem. Ke snídani chleba s čajem – to same jedí Afghanci - a k obědu nebo večeri většinou qabuli (ryže s rozinkama, ve které jsou schované kousky masa) – to same, co Afghanci. Jste bych si mohl dát kebab, nebo mantu (těstíčky plněné mletým masem a polité jogurtem) a to je asi tak všechno. Za to pepsi, cola, mirinda, fanta, sprite, všechny tyhle lepidla tu jsou v hojném množství.

V Mazaru přebývám opět u Cloveka v tisni. Na rozdíl od obrovského Kabulu je jejich sídlo v provincním Mazaru kousek od centra, takže je to všude blízko. Kromě Mazaru jsem se sem na sever vypravil kvůli městem Balch (asi půl hodiny na západ) a Aybak (dve hodiny na východ). V Mazaru je kromě skvělých tržišť se skvělými lidickama (viz níže) snad jen Aliho svatyně. No, jenom. Ona je docela důležitá, dokonce tak, že je po ní pojmenováno město – Mazar-e Sarif znamená něco jako Svatyně velebeného. Je jim minen chalíf Ali, který zemřel roku 661. Pochován byl v dnešním Iraku, ale místní tradice říká, že z důvodu tamních nepokojů byl z hrobu vyvednut a naložen na velbloudici. Velbloudice šla tak dlouho, dokud nepadla mrtva na zem. A na tom místě – dnešní místo svatyně – byl Ali znovu pohřben a nad jeho hrobem postavena svatyně. Behem staletí ji poboril Džingischan a i Tamerlan, ale vždy byla obnovena. Dnes patří k nejkrásnějším stavbám Afghanistanu. Je celá pokryta modrými a zelenými kachlikama s kvetinovými ornamentama a citacema z Koranu. Nadherna. Byl jsem fotit dnes v šest ráno (z nějakého důvodu se budím už v pět, úplně svěží – stejně jako spousta Afghanců – v těch pět už jsou plné ulice).

Aybak je jedno z důležitých buddhistických míst. Před islámem byl v oblasti Ariany rozšířen buddhismus, ale neudržel se. V Aybaku je relativně zachovalý buddhistický klášter vytesaný do skály. Procházel jsem celama pro mnichy a taky po obrovsky stupe vytesaný do útrobu kopce (klenba nad ní však před staletími spadla, takže teď její vršek ční z kopce jako palec z deravé ponožky). Ke stupe v Aybaku se vztahuje pěkná legenda o svatbě krále Rustama a Tachiny (snad to píše správně – zdejší jména mi dávají zabrat). Stupa se v ní jmenuje Tacht-i-Rustam (Rustamův trůn) a Rustam jí měl údajně vytesat za jediný den a pak v ní s Tachinou strávil jedinou noc – nutno podotknout ze úspěšnou, protože se jim narodil synek (to se však Rustam dozvedel příliš pozdě – viz níže), ze kterého vyrostl udatný muž. Legenda ale končí smutně, protože Rustam byl z Turanu (dnešní Turecko), kdežto Tachina z Iranu. Z Rustamova syna se po něm stal vládce Iranu a Iran se samozřejmě dostal do války s Turanem. Stárnoucí Rustam nakonec nad svým synem přeci jen zvítězil - za pomoci lsti. V boji muze s mužem, kdy se bojovalo beze zbraní, jej zapíchnul tajně schovanou kůdlou. Teprve pak se objevila Tachina a prozradila Rustamovi, koho zabil.

Ale konec mýtu, zase něco o živých lidech. Dneska jsem si kupoval muslimskou cepicku - mají tady krásné, vysivané a za babku. Tak jsem se seznámil s Džamaldinem, který mi nakonec dal cepicku zadarmo a jste mě do svého kramku pozval na oběd. Mluví anglicky, jelikož žil 11 let v Pakistanu - z Afghanců žil v Pakistanu nebo Iranu z každé rodiny alespoň jeden člověk. Stejně jako další Afghanci, co byli v Pakistanu, si na Pakistánci jen stěžuje. K Afghancům se chovají špatně a pry jsou vůbec úplně "bad". Na jednu stranu asi přehání, na druhou je fakt, že pokud je někdo zvyklý žít v pohostinném Afghanistanu, tak kterakoliv země na světě už je ohledně pohostinnosti jen horsi. Na obranu Pakistanců bych však měl říct, že jim Afghanci dali pěkně zabrat – během 20 let války jich do Pakistanu uteklo asi 5 milionů, což už je pěkná porce. Teď se už asi 2 miliony vrátili, ale mnoho se jich zase vrátilo do Pakistanu, kde jsou jednak lepší životní podmínky (práce, vzdělání apod.) a navíc malokomu po válce něco zbylo z jeho domova. No zkratka v oblasti kolem Pesavaru vládně trochu napjatá atmosféra, protože Pakistanci už chtějí Afghance vystrnadit domů, ale ne vsichni Afghanci chtějí. Jeden Afghanec, který žije v Pesavaru asi 10 let, mi dokonce říkal, že Afghanci v Afghanistanu jsou jako zvířata. Už asi začíná kastování a Afghanci z emigrace začínají na své spoluobčany, co zůstali doma, pohlížet z výšky.

Zítřejší se vracím do Kabulu, odkud se vydam do Pandzirskeho údolí a do Bamjanu. Znovu se ozvu z Bamjanu nebo pak z Kabulu.

David, Mazar-e Sarif, Afghanistan

6. zpráva, 13. 6. 2004, Istalif a Kábul (Afghánistán)

V posledních dnech jsem se nekolikrát svezl v taxiku v kufru. Jak na severu kolem Mazaru, tak v Kabulu. Naposledy predevcirem, kdy jsem jel do vesnicky Istalif na planine Samoli, asi hodinu severne od Kabulu. Puvodne jsem se tam jel podivat na mistni keramicke dilny, kde se vyrabi znama istalifska kjeramika, ale skoncil to zase jinak - nechal jsem se unaset denim. V aute (kde jsem jel v tom kufru) jsem se seznamil s 18letym Adzmelem, který se vracel se svymi tremi sestrami Manilou, Suheilou a Nazilou (ta uz byla v burce). Pozval me k sobe domu, coz, jak jsem nakonec zjistil, bylo skoro pozvani do rajske zahrady. Ziji v Istalifu a jejich otec se zivi farmarenim. Maji pomerne velkou zahradu s velkym jezirkem zastinenym vysokymi stromy – genialni pro posezeni a obed, který jsme meli. Jeho tata je takovy smisek, chodici ve slamenem klobouku – spis by se hodil do ceskeho zahradkarstvi nez do Afghanistanu. Hostili me opravdu kralovsky. Meli jsme sorbu neboli vodni maso (masovy vyvar, do ktereho se nahazi kousky chleba, které se pak vyjidaji s bramborem a masem, které jsou na zvlastnim talirku). K tomu byl skvely kefir caka, jogurt mast, bylinkovy jogurt do, ovoce a samozrejme nesmela chybet iranska Zam Zam kola, která je tady hodne oblíbená (urcite uhodnete, ze je nazvana podle toho posvatneho pramenu v Saudske Arabii, jehož vodu jsem pil u Ahmeda v Sardze).

Kdyz jsem se rozloucil s Adzmelem, sel jsem zaprasenyma ulickama dal do Istalifu a mijel jsem pritom skolu. A samozrejme hup, uz me pozvali na caj a o zabavu na nekolik dalsich hodin bylo postarano. Meli tam mapu sveta (sice jeste se socialistickym usporadanim sveta), tak jsem jim ukazal, odkud presne jsem. Vsichni byli nadseni, lili do me caj a k tomu jsme cucali bonbony, jak se tady obcas dela misto slazeni cukrem. Obzvlast dvema bratrum Abdulovi Razakovi a Abdulovi Rahmanovi, ucitelum dari a biologie, jsem se tak zalibil, ze me pozvali k sobe domu. Oba bojovali jako mudzahedini (a taky meli paradni fousy – ale ja uz se jim docela blizim :)), ale ted zijou v Istalifu v klidku a uci na skole. Abdul Rahman ma jeste dalsi povolani – je lekarnik a doktor. Nevim jestli vystudovany nebo samozvany, ale kdyz jsme se zastavili v jeho lekarne, prisli za tu dobu dve zeny s detmi, tak asi nejakou uspesnost mit bude. Kolem pate odpoledne se v lekarne objevil pobocnik komandanta (kazde mesto ma sveho jakehosi vladce, jehož nezavislost na Karzaiho ustredni vlade je primo umerna vzdalenosti od Kabulu), tak zavolali komandantovi, jestli bych tam mohl prespat. Rekl ze ano, ale ze by pro moji bezpecnost bylo lepsi, kdybych spal v hotelu. Uz jsem se tesil na Abdulum dum, ale takhle me noc v Istalifu prestala lakat, tak me komandantuv pobocnik nalozil do auta a odvezl do Kabulu. Tohle je na Afghanistanu skvele - jakmile cloveka prijme mistni komunita, nemusi se niceho bat. Obzvlast kdyz ho zastiti komandant - samozrejme by clovek mel poslouchat jejich rady, která v tomhle pripade od komandanta znela byt radsí v hotelu.

Neco k foceni – foti se tu snadno, samozrejme az na zeny, ty muzu bezpecne fotit jen v davu, jinak by se to chlapum nemuselo libit – to je proste mistni pravidlo. Zatim jsem vyfotil 25 filmu a bavim me to cim dal tim vic a cim dal tim min se ostycham. Spousta lidi (tj. chlapu) se na fotky primo trese a strasne chteji byt v zaberu. Skvely byl mulla (duchovni vudce) v te istalifske skole, na mullu mlady holobradek s par fousama, ale na fotku byl uplne nazhavenej. Fotim na diaky a mam tady i cernobile filmy, ale moc nefotim. Jednak je moc ostre svetlo a kolem vychodu a zapadu slunce nechci byt venku. Hlavne jsem vsak na CB chtel dokumentovat socialni problemy Afghanistanu (na tohle tema je CB lepsi), ale misto toho jsem zahrnovan samymi usmevy, pozitivni naladou, vstricnosti, v Afghanistanu je boom stavebni obnovy, plne obchody (samozrejme spousta lidi si nemuze dovolit v nich nakupovat a spolehaji na trziste a zebrani), takze bych se musel nutit vytvaret negativni obrazy. Nerikam tim, ze Afghanistan neni ve srackach. Samozrejme je a hodne hodne hlubokejch, ale lidi jsou neuveritelne optimisticti, vstricni a maji obrovskou radost z toho, ze po 24 letech muzou vest normalni zivot. Neni vubec jednoduchej, ale je to lepsi nez stejne nemit nic a jeste se navic bat zurici valky.

Zitra bych mel odjet do Bamjanu ve strednim Afghanistanu, tak na 4 dny. Jen dva dnu budeme na ceste, protoze jizda horami tam trva asi 8 hodin. Nevim, jestli je v Bamjanu Internet, pokud ne, tak se znovu ozvu, az se vratim do Kabulu.

Zatim ahoj a uzivejte stale jarniho pocasi, pri navratu z Afghanistanu se pokusim pribalit a privest trochu zdejsiho tepla :).

David, Kabul, Afghanistan

7. zpráva, 16. 6. 2004, Bámján a Band-e Amír (Afghánistán)

S tim afghanskym oblecenim jsem to tady docela vyhrál. Tahle oblast je tak promichana a prolezla vsemoznyma svetovyma vlivama, ze i ja muzu vypadat jako mistni. V oblasti Nuristanu (na afghanske strane) a Chitralu (na pakistanske strane) zijou dodnes potomci z dob valecnych tazení Alexandra Velikeho, kteří mají modre oci a svetle vlasy. Uz se mi nekolikrat stalo, ze me typovali prave na Nuristance. Nuristan a Chitral byly drive zname taky jako Kafiristan (kafir = arabsky neverici), Nuristanci konvertovali na islam az koncem 19. století a v Chitralu jeste dodnes zijí nemuslimsti Kalasove. S tim souvisi i jmeno, kterym se tady predstavuji. David se arabsky rekne Daud (arabstina nema pismeno "v"), coz bylo prejato po celem Strednim vychode. Takze se predstavuji Daud a vsichni jsou nadseni, ze mam jim blizke jmeno (zatim posledni vyznamny Daud v Afghanistanu byl kral Mohammad Daud v 70. letech 20. století) a dnes me díky tomu dokonce taxikar svezl zadarmo.

Vcera jsem se vrátil z provincie Bamjan ve středním Afghanistanu. Nejznámějším místem provincie je samotný Bamjan, kde bylo v minulosti 10 buddhistických klášterů s 1000 mnichy a taky dva obrovští buddhové vytesáni do stejného útesu jako kláštery. Bamjanští buddhové (vysocí 55 a 37 metru) prezili všechno, ale už ne extrémní talibánský režim, který je nechal rozstřílet. Zbyly po nich jen obrovské díry ve skále. Kromě buddhu je celý skalní útes prospikovaný jeskyněmi – zbytkama po kláštorech. Některé jeskyně jsou úplně obyčejné, jiné mají uvnitř vytesané zdobení a v pár se dokonce zachovaly barevné fresky. Spousta jeskyní a fresek byla poničena za dob Talibanu. Talibánci samotní seskrabali obrazy buddhu na stenách a během bombardování Bamjanu donutili místní lidi, aby utekli z města a uchýlili se v jeskyních. Z té doby je spousta jeskyní vykouřených a tedy úplně zničených.

Jakmile člověk vyrazí z Kabulu, ihned si uvědomí, že je v zemi, kde válka skončila teprve nedávno. Spousta trosků a rozbitých domů a... min. Zaminováno je stále několik set čtverečních kilometrů území – někdy v pustině, někdy přímo v místech, kde žijí lidé, podél silnic apod. Některá zaminovaná místa jsou označena červenými kameny, odminovaná místa pak kameny bílými nebo bílými fajfkami na zdech, domech, polích apod. Spousta minových polí ale není označených, a samozřejmě nejsou označeny ani osamocené miny a nevybuchlá munice. Proto si při cestování, a obzvláště při zastávkách, poradím musím říkat "miny mohou být všude, miny mohou být všude", abych nevkročil mimo silnici. Ještě blbější to je při curání po cestě. Musím vždycky dávat pozor, abych nepřišel o pindika, protože tady se cura tak, že si člověk cupne, vyhrne pirahan tumban a jede (afghanští chlapi se stydí curat ve stoje, protože to by bylo z dalky vidět, že curají), většinou u krajnice nebo mimo silnici (když je tam například skála, na kterou miny nejsou, respektive by na ní byly vidět). Odminovávající práce tady pokračují o sto šest, ale stejně je to ještě na několik let práce.

Když píšu o minách, vzpomněl jsem si na dvě příhody se zahraničními vojáky v Afghanistanu, které zároveň ukazují, jak rozdílný může být přístup vojáka a tím pádem i dopad na místní obyvatele. První se stala asi před týdnem, když jsme s Nazirem jeli po Kabulu. Najednou nás předjel pískový humvee, z jehož střechy třel manik se slunečníma brýlemi a důležitě keřval na všechny strany, ať auta udelejí místo, a za ním následovala kolona terenních aut. Nazir nestál včas uhnout z cesty a jeden z těch terenáků to do nás málem nasil – normálně nás vytlačil ze silnice. V humvee tady jezdí Američané, kteří hlídají Karzaiho a spol. Přišlo mi na jednu stranu směšné, jak jsou tady (někteří) Američané samolibí a panovační, skoro jako by Afghanistan vlastnili. Na druhou stranu mi behal mráz po zádech, protože pokud je nějaký chování belochů nejvíce vidět a nejvíce se zapisuje do podvědomí místních lidí, pak je to tohle hulvátsví (občas bohužel doprovázeny i mrtvými).

Druhy zážitek je z Bamjanu. Kromě humanitárních organizací se o rekonstrukci země v poslední době začaly starat vojenské PRT (Provisional Reconstruction Team). Schvalně píšu vojenské, protože ač dělají humanitární práci, jsou to pořád jen po zuby ozbrojení vojáci (z toho důvodu s nimi většina humanitárních organizací nechce spolupracovat, protože chtějí lidem striktně ukázat, že s armádou nespolečně pracují za žádných okolností). Provincii Bamjan má na starost PRT složený z vojáky z Nového Zélandu. V Bamjanu jsme je několikrát potkali a jeden okamžik mi obzvláště utkvěl v hlavě, protože byl pravým opakem setkání s Američany. Jeli jsme z Bamjanu k jezeru Band-e Amir a měli tehdy několik dzípů PRT. A ti Novozélandci nejen že nás před sebe pustili (i když jich bylo 4 aut a mi jen jedno), ale ještě nám s radostí zamávali.

Jinak občas v Kabulu zahlídnu obrněnou nebo dzíp ISAF, mimo Kabul i nějaké tanky afghánské armády a samozřejmě spousty vojáky. A taky spousty zničených tanků a obrněných z bojů s Rusy i z občanské války. Ozbrojení tu jsou ale i obyčejní lidé. Není neobvykle vidět vesnicana, jak si to po silnici strádá s kalasníkovou přes rameno. Nebo v čajchane (jidelny, kde často jim) usedá manik s turbanem, kalasníkov si opře o zed za sebe a stejně jako já si objedná ryzi qabuli a čaj :)). Byt ozbrojen je tady tradicí - přeci jen jde o drsnou zemi – a navíc většina zbraní mezi obyčejnými lidmi je na sebeobranu. Je to prostě další střípek afghánské současnosti.

Ted ještě nějaký den strávím v Kabulu a pak se přesunu do Pakistanu. Rad bych do hor, uvidím, kolik mi na ne zbude času. Mejte se zatím pěkně,

David, Kabul, Afghanistan

8. zpráva, 19. 6. 2004, Bahawálpúr a Multan (Pákistán)

V posledních dnech se situace v Afghanistanu přiorstřila. Začalo to vlastně pár dní po mém příjezdu, když Taliban zastřelil pět pracovníků Lékárny bez hranic v provincii Badghis na severu. Pak následovaly další útoky – 11 zabíjených cínských dělníků u města Kunduz na severo-východě Afghanistanu, raketový útok (neúspěšný) na vozidlo OSN, časovaná bomba namířená na německé PRT (jim se nic nestalo, odnesli to ale 4 Afghanci), časté útoky na Američany na jihu atd. Ve středu kolem druhé ráno mě probudily výbuchy, nad kopci byly vidět záblesky a nad Kabulem přeletávaly stíhací. Během středy jsme se dozvěděli, že to někdo palil rakety na oblast kolem amerického velvyslanectví. Útoky jsou přímo mířeny na všechny belochy bez rozdílu, především vojáky, OSN a nevládní humanitární organizace. Taliban údajně chystá větší akci v Kabulu a zaměstnanci většiny humanitárních organizací mají zakázáno vycházení, některé dokonce převázejí své zaměstnance na letiště v obrnách.

Atmosfera je dost hustá. Nic takového se v Afghanistanu za posledních 20 let nedělo, ani v době Talibanu. Stále se jedna o tom, jak humanitární organizace zareagují. Možné je jejich stážení z Afghanistanu, či alespoň dočasné

pozastavení činnosti do voleb. Souvislost útoku s volbami je jasná, Talibanu a dalším místním velitelům jde o podkopání už tak vratké Karzaiho pozice. Karzai byl teď na návštěvě v USA a údajně se pryč ani nezminil o všech útocích a problémech, kterým především humanitární organizace čelí. Navíc představitel Karzaiho vlády musel včera uprchnout z hlavního města provincie Ghor ve středním Afghanistanu poté, co její jednotky odpadlého velitele Abdula Salama Chana dobily.

Pres všechny tyto nepříjemné zprávy jsem se mezi lidmi cítil bezpečně, ale ven z Kabulu se nedalo moc vyjít. Ono by se teda asi nic nestalo, ale rozpor mezi mojí pocí a zprávami a varováními z "pole" mě nakonec přeci jen držel ve městě. Mohl bych tam být ještě dýl, ale pohybovat se po městě v aute, nesmet vyjít po setmění na ulici, prostě nebyť mezi lidmi, mně moc nevyhovuje. Proto jsem se rozhodl odjet dřív, než jsem plánoval. Pozemní cesta však přestala být bezpečná, protože vede přes území, v nich operuje další Karzaiho nepřítel – Hekmatjar. Nakonec jsem odletel dnes ráno, ale ne do Pesavaru, kam z Kabulu nic neletá (kromě letadel Červeného kříže, které jsou však pro mě nepřístupné), nýbrž do Islamabadu. Musím poděkovat všem lidem z Cloveka v tísni, kteří mi v Afghanistanu mnoho věcí usnadnili.

Zkomplikoval se mi tím přístup do hor u afghánské hranice, kam jsem chtěl jet. Z Pesavaru trvá cesta do Chitralu asi 12 hodin, odsud z Islamabadu bych musel přidat další půl den. Vzhledem k tomu, že zpět do Evropy odletám za 6 dní, by mi nezůstalo dost prostoru pro samotný pobyt na horách. Zbytek dny proto strávím na jihu provincie Pandžab v okolí města Bahawalpur. Jste jsem tam nebyl a je to místo, které je tak mimo hlavní trasu z Iranu přes Pakistan do Indie, že bych se tam hned tak nepodíval. Jsem docela zvědav, očekávám jakýsi pakistánský Radžasthán, což je stát, který se mi v Indii moc líbil.

Vlak mi odjíždí v pět odpoledne, ráno bych měl být v Multanu, odkud přejeď zbylý kousek do Bahawalpuru. Snad tam bude Internet, takže přistě bych se mohl ozvat odkud z jižního Pandžabu. A ještě jedna věc – po roztržkaném Afghanistanu mi Pakistan připadá téměř jako západní země, a to je tu přitom pěkný bordel. Zadně rozbombardované čtvrti, ba ani domy, ve městě skvěle silnice, spousta neonu a barevných vykládních skříní, jen letmo zahalené ženy atd. I přes všechnu tu bídu ve mě Afghanistan ale zanechal veskrze pozitivní pocí. Az se po volbách situace uklidní a Karzai bude moci různěji zakročit proti tem, co po zemi rozsevají nestabilitu (ted si to – zjednodušeně recně – nemůže moc dovolit, protože by si tím popudil nezanedbatelné procento obyvatelstva, které by ho pak nevolilo – ano, i on je jen obyčejný politik, toužící po moci), stane se Afghanistan pro belochy opět bezpečným.

Zatím se mejte,

David, Islamabad/Rawalpindi, Pakistan

9. zpráva, 23. 6. 2004, Islámábád/Ráwalpindi (Pákistán)

Tohle povídání by se mohlo jmenovat "Cesta do pekla", protože jsem se z pekla právě vrátil. Teplotního. Na jihu Pandžabu je teď 48 stupňů ve dne a o deset min v noci (což při spaní stejně moc nepomůže). První den, po nocní jízdě vlakem, jsem jen ležel pod větrákem. Další dny už to bylo dobré, tak jsem pochopil, že tělo si reklo o aklimatizaci a ja s tím nebyl schopnej nic dělat.

Kromě neuvěřitelného kotle je vzduch plný prachu. Obloha je pořád taková nijaká, sedivo-zláta. Ráno a večer má slunce tvar ostré žlutého kotouče, jenž se snaží skrz prach prorazit do světa, ale během dne se jeho světlo na miliardách zrníček prachu tak rozptýluje, že se téměř neda fotit. Bezbarevně vypadá už skutečnost natož fotka – a nepomůže ani deset neutralních a polarizačních filtrů. Jako by na jihu Pandžabu v tomhle období opravdu docházelo k dočasnému vymazání skutečnosti :). Ani se nedivím, že jste dal na jih odsud, v provincii Sind, už leta radi loupežníci, kteří prepádají auta a autobusy. Není těžké zbláznit se z vedra, obzvláště pokud člověk nemá uniku a musí žít zrovna tady. Zkratka nic takového jsem ještě neviděl a nezžil. Ale splnilo to svoje – vedel jsem, že v tyto době tam bude hnušně, ale chtel jsem vedet jak hnušně. Ted už vim. A taky vim, že v tuhle dobu bych tam znovu nejel.

Jindy ale určite ano, protože na jihu je spousta zajímavých míst. Oblast kolem měst Bahawalpur a Multan je plná sufických svatyní, dodnes hojně navštěvovaných poutníků. Pro nás, kteří zadněho z oněch sufi svatých neuctíváme, jsou zajímavě hlavně svoji nadhernou výzdobou - cele jsou pokryte barevnými kachlemi, které skladají dohromady květinové vzory a citace z Koránu. A hlavně je ve vzduchu cítit opojná vůně vonných tyčinek, což je na islámské svatostánky věc nevidaná.

Chtel jsem se vydat i k ohromně pevnosti Derawar stojící už na okraji pouště Thar (tvorí hranici mezi Pakistanem a Indii, na indické straně jsme ji procházeli na velbloudu u města Džajpur). Sednul jsem na korbu pickupu a spolu s asi deseti domorodci se vydal na cestu. Už ale bylo dost pozdě a zjistil jsem, že od pevnosti už se ten den nic nevrací. Jeden spolucestující mi sice nabídnul, že u něj můžu přespát, ale vzhledem k tomu, že v hotýlku v Bahawalpuru se mě vzdýcky, když jsem odcházel, ptali když se vrátím, nechtel jsem je plásit tím, že bych nepřisel, když jsem řekl, že budu do večera zpátky. Hlavně ale proto, že první den se mnou po městě chodil policajt – pryč je to "vládní politika", chránit tu cizince ozbrojeným doprovodem (možná je to tím, že Bahawalpur už je blízko problémovému Sindu). Tak jsem v jedné dedince vysednul, po čtvrt hodiny si stopnul autobus zpět a do Bahawalpuru dojel akorát tak, abych si v

prijemnem seru mohl dat veceri a pro osvezeni skvelou pistaciovo-ruzovou zmrzlinu (s ruzovou vodou, která se často pridava i do jidel).

Jeste se vratim k prachu. V Afghanistanu jsem taky zazil spoustu prachu. Asfaltek je tam jen par kilometru (vzhledem k celkove delce cest), vetsina domu jsou hlinenky z nepalenyh cihel a zeme je vysusena od slunce az hanba. Taky je tam celkem sucho, takže prach pro me mel dost znicujici ucinek. Jednak jsem mel skoro porad zabetonovany nos – hlavne rano, coz nebylo nejprijemnejsi. A taky jsem asi odrovnal nejake filtry – proste se nedalo je neposkrabat. V Pandzabu je trochu vlhceji, takže se i pres obcasne prachove boure (jednu velkou jsme projizdeli cestou z Bahawalpuru do Multanu - najednou jsme vjeli do tmy, museli rozsvitit svetla, nebylo videt ani na krok) docela da dychat.

Nejdelsi streky – do Multanu a zpet, jsem jel pres noc vlakem (13 hodin) a pak jsem jezdit mistnima dodavkama. V Pakistanu se jezdi na leve strane, takže maji rizeni na prave strane. Znovu se mi vybavuje Afghanistan, kde je totiz drtiva vetsina aut taky s rizenim na prave strane, i kdyz se jezdi jak u nas – napravo. Docela zajimave je to predjizeni. Ridic musi celym autem vjet do protismeru, aby videl, jestli muze predjet. Lehci to ma, pokud nejede sam – muze se na situaci na slinici zeptat spolujezdce. Moc nechapu, jak vubec mohlo dojít k tomu, ze jim takovy auta nekdo prodal (a hlavne, ze je Afghanci koupili!). Par aut je dovezenych z Pakistanu, kde rizeni na pravy strane chapu. Ale vetsina je z Dubaje (pod afghanskou SPZ u mnoha aut jeste prosvita modra dubajska), kde se vsak jezdi napravo jako u nas! Z Dubaje to asi byl jen reexport – nejspis meli nadbytek aut pro nejakou jinou zemi, tak je vrhli do Afghanistanu, rizeni napravo nebo nalevo, to je prece jedno... Nekdo se musel nechutne napakovat. Drtiva vetsina aut jsou v Afghanistanu toyoty – corolla jako osobak a surf jako dzip. Dnes uz je dovoz aut s rizenim na prave strane zakazan.

Jsem zpet v dvojmesti Islamabad/Rawalpindi a uz se mi nechce delat vubec nic. Oproti Bahawalpuru sice teploty poklesly na 35 ve dne (takze se v noci bude i dat spat), ale me uz se nechce ani fotit, ani jezdit, proste nic. Jen chvilku odpocivat, davat si mangove a bananove dzusy, lassi (uzasne jogurtove piti – slane, sladke, nebo s prichuti), biryani (korenena ryze) a caj. O caji v Afghanistanu jsem asi moc nepsal. V Pakistanu se pije zasadne s mlikem, tak se uz i pripravuje – povari se voda s cajovyma listkama (cerny caj), mlikem a korenim. Proto se mu rika mixed caj. V Afghanistanu se mlicny britsky zvyk neuchytil (i kdyz obcas je mliko k dispozici), takže tam pijou hlavne caj zeleny a cerny (caj sabs, caj sia), a to v nekonecnych mnozstvych a ke vsem prilezitostem (vcetne prilakani cizince na pokec).

V Rawalpindi bydlim v pokoji na strese a cele mesto mam jako na dlani. Od posledni navstevy pred sestí rokama me Rawalpindi docela prekvapilo. Ma slusivejsi kabat, vyspravene silnice a to nadrazi – cele podlazdickovane a ciste!!!

Par slov k Pakistancum. I kdyz na ne nedam dopustit a mam s nimi ze svych pobytu jen nejlepsi zkušenosti, po extremne prijemnych Afghancich mi prijdou trosku odmereni. Jsou taky prijemni, napomocni a vstricni, ale proti Afghancum jim neco chybi. Asi bych ale nemel srovnavat. Afghanistan je jen jeden.

Priste uz se nejspis ozvu z domu (pokud nezbyde cas na letisti v Dubaji), tak do te doby neco udelejte s pocasim, at po prijzdu nezmrznu.

David, Islamabad/Rawalpindi, Pakistan

10. zpráva, 28. 6. 2004, Praha

Konec prachu, konec vedra, konec cesty. Sedím na židli, zpět v Praze, a teprve teď jsem si uvědomil, že jsem se snad nikdy nevracel tak nevzrušeně jako z Afghánistánu. Paradoxně, jelikož Afghánistán je jedna ze zemí, kde se toho dělo – a stále děje – až moc. Nejspíš je to proto, že jsem se tentokrát snažil do směřování osudu příliš nezasahovat a spíš se nechal unášet událostma. A konec cesty je jednou z nich.

Teď je na řadě zpracování deníku a 50 filmů, které jsem nafotil. Jako vždy se bude vše postupně objevovat na <http://eCesty.cz>. Velké díky patří Lence Stiburkové z B. Braun, která – jako u předchozích cest – poctivě publikovala všechny zprávy na eCesty.

Zůstaňte eCestám věrní, Afghánistán 2004 není zdaleka poslední cestou – připravujeme roční cestu kolem světa – více viz <http://eCesty.cz/cestopisy/2006cks>.

David

NÁKLADY

Jak už to tak na světě bývá, nejchudší země nejsou zdaleka nejlevnější. Podobně jako africká Sahel také Afghánistán trpí vysokými cenami. Hlavním důvodem je skutečnost, že se v něm prakticky nic nevyrobí (stav k červnu 2004). Základní produkty jsou celkem levné, avšak jakmile potřebujete něco nestandardního (např. toaletní papír, nebo balenou vodu, o ostatních, daleko luxusnějších věcech nemluvě), platíte také za dopravu do Afghánistánu plus všem obchodním článkům, které se ocitnou mezi toaletním papírem a jeho dopravou z místa výroby (nejčastěji Pákistán nebo Írán, řidčeji Uzbekistán a Turkmenistán).

V Afghánistánu však došlo k dalšímu pokroucení cen, jež je způsobeno přítomností stovek podpůrných a humanitárních organizací. Kvůli nim, respektive kvůli rozchazovačnosti těch největších z nich (v čele je OSN a USAID), došlo například k nárůstu cen pronájmu nemovitostí na řádově tisíce dolarů za měsíc, což jsou v Afghánistánu zcela neopodstatněné částky. Naštěstí v neštěstí se to týká jen velkých míst, kde se těmto organizacím vyplatí držet si misi. Venkov – neboli podstatnější část Afghánistánu – je ovlivněn daleko méně.

I přes tyto skutečnosti je však Afghánistán dražší než kupříkladu sousední Pákistán. Srovnání získáte, pokud celkové hodnoty v tabulce pod textem vydělíte počtem dnů. Jednou z hlavních potíží Afghánistánu je dnes doprava. Není problém se dostat téměř kamkoliv, problémem je za jak dlouho. Pokud máte čas, můžete cestovat po Afghánistánu afghánským tempem, tj. hopkat od místa k místu v místních dodávkách, v lepším případě v osobácích toyota corolla (poberou míň pasažerů než dodávky, čímž pádem jsou rychlejší, avšak o něco dražší). Kdo nemá čas, musí platit desítky dolarů za pronájem auta. Běžné sazby jsou kolem 40 dolarů/den v relativně přístupných oblastech (například Bámján), daleko víc v oblastech, kde jsou horší silnice a tudíž i větší nároky na vozidla (Pandžšír, Badachšán) – v převážné většině za teréňáky s pohonem na všechna čtyři kola.

Další otázkou je ubytování. Pokud v sousedním Pákistánu seženete ubytování mezi dvěma až pěti dolary, je nejlevnější ubytování v Kábulu dolarů 10. Většina zápaďáků přebývá v tzv. guesthousech, které nasadili cenu 35 dolarů za noc. Tahle cena je na Afghánistán naprosto nesmyslná, ale majitelé prostě chtějí vydělat na novinářích, případně humanitárních pracovnících, kteří jsou podobné ceny ochotni zaplatit. Bohužel se tím dál deformuje trh a Afghánci jen získávají pocit, že tyhle ceny jsou naprosto normální a – hlavně – opodstatněné. Pocit je mylný, ale ceny v dolarech bohužel skutečné.

Proto: Afghánistán není levnou zemí. Díkybohu dostanete spoustu pozvání do rodiny, které vám – řekněme – mohou ušetřit určité výdaje, avšak jakmile se ocitneme mimo dosah obyčejných lidí, dostáváte se do cenového kolotoče, který nastavili bohaté humanitárky. A to je opravdu nezáviděníhodná role.

	Příprava	Afghánistán		Pákistán		Spojené arabské emiráty		SOUČET
		afghání \$1 = 48,6 Af	Kč	rupie \$1 = 57,2 Rs	Kč	dirham \$1 = 3,67 D	Kč	
\$1 = 27 Kč	Kč							Kč
Doprava	23 731[1]	13 725	7625	2400	1132	0	0	32 488
Ubytování		1710	950	1160	547	0	0	1497
Strava		3673	2041	1423	671	5,5	40	2752
Vstupy		255	140	140	66	0	0	206
Suvenýry		1764	980	910	429	6,5	48	1457
Ostatní	2265[2]	2032	1129	1410	665	0	0	4059
CELKEM	25 996	23 159	12 865	7383	3510	12	88	42 459
Dní			(19)		(7)		(1)	(27)[3]

[1] letenka Praha-Frankfurt-Dubaj-Islámábád a zpět

[2] víza (Afghánistán 1300,-, Pákistán 365,-, Spojené arabské emiráty 590,-)

[3] dopočet do 28 je čas strávený dopravou z Evropy do Pákistánu a zpět

srpen 2004/leden 2005

LITERATURA

- (1) Eliade, Mircea, Culianu, Ioan P.: *Slovník náboženství*, Český spisovatel, Praha 1993
- (2) Girardet, Edward, Walter, Jonathan: *Crosslines Essential Field Guide to Afghanistan*, Crosslines, Ženeva 2004
- (3) Hatch Dupree, Nancy: *An Historical Guide to Afghanistan*, Kábul 1977
- (4) King John, Mayhew, Bradley, St Vincent, David: *Pakistan – a Travel Survival Kit*, Lonely Planet, Hawthorn 1998
- (5) Medley, Dominic, Barrand, Jude: *Kabul – the Bradt Miniguide*, Bradt, Bucks 2003
- (6) Mykiska, Martin: *Afghánistán, prach a růže*, MTM, Praha 2003
- (7) Rashid, Ahmed: *Taliban – the Story of the Afghan Warlords*, Pan Macmillan, Londýn 2001
- (8) Yiemke, Kurt: *Tajemný Afghánistán*, Orbis, Praha 1942

DALŠÍ DENÍKY

Název	Rok	Země
Střípky z Izraele	1990	Izrael
Skandinávie	1991	Finsko, Norsko, Švédsko, Dánsko
Stopem do Paříže	1992	Francie
Blízký východ	1992	Turecko, Kypr, Sýrie, Jordánsko
Západní Afrika	1993-4	Ghana, Pobřeží slonoviny, Mali, Burkina Faso, Togo, Benin
Střední východ roku 1374 AH	1995	Turecko, Írán, Pákistán
Pobaltí	1997	Litva, Lotyšsko, Estonsko, Rusko
Cesta kolem světa - I.až IV. díl - Příloha I.: Statistika aneb kolik stojí cesta kolem světa? - Příloha II.: E-mailové zprávy	1998-9	Bělorusko, Rusko, Kazakstán, Čína, Pákistán, Indie, Nepál, Bangladéš, Thajsko, Malajsie, Singapur, Indonésie, Austrálie, Francouzská Polynésie, Chile, Velikonoční ostrov, Bolívie, Peru
Blízký východ	2002	Libanon, Sýrie, Jordánsko
Afghánistán	2004	Afghánistán, Pákistán, Spojené arabské emiráty
Albánie	2007	Albánie, Černá Hora, Chorvatsko

Všechny deníky si můžete stáhnout z internetové stránky e-časopisu <http://eCesty.cz>